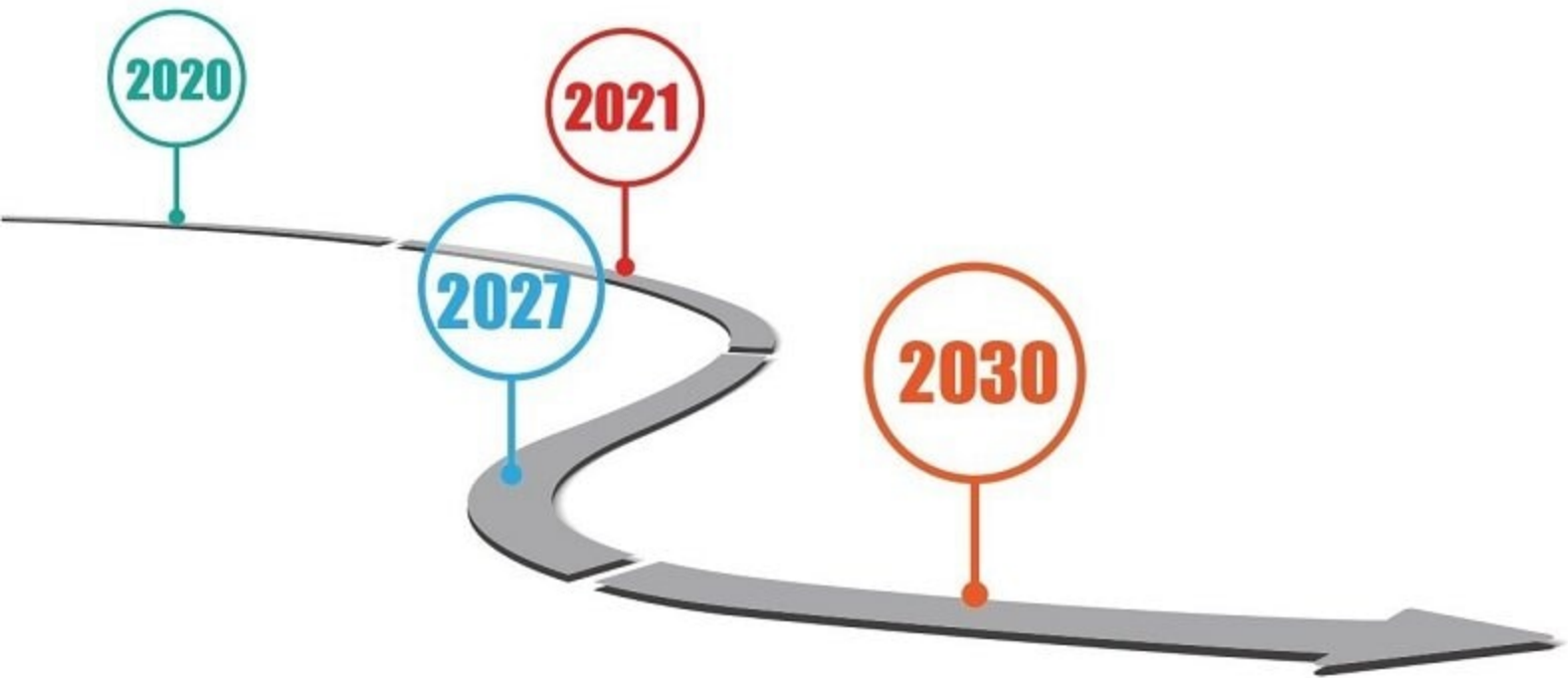

Wizja 2030

Plan Działania i Rozwoju
Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Redaktor Naukowy Bogdan Ślusarz

„Wizja 2030”

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2021-2027

Wrzesień 2020

Opracowanie

Strona niemiecka	Strona polska
Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V. Berliner Straße 7 03172 Guben Tel.: +49 3561 3133 Fax: +49 3561 3171 info@euroregion-snb.de www.euroregion-snb.de	Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion "Sprewa-Nysa-Bóbr" ul. Piastowska 18 66-620 Gubin Tel./Fax: +48 68 455 80 50 info@euroregion-snb.pl www.euroregion-snb.pl
INFRASTRUKTUR & UMWELT Professor Böhm und Partner INFRASTRUKTUR & UMWELT Professor Böhm und Partner Niederlassung Potsdam Gregor-Mendel-Str. 9 14469 Potsdam	Biuro Ekspertyz i Rozwoju Gospodarczego Sp. z o.o. BERG Biuro Ekspertyz i Rozwoju Gospodarczego Sp. z o.o. ul. Kościelna 2 65 - 001 Zielona Góra

Redakcja naukowa:

dr hab. Bogdan Ślusarz, Prof. UZ

Wydawca:

Polskie Towarzystwo Ekonomiczne w Zielonej Górze

65-066 Zielona Góra ul. Żeromskiego 3

Tel. +48 68 3202589

biuro@ptezg.pl, www.ptezg.pl

Druk i oprawa:

www.ligatura.com.pl

ISBN 978-83-87193-03-4

BB-PL
INTERREG V A
2014-2020

Euroregion „Sprewa-Nysa-Bóbr”

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego
„Redukować bariery - wspólnie
wykorzystywać silne strony”

Europäische Union
Europäischer Fonds
für regionale Entwicklung
„Barrieren reduzieren
- gemeinsame Stärken nutzen”

**Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Współpracy INTERREG VA Brandenburgia-Polska 2014-2020**

Spis treści

Spis ilustracji	6
Spis skrótów	7
Słowo wstępne	9
Aktualne skutki pandemii koronawirusa na pograniczu	13
Wprowadzenie	17
1 Sytuacja wyjściowa	19
2 Wyniki i doświadczenia aktualnego okresu programowania	21
2.1 Projekty realizowane w Euroregionie	25
2.2 Wnioski z dotychczasowej współpracy – ocena przy wykorzystaniu analizy SWOT	27
3 Podsumowanie Analizy Społeczno-Gospodarczej Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr	32
3.1 Struktura przestrzenna i osadnicza	32
3.2 Ludność	35
3.3 Zatrudnienie i rynek pracy	38
3.4 Nauka, badania i transfer technologii	40
3.5 Infrastruktura i opieka społeczna	43
3.5.1 Infrastruktura techniczna	43
3.5.2 Infrastruktura drogowa	43
3.5.3 Infrastruktura społeczna	46
3.6 Gospodarka i turystyka	49
3.6.1 Rozwój i struktura gospodarki	49
3.6.2 Turystyka	52
3.7 Ochrona środowiska przyrodniczego	57
4 Analiza SWOT	59
4.1 Struktura przestrzenna i osadnicza	59
4.2 Ludność i społeczeństwo obywatelskie	59
4.3 Edukacja	60
4.4 Środowisko naturalne i klimat	62
4.5 Gospodarka i praca	63
4.6 Nauka i badania	64
4.7 Infrastruktura i komunikacja	65

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

4.8	Opieka zdrowotna	67
4.9	Ochrona przeciwpożarowa i przed klęskami żywiołowymi	67
4.10	Podsumowanie analizy SWOT	68
5	Cele rozwojowe i obszary działania	70
5.1	Cel rozwojowy – EKOROZWÓJ	73
5.2	Cel rozwojowy spójność	73
5.3	Jakość życia	75
5.4	Przedsięwzięcia kluczowe	77
5.4.1	Transgraniczny region gospodarczy Łużyc	77
5.4.2	Ofensywa dla wykwalifikowanych pracowników Sprewa-Nysa-Bóbr	79
5.4.3	Transgraniczny region wiedzy Sprewa-Nysa-Bóbr	80
5.4.4	Transgraniczny region energetyczny Łużyce	81
5.4.5	Zielononiebieski bez granic – Wspólny marketing turystyczny regionu turystycznego Sprewa-Nysa-Bóbr jako punkt wyjścia dla wycieczek do województwa lubuskiego, Sprewaldu i Pojezierza Łużyckiego	83
5.4.6	Hallo – co słyhać!? – Dwujęzyczność jako wyróżnik miast granicznych	84
5.4.7	Miteinander. Razem. – Współpraca w ramach społeczeństwa obywatelskiego i administracji	85
5.4.8	Miteinander reden – Platforma informacyjno-komunikacyjna Euroregionu	86
5.4.9	Neiße Rail – Transgraniczny kolejowy transport pasażerski w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr	87
5.4.10	Mobilność bez granic	89
5.4.11	Zdrowie bez granic – transgraniczna opieka zdrowotna w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr	90
5.4.12	Transgraniczny region dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Łużyc	91
5.4.13	Bezgraniczna solidarność w sytuacjach kryzysowych	93
6	Warunki ramowe dla realizacji planu działania i rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr	94
7	Aspekty przyszłej współpracy w Euroregionie	96
8	Bibliografia	97
Załącznik nr 1 - Diagnoza Społeczno-Gospodarcza		98
1	Struktura przestrzenna i osadnicza	98
2	Ludność / zasoby ludzkie	104
3	Zatrudnienie i rynek pracy	112
4	Edukacja i współpraca naukowa (nauka, badania i transfer technologii)	115
5	Infrastruktura i opieka społeczna	119

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

5.1	Infrastruktura techniczna	119
5.2	Infrastruktura drogowa	121
5.3	Opieka społeczna / infrastruktura społeczna	129
6	Gospodarka	136
6.1	Rozwój gospodarki	136
6.2	Struktura gospodarki	138
6.3	Rejestracja działalności gospodarczej	143
6.4	Górnictwo i energetyka	145
6.5	Przemysł przetwórczy	152
6.6	Rolnictwo i leśnictwo	157
6.7	Hotelarstwo / Turystyka	159
6.8	Ochrona środowiska przyrodniczego	168
	Załącznik nr 2 - Człowiek pogranicza	172
	Załącznik nr 3 - Największe przedsiębiorstwa	178
	Załącznik nr 4 - Fauna i flora	179
	Załącznik nr 5 - Największe muzea	181
	Załącznik nr 6 - Rzeki Euroregionu	183
	Załącznik nr 7 - Recenzja	189
	Załącznik nr 8 - Recenzja	191

Spis ilustracji

Ilustracja 1. Liczba projektów w ramach Funduszu Małych Projektów w latach 2017-2019	24
Ilustracja 2. Położenie głównych ośrodków miejskich Euroregionu – Cottbus i Zielonej Góry w odniesieniu do sąsiednich regionów metropolitalnych	32
Ilustracja 3. Euroregion Spree-Neiße-Bober / Sprewa-Nysa-Bóbr	33
Ilustracja 4. Stacjonarna opieka zdrowotna w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr	47
Ilustracja 5. Planowane drogi rowerowe po polskiej stronie Euroregionu	54
Ilustracja 6. Dom euroregionalny: cele i obszary działania na okres 2021-2030	71

Spis tabel

Tabela 1. Zatwierdzone duże projekty w ramach INTERREG z udziałem partnerów z Euroregionu	21
Tabela 2. Powierzchnia i ludność (stan na 31.12.2018 r.)	34
Tabela 3. Rozwój demograficzny - zmiany od 2007 – w liczbach bezwzględnych	36
Tabela 4. Struktura wieku mieszkańców w 2014 i 2018 r.	37
Tabela 5. Przyrost ludności polskiej narodowości w Cottbus	37
Tabela 6. Zatrudnienie podlegające składkom na ubezpieczenie społeczne w latach 2013-2017	39
Tabela 7. Stopa bezrobocia w latach 2013 - 2018 (w %)	39
Tabela 8. Ochrona zdrowia w Euroregionie w 2018 roku	46
Tabela 9. PKB w milionach Euro 2014 do 2017*	50
Tabela 10. Rozwój oferty turystycznej w latach 2016 - 2018	53

Spis załączników

Załącznik nr 1. Diagnoza społeczno-gospodarcza Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr	
Załącznik nr 2. Człowiek Pogranicza – krótkie spojrzenie na obecną sytuację z perspektywy mieszkańca Euroregionu	
Załącznik nr 3. Największe przedsiębiorstwa na obszarze EUROREGIONU Sprewa-Nysa-Bóbr	
Załącznik nr 4. Fauna i Flora na obszarze Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr	
Załącznik nr 5. Najważniejsze Muzea na terenie Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr	
Załącznik nr 6. Rzeki Euroregionu – opis i przebieg	
Załącznik nr 7. Recenzja - Prof. UZ dr hab. Ryszard Zaradny	
Załącznik nr 8. Recenzja - Prof. dr hab. Andrzej Małkiewicz	

Spis skrótów

AOK	Allgemeine Ortskrankenkasse (Powszechna Kasa Chorych)
BAfG	Bundesanstalt für Gewässerkunde (Federalny Urząd Wodny)
PKB	Produkt krajowy brutto
BTU CS	Brandenburgische Technische Universität Cottbus-Senftenberg (Brandenburski Uniwersytet Techniczny Cottbus-Senftenberg)
CBZIE	Centrum Budownictwa Zrównoważonego i Energii (Zentrum für nachhaltiges Bauen und Energie) Nowy Kisielin
CEO	Centrum Energetyki Odnawialnej (Zentrum für Erneuerbare Energien) Sulechów
CIT Forst (Lausitz)	Centrum für Innovation und Technologie GmbH Forst (Lausitz) - Centrum Innowacji i Technologii Sp. z o.o. w Forst (Lausitz)
CIT Zielona Góra	Polsko-Niemieckie Centrum Promocji i Informacji Turystycznej (Deutsch-Polnisches Zentrum für Touristische Vermarktung und Information) Zielona Góra
CMT	Cottbus Congress, Messe & Touristik GmbH Cottbus (Kongresy, Targi i Turystyka Sp. z o.o. w Cottbus)
CTK	Carl-Thiem-Klinikum Cottbus (Klinika im. Carla Thiema w Cottbus)
DPG	Deutsch-Polnische Gesellschaft Cottbus (Towarzystwo Polsko-Niemieckie w Cottbus)
EKO	Euroregionalna Komisja Oceniająca
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
EFROW	Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
PE	Parlament Europejski
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
UE	Unia Europejska
FBH	Leibniz-Institut für Höchstfrequenztechnik (Instytut Inżynierii Wysokich Częstotliwości im. Leibniza)
FMP	Fundusz Małych Projektów
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (Generaldirektion für Nationalstraßen und Autobahnen)
GFZ	Geoforschungszentrum Potsdam (Centrum Badań Ziemi w Poczdamie)
GRW	Gemeinschaftsaufgabe Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur (zadania wspólnotowe poprawy regionalnej struktury gospodarczej)
GUS	Główny Urząd Statystyczny (Zentrales Statistikamt)
GZK 2030	Gemeinsames Zukunftskonzept für den deutsch-polnischen Verflechtungsraum (Wspólna koncepcja przyszłości polsko-niemieckiego obszaru powiązań)
HWK	Handwerkskammer (Izba Rzemieśnicza)
IBA	Internationale Bauausstellung (Międzynarodowa Wystawa Budowlana)
IGB	Leibniz-Institut für Gewässerökologie und Binnenfischerei (Instytut Ekologii Wód i Rybołówstwa Śródlądowego im. Leibniza)
IHK	Industrie- und Handelskammer (Izba Handlowo-Przemysłowa)
INA	Internationale Naturausstellung (Międzynarodowa Wystawa Przyrodnicza)
INBIA	Institut für Bioenergieträger und innovative Abfallverwertung GmbH (Instytut Ekologicznych Nośników Energii i Innowacyjnego Przetwarzania Odpadów Sp. z o.o.)
KM	Komitet Monitorujący

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

LfU	Krajowy Urząd Brandenburgii ds. Środowiska Brandenburgia
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
LMBV	Lausitzer und Mitteldeutsche Bergbau-Verwaltungsgesellschaft mbH (Łużyckie i Środkowoniemieckie Górnicze Towarzystwo Administracyjne z o.o.)
LOTUR	Lubuska Organizacja Turystyczna (Tourismusorganisation Lubuskie)
LUIS	Landwirtschafts- und Umweltinformationssystem Brandenburg (Brandenburski System Informacji Rolnej i Środowiskowej)
MIL	Ministerium für Infrastruktur und Landesplanung Brandenburg (Brandenburskie Ministerstwo Infrastruktury i Planowania Przestrzennego)
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia (Nationaler Gesundheitsfonds)
ÖPNV	Öffentlicher Personennahverkehr (publiczny transport zbiorowy)
PDiR	Plan Działania i Rozwoju
PK PSP	Powiatowa Komenda Państwowej Straży Pożarnej (Kreiskommandatur der staatlichen Feuerwehr)
PKP PLK SA	PKP Polskie Linie Kolejowe SA (Eisenbahninfrastrukturunternehmen)
PNWM	Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży
POIiŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (Operationelles Programm Infrastruktur und Umwelt) 2014-2020
POT	Polska Organizacja Turystyczna (Polnische Tourismusorganisation)
POWER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (Operationelles Programm Wissen, Bildung und Entwicklung) 2014-2020
PTTK	Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (Polnische Gesellschaft für Tourismus und Heimatkunde)
PW	Program Współpracy INTERREG VA Brandenburgia – Polska 2014 -2020
RAA	Regionale Arbeitsstellen für Bildung, Integration und Demokratie (regionale placówki edukacji, integracji i demokracji)
RPO	Regionalny Program Operacyjny (Regionales Operationelles Programm)
SGRP Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr	Stowarzyszenie Gmin Rzeczypospolitej Polskiej Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr (Verein der Gemeinden der Republik Polen der Euroregion Spree-Neiße-Bober)
TEN-V	Transeuropäisches Verkehrsnetz (Transeuropejska Sieć Transportowa TEN-T)
TMB	TMB Tourismus-Marketing Brandenburg GmbH
TVLS	Tourismusverband Lausitzer Seenland e.V. (Organizacja Turystyczna Pojezierza Łużyckiego – stowarzyszenie)
TVS	Tourismusverband Spreewald (Organizacja Turystyczna Szprewald)
UZ	Uniwersytet Zielonogórski (Universität Zielona Góra)
VBB	Verkehrsverbund Berlin-Brandenburg (Związek Transportowy Berlin-BRandenburgia)
VCD	Verkehrsclub Deutschland (Automobilklub Niemiec)
WK PSP	Wojewódzka Komenda Państwowej Straży Pożarnej (Woiwodschaftskommandatur der staatlichen Feuerwehr)
WFBB	Wspieranie Gospodarki Landu Brandenburgia GmbH
ZfNL	Zentrum für Nachhaltige Landschaftsentwicklung an der BTU CS (Centrum Zrównoważonego Rozwoju Krajobrazu na BTU CS)

Słowo wstępne

Szanowni członkowie Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr”, rok 2020 wieńczy poprzedni plan działania. Umowa o utworzeniu Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr” z 21.09.1993 roku i kolejne wspólne plany wytyczają nam drogę integracji i budowania wspólnoty Polaków i Niemców mieszkających na ciekawych obszarach państw sąsiedzkich.

Naszą powinnością jest wypełnianie treści celów zawartych w umowie z 1993 roku poprzez realizację konkretnych przedsięwzięć transgranicznych, które nie tylko są aktualne dla wyzwań Brandenburgii i Lubuskiego, Polski i Niemiec, ale poprawiają standard życia mieszkańców naszego Euroregionu. Lista wspólnych projektów sfinalizowanych w ostatnich latach, współfinansowanych głównie z programu **Interreg V A**, wzmacnia naszą sieć powiązań i umacnia europejski wymiar naszych relacji.

Ten dokument jakim jest *Plan Działania i Rozwoju* na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 jest odpowiedzią na oczekiwania naszych członków, koncepcyjnym odniesieniem do polskich i niemieckich planów strategicznych trzeciej dekady XXI wieku.

Z polskiej strony musimy zachować zbieżność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030**, przyjętą przez rząd polski 14.02.2017 r., jak również ze **Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030**, która zostanie w tym roku przyjęta przez Sejmik Województwa Lubuskiego. Podobnie nasi partnerzy muszą się poruszać w obrębie niemieckich i brandenburskich dokumentów planistycznych.

Zaplanowanie naszych, polsko-niemieckich zamierzeń w tej perspektywie czasowej wymaga wysiłku intelektualnego, wyobraźni i kompromisów.

Niezwykle ważnym instrumentem realizacji projektów są źródła ich finansowania stąd PDiR musi w największym stopniu uwzględniać wymagania *Komisji Europejskiej* nowej perspektywy finansowej 2021-2027.

Mamy świadomość zmian i wyzwań. Niezwykle istotne są ramy polityki klimatyczno-energetycznej UE do roku 2030.

Nasz Plan musi z jednej strony spełniać oczekiwania mieszkańców pogranicza, z drugiej strony, poprzez jego realizację chcemy udowodnić sens i znaczenie struktury jaką jest **Euroregion „Sprewa-Nysa-Bóbr”**.

Zachowanie równowagi pomiędzy aktywnością w sferze gospodarki i polityce społecznej jest dużym wyzwaniem. Wciąż doskwierają nam trudności peryferyjności względem stolic, problemy demograficzne mobilizują do aktywności, a zachowanie dziedzictwa i ciągłości kontaktów transgranicznych wyznacza listę kluczowych przedsięwzięć.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Warto poświęcić więcej czasu, projektów i pieniędzy ekologii. Odchodzenie od energetyki węglowej na pograniczu **(na obszarze Brandenburgii)** otwiera nowy rozdział na Łużycach. Nazwa naszego Euroregionu zawiera nazwy ważnych rzek. Dlatego koniecznym jest intensywny zwrot ku przyrodzie.

Transgraniczny rynek pracy, poprawa warunków życia, promocja naszego Euroregionu, upowszechnianie naszych walorów i wzorców będzie wspomagane przez Plan Działania i Rozwoju. Nauka języka sąsiada musi być powszechniejsza.

Niedawno rozpoczęliśmy kolejne ćwierćwiecze naszej działalności, zatem powinnością staje się zadanie pokazania, że w Euroregionie „Sprewa-Nysa-Bóbr” potrafimy lepiej i ciekawiej budować tak potrzebną współpracę Polski i Niemiec. Ten wkład w procesy integracji europejskiej, w poprawę kondycji UE jest naszym priorytetem. Tylko z ludźmi i dla ludzi można realizować dobry Plan.

Fot. Źródło własne

Czesław Fiedorowicz
Prezes Konwentu
Stowarzyszenie Gmin RP
Euroregion "Sprewa–Nysa–Bóbr"

Szanowni Państwo!

Drodzy przyjaciele współpracy transgranicznej!

Okres finansowania 2014–2020 był dla naszego Euroregionu okresem bardzo intensywnej pracy. Mimo niezwykle trudnych warunków ramowych na poziomie UE – wymieńmy tu tylko hasła „Brexit” i „kryzys migracyjny” – udało nam się rozwinąć wspólne życie Polaków i Niemców w regionie.

Przy pomocy stosunkowo niewielkich środków wytyczono nowe standardy współpracy transgranicznej. I tak na przykład Europejski Związek Parków Łużyckich poszerzył się z 4 do 9 obiektów, Geopark Łuk Mużakowa otrzymał w 2016 r. tytuł UNESCO, w dwumieście Guben-Gubin rozpoczął działalność polsko-niemiecki zespół policyjny, a na BTU Cottbus-Senftenberg i na Uniwersytecie Zielonogórskim wykładowcy i młodzi naukowcy zajmują się intensywnie takimi tematami przyszłości, jak na przykład zastosowania konstrukcji lekkich. Temu wszystkiemu towarzyszyło i towarzyszy dofinansowanie z Programu Współpracy INTERREG.

Ponadto udaliśmy się „w drogę ku nowym ziemiom”, aby połączyć pod jednym dachem naszej instytucji uzupełniające źródła finansowania, jak Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży (PNWM) oraz Europe Direct - sieć punktów informacji Komisji Europejskiej.

Niniejszy Plan Działania i Rozwoju (PDiR) jest jak powszechnie wiadomo merytorycznym i strategicznym przewodnikiem po współpracy Polaków i Niemców nad Szprewą, Nysą i Bobrem. Dotychczas okres jego obowiązywania odpowiadał okresowi finansowania INTERREG. Ponieważ jednak pewne aspekty współpracy ukierunkowane są również na inne źródła finansowania wzgl. na dłuższy horyzont czasowy i ponadto będziemy mieli do czynienia ze zmianami strukturalnymi na Łużycach (w części niemieckiej), czyli odejściem od energetyki węglowej do roku 2038, zdecydowaliśmy się poszerzyć okres obowiązywania planu, który wykracza poza kilkuletnią ramę finansową 2021-2027. Dlatego dokument nosi tytuł „Wizja 2030”.

Ta charakterystyczna data zachęciła nas do wielowymiarowych przemyśleń. Co chcemy, my – Polacy i Niemcy, osiągnąć w najbliższym dziesięcioleciu, aby uczynić z naszego Euroregionu miejsce przyjazne do życia w każdym względzie? PDiR zawiera dlatego interdyscyplinarne, ambitne cele rozwojowe i podane na osi czasu konkretne zamierzenia kluczowe. Takie podejście będzie można oczywiście zrealizować tylko wtedy, gdy programy INTERREG będą dysponowały odpowiednimi środkami finansowymi. Jest to według mojego przekonania niezbędne, aby UE, jak to na początku zasygnalizowano, mogła rozwiązać istniejące problemy, a regiony przygraniczne mogły stać się obszarami wzajemnych powiązań. Aby odnieść sukces Europa musi być w pewnym sensie blisko mieszkańców i pomagać im bezproblemowo pokonywać istniejące wzgl. nowo powstające bariery.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Jako Euroregion będziemy się oczywiście dalej angażować we wszystkie procesy transgranicznej współpracy i dbać o to, aby Polacy i Niemcy mogli się często spotykać. Wszystkim zaangażowanym podmiotom życzę maksymalnych sukcesów w zaplanowanych przedsięwzięciach kooperacyjnych.

Fot. Źródło własne

Harald Altekruöger
Przewodniczący stowarzyszenia
Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V.

Aktualne skutki pandemii koronawirusa na pograniczu

Podsumowanie za okres marzec – czerwiec 2020

1. Skutki na rynku pracy na przykładzie służby zdrowia

Pandemia koronawirusa zaskoczyła Niemcy, Polskę i nasz Euroregion na początku 2020 roku.

Lock-Down (kwarantanna, zamknięcie instytucji publicznych, zamierające życie codzienne) szczególnie dotknął region pogranicza, chociaż liczba zachorowań na szczęście była (dotychczas) bardzo niska.¹ Wskutek zamknięcia granic w dniu 15.03.2020 r. na krótko rozdzielono nie tylko rodziny, lecz także tysiące pracowników i praktykantów zostały pozbawione swojego miejsca kształcenia wzgl. nauki zawodu.²

Właśnie w obszarze służby zdrowia sytuacja ta miała po obu stronach znaczące konsekwencje. Polskie lekarki i lekarze, pielęgniarki i pielęgniarze oraz wiele innych osób zatrudnionych w opiece medycznej i socjalnej stanęło przed wyborem, czy nadal pracować w Niemczech i zabezpieczyć swoje dochody, czy wrócić do rodzin w Polsce. W przypadku Polski musieli poddać się obowiązkowej 14-dniowej kwarantannie.

Te przepisy dotyczące kwarantanny zostały w Niemczech w dn. 09.04.2020 r. zniesione również dla personelu medycznego w rozporządzeniu o pracownikach transgranicznych. Tym samym Polacy mogli wjechać chociaż do Niemiec. Jednak w przypadku wjazdu do Polski nadal musieli poddać się kwarantannie. Wspólnego rozporządzenia pomiędzy Polską i Niemcami nie było. Dopiero 04.05.2020, a więc 7 tygodni po zamknięciu granic, po długich negocjacjach rządu

¹ W dniu 30.06.2020 w powiecie Spree-Neiße było 66 potwierdzonych przypadków (z tego 65 osób wyzdrowiało), w Cottbus 39 potwierdzonych przypadków (z tego 39 osób wyzdrowiało) i w całym województwie lubuskim 151 przypadków. Do końca czerwca nie było żadnego udokumentowanego przypadku zgonu z związku z zachorowaniem na covid-19. patrz również <https://www.facebook.com/LandkreisSpreeNeisse/>, https://www.cottbus.de/verwaltung/gb_iii/gesundheit/corona/index.html i <http://lubuskie.pl/koronawirus/> (odsłona w dniu 06.07.2020).

² W tej grupie pracobiorców chodzi o tzw. pracowników transgranicznych, którzy często pracują w obszarze służby zdrowia, opieki przedszkolnej, opieki na osobami starszymi i w branży spożywczej. O ich dużych ograniczeniach przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen powiedziała: „1,5 miliona Europejczyków to pracownicy transgraniczni. Mimo działań mających na celu stłumienie koronawirusa muszą oni móc dotrzeć do pracy. Dotyczy to w szczególności lekarzy i pielęgniarzy, którzy pomagają zwalczać wirusa”. https://ec.europa.eu/austria/news/kommission-hilft-grenzueberschreitende-mobilitaet-dringend-benoetigter-arbeitskraefte_de (odsłona z 07.07.2020).

Wg. statystyki Agencji Pracy z dnia 30.09.2019 r, w mieście Cottbus i powiecie Spree-Neiße zatrudnionych było 2.875 pracowników z Polski, którzy podlegali obowiązkowi ubezpieczeń społecznych. To stanowi jednak tylko część polskich pracowników, ponieważ można założyć, że oprócz nich liczni Polacy pracują jako osoby prowadzący działalność gospodarczą, m.in. na budowach i w transporcie i logistyce.

brandenburskiego z rządem polskim otwarto granicę dla pracowników transgranicznych. To poluzowanie obowiązywało personel medyczny jednak dopiero od 16.05.2020 r.

Zamknięcie granic dotknęło w obszarze służby zdrowia: szpitale, domy seniora, gabinety lekarskie i instytucje opieki oraz apteki. Łącznie tylko w kraju związkowym Brandenburgii pracuje w tych placówkach kilka tysięcy pracowników transgranicznych, tak że po niemieckiej stronie zabrakło tych pracowników, a po polskiej związanych z tym dochodów z pracy.

Sytuacja podczas kryzysu koronawirusa pokazała przede wszystkim, w których miejscach wspólna praca i wspólne życie w polsko-niemieckim obszarze powiązań są kruche oraz, że to, co uważaliśmy za normę, każdego dnia musi być wypracowane od nowa. Do tego potrzeba wydajnych sieci współpracy, a także osobistych partnerów i „szybkiej ścieżki” we właściwych urzędach.

W przyszłości należy być lepiej przygotowanym na takie przypadki. Działalność transgraniczna już od dawna nie stanowi bowiem wyjątku, lecz jest regułą. Istniejące, wydajne powiązania muszą najpóźniej po zakończeniu epidemii koronawirusa zostać poddane ocenie. Wyraźnie widać, że na pograniczu - po 30 latach współpracy - istnieje przestrzeń gospodarcza, której nie można tak sobie na krótko rozdzielać. Należy stworzyć struktury, które pozwolą w takich przypadkach na wspólną komunikację, otworzą wzgl. utrzymają kanały językowe i zaoferują rozwiązania dla osób, które pracują obojętnie po której stronie Nisy.

Rysują się tu różne możliwości.

Większą rolę powinno przypisać się **digitalizacji** (np. w odniesieniu do procesów i organizacji pracy lub zwiększonego wykorzystania cyfrowych modeli biznesowych, takich jak konferencje online) również w kontekście transgranicznym, tak aby w sytuacjach kryzysowych móc nadal

Fot. Źródło własne

działać. Ponadto **obszar zdrowia i spraw socjalnych powinien być stałym tematem obrad takich gremiów jak:**

- Partnerstwo Odry,
- Polsko-Niemiecka Komisja Międzyrządowa
- regularne spotkania przedstawicieli ministerstw Brandenburgii i polskich urzędów marszałkowskich.

Oprócz tego należy opracować **transgraniczną (polsko-niemiecką) strategię na wypadek pandemii**, aby móc następnie stworzyć jednolitą podstawę prawną.

Podczas pandemii należy prowadzić odpowiednie działania z wyczuciem. Zróżnicowane i dopasowane do sytuacji rozwiązania można jednak znaleźć jedynie

w dialogu i ze wzajemnym zrozumieniem. Należy przy tym uwzględnić różne systemy w Polsce i Niemczech. W Polsce właściwym w pierwszej kolejności urzędem jest Ministerstwo Zdrowia w Warszawie, które wydaje odpowiednie, obowiązujące województwa rozporządzenia. Federalizm w Niemczech powoduje natomiast, że władze federalne odpowiadają za granice zewnętrzne. Realizacja odpowiednich rozporządzeń podlega z reguły władzom Landu, które delegują z kolei to zadanie na powiaty i urzędy ds. zdrowia.

W ramach projektów można w przyszłości podjąć następujące działania, służące stworzeniu podstaw wspólnej strategii pandemicznej na polsko-niemieckim pograniczu:

- statystyczne opracowanie przypadków covid-19 (chorzy, liczba osób w kwarantannie, przypadki intensywnej terapii, zgony, osoby wyzdrowiałe itd.),
- zinwentaryzowanie polsko-niemieckich strumieni przepływu pracowników transgranicznych (w szczególności w obszarze medycyny i opieki),
- komparatystyczne zestawienie aktualnych warunków ramowych w Polsce i Niemczech (ustawy o ochronie przed zakażeniami, koncepcje szczepionkowe, działania w higienie przeciwwzakaźnej itp.),
- opracowanie dwujęzycznych instrukcji informacyjnych (partnerzy do kontaktów, wyjaśnienie pojęć, wskazówki praktyczne dot. obowiązujących przepisów w drugim państwie itp.)

Pandemia nie zatrzymuje się na granicy. Kryzys ostatecznie pokazał że potrzeba „więcej Europy” w obszarze współpracy wewnątrz europejskiej (tzn. dla zwiększenia możliwości zwalczania pandemii), wzmocnienia publicznej służby zdrowia w krajach członkowskich oraz więcej autonomii w zakresie strategicznych materiałów medycznych, tak aby móc prawidłowo antycypować takie zagrożenia.

1. Skutki w realizacji transgranicznej projektów

Jak już nadmieniono w poprzednim punkcie w wymienionym okresie współpraca transgraniczna była mocno ograniczona. Okoliczność ta nie oszczędziła również struktur euroregionalnych i realizowanych tu projektów.

Potwierdza to krótki przegląd działalności Euroregionu w zakresie udzielania wsparcia. W dniu 30.06.2020 r. w finansowanym z programu INTERREG **euroregionalnym Funduszu Małych Projektów** odmówiono po niemieckiej stronie realizacji łącznie 4 projektów o łącznej kwocie dofinansowania z EFRR w wysokości 34.510,82 EUR. Ponadto 18 projektów o łącznej wartości 182.639,73 EUR zostało przedłużonych - w większości o okres do 12 miesięcy. Po polskiej stronie były 52 projekty o łącznej kwocie dofinansowania z EFRR w wysokości 359.668,58 EUR, których beneficjenci poprosili o przedłużenie okresu realizacji.

To samo dotyczy środków z **Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży**. Jak wiadomo w obu biurach Euroregionu działają jednostki centralne PNWM. Do niemieckiego biura, które odpowiada za wymianę szkolną między Brandenburgią i Polską, wpłynęło do dnia 30.06.2020 łącznie 20 wniosków dotyczących rezygnacji z projektu oraz 9 wniosków o przedłużenie okresu realizacji. Jednocześnie polskie biuro, które jest odpowiedzialne za wymianę pozaszkolną i szkolną pomiędzy południową częścią województwa lubuskiego i Niemcami, otrzymało łącznie 36 pism dotyczących rezygnacji z projektu i 27 dotyczących przedłużenia okresu realizacji projektu.

Również realizacja „**dużych projektów**” w programie **INTERREG** podlega ograniczeniom. Opóźnienia były i nadal są zarówno w „twardych” (tzn. infrastrukturalnych) działaniach, jak i w „miękkich” projektach (np. we współpracy administracji i oświaty).

Przede wszystkim nagłe ograniczenia interdyscyplinarnej wymiany polsko-niemieckiej, niezależnie od tego, czy dotyczyły naukowców, społeczników, pracowników administracji czy dzieci i młodzieży, stanowią wyraźną cezurę, która w tej formie była nie do przewidzenia. Kooperacje w Euroregionie w ostatnich latach – co zostało wyraźnie przedstawione w kolejnych rozdziałach – stale się wzmacniały, tak że 90 dni nieprzerwanego zamknięcia granic spowodowało i będzie powodować ciężkie zaniechania. „Pozytywna zależność” pomiędzy Polakami i Niemcami w zakresie wspólnego udanego rozwoju regionu stała się nagłe przeszkodą.

Ta okoliczność umacnia podmioty euroregionalne w tym, aby domagać się więcej wsparcia dla spraw transgranicznych w okresie finansowania 2021-2027. Dlatego należy dążyć również w przypadku planowanego unijnego Funduszu Odbudowy do zapewnienia odrębnego finansowego wsparcia regionu pogranicza (patrz rozdział 6).

Carsten Jacob
Dyrektor biura Euroregionu
Spree Neiße Bober e.V.

Bożena Buchowicz
Dyrektor biura Stowarzyszenia Gmin RP
Euroregion Sprewa–Nysa–Bóbr

Wprowadzenie

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Spree-Neiße-Bober / Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2020-2027 z perspektywą do 2030 został przygotowany na zlecenie Euroregionu Spree-Neiße-Bober/Sprewa-Nysa-Bóbr. Dokument zawiera praktyczne wytyczne, które będą podstawą działań transgranicznych Euroregionu w okresie programowania 2021-2027.

Odrębnie strona polska i niemiecka zleciły opracowanie aktualizacji Planu Działania i Rozwoju Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr” w latach 2020-2027 z perspektywą do 2030 podmiotom zewnętrznym. Po stronie niemieckiej pracowała firma INFRASTRUKTUR & UMWELT Professor Böhm und Partner, a po stronie polskiej Biuro Ekspertyz i Rozwoju Gospodarczego Sp. z o. o.

Podczas spotkania, które odbyło się w Gubinie 17.05.2019 roku, w którym wzięli udział przedstawiciele zlecniodawców i zleceniobiorców, ustalono następujące zadania:

Zadanie	Okres
Wydarzenie inauguracyjne po stronie niemieckiej w Cottbus (I warsztaty) Prezentacja podejścia badawczego i pierwszych wyników wdrażania EHK 2014-2020 w odniesieniu do Programu Współpracy INTERREG VA Brandenburgia – Polska 2014 – 2020.	12.04.2019
Wydarzenie inauguracyjne po polskiej stronie w Gubinie (II warsztaty) Spotkanie polskiego i niemieckiego biura Euroregionu ze zleceniobiorcami: podział zakresu prac i uzgodnienia dotyczące terminów realizacji zlecenia	17.05.2019
III warsztaty w Cottbus Wyznaczanie celów rozwojowych w trzech grupach roboczych	18.06.2019
Uzgodnienie ram metodycznych wykonania aktualizacji pomiędzy polskimi i niemieckimi wykonawcami	06.2019
Aktualizacja danych statystycznych oraz analiza SWOT przy stałej współpracy strony polskiej i niemieckiej (kontakty telefoniczne i mailowe dwa, trzy razy tygodniowo)	06-08.2019
Opracowanie wyników na podstawie wywiadów i spotkań warsztatowych	07-08.2019
Opracowanie roboczej wersji dokumentu i przekazanie jej do Euroregionu w celu weryfikacji	11.10.2019
IV warsztaty w Drzonkowie (Zielona Góra)	22.10.2019

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Zadanie	Okres
Wydarzenie inauguracyjne po stronie niemieckiej w Cottbus (I warsztaty) Prezentacja podejścia badawczego i pierwszych wyników wdrażania EHK 2014-2020 w odniesieniu do Programu Współpracy INTERREG VA Brandenburgia – Polska 2014 – 2020.	12.04.2019
Wydarzenie inauguracyjne po polskiej stronie w Gubinie (II warsztaty) Spotkanie polskiego i niemieckiego biura Euroregionu ze zleceniobiorcami: podział zakresu prac i uzgodnienia dotyczące terminów realizacji zlecenia	17.05.2019
III warsztaty w Cottbus Wyznaczanie celów rozwojowych w trzech grupach roboczych	18.06.2019
Uzgodnienie ram metodycznych wykonania aktualizacji pomiędzy polskimi i niemieckimi wykonawcami	06.2019
Aktualizacja danych statystycznych oraz analiza SWOT przy stałej współpracy strony polskiej i niemieckiej (kontakty telefoniczne i mailowe dwa, trzy razy tygodniowo)	06-08.2019
Opracowanie wyników na podstawie wywiadów i spotkań warsztatowych	07-08.2019
Opracowanie roboczej wersji dokumentu i przekazanie jej do Euroregionu w celu weryfikacji	11.10.2019
Prezentacja roboczej wersji dokumentu, konsultacja jego zapisów, zebranie wniosków i uwag	
Opracowywanie ostatecznej wersji dokumentu	11-12.2019
Tłumaczenie dokumentu	01.2020
Przedstawienie gotowego Planu do weryfikacji przez Euroregion z warunkami	01.2020
Akceptacja PDiR przez Prezydium Euroregionu	31.01.2020
Zatwierdzenie ostatecznej wersji PDiR przez Radę Euroregionu	18.09.2020

Źródło: Opracowanie własne

Gotowy Plan Działania i Rozwoju bazuje przede wszystkim na:

- warsztatach przeprowadzonych z beneficjentami projektów i członkami Euroregionu po stronie polskiej i niemieckiej,
- wywiadach z ekspertami.

1 Sytuacja wyjściowa

Dalszy rozwój Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr zależy od przygotowania strategicznych podstaw jego działania. W tym celu opracowano niniejszy dokument, który czerpiąc z dotychczasowych doświadczeń stawia najważniejsze zadania, których realizacja przyczyni się do trwałej współpracy partnerskiej po obu stronach granicy.

Niniejszy dokument:

- zawiera zbiór informacji i prezentuje sytuację obecną, w jakiej znajdują się członkowie Euroregionu oraz najważniejsze instytucje biorące udział w kształtowaniu współpracy transgranicznej;
- koreluje z europejskimi aktami prawnymi stanowiącymi o przyszłej współpracy regionów przygranicznych;
- wskazuje możliwe ścieżki rozwoju.

Plan Działania i Rozwoju musi koniecznie zostać zaakceptowany w partnerstwie przez władze strony polskiej i niemieckiej na bazie wspólnych uzgodnień.

Dokument musi wyrażać ponadto wolę współpracy wszystkich zaangażowanych podmiotów i przede wszystkim członków Euroregionu. Jest to warunek podstawowy dla skutecznego wdrożenia prezentowanych w dokumencie propozycji.

W celu zagwarantowania realizacji celów związanych ze współpracą transgraniczną i stworzenia ważnej podstawy orientacji polityki finansowania, w szczególności programu INTERREG A, co związane jest z właściwym i skutecznym wdrożeniem środków finansowych oraz przedstawieniem mocnych i słabych stron Euroregionu, opracowywano już w przeszłości w czasie trwania poprzednich okresów wykorzystania unijnych środków pomocowych w Euroregionie własne plany rozwoju i działania.

Pierwszy plan rozwoju i działania Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr opracowany został w roku 1993 przez firmę Dornier GmbH. W roku 1999 Regionomica dokonała aktualizacji i adaptacji planu rozwoju i działania. Następnie w roku 2006 opracowano kolejny plan. W 2013 roku przeprowadzono kolejną aktualizację dokumentu, zmodyfikowano go i dostosowano do ówczesnej sytuacji socjoekonomicznej polsko-niemieckiego pogranicza.

Podstawę planu rozwoju i działania tworzy solidna i zarazem rzeczowa analiza danych statystycznych, na bazie której przygotowano analizę SWOT, ukazującą potencjał rozwojowy regionu oraz uwzględniającą istotne warunki ramowe. Chodzi tu w szczególności o ustalenie obszarów działania, zasadniczych celów i priorytetów sprzyjających poprawie jakości życia mieszkańców Euroregionu.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Aktualna wersja dokumentu powstała w oparciu o dwie wcześniejsze, zachowując ich ciągłość. Równocześnie zawiera ona analizę realizacji Planu działania rozwoju Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr” na lata 2014-2020, jak również propozycje działań kluczowych, które mogą mieć szczególnie pozytywny wpływ na rozwój całego euroregionu.

2 Wyniki i doświadczenia aktualnego okresu programowania

W niniejszym rozdziale zostały zaprezentowane najważniejsze doświadczenia i wnioski wynikające z realizacji projektów wdrażanych w obecnym okresie programowania UE, w obszarze wykorzystania środków w ramach Programu Współpracy INTERREG VA Brandenburgia – Polska 2014-2020, w ramach celu „Europejska Współpraca Terytorialna” Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Na stronie internetowej Programu Współpracy (<https://interregva-bb-pl.eu/pl/>) zawarto wykazy wszystkich **dużych projektów**, które od 2016 r. zostały zatwierdzone przez Komitet Monitorujący (KM). Poniżej znajduje się przegląd projektów, które były lub są wspólnie realizowane przez partnerów z Euroregionu.

Tabela 1. Zatwierdzone duże projekty w ramach INTERREG z udziałem partnerów z Euroregionu

Oś priorytetowa I „Wspólne zachowanie i korzystanie z dziedzictwa naturalnego i kulturowego”						
Nr	Tytuł projektu	Beneficjent wiodący	Partner projektu	Okres realizacji	Całkowite wydatki kwalifikowalne (w EUR)	Środki EFRR (w EUR)
1	Geopark UNESCO Łuk Mużakowa – wspólne dziedzictwo na niemiecko-polskim pograniczu	Powiat Spree-Neiße	Stowarzyszenie Wspierające Geopark Gmina Felixsee Nadleśnictwo Lipinki Gmina Łęknica	2017 - 2020	1.906.982,84	1.620.935,41
2	Zachowanie i wykorzystanie historycznych krajobrazów parkowych w Branitz i Zatoniu	Miasto Cottbus	Miasto Zielona Góra	2017 - 2020	5.533.042,61	4.703.086,22
3	Forst-Brody: zachować i rozwijać – różany most hrabiego Brühla	Miasto Forst	Gmina Brody	2020 - 2022	1.828.505,64	1.554.229,79
4	Europark	Miasto Zielona Góra	Miasto Cottbus Miasto Guben Miasto Gubin	2020 - 2022	3.625.320,55	1.147.000,00
Oś priorytetowa II „Połączenie z sieciami Transeuropejskimi oraz trwały zrównoważony rozwój”						
Nr	Tytuł projektu	Beneficjent wiodący	Partner projektu	Okres realizacji	Całkowite wydatki kwalifikowalne (w EUR)	Środki EFRR (w EUR)
1	Poprawa transgranicznej sytuacji komunikacyjnej Euromiasta Gubin-Guben	Powiat krośnieński	Zarząd Dróg Wojewódzkich Miasto Guben Miasto Gubin	2017 - 2020	5.270.918,19	4.480.280,46
2	Bez granic - część 1	Miasto Żary	Gmina Brody Gmina Lubsko Miasto Forst	2017 - 2020	4.692.947,96	3.989.005,76
3	GUB-E-BUS	Miasto Guben	Miasto Gubin	2019 - 2020	640.000,00	544.000,00
Oś priorytetowa III „Wzmocnienie transgranicznych zdolności i kompetencji”						

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Nr	Tytuł projektu	Beneficjent wiodący	Partner projektu	Okres realizacji	Całkowite wydatki kwalifikowalne (w EUR)	Środki EFRR (w EUR)
1	Współpraca partnerów naukowych w zakresie kształcenia i wymiany wiedzy, w dziedzinie technologii magazynowania energii, w regionie SNB	Centrum Technologii Energetycznej Brandenburgia e.V.	Uniwersytet Zielonogórski	2017 - 2020	947.401,95	805.291,65
2	Przyrodnicza edukacja w zakresie zoologii i botaniki w Cottbus i Zielonej Górze	Miasto Cottbus	Miasto Zielona Góra	2017 - 2020	703.289,55	597.796,12
3	Razem dla pogranicza – poprawa infrastruktury edukacyjnej i rozwój transgranicznych kompetencji	Powiat nowosolski	CIT GmbH	2017 - 2020	1.113.536,40	946.505,92
4	Transgraniczna akademia edukacji prewencji zdrowotnej i rehabilitacji	Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji w Drzonkowie	Europejska Akademia Sportu Landu Brandenburgia	2017 - 2020	444.434,42	377.769,25
5	Młodzi rzemieślnicy	Powiat nowosolski	CIT GmbH	2020 - 2021	608.719,31	517.411,41
6	Nowoczesne metody magazynowania energii w regionie SNB	Centrum Technologii Energetycznej Brandenburgia e.V.	Uniwersytet Zielonogórski	2020 - 2022	723.263,00	614.773,00
Oś priorytetowa IV „Integracja mieszkańców i współpraca administracji”						
Nr	Tytuł projektu	Beneficjent wiodący	Partner projektu	Okres realizacji	Całkowite wydatki kwalifikowalne (w EUR)	Środki EFRR (w EUR)
1	Realizacja Funduszu Małych Projektów w Euroregionie Spree-Neiße-Bober / Sprewa-Nysa-Bóbr	Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr	Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V.	2016 - 2022	10.235.294,12	8.700.000,00
2	Inicjowanie, wspieranie i rozwój transgranicznych kooperacji	Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V.	Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr	2017 - 2020	258.446,97	219.679,92
3	DIALOG	Euroregion Pro Europa Viadrina - Mittlere Oder e.V.	Euroregion Pro Europa Viadrina Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V.	2017 - 2020	1.288.497,03	1.095.222,47
4	Podniesienie jakości współpracy Miast Partnerskich Zielona Góra - Cottbus	Miasto Zielona Góra	Miasto Cottbus Aeroklub Przylep	2017 - 2020	341.907,25	290.621,16

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

5	"Dwa ratusze – jedno Euromiasto"	Miasto Guben	Miasto Gubin	2017 - 2020	590.000,00	501.500,00
6	"Zdrowie bez granic"	Naemi-Wilke-Stift Guben	Miasto Gubin Miasto Gubin	2017 - 2020	415.300,00	342.805,00
7	EuRegioNet	Business and Innovation Centre Frankfurt (Oder) GmbH	Lubuska Organizacja Pracodawców CIT GmbH Euroregion Sprewa–Nysa–Bóbr	2017 - 2020	798.724,32	678.915,64
8	Wspólny polsko-niemiecki zespół policyjny w Guben-Gubin	Polizeidirektion Süd	Komenda Wojewódzka Policji w Gorzowie Wlkp.	2019 - 2022	297.690,00	253.036,00
9	Trwałe wzmocnienie i nowe ukierunkowanie Europejskiego Związku Parków Łużyckich	Miasto Cottbus	Miasto Forst Fundacja Księcia Pücklera - Muzeum, Park i Zamek Branitz Gmina Altdöbern Gmina Gablenz Gmina Neschwitz Miasto Zielona Góra Miasto Żagań	2019 - 2020	876.926,15	745.387,23
10	Modelowe wsparcie osób niepełnosprawnych i seniorów	Miasto Zielona Góra	Miasto Cottbus	2020 - 2022	767.988,25	652.790,02
11	Przełamywanie granic za pomocą technologii o kluczowym znaczeniu – zrównoważony rozwój transgranicznej sieci kompetencji w zakresie transferu wiedzy i technologii w dziedzinie budowy lekkich konstrukcji zorientowanej na zastosowanie w praktyce	BTU Cottbus-Senftenberg	Uniwersytet Zielonogórski	2020 - 2022	419.133,40	356.263,39
12	DIALOG 2.0	Euroregion Pro Europa Viadrina - Mittlere Oder e.V.	Euroregion Pro Europa Viadrina Euroregion Sprewa–Nysa–Bóbr Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V.	2020 - 2022	999.300,45	849.405,37
13	"Dwa ratusze – jedno Euromiasto" 2 etap	Miasto Guben	Miasto Gubin	2020 - 2022	501.485,80	381.781,14
14	#Partner2022	Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V.	Euroregion Sprewa–Nysa–Bóbr	2020 - 2022	213.813,45	162.786,60

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

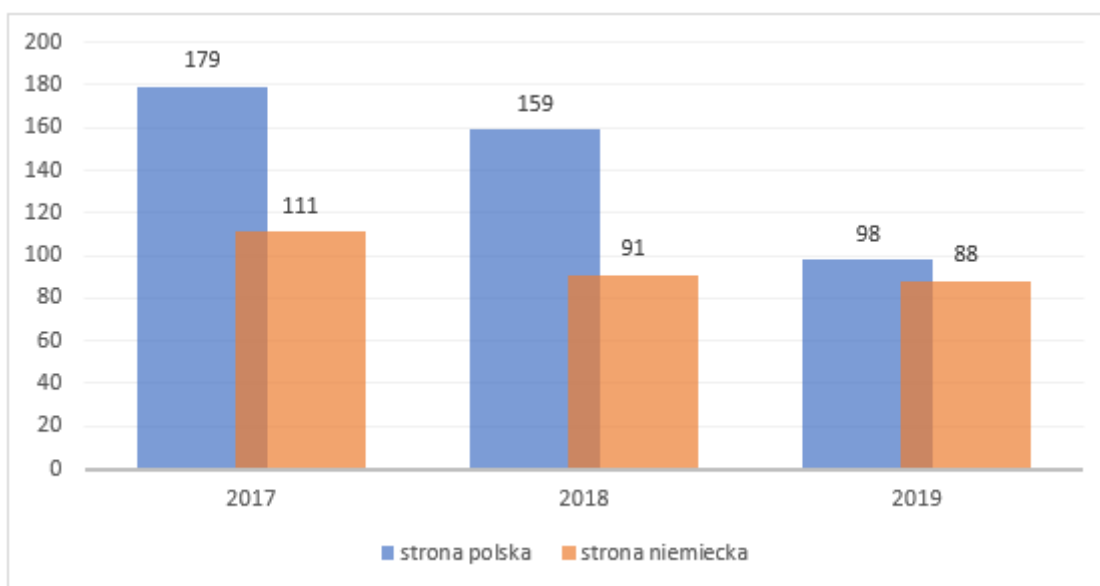
15	Geopark UNESCO Łuk Mużakowa - wspólne dziedzictwo na niemiecko – polskim pograniczu	Miasto Żary	Gmina Brody Gmina Łęknica Gmina Przewóz Gmina Trzebień Stowarzyszenie Wspierające Geopark Łuk Mużakowa e.V. Stowarzyszenie Kolejki Cegielnianej w Klein Közig (Klein Köziger Ziegeleibahn e.V.)	2020 - 2022	429.831,85	327.251,91
16	Tolerancja nie zna granic	Miasto Cottbus	Zielonogórskie Centrum Kultury	2020 - 2022	228.806,50	150.000,00
17	Integracja mieszkańców poprzez transgraniczną polsko-niemiecką edukację ekologiczną w Szprotawie i Sprembergu	Gmina Szprotawa	Albert-Schweitzer-Familienwerk w Sprembergu	2020 - 2022	280.795,92	213.763,74

Źródło: Opracowanie własne. Na podstawie danych Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr.

Na polskiej i niemieckiej stronie internetowej Euroregionu (www.euroregion-snb.de wzgl. www.euroregion-snb.pl) znajdują Państwo ponadto wszystkie **małe projekty**, które od 2017 r. zostały zatwierdzone przez Euroregionalną Komisję Oceniającą (EKO).

Poniższy wykres przedstawia liczbę zatwierdzonych projektów w danym roku kalendarzowym.

Ilustracja 1. Liczba projektów w ramach Funduszu Małych Projektów w latach 2017-2019

Źródło: Opracowanie własne

- 1) Prześledzenie beneficjentów, zakresu projektów i wartości przyznanego dofinansowania stanowi cenne wskazówki dla kształtowania przyszłej współpracy euroregionalnej oraz ustaleniu kierunków przyszłej strategii oraz wykorzystania środków pomocowych.

W uzupełnieniu poniższych ocen i analiz naukowych Plan Działania i Rozwoju został uzupełniony o rozdział „**Człowiek pogranicza**” (patrz załącznik 2). Opisana została tu obszernie zmiana życia ludzi na terenie Euroregionu w ostatnich trzech dziesięcioleciach i to, jakie bariery udało się Polakom i Niemcom z powodzeniem zredukować i jakie przeszkody należy jeszcze w przyszłości pokonać, aby w możliwie najlepszy sposób kształtować wspólne życie.

2.1 Projekty realizowane w Euroregionie

Unia Europejska (UE) to spoiwo, które łączy mieszkańców z obu stron granicy w sposób naturalny. Euroregion ma przy tym pionierskie zadania do wypełnienia i inicjuje projekty.

Ideą przewodnią Programu Współpracy INTERREG jest transgraniczny rozwój wspólnego obszaru wsparcia w kierunku zintegrowanej, trwałej i wysoce atrakcyjnej przestrzeni życiowej i gospodarczej, dysponującej dobrze rozwiniętą usieciowioną infrastrukturą i oferującej lepsze warunki - i jakość życia mieszkańców.

Alokacja środków koncentruje się na czterech dziedzinach, które powinny być rozwijane także na terenie Euroregionu. W związku z tym dostępne środki finansowe podzielono na tyle samo osi priorytetowych (patrz także Tabela 1).

Analiza rezultatów wdrażanych projektów wskazuje z jednej strony, że w minionych latach nastąpiła pewnego rodzaju stabilizacja współpracy transgranicznej, z drugiej strony nadal istnieje potrzeba i gotowość do jej pogłębiania. Pomyślnie wdrożone projekty owocują wzajemnym zaufaniem i poczuciem spełnienia w osiąganiu wspólnych celów. Partnerstwa między samorządami, instytucjami, a przede wszystkim między ludźmi stanowią w ocenie doświadczeń filar dalszej pomyślniej współpracy. Dofinansowanie może dać w tym zakresie ważne impulsy. Informacje o planowanym ogłoszeniu konkursu w danym obszarze może się zatem przyczynić do intensyfikacji działań partnerskich. Dalsza stabilizacja współpracy transgranicznej w oderwaniu od instrumentów pomocowych stanowi wyzwanie na przyszłość.

Z pewnością będą występowały obszary, w których dofinansowanie z programu INTERREG będzie ograniczone. Jednakże również w przyszłości współpraca powinna mieć miejsce we wszystkich dziedzinach tematycznych. Należy jednak oczekiwać, że nie wszystkie obszary będą wymagały wsparcia w ramach INTERREG, ponieważ w tym celu udostępnione zostaną ewentualnie inne instrumenty, np. programy regionalne lub krajowe w krajach członkowskich.

Ponadto prawdą jest również to, że możliwości współpracy interdyscyplinarnej są naturalnie powiązane z przyszłym poziomem finansowania. Wdrażanie współpracy utrudnia odczuwalna ostatnio finansowa słabość gmin i innych podmiotów (w tym NGO), szczególnie po stronie polskiej. Można zauważyć, że gminy i inne podmioty (w tym NGO) zaangażowane w wiele różnych projektów w dużej mierze angażują finansowo własne budżety oraz własne kadry, tak że nie mogą pozwolić sobie na nowe projekty, do czasu aż nie zakończą finansowej realizacji projektów obecnie realizowanych.

Przyczyną często są przedłużające się procedury w Instytucjach Zarządzających programami, związane m.in. z oczekiwaniem na refundację założonych środków finansowych. Szczególnie długo trwają oceny prawidłowości prowadzonych postępowań przetargowych. Kilkumiesięczne opóźnienia paraliżują wręcz możliwości sięgania po kolejne środki zewnętrzne. Mogą one również niekorzystnie wpłynąć na współpracę transgraniczną i działalność inwestycyjną realizowaną w powiązaniu ze środkami pomocowymi.

Centralnym wyzwaniem współpracy w Euroregionie jest nadal pogłębianie wiedzy o tym, z czego biorą się różnice kulturowe i mentalne pomiędzy narodami, ale przede wszystkim ich tolerancja i akceptacja. Mimo wszystkich sukcesów to właśnie komponent socjalny względnie kulturowy będzie miał również w przyszłości zasadnicze znaczenie. To ewidentnie podstawowy warunek i stałe zjawisko towarzyszące dalszej rozbudowie transgranicznych partnerstw i sieci współpracy. Bariera językowa i kulturowa wciąż występuje, i mimo wielu możliwości spotkań zainteresowanie nauką języka polskiego jest w Niemczech stosunkowo niewielkie, chociaż w ostatnich latach sytuacja zmienia się na lepsze (zobacz analiza SWOT, rozdz. 3). Nauka języka sąsiada wymaga wysiłku i ten wysiłek musi się opłacać, a więc wykorzystanie języka powinno częściej przydawać się w kontaktach biznesowych.

Niezależnie od możliwych źródeł finansowania nadrzędne znaczenie po obu stronach granicy odgrywają: potencjał oraz zasoby na rzecz dalszego rozwoju i stabilizacji współpracy transgranicznej. Podczas przeprowadzonych czterech warsztatów wskazano obszary najwyższego zainteresowania współpracy w:

- dziedzinie kształcenia ogólnego i zawodowego (w tym znajomość języka sąsiada),
- transferu wiedzy i technologii ze świata nauki do gospodarki,
- turystyce (region postrzegany jest przez mieszkańców jako wysoce atrakcyjny pod tym względem),
- transgranicznym rynku pracy,
- działaniu na rzecz ochrony środowiska i mobilności (w szczególności przyjazne dla środowiska formy mobilności, takie jak transport publiczny lub napęd alternatywny).

2.2 Wnioski z dotychczasowej współpracy – ocena przy wykorzystaniu analizy SWOT

Poniższe wnioski wynikają, z jednej strony - z analizy dotychczas realizowanych projektów, które zostały przedstawione w poprzednim podrozdziale, a z drugiej - z wywiadów z zaangażowanymi partnerami.

Wybrane parametry umożliwiające formułowanie szczegółowych, jakościowych opinii na temat współpracy posłużą jako fundament dla sformułowania przyszłych głównych obszarów działania. Zebranie wniosków z dotychczasowej współpracy dla przyszłego rozwoju tworzy ważne przesłanki dla właściwego ukierunkowania współpracy w Euroregionie.

Wnioski pogrupowano wg obszarów i zapisano je w postaci rekomendacji.

1. **Wsparcie projektów środkami zewnętrznymi**

- Zauważalnie trudna sytuacja finansowa samorządów i innych podmiotów przekłada się na trudności w zabezpieczeniu kosztów bieżących na etapie przygotowania i wdrażania projektów. Coraz trudniejsze prefinansowanie i zagwarantowanie wkładu własnego w projekcie.

Szanse i możliwości optymalizacji istnieją w:

- wykorzystaniu nowych technologii i procesów oraz tworzeniu sieci współpracy poprawiających finansowanie usług publicznych,
- wspólnym opracowywaniu strategii branżowych (dotyczących np. ochrony środowiska, transportu, edukacji),
- wypracowywaniu pomysłów dotyczących współpracy dużo wcześniej niż ogłaszane są konkursy wzgl. przyjmowane wnioski,
- stworzeniu instrumentów prefinansowania projektów transgranicznych,
- wymianie doświadczeń między partnerami w projektach,
- weryfikacji ekonomicznej nowych projektów infrastrukturalnych (studium wykonalności).

2. **Rozwój edukacji, w tym kształcenia zawodowego oraz kompetencji językowych**

- Słabością w tym obszarze jest spadająca popularność szkół zawodowych powodująca coraz mniejszą liczbę uczniów w tego typu szkołach. Oferta edukacyjna jest niewystarczająco dopasowana do wymagań rynku pracy. Maleje zainteresowanie po stronie polskiej nauką języka niemieckiego na rzecz języka angielskiego. Do tego dochodzi niewielkie zainteresowanie po stronie niemieckiej nauką języka polskiego.

- Szansą dla tego obszaru może być rozbudowa dwujęzycznej oferty edukacyjnej na obszarze pogranicza, np. dzięki tworzeniu projektów, w efekcie których będzie można szkolić osoby np. w zidentyfikowanych wspólnie przez Wojewódzki Urząd Pracy i Agencję Pracy w Cottbus zawodach deficytowych. Należy dążyć do podjęcia starań w celu poprawy komunikacji językowej, również w języku angielskim.
- Opracowanie modelu dwujęzycznego kształcenia zawodowego we współpracy ze szkołami zawodowymi, izbami przemysłowo-handlowymi, izbami rzemieślniczymi, Urzędami Pracy.
- Wspieranie działań zmierzających do wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych.
- Analiza i odpowiednio wczesna komunikacja w odniesieniu do projektów edukacyjnych.
- Umożliwienie finansowania staży zawodowych uczniów w kraju partnera wraz z zabezpieczeniem potrzeb socjalnych w tym zakresie.
- Szersze włączanie warsztatów językowych do projektów miękkich.
- Intensywne wspieranie możliwości wczesnodziecięcej nauki języka obcego.
- Organizacja przedsięwzięć zbliżających nauczycieli języka polskiego, niemieckiego i angielskiego w celu wymiany doświadczeń w tym zakresie.

3. Wzajemna tolerancja, znajomość historii i mentalności sąsiada

- Wspieranie projektów oferujących różnorodne formy przekazywania wiedzy historycznej.
- Wykorzystanie różnic kulturowych jako bazy do wzbogacenia wiedzy o sąsiadach.
- Wspieranie polsko-niemieckich centrów spotkań w zakresie budowania oferty spędzania wolnego czasu.
- Promocja wyników projektów poświęconych historii (publikacje książkowe, aplikacje mobilne, strony www).
- Pożądanym efektem jest deklarowana w społeczeństwie ciekawość dotycząca historii sąsiada, a także sposobu postrzegania przez niego własnego kraju.

4. Euroregionalny rynek pracy

- Wspieranie się w zakresie tworzenia ram prawnych dla uznawania świadectw potwierdzających kwalifikacje zawodowe, szczególnie w nowych zawodach.
- Transgraniczne udostępnianie regionalnych ofert pracy.
- Preferencje dla projektów tworzących miejsca pracy dla osób młodych.
- Pojawienie się nowych miejsc pracy związanych z oferowaniem usług na rzecz osób starszych.

- Stworzenie możliwości w zakresie pozyskania pracy dla osób, które mogą dojeżdżać do pracy.
- Opuszczanie miejsc rodzinnych przez młodych wykształconych mieszkańców pogranicza i migracja do większych ośrodków miejskich.

5. Połączenia komunikacyjne, dostępność

- Współdziałanie przy tworzeniu transgranicznych rozwiązań komunikacyjnych.
- Praca nad upowszechnianiem biletów transgranicznych, biletów łączonych.
- Spadek liczby publicznych połączeń komunikacyjnych w obszarach „nieatrakcyjnych” ekonomicznie.
- Wyludnianie się obszarów „wykluczonych”.
- Działania na rzecz integracji usług przewozowych na pograniczu.

6. Ochrona środowiska, zdrowie publiczne

- Konieczne dbanie o jakość środowiska przyrodniczego.
- Konieczne działania w zakresie minimalizacji zanieczyszczeń powietrza, wody i gleby wskutek działalności człowieka.
- Hałas i zanieczyszczenia wywołane stale rosnącym ruchem pojazdów samochodowych.
- Brak ruchu szczególnie u osób młodych i dzieci oraz złe odżywianie się.
- Rosnąca ilość spożywania pokarmów wysokokalorycznych z uwagi na ich dostępność i szybkość przygotowania.
- Rozwijanie projektów kładących nacisk na świadomość ekologiczną wszystkich osób, niezależnie od wieku.
- Edukacja ekologiczna.
- Promocja zdrowia i zdrowych nawyków żywieniowych.

7. Jakość kadry w samorządach gminnych, instytucjach pozarządowych i organizacjach transgranicznych

- Dostępność osób zainteresowanych pracą w instytucjach samorządowych.
- Zaangażowanie osób w działalność społeczną.
- Zatrudnianie pracowników o odpowiednich zdolnościach i odpowiednim wykształceniu (znajomość kraju sąsiada, język obcy w stopniu komunikatywnym).
- Obniżanie kosztów administracyjnych poprzez unikanie podwajania zadań.
- Szkolenia dla fachowców parających się zadaniami charakterystycznymi dla problemów pogranicza.
- Wzajemne czerpanie z pomysłów i wypracowanych kontaktów.

Sformułowane wnioski wskazują, że współpraca transgraniczna kryje w sobie więcej szans niż zagrożeń. Naturalnie identyfikacja i wykorzystanie atutów pogranicza są w dalszym ciągu w decydującym stopniu zależne od podmiotów regionalnych i lokalnych inicjujących działania transgraniczne. W zaistniałych warunkach ważną rolę odgrywać będą Biura Euroregionu umiejscowione po obu stronach granicy. Przed politycznymi liderami, władzami Euroregionu i jego biurami kształtuje się w nadchodzącym okresie programowania trudne do przecenienia zadanie, by dysponując ograniczonymi środkami finansowymi wyznaczyć priorytety i planowo kontynuować proces współpracy. Należy przy tym również podejmować kroki przeciwdziałające zagrożeniu załamania współpracy i kooperacji po zakończeniu wspólnych projektów. Aktualizacja PDiR na kolejne lata ma za zadanie wyznaczenie wspólnych celów prowadzących do dalszego rozwoju współpracy w zakresie wzmocnienia innowacyjności w gospodarce, poprawy wydajności istniejących zasobów, w tym ludzkich, podwyższenia konkurencyjności regionalnej i gospodarczej, tworzenia nowych miejsc pracy, podniesienia poziomu wykształcenia mieszkańców i wzajemnego współdziałania.

Działania Euroregionu w perspektywie finansowej 2021-2027 powinny koncentrować się wokół wykorzystania potencjałów uczelni wyższych po polskiej i niemieckiej stronie regionu. Szczególny nacisk powinien być położony na połączenie lokalnej gospodarki z placówkami naukowymi oraz miejscowymi szkołami wyższymi i zawodowymi w sieć, w celu generowania innowacji i transferu technologii oraz wiedzy dla nowych produktów i procesów nakierowanych na wzmocnienie MŚP w regionie. Zielona Góra i Cottbus jako największe miasta Euroregionu muszą dążyć w przyszłości jeszcze konsekwentniej do utwierdzenia swojej pozycji jako centrów transgranicznych w interesie szeroko zakrojonego rozwoju całego Euroregionu i być w ten sposób wykorzystywane (funkcja rozwojowa i stabilizująca dla polskich okolicznych terenów wiejskich oraz obszaru granicznego); należy przy tym także wzmacniać ośrodki wspomagające po stronie polskiej i niemieckiej, jak np. dwumiejsce Gubin-Guben. W obecnej perspektywie ważną rolę odegrały projekty dotyczące rozwoju turystyki jako znaczącej gałęzi gospodarki o wysokim potencjale wzrostu w postaci zabezpieczenia zatrudnienia i przyciągania siły nabywczej z innych regionów. Walory Euroregionu, szczególnie przyrodniczo-krajobrazowe, ale także jego kulturowa bliskość z ponadregionalnymi aglomeracjami, regionami metropolitalnymi Berlina, Wrocławia i Poznania oraz przygotowana w ostatnich latach oferta turystyczna, oferują korzystne warunki dla innowacyjnych i jeszcze bardziej zróżnicowanych grup docelowych oraz tworzenia unikalnych marek.

W ostatnich latach bardzo istotne były projekty infrastrukturalne, ukierunkowane na zrównoważony rozwój i dostosowane do wymogów ochrony środowiska. Aktualne doświadczenia wskazują na to, że jednym z głównych zadań jest dostosowanie struktury systemu lokalnej komunikacji publicznej łącznie z transportem szynowym do warunków regionalnych i lokalnych oraz opracowanie nowych rozwiązań dla terenów o niskiej gęstości zaludnienia przy

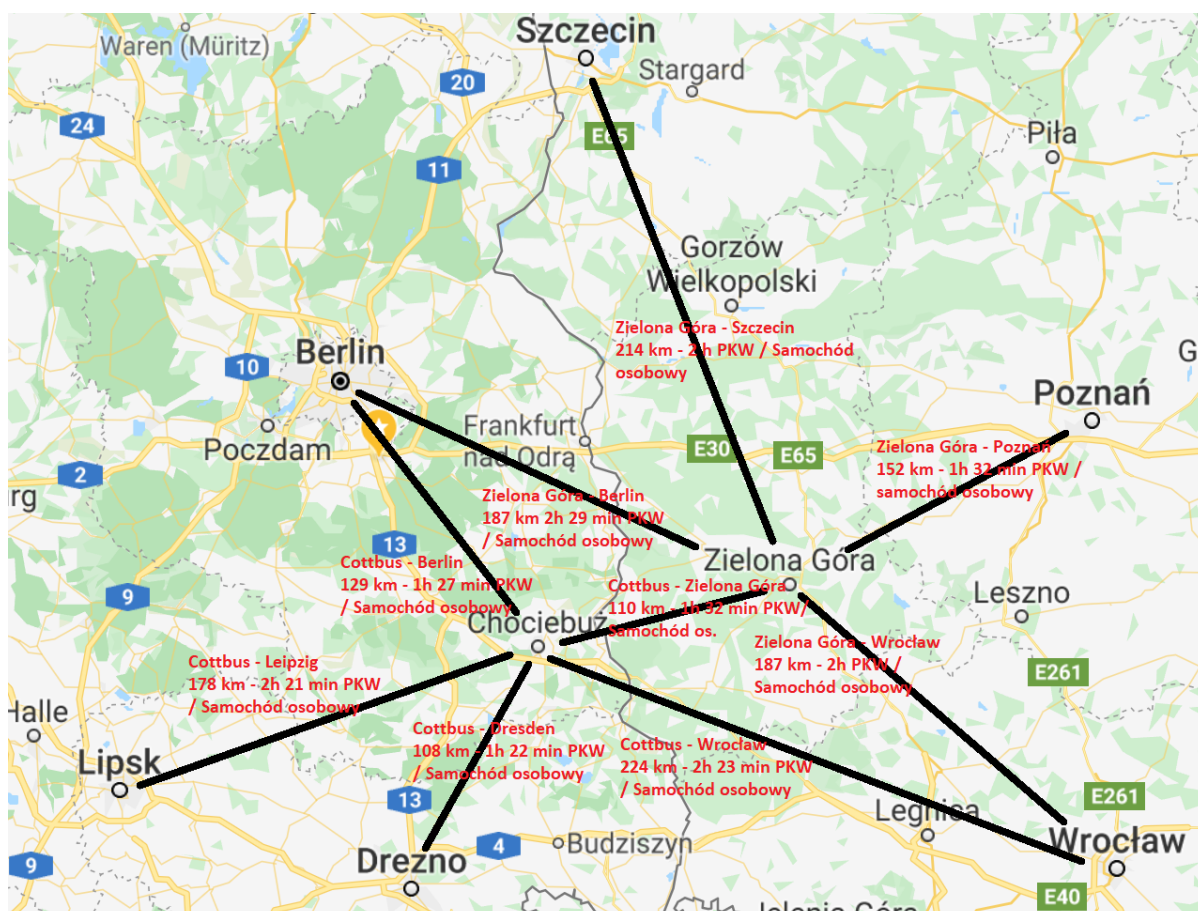
uwzględnieniu wymogów rentowności mając na celu zapewnienie mieszkańcom niezbędnego stopnia mobilności. Realizowane projekty wpływające na wzmocnienie zasobów ludzkich oraz edukacji były kluczem do wzrostu i rozwoju gospodarczego, a ich pośrednim rezultatem było tworzenie nowych miejsc pracy. Kolejne projekty muszą być w większym stopniu powiązane z zapotrzebowaniem na regionalnym rynku pracy i uwzględniać wykaz zawodów deficytowych, który został wspólnie opracowywany przez Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze i Agencję Pracy w Cottbus. Szczególne starania należy przy tym skierować na tworzenie oferty edukacyjnej o wysokiej jakości w toku intensywniejszej współpracy szkół, uczelni wyższych i gospodarki, a także na szerszą ofertę transgranicznego kształcenia zawodowego wraz z odpowiednimi koncepcjami.

3 Podsumowanie analizy społeczno-gospodarczej Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr

3.1 Struktura przestrzenna i osadnicza

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr jest jednym z czterech Euroregionów na granicy polsko-niemieckiej. Położenie geograficzne Euroregionu wyznacza pięciokąt Berlin - Lipsk - Drezno - Wrocław - Poznań (patrz ilustr. 1).

Ilustracja 2. Położenie głównych ośrodków miejskich Euroregionu – Cottbus i Zielonej Góry w odniesieniu do sąsiednich regionów metropolitalnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie map Google

Ilustracja powyżej wyraźnie pokazuje odległości do sąsiadujących regionów metropolitalnych Berlina, Drezna, Lipska, Wrocławia i Poznania. Oznacza to, że Euroregion sam musi wypracować własne szanse rozwoju. Poprawa połączeń pomiędzy Cottbus i Berlinem oraz Zieloną Górą i Poznaniem w ostatnim okresie może dawać określone szanse rozwojowe, takie jak m.in. przyciąganie przedsiębiorstw lub migracja osób z obszaru metropolii, które dojeżdżają do pracy.

Ilustracja 3. Euroregion Spree-Neiße-Bober / Sprewa-Nysa-Bóbr

Źródło: Euroregion (grudzień 2019)

Transgraniczny obszar Euroregionu obejmuje powiat Szprewa-Nysa i miasto Cottbus po stronie niemieckiej oraz południową część województwa lubuskiego (patrz Ilustracja 3). Po stronie polskiej do Stowarzyszenia Gmin RP Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr” należą następujące powiaty: krośnieński, nowosolski, świebodziński, wschowski, zielonogórski, żagański, żarski z wyjątkiem gmin Skąpe, Niegosławice, Żagań i Małomice oraz miasta Nowa Sól. Obszar ten obejmuje również gminę Cybinka w powiecie słubickim oraz gminę Torzym w powiecie sulęcińskim (stan na 12/2019 r.). Euroregion o łącznej powierzchni 9.922 km² zamieszkuje około 803 727 mieszkańców (patrz Tabela 2). Polska część Euroregionu zajmuje większy obszar i ma więcej mieszkańców; zajmuje 81,74% całkowitej powierzchni, czyli 8 110 km². W 2018 r. w polskiej części Euroregionu mieszkało 589 079 osób, podczas gdy w części niemieckiej, o powierzchni 1 812 km², liczba ludności wynosiła 214 648.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Tabela 2. Powierzchnia i ludność (stan na 31.12.2018 r.)

Obszar	Powierzchnia w km ²	Liczba mieszkańców	Gęstość zaludnienia mieszkańców/km ²
Cottbus (powiat grodzki)	164	100 219	611
Szprewa-Nysa (powiat)	1 648	114 429	69
Część niemiecka	1812	214 648	118
Powiat krośnieński	1 391	55 245	40
Powiat nowosolski	749	47 791	64
Powiat świebodziński	755	50 762	67
Powiat wschowski	624	39 065	63
Powiat zielonogórski	1 350	75 750	56
Powiat żagański	916	69 931	76
Powiat żarski	1 393	96 876	70
Zielona Góra (powiat grodzki)	277	140 297	506
Gmina Cybinka	280	6 515	23
Gmina Torzym	375	6 847	18
Część polska	8 110	589 079	73
Euroregion łącznie	9 922	803 727	81

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, grudzień 2019

Gęstość zaludnienia Euroregionu wynosi 81 mieszkańców na km² (polska część Euroregionu: 73 mieszkańców na km²; niemiecka część Euroregionu: 118 mieszkańców na km²). Niemiecka część Euroregionu ma wyższą gęstość zaludnienia (miasto Cottbus), ale istnieją obszary rolne o niskiej gęstości zaludnienia, szczególnie w pobliżu granicy.

Terytorium Euroregionu ma charakter wiejski z niewielką liczbą ludności. W niemieckiej części Euroregionu na obszarach wiejskich zamieszkuje ok. 99.000 mieszkańców, w Polsce 213 857 osób.

Cottbus i Spremberg są regionalnymi centrami wzrostu w niemieckiej części Euroregionu. W polskiej części Euroregionu miasta Zielona Góra, Nowa Sól i Sulechów tworzą regionalne centrum rozwoju gospodarczego. Euroregion posiada liczne partnerstwa miast i gmin oraz innych instytucji, w ramach których w latach 2016-2019 zrealizowano szereg inicjatyw transgranicznych, w tym w ramach INTERREG ponad 720 małych projektów gmin, stowarzyszeń, fundacji, szkół i innych podmiotów oraz 30 dużych projektów w ramach INTERREG (stan na

grudzień 2019 r.). Wzmacniana jest również współpraca w ramach regionu. Przykładami są Żagań, Żary, Forst/Lausitz i Weißwasser (Saksonia) czy Zielona Góra - Cottbus, które współpracują w wielu dziedzinach, m. in. w nauce, kulturze, edukacji, sporcie i sektorze komunalnym.

Podsumowanie podrozdziału „Struktura przestrzenna i osadnicza”

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr można określić jako obszar, w którym nie występują wielkie aglomeracje miejskie, lecz miasta i wsie. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 81 mieszkańców na km², wobec czego teren Euroregionu jest słabo zaludniony. Należy zaznaczyć, że niemiecka część w porównaniu z polską jest gęściej zaludniona. Największymi miastami są Zielona Góra i Cottbus liczące po ponad 100.000 mieszkańców. Dodatkowo po obu stronach Euroregionu znajduje się jeszcze kilka mniejszych miast.

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr posiada położenie geograficzno-gospodarcze w pięciokącie między Berlinem, Lipskiem / Dreznem, Wrocławiem i Poznaniem. Jednak odległości są na tyle duże, że można mówić tu o położeniu „in-between” (ang. pomiędzy), bowiem jak do tej pory prawie nie widać pozytywnych efektów bliskości Berlina, Lipska, Drezna oraz polskich ośrodków. W odniesieniu do niemieckiej części Euroregionu duże znaczenie odgrywają Regionalne Centra Wzrostu, które są zlokalizowane w Cottbus i Sprembergu. Po polskiej stronie Euroregionu miasta Zielona Góra, Nowa Sól i Sulechów mają charakter regionalnego centrum wzrostu gospodarczego.

Ponadto ważną rolę w rozwoju strukturalnym pełnią rozwijające się strefy inwestycyjne – zlokalizowane m.in. w Cottbus, Zielonej Górze, Żarach, Żaganiu, Świebodzinie, Nowej Soli oraz w Babimoście, w sąsiedztwie portu lotniczego, Guben, Sprembergu i Forst oraz ośrodki Schwarzhöhe, Schwarze Pumpe i Boxberg poza Euroregionem.

3.2 Ludność

Na koniec 2018 r. w Euroregionie mieszkało 803 727 osób, w tym 214 648 (26,7%) mieszkało w niemieckiej części Euroregionu. W polskiej części Euroregionu zameldowanych było 589 079 mieszkańców, co odpowiada 73,3 % łącznej liczby mieszkańców regionu. 30 % mieszkańców mieszka w głównych ośrodkach: w Zielonej Górze (140 297 mieszkańców) i w Cottbus (100 219 mieszkańców).

Od 2007 do 2012 roku odnotowano po niemieckiej stronie stały spadek ludności wynoszący łącznie 6,6 %, przewyższając tym samym spadek liczby ludności w całej Brandenburgii (3,4 %). Spadek liczby ludności w okresie od 2012 do 2018 r. jest jednak coraz wolniejszy. Szczególnie w Cottbus udało się pozyskać nowych mieszkańców. Prognozy wykazują lekki wzrost do 2025 r., następnie lekki spadek liczby ludności do 2030 r.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Po polskiej stronie (Woj. Lubuskie) wykazano lekki spadek liczby ludności na przestrzeni lat 2015-2018, dynamika spadku to -0,32%.

Tabela 3. Rozwój demograficzny - zmiany od 2007 – w liczbach bezwzględnych

Obszar	2007	2012	2018	Liczba mieszkańców 2030
Cottbus (miasto na prawach powiatu)	102 811	99 913	100 219	101 600
Powiat Spree-Neiße	132 798	120 178	114 429	101 200
Niemiecka część	235 609	220 091	214 648	202 800
Powiat krośnieński	56 297	56 751	55 245	51683
Powiat nowosolski	46 582	47 962	47 791	45 291
Powiat świebodziński	50 510	51 492	50 762	49 055
Powiat wschowski	38 906	39 434	39 065	38 635
Powiat zielonogórski	90 389	94 561	75 750	74 889
Powiat żagański	71 851	72 229	69 931	64 779
Powiat żarski	98 610	99 446	96 876	91 997
Zielona Góra (powiat grodzki)	117 523	119 023	140 297	138 703
Gmina Cybinka	6 799	6 725	6 515	6 364
Gmina Torzym	6 784	6 969	6 847	6 573
Polska część	584 251	594 592	589 079	567 969
Euroregion łącznie	819 860	814 683	803 727	770 769

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, 2019

Jak pokazano poniżej, w latach 2014-2018 odnotowano w niemieckiej części Euroregionu większe zmiany niż w części polskiej. Największy spadek odnotowano w liczbie osób w wieku produkcyjnym (15 do 64), który wyniósł 6,42 %, podczas gdy po stronie polskiej spadek w tym przedziale wiekowym wyniósł 5,16%. Odwrotną tendencję można zauważyć odnośnie przedziału wiekowego osób do 15 roku życia. W części niemieckiej wystąpił wzrost o 8,96%, po polskiej stronie wzrost wyniósł 0,27%. Również wzrosty zaobserwowano w badanym okresie dla osób w wieku 65 lat i powyżej – po niemieckiej stronie było to 7,59%, natomiast co trzeba podkreślić – po stronie polskiej wzrost ten wyniósł aż 15,85%. To świadczy o dużej dynamice zmian w Euroregionie. W łącznej liczbie osób Euroregionu zmiany wyglądały następująco: wzrost o 2,1% dla osób w wieku poniżej 15 lat, spadek o -5,5% dla osób wieku 15-65 lat oraz wzrost o 13,1 % dla osób w wieku powyżej 65 lat.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Tabela 4. Struktura wieku mieszkańców w 2014 i 2018 r.

Obszar	Rok	poniżej 15	15 - 64	65 i więcej	łącznie
Niemiecka część	2014	23 662	140 639	53 220	217 521
	2018	25 782	131 609	57 257	214 648
Polska część	2014	89 588	396 713	106 168	592 469
	2018	89 833	376 247	122 999	589 079
Euroregion łącznie	2014	113 250	537 352	159 388	809 990
	2018	115 615	507 856	180 256	803 727

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019.

Prognoza rozwoju liczby ludności w polskiej części Euroregionu jest mniej korzystna. Polską część Euroregionu dopiero czeka realizacja zjawiska migracji do innych regionów w związku z peryferyjnym charakterem obszaru. W związku z obowiązującymi prognozami Głównego Urzędu Statystycznego wychodzi się z założenia, że w najbliższych 10 latach nastąpi spadek całkowitej liczby mieszkańców. Szacuje się, iż do roku 2030 liczba ludności na tym obszarze zmniejszy się o około 3,1%, co stanowić będzie spadek liczebności populacji o 18000 mieszkańców. Stosunkowo nieznacznie zmniejszy się liczba mieszkańców Zielonej Góry – o 0,6%, utrzymanie spadku liczebności mieszkańców na niskim poziomie związane jednak będzie z postępującymi procesami migracyjnymi z gmin ościennych. Największego spadku ludności doświadczy powiat krośnieński i powiat żagański, odpowiednio o 5,8% i 6,4%. Do roku 2030 zakłada się dla całego Euroregionu spadek liczby mieszkańców o 1,8%.

W kontekście wspólnego rozwoju obu części Euroregionu ciekawym zjawiskiem jest przyrost mieszkańców polskiej narodowości po niemieckiej stronie. Jak pokazują dane, liczba tych osób zwiększyła się na przestrzeni lat 2014-2018 o ponad 40%. Są to osoby studiujące i pracujące w Cottbus. Polacy coraz częściej osiedlają się także w Guben. Tylko w latach od 2013 do 2019 ich liczba wzrosła z 329 do 926 (źródło: biuro ewidencji ludności urzędu miejskiego, stan na 31.12.2013 oraz 31.12.2019).

Tabela 5. Przyrost ludności polskiej narodowości w Cottbus

	2014	2015	2016	2017	2018	przyrost liczby ludności	przyrost ludności w %
Kobiety	846	905	995	995	1 130	284	33,57%
Mężczyźni	691	762	762	875	1 035	344	49,78%
Razem	1 537	1 667	1 757	1 870	2 165	628	40,86%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, 2019

Podsumowanie podrozdziału „Zmiany demograficzne i migracje”

Wniosek: Mimo dobrego rozwoju w ostatnich latach, całkowita liczba ludności będzie w dłuższej perspektywie maleć i ludność będzie się starzeć

Dane wskazują na dwie istotne tendencje: dalszy spadek liczebności i starzenie się społeczeństwa do 2030 roku.

Obie tendencje są już wyraźnie widoczne: po stronie niemieckiej spadek będzie kontynuowany, z przejściowym ożywieniem od 2015 r., które będzie trwało do 2025 r. i doprowadzi do niewielkiego wzrostu liczby ludności; podobnie jak po stronie polskiej.

W 2018 roku Euroregion liczył prawie 804 000 mieszkańców, czyli około 4 500 mniej niż w 2015 roku. Wyjątek stanowią dwa ośrodki regionalne: Zielona Góra (wraz z otaczającą ją dzielnicą – tzw. Nowym Miastem, stanowiącą wchłoniętą w granice miasta w 2015 gminę wiejską Zielona Góra) oraz miasto Cottbus. Oba ośrodki odnotowały niewielki wzrost liczby ludności.

Zmiany demograficzne znajdują najwyraźniejsze odzwierciedlenie w starzeniu się społeczeństwa, które po stronie niemieckiej manifestuje się wzrostem o prawie 16% w grupie wiekowej powyżej 65 lat w latach 2014-2018. Ale także po polskiej stronie liczba osób powyżej 65 roku życia wzrosła o prawie 8%. Znacząco spadła również liczba osób w wieku produkcyjnym (o dobre 6% po stronie niemieckiej i około 5% po polskiej). Tylko liczba osób poniżej 15. roku życia wzrosła w latach 2014-2018, po stronie niemieckiej nawet dość znacznie – bo o 9%.

Zmiany demograficzne są i pozostają jednym z wyzwań dla rozwoju Euroregionu. Szczególnie dotyczy to podaży wykwalifikowanych pracowników i opieki nad osobami starszymi, co sugeruje, iż konieczne są jeszcze większe wspólne wysiłki w zakresie przyciągania wykwalifikowanych pracowników oraz zwiększenie opieki zdrowotnej i pielęgnacyjnej.

3.3 Zatrudnienie i rynek pracy

W latach 2014-2017 zatrudnienie w niemieckiej części Euroregionu wzrosło o 1,28%. Zarówno w powiecie Spree-Neiße, jak i w Cottbus zatrudnienie wzrosło, przy czym w Cottbus wzrost ten był większy (1,98%). Na podobnym poziomie kształtował się wzrost zatrudnienia w całej Brandenburgii w tym okresie.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Tabela 6. Zatrudnienie podlegające składkom na ubezpieczenie społeczne w latach 2013-2017

Obszar	2013	2014	2015	2016	2017
Cottbus (miasto grodzkie)	b.d.	44 831	44 991	45 563	45 718
Powiat Spree-Neiße	b.d.	36 564	36 442	36 389	36 721
Część niemiecka	b.d.	81 395	81 433	81 952	82 439
Powiat krośnieński	10 107	10 825	10 721	10 771	11 374
Powiat nowosolski	16 933	17 630	17 544	18 288	18 667
Powiat świebodziński	16 641	17 262	17 824	18 104	19 019
Powiat wschowski	9 455	9 406	9 083	9 266	9 494
Powiat zielonogórski	19 766	20 328	17 680	17 584	18 096
Powiat żagański	13 097	12 990	13 033	13 414	13 775
Powiat żarski	22 001	22 875	23 298	23 999	24 045
Zielona Góra	40 767	40 880	43 208	45 366	46 180
Część polska	148 767	152 196	152 391	156 792	160 650

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019.

W roku 2018 w niemieckiej części Euroregionu zarejestrowanych było 12 263 bezrobotnych (Cottbus 5 949, powiat Spree-Neiße 6 314). Stopa bezrobocia (w odniesieniu do osób fizycznych zdolnych do pracy) systematycznie spadała od 2014 r. i w 2018 r. wyniosła 6,9% (-3,4% punktów procentowych w stosunku do roku 2014). W Cottbus poziom bezrobocia wynosił 8,2%, co oznacza spadek o 2,8% w stosunku do roku 2014. W konsekwencji stopa bezrobocia w części niemieckiej Euroregionu w badanym okresie spadła prawie o 3,55%. Poziom bezrobocia w niemieckiej części Euroregionu wynoszący 7,55% jest nieznacznie wyższy niż średni poziom bezrobocia w Brandenburgii. Najbardziej korzystnie kształtowała się stopa bezrobocia w skali całego kraju, która wyniosła 5,9 % w 2018 roku i nie podlegała ona wahaniom jak w przypadku Cottbus czy powiatu Spree-Neiße.

Tabela 7. Stopa bezrobocia w latach 2013 - 2018 (w %)

Obszar	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Cottbus (miasto grodzkie)	11,8	11	10	9,4	8,8	8,2
Powiat Spree-Neiße	10,4	10,3	9,2	8,4	7,4	6,9
Niemiecka część	11,1	10,65	9,6	8,9	8,1	7,55
Powiat krośnieński	24,1	18,6	17,0	14,3	11,3	9,5
Powiat nowosolski	25,5	20,7	17,9	14,2	10,5	8,5
Powiat świebodziński	13,5	10,2	9,0	7,6	5,2	4,5
Powiat wschowski	16,33	13,3	12,1	11,1	9,1	8,2
Powiat zielonogórski	15,2	13,5	11,1	9,0	6,9	6,5
Powiat żagański	25,7	22,22	17,9	14,4	11,3	9,3
Powiat żarski	16,55	12,9	9,7	8,2	6,4	5,8
Zielona Góra	7,88	7,3	6,3	4,66	3,4	3,4
Polska część	18,11	14,8	12,6	10,4	8,1	6,9
Euroregion łącznie	14,6	12,7	11,11	9,66	8,1	7,2

Źródło: Federalna Agencja Pracy, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

Również po polskiej stronie stopa bezrobocia znacznie spadła w ostatnich latach stabilizując się na stosunkowo niskim poziomie (koniec 2018: 6,9 %). Od 2013 r. odnotowano poprawę w tym zakresie o ponad 11%, co znakomicie oddaje ożywienie gospodarcze w ostatnich latach po stronie polskiej.

Szczególnym problemem jest wyższe w stosunku do kraju lub województwa bezrobocie długotrwałe oraz – przede wszystkim w polskiej części Euroregionu – bezrobocie wśród młodzieży. W części niemieckiej udział długotrwałe bezrobotnych w 2018 r. wynosił 37% wszystkich bezrobotnych; po stronie polskiej nieco poniżej 29%. Bezrobocie wśród młodzieży w 2018 roku wyniosło nieco poniżej 5% w niemieckiej części Euroregionu i 11,5% w polskiej (źródło: Federalna Agencja Pracy, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019).

Podsumowanie podrozdziału „Zatrudnienie i rynek pracy”

Wniosek: Wzrost zatrudnienia, spadek bezrobocia i nadal długotrwałe bezrobocie na wysokim poziomie

Stopa bezrobocia w niemieckiej części Euroregionu wynosi 7,55%, a w polskiej 6,9%, co jest najniższym poziomem od momentu powstania Euroregionu. Po stronie polskiej, gdzie stopa bezrobocia w 2013 roku wynosiła jeszcze 18,11%, nastąpił zauważalny spadek o 11,21%. Wskaźniki te sugerują, że rynek pracy funkcjonuje po obu stronach Euroregionu.

Ogólnie rzecz biorąc, dla rozwoju rynku pracy można sformułować pozytywną prognozę w przyszłości. Istotnym problemem jednakże w tym kontekście może być migracja pracowników do sąsiednich regionów metropolitalnych (Poznań, Wrocław, Szczecin, Berlin, Drezno/Lipsk) i towarzyszący temu brak wykwalifikowanych pracowników, co może mieć negatywny wpływ na możliwości rozwoju gospodarki.

3.4 Nauka, badania i transfer technologii

W Euroregionie znajdują się dwa uniwersytety: Uniwersytet Zielonogórski i Brandenburski Uniwersytet Techniczny Cottbus-Senftenberg (BTU CS). W Żarach mieści się także Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna. W 2013 roku BTU Cottbus i Wyższa Szkoła Zawodowa Senftenberg zostały połączone w BTU Cottbus-Senftenberg. W 2017 roku nastąpiło połączenie Uniwersytetu Zielonogórskiego i Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie. W roku 2018 w Euroregionie studiowało prawie 19 000 młodych ludzi. Liczba ta uwzględnia spadek liczby studentów o ponad 3 000.

Oferta studiów na Uniwersytecie Zielonogórskim obejmuje kierunki techniczne, w szczególności ochronę środowiska, budownictwo, elektrotechnikę, budowę maszyn, nauki humanistyczne, administrację, prawo i medycynę. BTU prowadzi zajęcia na 6 wydziałach - od kierunków technicznych i inżynierskich, takich jak inżynieria lądowa, architektura, ochrona

środowiska i nauki przyrodnicze (matematyka, fizyka, elektrotechnika) po prawo, ekonomię, pracę socjalną, zdrowie i muzykę.

Wymiana studentów między BTU a Uniwersytetem Zielonogórskim odbywa się m.in. w ramach projektów współpracy. Ogólnie rzecz ujmując, współpracę w zakresie wymiany można rozszerzyć, tym bardziej, że ostatnio liczba polskich studentów na BTU w Cottbus spadła.

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr jest siedzibą kilku instytutów badawczych, które mają szczególne znaczenie dla nauki i badań. Na miejscu w Cottbus, częściowo w bezpośrednim sąsiedztwie BTU Cottbus-Senftenberg są zlokalizowane m.in. następujące instytucje badawcze:

- Instytut Fraunhofera dla Mikrosystemów Fonicznych, Część Instytutu Integrated Silicon Systems,
- Joint Lab Dependable Sensor Networks; wspólny ośrodek badawczy Innovations for High Performance Microelectronics Sp. z o.o. we Frankfurcie nad Odrą (IHP) i BTU Cottbus-Senftenberg w zakresie bezpiecznych sieci i wysoce niezawodnych struktur IT,
- Joint Lab FBH Microwave, w ramach współpracy Brandenburskiego Uniwersytetu Technicznego Cottbus-Senftenberg z Instytutem Ferdynanda Brauna, Instytutem Technologii Wysokich Częstotliwości Leibniza (FBH) w zakresie modelowania tranzystorów i projektowania wzmacniaczy niskoszumowych,
- Centrum Zrównoważonego Rozwoju Krajobrazu (wspólny ośrodek badawczy BTU Cottbus-Senftenberg, GFZ Poczdam i IGB Berlin),
- Panta Rhei Sp. z o.o. – spółka użyteczności publicznej – Centrum Badań nad Materiałami Lekkiemi,
- INBIA Instytut Ekologicznych Nośników Energii i Innowacyjnego Przetwarzania Odpadów (INBIA) Sp. z o.o.,
- CEBra e.V. - Centrum Technologii Energetycznych Brandenburg – stowarzyszenie.

Ponadto kilka obiektów jest w trakcie budowy:

- DLR - Instytut Dekarbonizacji Procesów Przemysłowych Niemieckiego Centrum Lotnictwa i Kosmonautyki,
- Centrum Kompetencyjne Ochrony Klimatu w energochłonnych gałęziach przemysłu (otwarcie w 2019 r.),
- Szpital Uniwersytecki CTK w Carl-Thiem-Klinikum Cottbus (od 2023 r.).

Po stronie polskiej, oprócz instytutów Uniwersytetu Zielonogórskiego, należy wymienić w szczególności następujące instytucje:

- Centrum Energetyki Odnawialnej Sp. z o.o. w Sulechowie,
- Centrum Badań Kosmicznych Polskiej Akademii Nauk w Zielonej Górze,
- Park Naukowo–Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego Sp. z o. o. z różnymi centrami naukowymi (Centrum Logistyki, Centrum Zrównoważonego Budownictwa i Energetyki, Centrum Innowacji w zakresie Technologii Medycznych, Centrum Technologii Informatycznych).

W ostatnich latach współpraca pomiędzy niemieckimi i polskimi instytucjami została rozszerzona, m. in. o współpracę poszczególnych katedr BTU i Uniwersytetu Zielonogórskiego, w tym w obszarach dziedzin: budownictwo lekkie, magazynowanie energii i efektywność energetyczna, przy wzajemnym wykorzystaniu możliwości badawczych i laboratoryjnych.

Uniwersytet Zielonogórski prowadzi również wspólne z IHP Frankfurt nad Odrą laboratorium badawcze w zakresie rozproszonych systemów pomiarowych i bezprzewodowych sieci czujników. BTU CS i Uniwersytet Zielonogórski zawarły w 2008 roku parasolową umowę o współpracy. Przewiduje ona realizację wspólnych projektów badawczych i podwójnych dyplomów, organizację i udział we wspólnych konferencjach naukowych, seminariach i sympozjach, współpracę w dziedzinie metodologii nauczania i planowania, wymianę studentów i naukowców.

Podsumowanie podrozdziału „Nauka, badania i transfer technologii”

Wniosek: Dynamiczny krajobraz badawczy i zmniejszająca się liczba studentów oraz dalsza intensyfikacja współpracy

Nauka i badania naukowe w Euroregionie prowadzone są głównie przez Uniwersytet Zielonogórski i Brandenburski Uniwersytet Techniczny Cottbus-Senftenberg z łączną liczbą prawie 19 000 studentów, jak również przez podmioty badawcze znajdujące się w Euroregionie, np. DLR, Instytut Fraunhofera, czy Centrum Badań Kosmicznych PAN.

Liczba studentów znacznie spadła w ostatnich latach, ale krajobraz badawczy rozwija się dynamicznie, również na tle działań towarzyszących zmianom strukturalnym w niemieckiej części Łużyc. W Cottbus oraz w Zielonej Górze powstają obecnie liczne instytuty badawcze lub już od niedawna funkcjonują.

Współpraca między uniwersytetami została ostatnio zintensyfikowana, ale wciąż jeszcze może zostać znacznie rozszerzona. Odnosi się to w szczególności do wymiany studentów. W przyszłości oczekuje się, że rozwój nauki i badań w Euroregionie będzie bardzo dynamiczny.

3.5 Infrastruktura i opieka społeczna

3.5.1 Infrastruktura techniczna

Jeśli chodzi o infrastrukturę techniczną, poczyniono znaczne postępy w dziedzinie zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków. Poziom zwodociągowania jest bliski 100% dla wodociągów i 85% dla kanalizacji. Oczyszczalnia ścieków w Gubinie oczyszcza również ścieki z sąsiedniego miasta Guben, dzięki czemu wykorzystano potencjał transgranicznego odprowadzania ścieków.

Natomiast znaczne luki występują w zasięgu łączy szerokopasmowych i telefonii komórkowej, po stronie niemieckiej wiele gospodarstw domowych ma dostęp tylko do połączeń o przepustowości mniejszej niż 16 Mbit/s, po stronie polskiej 90% obszaru jest podłączone do szybkiej sieci światłowodowej, 70% obszaru województwa jest podłączone do sieci telefonii komórkowej 4G. Jednakże na obszarach wiejskich występuje realne zagrożenie dotyczące niewystarczającego dostępu do Internetu. Ze względu na regulacje prawne nie rozpoznany jest potencjał w zakresie rozwiązań transgranicznych.

3.5.2 Infrastruktura drogowa

W ujęciu ponadregionalnym Euroregion wpisuje się w transeuropejską sieć transportową. Od północy obszar okala korytarz transportowy Morze Północne – Bałtyk. Po polskiej stronie S3 jest częścią korytarza transportowego Bałtyk – Adriatyk. Ponadto A13 / A18 oraz linie kolejowe Berlin - Cottbus - Görlitz i Szczecin - Zielona Góra - Wrocław są częścią sieci transeuropejskiej.

Ponadto polską część ESNB przecina z północy na południe trasa szybkiego ruchu S3 – w chwili obecnej również do użytku jest oddany cały lubuski odcinek tego korytarza transportowego (Trasa E65: Malmö – Świnoujście – Szczecin - Gorzów Wlkp. – Zielona Góra – Nowa Sól – Polkowice – Legnica – Lubawka – Praga – Wiedeń).

Drogami o znaczeniu transgranicznym po niemieckiej stronie są drogi krajowe B 97, B 112, B 115 oraz B 156, oraz po stronie polskiej drogi krajowe DK 32, DK 12, DK 27 i drogi wojewódzkie DW 286, DW 289, DW 294, DW 287. Drogi te łączą centralne miejsca Euroregionu.

Dostępność drogowa uległa w ostatnich latach znacznej poprawie, szczególnie w wyniku ukończenia odcinków drogi szybkiego ruchu S3 na odcinku Szczecin - Gorzów - Zielona Góra - Wrocław w województwie lubuskim. Dzięki temu znacznie skrócił się czas przejazdu do sąsiedzkich metropolii Poznania, Wrocławia, Szczecina i Berlina.

W przyszłości spodziewana jest również dalsza rozbudowa sieci drogowej. Szczególne znaczenie ma rozbudowa autostrady A18 na odcinku Olszyna - Iłowa, która ma być ukończona w sumie w 4 etapach budowy do 2023 roku. Obecnie rozpoczęto prace nad budową nowego mostu na

Odrze pod Milskiem, który znacznie lepiej połączy wschodnią część Euroregionu z Zieloną Górą, a także z niemiecką częścią Euroregionu. Zakończenie inwestycji planowane jest na rok 2021. Ponadto w ramach programu rządowego planowana jest budowa obwodnicy w Krośnie Odrzańskim. Wciąż dyskutowana jest budowa nowego mostu miejskiego w Forst (Lausitz), który znacznie poprawiłby transgraniczną dostępność tego miasta. Wzdłuż granicy natomiast dla ruchu tranzytowego funkcjonują drogi rokadowe, które po polskiej stronie częściowo znajdują się w złym stanie.

Z kolei transgraniczne pasażerskie przewozy kolejowe w obszarze Euroregionu należy ocenić jako niezadowalające, a w ostatnich latach uległy nawet pogorszeniu z powodu wygaszenia bezpośredniego połączenia Berlin - Kraków przez Cottbus, Forst i Żary. Poza nielicznymi bezpośrednimi połączeniami pomiędzy Forst i Żarami / Żaganiem oraz pociągiem kulturalnym, kursującym pomiędzy Berlinem i Wrocławiem przez Cottbus i Forst, nie ma bezpośrednich połączeń kolejowych pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu. Podróż z Cottbus do Żar trwa godzinę, a do Zielonej Góry trzeba dojechać objazdem przez Frankfurt nad Odrą. Remonty linii kolejowych nr 14 na odcinku Żagań-Żary-Forst i nr 275 na odcinku od granicy do Żagania znajdują się na liście rezerwowej RPO Lubuskie do realizacji do 2023 roku. Jednakże pilna renowacja trasy nr 14 w obszarze województwa dolnośląskiego nie jest objęta Programem Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego. Remont linii kolejowej Gubin - Czerwieńsk jest wpisany na listę rezerwową Krajowego Programu Kolejowego do 2023 r., jednakże włączenie tego odcinka do Programu Kolej Plus jest przedmiotem dyskusji.

Istnieje zatem obecnie kilka inicjatyw mających na celu poprawę międzynarodowych połączeń kolejowych dla pasażerów:

- Projekt RailBLu, który będzie realizowany przez MIL Brandenburgia, VBB i województwo lubuskie w latach 2019-2021 i ma na celu zbadanie perspektyw ruchu transgranicznego pomiędzy Brandenburgią a Lubuskim.
- Projekt „Rewitalizacja dalekobieżnego połączenia kolejowego Lipsk-Poznań” zgłoszony przez Verkehrsclub Brandenburg we współpracy z Euroregionem, Urzędem Miasta Cottbus, Urzędem Miasta Gubin i Towarzystwem Polsko-Niemieckim w konkursie na sztańdarowe projekty wspólnej koncepcji przyszłości dla polsko-niemieckiego obszaru powiązań (GZK 2030) i nagrodzony przez jury. Projekt ma na celu rewitalizację połączenia kolejowego Lipsk - Cottbus - Guben - Gubin – Zbąszynek i Poznań. W efekcie powstała polsko-niemiecka grupa robocza (AG Kolej LePo).

W zakresie transgranicznego transportu publicznego istnieje obecnie tylko jedna usługa transportu autobusowego 858 / 895 (Dworzec autobusowy Forst-Guben-Gubin). W ramach

projektu GUB-E-BUS opracowywana jest obecnie koncepcja zrównoważonego transportu dla Euromiasta. Na trasie Cottbus – Zielona Góra nie ma żadnych ofert transportowych.

Euroregion jest połączony z międzynarodowym ruchem lotniczym przede wszystkim poprzez lotniska w Berlinie, Poznaniu, Wrocławiu i Dreźnie. Ponadto po niemieckiej stronie Euroregionu znajdują się trzy lotniska komercyjne w Neuhausen, Welzow i Drewitz. Po polskiej stronie znajdują się dwa lotniska: regionalne Zielona Góra / Babimost International Airport z ok. 22 000 pasażerami rocznie oraz lotnisko Przylep / Zielona Góra.

Żegluga śródlądowa odbywa się wyłącznie po polskiej stronie na Odrze, która jest połączona z Wisłą przez Wartę i Kanał Bydgoski oraz z niemiecką siecią śródlądowych dróg wodnych przez Kanał Odra-Szprewa i Kanał Odra-Hawela.

Jednakże żeglowność Odry jest poważnie ograniczona przez niski poziom wody. Transgraniczna żegluga śródlądowa może mieć znaczenie dla kombinowanego transportu towarów, w szczególności dla transportu towarów masowych i ponadgabarytowych. Porty śródlądowe znajdują się w Nowej Soli, Cigacicach, Krośnie Odrzańskim, Bytomiu Odrzańskim i Uradzie.

Podsumowanie podrozdziału „Infrastruktura drogowa”

Wniosek: Infrastruktura transportowa jest zadowolająca tylko na drogach

Transeuropejska sieć transportowa na obszarze Euroregionu funkcjonuje poprzez korytarze transportowe: Morze Północne - Bałtyk, Bałtyk - Adriatyk i Orient / Wschód – Morze Śródziemne. Przez Euroregion przebiegają ponadregionalne osie transportowe Berlin - Wrocław (autostrady A15; A18 oraz linia kolejowa Berlin - Cottbus - Görlitz, a także Szczecin - Wrocław (droga szybkiego ruchu E65 / S3 oraz linia kolejowa C-E59 Szczecin - Wrocław), które należą do transeuropejskiej sieci transportowej. Oznacza to, że przez region nie przebiegają żadne transgraniczne europejskie korytarze kolejowe (Berlin - Wrocław czy Poznań - Lipsk).

Podczas gdy jakość połączeń transgranicznych poprawiła się w transporcie drogowym, pogorszyła się ona w pasażerskim transporcie kolejowym. W polskich ramowych planach inwestycyjnych transgraniczne połączenia kolejowe znajdują się jedynie na listach rezerwowych.

Po stronie niemieckiej w projekcie ustawy o wzmocnieniu strukturalnym regionów węglowych uwzględniono niezbędne modernizacje. Po stronie polskiej dyskutowane jest włączenie do programu Kolej Plus co najmniej trasy Gubin - Czerwieńsk. W szczególności krytyczna jest sytuacja dla linii granica państwowa - Żary - Legnica, gdyż odcinek przebiegający przez województwo dolnośląskie nie jest uwzględniony w planach inwestycyjnych.

Obecnie transgraniczny autobusowy transport publiczny jest wdrażany jedynie pomiędzy Gubinem i Guben, ale może on funkcjonować jako rozwiązanie tymczasowe do czasu uruchomienia efektywnych transgranicznych kolejowych usług pasażerskich.

3.5.3 Infrastruktura społeczna

Stacjonarna opieka medyczna po niemieckiej stronie Euroregionu dysponuje 5 szpitalami i 1921 łózkami. Klinika im. Carla Thiema w Cottbus jest największym szpitalem w Brandenburgii. Jako jednostka należąca do berlińskiego szpitala akademickiego Charité klinika ta ma nadrzędną pozycję. Ponadto ważnym ośrodkiem medycznym w zakresie leczenia chorób serca jest Sana-Herzzentrum Cottbus Sp. z o.o. Po polskiej stronie najistotniejszym ośrodkiem medycznym jest Szpital Uniwersytecki im. Karola Marcinkowskiego w Zielonej Górze Sp. z o.o., który dysponuje 765 łózkami.

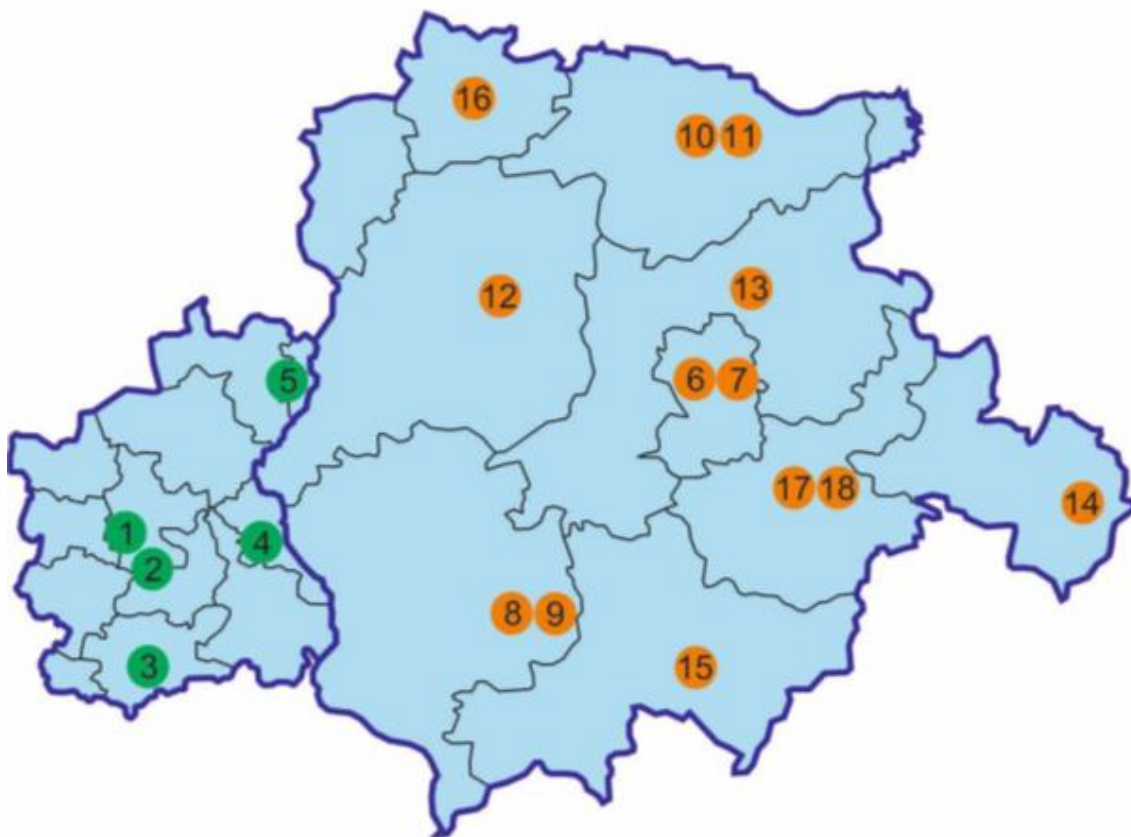
Tabela 8. Ochrona zdrowia w Euroregionie w 2018 roku

Obszar	Szpitala	Łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności	Łóżka na każde 1.000 mieszkańców	Lekarze łącznie	Lekarze na każde 1.000 mieszkańców	Stomatolodzy
Część niemiecka	5	81,6	8,2	943	4,1	204
Część polska	b. d.	30,5	3,05	643	1,2	183
Euroregion łącznie	5	56,05	5,62	1 586	2,6	387
Brandenburgia	52	15 244	6,1	8 542	3,4	1.896
Woj. lubuskie	19	41,4	4,14	3 907	3,8	588

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019,
<https://www.euroregion-snb.de/files/511/zustandsbeschreibung-07-08-2019.pdf>

Jak wynika z powyższej tabeli, opieka medyczna jest generalnie lepsza w Niemczech niż w Polsce. Po stronie niemieckiej istnieją jednak również wąskie gardła w zakresie dostępności do usług, zwłaszcza na obszarach wiejskich, które w przyszłości mogą stać się jeszcze bardziej dotkliwe ze względu na zmiany demograficzne. Jeśli spojrzeć na rozmieszczenie przestrzenne placówek lecznictwa zamkniętego, to uderzające jest to, że po polskiej stronie granicy nie ma placówek lecznictwa zamkniętego w pasie o szerokości około 20 kilometrów, tj. dla mieszkańców zachodniej części powiatów żarskiego i krośnieńskiego. Szpitale w Forst i Guben są bliżej niż szpitale powiatowe w Żarach czy Krośnie Odrzańskim. W ramach projektów DIALOG i Zdrowie bez Granic biura Euroregionu i instytucje opieki zdrowotnej, takie jak Fundacja Naemi Wilke w Guben, przeanalizowały sytuację wyjściową i pracują nad zapewnieniem trwałej struktury podstawowej opieki medycznej za pośrednictwem transgranicznych usług zdrowotnych. Ważnym aspektem są tutaj transgraniczne służby ratownicze.

Ilustracja 4. Stacjonarna opieka zdrowotna w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr

Strona niemiecka:

1. Szpital Carl-Thiem-Klinikum w Cottbus
2. Klinika Kardiologiczna Sana-Herzzentrum w Cottbus
3. Szpital w Sprembergu
4. Szpital Lausitz Klinik w Forst
5. Szpital Fundacji Naemi-Wilke w Guben

Strona polska:

6. Szpital Uniwersytecki w Zielonej Górze
7. Poliklinika MSWiA w Zielonej Górze
8. 105. Kresowy Szpital Wojskowy w Żarach
9. Szpital na Wyspie Sp. z o.o. w Żarach
10. Nowy Szpital w Świebodzinie Sp. z o.o.
11. Lubuskie Centrum Ortopedii Sp. z o.o. w Świebodzinie
12. Zachodnie Centrum Medyczne Sp z o.o. w Krośnie Odrzańskim
13. Szpital w Sulechowie
14. Nowy Szpital we Wschowie Sp. z o.o.
15. Nowy Szpital w Szprotawie Sp. z o.o.
16. Szpital Pulmonologiczno-Kardiologiczny w Torzymbiu
17. Wielospecjalistyczny Szpital w Nowej Soli
18. Szpital Medinet Sp. z o.o. w Nowej Soli

Źródło: <https://www.euroregion-snb.de/files/511/zustandsbeschreibung-07-08-2019.pdf>

Współpraca polsko-niemiecka na tym polu dotyczy też współpracy między klinikami oraz wymiany doświadczeń. Organizowane są konferencje, szkolenia dla personelu medycznego i menedżerów, grupy dyskusyjne oraz koordynacja badań i programów. Realizowana jest również wymiana doświadczeń pomiędzy związkami zawodowymi zajmującymi się ochroną zdrowia po obu stronach granicy oraz w zakresie ratownictwa i pomocy w przypadku katastrof.

Od 2016 roku w Zielonej Górze działa Szpital Uniwersytecki im. Karola Marcinkowskiego, w którym przyszli lekarze z Collegium Medicum mogą odbywać praktyki. W 2023 roku w Cottbus zostanie uruchomiony pierwszy w Brandenburgii wydział medyczny. W przyszłości ma tu studiować 1500 studentów, a główny nacisk będzie położony na medycynę digitalną. Miejszem kształcenia będzie Klinika Carla Thiema. Na Uniwersytecie Zielonogórskim od 2015 r. uruchomiono studia medyczne – w chwili obecnej możliwe są studia na 6 kierunkach medycznych. Od 2 października 2019 r. Wydział nosi nazwę Collegium Medicum – dysponuje 1000 miejsc dla studentów. W związku z tym Szpital Wojewódzki SP ZOZ w Zielonej Górze stał się klinicznym Szpitalem Uniwersyteckim im. Karola Marcinkowskiego w Zielonej Górze Sp. z o.o.

Szpital w Zielonej Górze współpracuje ze szpitalem w Cottbus oraz z kliniką w Bad Saarow, m.in. w zakresie wymiany doświadczeń. Również Lubuski Oddział Narodowego Funduszu Zdrowia i Kasa Chorych AOK w Cottbus współpracują ze sobą.

W Euroregionie istnieje względnie szeroka oferta publicznych instytucji **kulturalnych i rekreacyjnych**, takich jak muzea, galerie, biblioteki, kina artystyczne, ośrodki kształcenia dorosłych i szkoły muzyczne. W dziedzinie sportu i rekreacji istnieje duża liczba ośrodków sportowych, takich jak ośrodki sportów lotniczych, inne ośrodki sportowe, kryte i odkryte baseny. Ogród Zoologiczny w Cottbus, Teatr Państwowy w Cottbus, Teatr Lubuski w Zielonej Górze, Pałac Branitz z Muzeum Księża Pücklera mają ponadregionalne znaczenie.

Serbołużyczanie mieszkający w niemieckiej części Euroregionu wzbogacają życie kulturalne swoimi tradycjami i obyczajami oraz stanowią ważne ogniwo w polsko-niemieckim Euroregionie ze względu na swoje słowiańskie pochodzenie i język. Od 2016 roku Domowina, organizacja Serbołużyczan i Wendów, jest członkiem Euroregionu Spree-Neiße-Bober.

W Cottbus znajduje się serbołużyckie przedszkole, serbołużycka szkoła średnia, muzeum Serbołużyczan i inne obiekty związane z Serbołużyczanami. Po polskiej stronie znajduje się Skansen Serbołużycki w Buczynach. Oprócz dbałości o zwyczaje serbołużyckie, nauka języka łużyckiego jest szczególnie ważną sprawą. Projekt WITAJ jest realizowany w tym celu od 1998 roku. Język łużycki jest obecnie oferowany w 10 przedszkolach i 20 szkołach.

W związku z występującą po obu stronach granicy niepokojącą tendencją po stronie liczby osób w wieku poprodukcyjnym ($\geq 60/65$ lat – Kobiety / Mężczyźni), szacowany ogromny wzrost obciążenia demograficznego do 2030 roku wpływa na ocenę tej sytuacji jako „srebrne tsunami”,

w związku z powyższym konieczne jest pełne zaangażowanie po stronie tworzenia zaplecza i coraz to nowych usług społecznych i zdrowotnych dla seniorów po obu stronach granicy, wiązać się to będzie z tworzeniem coraz to nowych Domów Seniora i ofert społecznych na poziomie Gmin, jak również z intensyfikacją działalności w ramach istniejących instytucji senioralnych. Przy czym zaznaczyć należy, że sytuacja pod względem oferty dla seniorów jest na znacznie wyższym poziomie po niemieckiej stronie ESNB.

Podsumowanie podrozdziału „Infrastruktura społeczna”

Wniosek: dobra infrastruktura społeczna, której transgraniczne wykorzystanie może poprawić jakość życia w regionie przygranicznym, szczególnie w obszarze opieki zdrowotnej

W świetle zmian demograficznych, w dłuższej perspektywie można spodziewać się spadku liczby uczniów, a w konsekwencji zamykania szkół. Jednocześnie napływ polskich rodzin do społeczności niemieckich w pobliżu granicy niesie ze sobą szczególne lokalne wyzwania, takie jak nauczanie w języku ojczystym lub zwiększenie liczby lekcji języka niemieckiego dla polskich uczniów.

Również w dziedzinie opieki zdrowotnej istnieją uwarunkowane demograficznie wąskie gardła podaży w opiece medycznej. Zwłaszcza po polskiej stronie nie ma placówek leczenia zamkniętego w pobliżu granicy. Możliwość korzystania z usług zdrowotnych ponad granicami stanie się zatem w przyszłości coraz ważniejsza dla poprawy atrakcyjności regionu. Euroregion dysponuje stosunkowo szeroką gamą oferty obiektów kulturalnych i rekreacyjnych.

Po niemieckiej stronie Euroregionu Serbołużyczanie wzbogacają życie kulturalne swoimi tradycjami i zwyczajami oraz stanowią ważne ogniwo w polsko-niemieckim Euroregionie.

W związku ze spodziewanym „srebrnym tsunami”, tj. szacowanym ogromnym wzrostem obciążenia demograficznego do 2030 roku istnieje konieczność intensyfikacji działań w zakresie oferty społecznej i zdrowotnej dla seniorów po obu stronach granicy.

3.6 Gospodarka i turystyka

3.6.1 Rozwój i struktura gospodarki

Mierzony za pomocą produktu krajowego brutto (PKB) rozwój gospodarki w Euroregionie należy ocenić bardzo pozytywnie, zwłaszcza po stronie polskiej. Po niemieckiej stronie Euroregionu PKB wzrosło w latach 2014-2017 o 1,59%. PKB w okręgu Spree-Neiße nieznacznie zmalał w ostatnich trzech latach z rzędu, co już jest oznaką zmian strukturalnych, ponieważ PKB jest tu silnie powiązany z przemysłem energetycznym. W polskiej części Euroregionu wzrost znacząco

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

o ponad 12% w latach 2014-2017. Jednak stopa wzrostu była nadal znacznie niższa od stopy wzrostu dla całej Polski (ponad 20%).

Tabela 9. PKB w milionach Euro 2014 do 2017*

Obszar	2014	2015	2016	2017	2014 do 2017 w %
Cottbus	2 998	2 987	3 002	3 032	1,13%
Spree-Neiße	3 023	3 054	3 032	3 029	0,20%
niemiecka część	5 966	6 041	6 034	6 061	1,59%
polska część	6 697	7 044	7 401	7 523	12,33%
Brandenburgia	53 001	53 543	53 195	53 209	0,39%
Niemcy	2 542 774	2 610 998	2 599 013	2 600 911	2,29%
województwo lubuskie	6 697	7 044	7 401	7 523	12,33%
Polska	286 869	310 929	327 490	345 340	20,38%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Wojewódzki Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019; * kurs wymiany polskiej waluty z 01.10.2019

PKB per capita w niemieckiej części regionu euro wzrósł od 2014 do 2017 roku o 2,25% i wyniósł 28 899 euro w 2017 roku. PKB na mieszkańca dla całej Brandenburgii (27 447 EUR) wzrósł nieznacznie o 4,08 % w tym samym okresie w porównaniu z rokiem 2014, czyli poniżej poziomu 31 795 EUR dla całych Niemiec. Niemniej jednak PKB per capita w 2017 roku w polskiej części Euroregionu, wynoszący 10 250,79 euro stanowił ponad jedną trzecią PKB per capita w niemieckiej części Euroregionu, gdzie wyniósł nieco poniżej 29 tysięcy euro, choć w ostatnich latach wzrósł znacznie bardziej.

Wartość dodana brutto generowana jest przede wszystkim w sektorze przemysłowym i usługowym, z różnicami pomiędzy niemieckim podregionem a województwem lubuskim oraz pomiędzy Cottbus a powiatem Spree-Neiße. Ogólnie rzecz biorąc, przemysł wytwórczy ma ponadprzeciętny udział w wartości dodanej brutto. Po stronie niemieckiej jest to zasługa głównie branży energetycznej, natomiast po polskiej stronie wartość PKB związana jest głównie z lokalizowaniem się tutaj w ostatnich latach przedsiębiorstw produkcyjnych. Po stronie niemieckiej szczególnie powiat Spree-Neiße charakteryzuje się wysokim udziałem wartości dodanej brutto w przemyśle wytwórczym i budowlanym wynoszącym prawie 60%, podczas gdy miasto na prawach powiatu Cottbus generuje prawie 90% wartości dodanej brutto w sektorze usług. W województwie lubuskim 43 % wartości dodanej brutto generowane jest w sektorze przemysłowym i budowlanym, 53 % w sektorze usług. Udział rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa wynosi 3,8 %, czyli powyżej średniej krajowej i około 6 razy więcej niż po stronie niemieckiej.

W związku z tym przedsiębiorstwa usługowe, takie jak Deutsche Bahn AG, Dussmann Stiftung & Co. KGaA, Deutsche Telekom AG, Bertelsmann AG, Piepenbrock Unternehmensgruppe GmbH & Co. KG, ale także spółki publiczne, takie jak Klinika Carla Thiema Cottbus GmbH i Lausitz Energie Bergbau AG, które zatrudniają łącznie 8.000 osób na terenie Łużyc, mają efekt strukturalny.

Po stronie polskiej należy wymienić w szczególności firmy z branży drzewnej i meblarskiej, takie jak Swiss-Krono Sp. z o.o. w Żarach czy Stelmet Sp. z o. o. w Zielonej Górze oraz dostawców dla przemysłu motoryzacyjnego, takich jak Gedia Poland Sp. z o. o. w Nowej Soli, Keiper Sp. z o. o. w Świebodzinie lub Karmann - GHIA Żary sp. z o. o. w Żarach.

Ze względu na swoje położenie przy autostradzie A15 / A18, Euroregion jest także doskonałą lokalizacją dla firm logistycznych. Węgiel brunatny jest również wydobywany na małą skalę w polskiej części Euroregionu (kopalnia odkrywkowa Sieniawa), a **uruchomienie kolejnej kopalni odkrywkowej w pobliżu Gubina nie wydaje się obecnie możliwe, przynajmniej w okresie obowiązywania przedmiotowego planu. Zaznaczyć natomiast należy, że dla przedmiotowego złoża (Gubin-Brody) prowadzone są w tej chwili prace dokumentacyjne.**³

Ważnymi ośrodkami napędzanymi innowacjami rozwoju gospodarczego są dwie uczelnie wyższe w Cottbus i Zielonej Górze, które umożliwiają osiedlanie się innowacyjnych przedsiębiorstw w Parkach Naukowo Technologicznych w Nowym Kisielinie / Zielonej Górze, Sulechowie czy Kolkwitz np. przedsiębiorstw z branży lekkich konstrukcji metalowych, alternatywnych napędów pojazdów, zrównoważonego wytwarzania i przetwarzania energii, przemysłu lotniczego i kosmicznego.

Niemiecka część Euroregionu stoi w obliczu daleko idących zmian strukturalnych w gospodarce: wydobywanie węgla brunatnego zostanie zakończone do 2038 roku. Ma to drastyczne konsekwencje dla przemysłu górniczego, który w dużym stopniu specjalizuje się w wydobyciu węgla brunatnego. Aby pomóc regionowi w radzeniu sobie ze zbliżającymi się zmianami strukturalnymi, rząd federalny i kraje związkowe uzgodniły, że dotknięte regiony otrzymają wsparcie finansowe.

³ Największe złoża surowców w polskiej części Euroregionu odnotowuje się m.in. w zakresie tzw. kopalin energetycznych - gaz ziemny i ropa naftowa. Występują one m.in. na obszarze gmin Babimost i Kargowa. W zakresie węgla brunatnego – jego pokłady położone są w rejonie Gubina, Brodów, Cybinki, ponadto należy tu wymienić odkrywkową Kopalnię Sieniawa, obejmującą gminę Łagów. Ponadto cały obszar Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr bogaty jest w złoża rudy miedzi – na terenie polskiej części złoża zlokalizowane są w okolicach Bytomia Odrzańskiego Nowej Soli, gdzie jak się szacuje zlokalizowane jest ponad 40% (polskie złoża szacuje się, że są 5 pod względem wielkości), po stronie niemieckiej części odnotowuje się złoża miedzi w okolicach miejscowości Spremberg, [zob:] Diagnoza Społeczno-Gospodarcza Województwa Lubuskiego [w:] STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO 2030, Załączniki, s. 50-51

Przyjęty w dniu 28 sierpnia 2019 r. projekt ustawy o strukturalnym wzmocnieniu regionów węglowych przewiduje, że do 2038 r. do budżetów tych regionów zostanie udostępnionych 14 mld euro, z czego 3,612 mld euro zostanie przeznaczonych dla regionu Łużyc w Brandenburgii.

W okresie finansowania 2014-2020 można zaobserwować zmniejszenie aktywności na polu współpracy transgranicznej w zakresie promocji gospodarczej. Projekty Izby Przemysłowo-Handlowej w Cottbus czy Izby Rzemieśniczej w Cottbus z okresu 2007-2013 nie były kontynuowane. Współpraca ta była realizowana m.in. przez CIT GmbH w Forst i miasto Nowa Sól w zakresie kształcenia zawodowego, BTU Cottbus-Senftenberg, czy Uniwersytet Zielonogórski w zakresie transferu technologii. Współpraca ta realizowała się również w ramach projektu EuRegioNet – Internacjonalizacja Sieci i Klastrow, w którym uczestniczyło Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr, CIT GmbH Forst, Lubuska Organizacja Pracodawców z Gorzowa Wielkopolskiego oraz Centrum Biznesu i Innowacji Frankfurt nad Odrą. W ramach tego projektu powstały dwa klastry: Klaster Turystyki Historycznej i Klaster Zwalczania Gatunków Inwazyjnych. Z kolei Izba Rzemieśnicza w Cottbus realizuje projekt IQ Network Brandenburg, który koncentruje się na pośrednictwie w zakresie dostępu polskiej młodzieży do kształcenia dualnego w Niemczech. W Sulechowie natomiast odbył się cykl 16 konferencji, pt. „Energetyka pogranicza”: bardzo istotnych z punktu widzenia energetyki odnawialnej.

3.6.2 Turystyka

Turystyka ma coraz większe znaczenie dla rozwoju gospodarczego. Widać to we wzroście przyjazdów gości i noclegów. W 2018 roku Euroregion odwiedziło ponad 750 000 turystów, co stanowi wzrost o 4,5% w porównaniu z rokiem 2016. Liczba noclegów wzrosła w tym samym okresie do ponad 1,8 mln, co stanowi wzrost o prawie 7,5%. Znajduje to również odzwierciedlenie we wzroście liczby miejsc noclegowych: liczba noclegów wzrosła o 3,5% w latach 2016-2018 i na koniec 2018 roku przekroczyła 18 000. Wykorzystanie dostępnej oferty noclegowej wynosi ok. 30%, co pozostawia wystarczająco dużo miejsca na działania zachęcające do przyjazdu. Za tą pozytywną zmianą szczególnie przemawia wzrost wskaźników po stronie polskiej: na przykład liczba noclegów wzrosła o prawie 16% w latach 2016-2018.

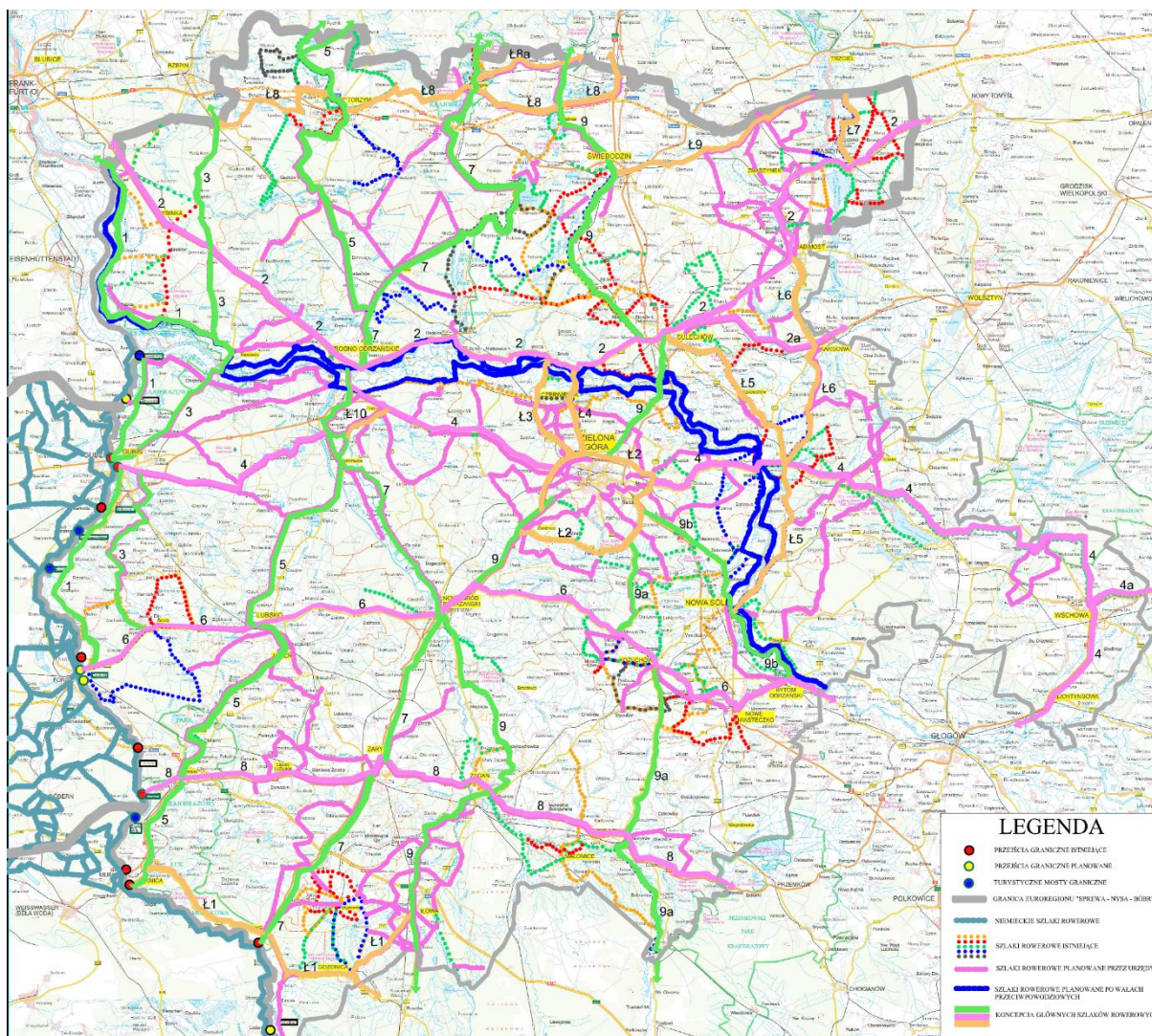
Tabela 10. Rozwój oferty turystycznej w latach 2016 - 2018

Obszar	2016	2017	2018	2018 w porównaniu z 2016 w %
Łóżka w hotelach, pensjonatach, gospodach				
Niemiecka część	5 653	5 710	5 919	4,71%
Polska część	11 852	12 097	12 198	2,92%
Euroregion łącznie	17 505	17 807	18 117	3,50%
Zameldowania				
Niemiecka część	415 398	416 231	419 273	0,93%
Polska część	307 181	321 004	335 449	9,2 %
Euroregion łącznie	722 579	737 235	754 722	4,45%
Noclegi				
Niemiecka część	1 031 991	1 031 491	1 055 914	2,32%
Polska część	659 005	709 089	762 980	15,78%
Euroregion łącznie	1 690 996	1 740 580	1 818 894	7,35%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

Potencjał turystyczny wynika głównie ze współistnienia bogatego i atrakcyjnego krajobrazu przyrodniczego i kulturowego, który charakteryzuje się rzekami i jeziorami, rozległymi obszarami lasów i wrzosowisk. Po stronie niemieckiej dawne tereny górnictwa odkrywkowego rozwijają się w ciekawe atrakcje naturalne i rekreacyjne, jak np. Jezioro „Ostsee” w pobliżu Cottbus lub Pojezierze Łużyckie. Euroregion obejmuje część regionu turystycznego Spreewaldu, dolinę Schlaubetal z rozległym Lieberoser Heide, transgraniczny Geopark UNESCO łuk Mużakowa, doliny rzeczne Szprewy, Nysy Łużyckiej, Bobru i Baryczy, Krzesiński i Gryżyński Park Krajobrazowy. Tereny te idealnie nadają się do aktywnego wypoczynku na łonie natury i na wycieczki, np. piesze, rowerowe, wodne lub do jazdy konnej i wędkowania. W związku z tym powstała sieć szlaków turystycznych, wodnych i rowerowych. Przeszkodami w rozwoju sieci dróg wodnych są obiekty hydrotechniczne, w tym również na Nysie Łużyckiej. Sieć ścieżek rowerowych jest bardzo dobrze rozwinięta, szczególnie po stronie niemieckiej i ma być rozwijana także po polskiej stronie Euroregionu.

Ilustracja 5. Planowane drogi rowerowe po polskiej stronie Euroregionu

Źródło: <http://euroregion-snb.pl/mapa>

Liczne historyczne parki i ogrody są wyjątkowe. Ważnymi kompleksami parkowymi w regionie są Park Branitz w Cottbus, Park Mużakowski między Łęknicą i Bad Muskau (Saksonia), Ogród Różany w Forst, Park Przypałacowy w Brodach lub Książęcy Park w Zatoniu.

Wspomniane parki należą między innymi do Europejskiego Związku Parków Łużyckich, który został założony w 2010 roku. W latach 2014–2020 sieć parków została rozbudowana dzięki wsparciu z Funduszu Małych Projektów, od początkowo czterech do dziewięciu członków, w tym z Saksonii. Europejski Związek Parków kontynuuje rozwój dziedzictwa kulturowego oraz historycznego H. Brühla i H. Pücklera, dzięki czemu zyskano markę turystyczną („Od hrabiego Brühla do księcia Pücklera“).

Bardzo istotnym elementem turystyki staje się rozwój enoturystyki, związanej z odradzaniem się tradycji winiarstwa w Euroregionie. W Zaborze powstało m.in. Lubuskie Centrum Winiarstwa, winnice tutaj rozciągają się od Zaboru, aż do Łazu, tak samo w Niemczech funkcjonuje m.in. Stowarzyszenie Niemieckie Gubińskie Winiarstwo, jedna z winnic godna uwagi po niemieckiej stronie znajduje się w Grano.

Dzięki wysokim walorom przyrodniczym i kulturowym województwo lubuskie jest bardzo atrakcyjnym obszarem dla rozwoju różnych rodzajów turystyki, np. rekreacji, turystyki historycznej, turystyki wodnej lub ostatnio nowoczesnej agroturystyki. Walory kulturowe regionu umożliwiają rozwój różnych form turystyki kulturalnej. Korzystne jest także położenie geograficzne ze względu na bliskość granicy oraz drogi międzynarodowe prowadzące przez region.

Malownicze krajobrazy uzupełniane są przez dziedzictwo kulturowe. W Euroregionie znajdują się liczne zamki, dwory, cenne historycznie kościoły, muzea i instytucje kulturalne.

Międzynarodowe i ponadregionalne imprezy kulturalne, takie jak Międzynarodowy Festiwal Folkloru w Zielonej Górze, Winobranie w Zielonej Górze, Festiwal Muzyczny Wschód-Zachód w Zielonej Górze, Jarmark Joannitów w Łagowie i Kożuchowie, Festiwal Filmowy w Cottbus, Festiwal Satyryczny „Einfälle” również w Cottbus czy Święto Ogrodu Różanego w Forst zyskują coraz większe znaczenie dla turystyki i są dla regionu wzorem do naśladowania.

Transgraniczna współpraca w dziedzinie turystyki jest intensywna i istnieją lub są tworzone struktury, szczególnie w ramach współpracy przy projektach, takich jak Europejski Związek Parków Łużyckich czy Geopark UNESCO Łuk Mużakowa, które pozwalają na wspólny rozwój i marketing ofert znacznie wykraczający poza już dobrze znaną ofertę. Podkreślić tutaj należy, że na liście światowego dziedzictwa kultury UNESCO w regionie znajdują się jednocześnie dwa poniżej wymienione obiekty, co jest wyjątkowe - w Polsce jest to jedyne takie miejsce:

1. Park Mużakowski
2. Geopark Łuk Mużakowa

Wspólną inicjatywą Stowarzyszenia Gmin RP Euroregion „Sprewa-Nysa-Bóbr”, Lubuskiej Organizacji Pracodawców w Gorzowie Wielkopolskim, Centrum Biznesu i Innowacji we Frankfurcie nad Odrą i Centrum Innowacji i Technologii w Forst (L.), podjętą w ramach realizacji projektu pn.: „EuRegioNet - Internacjonalizacja Sieci i Klastrow” jest Klastr Turystyki Historycznej. Jego celem jest maksymalizacja potencjału turystycznego regionu Lubuskie-Brandenburgia poprzez transgraniczne sieci współpracy, wspólne działania promocyjne i strategię. Portfolio klastra obejmuje zabytkowe zamki i pałace, fortyfikacje i umocnienia oraz historię i tradycje winiarstwa. Pod koniec 2019 roku powstało stowarzyszenie z siedzibą

w Krośnie Odrzańskim. Zainteresowanie przynależnością do klastra jest zadowalające - ze strony polskiej wpłynęły 33 deklaracje, a ze strony niemieckiej 7 deklaracji.

Podsumowanie podrozdziału „Gospodarka i turystyka”

Wniosek: Dynamiczny wzrost po polskiej i zmiany strukturalne po niemieckiej stronie – dobry rozwój także w turystyce

Gospodarka w Euroregionie rozwijała się dynamicznie, wzrost silniejszy był po polskiej stronie. Niemniej jednak produkcja gospodarcza polskiej części stanowi niewiele więcej niż jedną trzecią produkcji gospodarczej niemieckiej części Euroregionu. Zarówno po stronie polskiej, jak i niemieckiej, większość pracowników pracuje w sektorze usług. W latach 2014-2018 kontynuowano strukturalne zmiany w gospodarce Euroregionu. Przemysł wytwórczy jest ogólnie dość silny, po stronie niemieckiej głównie poprzez firmy górnicze, po stronie polskiej poprzez firmy z branży drzewnej i meblarskiej oraz dostawców motoryzacyjnych, którzy w ostatnich latach zainwestowali w Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Ze względu na swoje położenie na międzynarodowych szlakach handlowych (Berlin - Wrocław), Euroregion jest również atrakcyjnym miejscem logistycznym.

W przyszłości Euroregion stanie przed wyzwaniem głębokich zmian strukturalnych po stronie niemieckiej i dalszego wzrostu wartości dodanej po stronie polskiej. Wymaga to strategicznego podejścia w zakresie zwiększenia innowacyjności przedsiębiorstw, ewentualnie w zakresie zwiększenia inwestycji w kluczowe technologie przyszłości: cyfryzację, odnawialne źródła energii i zrównoważoną mobilność. Euroregion jako całość stoi również przed wyzwaniami związanymi ze zmianami demograficznymi w kontekście wyzwań gospodarczych, w szczególności w zakresie zabezpieczenia wykwalifikowanej siły roboczej i zapewnienia sukcesji przedsiębiorstw.

Nastąpił wzrost znaczenia turystyki. Dostępna jest wystarczająca liczba łóżek, co umożliwia dalszy pozytywny rozwój. W szczególności bliskość regionów turystycznych o ugruntowanej pozycji, takich jak Spreewald, Pojezierze Łużyckie, Pojezierze Lubuskie oraz oferta turystyki przyrodniczej i kulturalnej dostępna w Euroregionie stanowi wielką szansę rozwoju. W tym kontekście należy podkreślić wspólne działania turystyczne, takie jak Europejski Związek Parków Łużyckich, Geopark Łuk Mużakowski UNESCO i utworzony w 2019 r. Klaster Turystyki Historycznej, które stanowią bardzo dobrą podstawę dla dalszej współpracy transgranicznej.

Bardzo istotnym elementem turystyki staje się enoturystyka. W Zaborze powstało m.in. Lubuskie Centrum Winiarstwa, w Niemczech funkcjonuje m.in. Stowarzyszenie Niemieckie Gubińskie Winiarstwo.

3.7 Ochrona środowiska przyrodniczego

Obszar Euroregionu charakteryzuje się cennym środowiskiem przyrodniczym, które powinno być chronione. W niemieckiej części Euroregionu około 25% powierzchni znajduje się pod ochroną; w polskiej części jest to nawet 28% powierzchni. Wymaga to zarówno działań ochronnych, jak i ostrożnego podejścia do działalności i rozwoju turystyki. Dotyczy to dużych obszarów chronionych Euroregionu - Rezerwat Biosfery Szprewaldzkiej (475 km²), Park Przyrodniczy Schlaubetal, Lieberoser Heide (230 km²), parki krajobrazowe: Łagowski, Krzesiński, Gryżyński, Przemęcki i Park Krajobrazowy Łuk Mużakowa (416 km²). Ponadto w Euroregionie i sąsiednim Euroregionie Nysa znajduje się transgraniczny Geopark UNESCO Łuk Mużakowa.

W niemieckiej części Euroregionu, ze względu na eksploatację górnictw, w dalszym ciągu odczuwalne są jej skutki, szczególnie w zakresie jakości (tworzenie się ochry) i ilości wód gruntowych (lej dyspersyjny). Jednakże deficyt wód gruntowych zmniejszono z 7,1 mld m³ w 1990 r. do 0,9 mld m³ w 2018 r. (LMBV 2019).

Jakość wody w Euroregionie uległa poprawie. Większość zbiorników wodnych w Euroregionie miała w 2015 r. dobry lub bardzo dobry stan ekologiczny. Wyjątkiem jest Nysa Łużycka, której stan ekologiczny został oceniony jako niezadowolający.

Stan chemiczny rzek został w dużej mierze zakwalifikowany jako zły, z pewnymi wyjątkami, takimi jak Śródkowa Odra i części Bobru (LUI Brandenburgia, IKSO). W 2016 roku na Łużyckiej Nysie stwierdzono niezadowolający stan ekologiczny. Zgodnie z danymi BAfG stan ten poprawił się w 2017 r. osiągając poziom umiarkowany. Jakość wody w Szprewie również uległa poprawie. Wynika to głównie z powodu zmniejszenia wielkości ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych co nastąpiło dzięki budowie nowych i modernizacji istniejących oczyszczalni ścieków.

Innym szczególnie ważnym aspektem jest ochrona przeciwpowodziowa. Tereny zalewowe wyznaczone są wzdłuż rzek Odra, Nysa Łużycka, Szprewa i Bóbr. Łęgi nad Nysą wokół miast Guben i Forst służą jako naturalne poldery. Ostatnie powodzie miały miejsce w latach 1997, 2010, 2011 i 2013. Zwłaszcza wzdłuż Nysy Łużyckiej skuteczna ochrona przeciwpowodziowa wymaga dobrej koordynacji zapobiegawczych środków ochrony przeciwpowodziowej i kontroli katastrof w przypadku powodzi.

W przypadku katastrof powodziowych współpraca służb ratowniczych, takich jak straż pożarna, Federalna Agencja Pomocy Technicznej, sztab kryzysowy lub, w razie potrzeby, niemieckie federalne siły zbrojne, ma odpowiednio duże znaczenie. Współpraca ochotniczej straży pożarnej z Markosic i Groß Gastrose jest doskonałym przykładem takiej sąsiedzkiej i transgranicznej współpracy opartej w dużej mierze na osobistym zaangażowaniu strażaków. Ramy prawne

utrudniają jednak pomoc sąsiedzką, ponieważ operacje transgraniczne muszą być w żmudnym procesie zatwierdzone przez władze krajowe.

Wspomniana problematyka powodziowa kontrastuje z sukcesywnie rosnącym niedoborem wody i związaną z tym suszą. Były to głównie lata 2018 i 2019, w których przez całe miesiące brak było obfitych opadów. Rzeki w regionie często miały tylko ułamek normalnego poziomu wody, w związku z czym powiaty brandenburskie wydawały przykładowo zakazy pobierania wody. Naukowcy z Centrum Badań nad Środowiskiem Helmholtza klasyfikują tę sytuację jako niebezpieczną. Raport wydawany przez Centrum monitorowania suszy wykazuje najwyższy poziom alarmowy dla dużych części łązyc. Według raportu, gleby zostały dotknięte wyjątkową suszą (źródło: Lausitzer Rundschau „Ekstremalny niedobór wody na łązycach” 14.09.2019). To samo odnosi się do terytorium województwa lubuskiego. Oprócz rolnictwa poważnie ucierpiały zarówno liczne lasy w regionie, jak i wody płynące i stojące. Na całe miesiące m.in. zostały zawieszony rejsy turystyczne na Odrze (Źródło: Gazeta Lubuska „Jesteśmy najbardziej suchym województwem w kraju”).

Podsumowanie rozdziału „Ochrona środowiska naturalnego”

Wniosek: Jakość środowiska naturalnego poprawiła się, jednak odczuwalne są nadal skutki eksploatacji złóż. Zmiany klimatyczne stają się już zauważalne

Euroregion charakteryzuje się cennymi krajobrazami naturalnymi oraz występowaniem rzadkich gatunków. Siedem dużych obszarów chronionych i Geopark Łuk Mużakowa zapewniają ochronę i staranne wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczego.

Stan ekologiczny i chemiczny wód w Euroregionie uległ poprawie. Niemniej jednak, konsekwencje wydobywania są nadal odczuwalne w zakresie dostępności i jakości wód gruntowych. Wspólne wysiłki na rzecz ochrony przed powodzią są szczególnie ważne na Nysie łużyckiej. Ponadto przydatna jest zwiększona wymiana informacji i współpraca w radzeniu sobie z wyraźnie rosnącą suszą.

Współpraca między strażą pożarną jest już wzorowa na szczeblu lokalnym, ale utrudniają ją biurokratyczne krajowe przepisy dotyczące realizacji działań.

Jakość powietrza w niemieckiej części Euroregionu również uległa znacznej poprawie.

W przyszłości istnieją możliwości jeszcze intensywniejszej współpracy w zakresie ochrony przeciwpowodziowej i przeciwpożarowej, a także utrzymania, rozwoju i ostrożnego korzystania z korytarzy ekologicznych, które są ważne dla ochrony przyrody.

Nasz region (po stronie polskiej i niemieckiej) dysponuje wieloma osobliwościami przyrodniczymi.

4 Analiza SWOT

4.1 Struktura przestrzenna i osadnicza

W porównaniu z PDiR 2014-2020 struktura przestrzenna i struktura osadnicza nie uległy zasadniczej zmianie. Rozwój demograficzny (por. rozdział 4.2) niesie jednak ze sobą niebezpieczeństwo stopniowej utraty głównych funkcji lokalnych małych i średnich miast, które tworzą podstawowy szkielet struktury przestrzennej w słabo zaludnionym Euroregionie. Położenie regionu między metropoliami Berlinem, Dreznem, Wrocławiem i Poznaniem również nie może być w pełni wykorzystane ze względu na niewystarczające połączenia komunikacyjne, które od 2013 r. uległy nawet pogorszeniu z powodu przerwania połączenia dalekobieżnego Berlin - Cottbus - Forst - Wrocław (por. rozdział 4.7).

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Funkcja pomostowa - Struktura policentralna z centrami regionalnymi Zielona Góra i Cottbus oraz centrami średniej wielkości, Euromiasto Guben-Gubin - Blisko Berlina i Drezna - Atrakcyjny krajobraz przyrodniczy i kulturowy 	<ul style="list-style-type: none"> - Odległość do Wrocławia, Poznania, Lipska - Słabe połączenia wewnątrzregionalne - Podregiony różnej wielkości - Wysoki odsetek krajobrazów zdegradowanych (część niemiecka) - Lokalizacja peryferyjna w stosunku do nadrzędnych poziomów administracyjnych (część niemiecka)
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Bliższe połączenie ośrodków nadrzędnych i średnich (szczególnie Guben-Gubin, Cottbus-Zielona Góra, Forst - Żary - Żagań) - Zbliżanie się do sąsiednich metropolii - Rozwój i utrzymanie otwartej przestrzeni - Wzmocnienie tradycyjnych osi rozwoju (Lipsk - Cottbus - Guben - Gubin - Poznań, Berlin - Cottbus - Forst - Żary - Żagań - Wrocław, Cottbus - Zielona Góra) 	<ul style="list-style-type: none"> - Przeniesienie osi rozwoju → Efekt pomijania - Utrata funkcji ośrodka centralnego - Trwały spadek liczby mieszkańców

4.2 Ludność i społeczeństwo obywatelskie

Euroregion jest w wielu obszarach słabo zaludniony. Miasta Cottbus i Zielona Góra stanowią w nim jedyne większe ośrodki miejskie. Warto zauważyć, że w przeciwieństwie do wcześniejszych prognoz liczba ludności Cottbus wzrosła w ostatnich latach. Powiat zielonogórski wykazuje również pozytywny rozwój demograficzny. Niemniej jednak zmiany demograficzne wraz ze zmniejszającą się liczbą ludności i postępującym starzeniem się ludności pozostają poważnym wyzwaniem dla regionu. Po stronie niemieckiej proces ten posunął się znacznie bardziej do przodu niż po stronie polskiej. Imigracja ukraińskich pracowników i ich rodzin, spodziewana migracja powrotna polskich pracowników i ich rodzin po Brexicie oraz zmiana

strukturalna na Łużycach i wiążące się z tym szanse i ryzyka będą znacznie wpływać na sytuację demograficzną. Ponadto siłą Euroregionu jest istnienie daleko idących struktur współpracy transgranicznej na wszystkich szczeblach administracji, polityki i społeczeństwa obywatelskiego. Pozostaje jednak prawdą, że ze względu na istniejące różnice prawne i administracyjne współpraca wymaga wysokiego poziomu zaufania i dobrej woli.

Serbołużycki obszar osadniczy ze swoim łużyckim językiem pisanym, serbołużycką kulturą i tradycją oraz wynikającą z tego wielojęzycznością i kompetencjami międzykulturowymi stanowi unikalny atut Łużyc. Powiat Spree-Neiße wraz z miastem Cottbus tworzy rdzeń serbołużyckiego obszaru osadnictwa w kraju związkowym Brandenburgii. Ze względu na wiele podobieństw z językiem polskim, język dolnołużycki pełni funkcję pomostową.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Stabilizacja rozwoju demograficznego w niedawnej przeszłości - Wzrost liczby ludności w Cottbus do 2025 r. / wzrost odsetka młodych ludzi - Stabilne polsko-niemieckie sieci współpracy w społeczeństwie obywatelskim i administracji - Język i kultura dolnołużycka jako pomost między polską i niemiecką częścią Dolnych Łużyc 	<ul style="list-style-type: none"> - Zmniejszająca się liczba ludności w powiecie Spree-Neiße oraz w niektórych powiatach polskiej części Euroregionu - Współpraca w ramach społeczeństwa obywatelskiego i administracji wymaga dużego zaangażowania ze względu na różnice w prawie, strukturze administracyjnej, języku i kulturze, a zatem jest uzależniona od zapewnienia dodatkowych środków. - Ograniczony dostęp organizacji pozarządowych do programów finansowania ze względu na przeszkody finansowe i administracyjne.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Zatrzymanie młodych ludzi w regionie poprzez atrakcyjne warunki pracy i życia - Aktywacja pokolenia 65+ w życiu publicznym - Intensyfikacja dialogu na tematy transgraniczne (np. bezpieczeństwo, zdrowie, kultura) - Ułatwiony dostęp organizacji pozarządowych do transgranicznych instrumentów finansowania przeznaczonych na transgraniczną wymianę społeczeństwa obywatelskiego (zwłaszcza FMP i PNWM). 	<ul style="list-style-type: none"> - Wyjazd (emigracja), zwłaszcza młodych, dobrze wykształconych ludzi. - Zmniejszone finansowanie EWT przez UE począwszy od 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne.

4.3 Edukacja

Bariera językowa wzdłuż granicy polsko-niemieckiej jest główną przeszkodą dla wspólnej edukacji Euroregionu. Zwłaszcza po stronie niemieckiej ciągła nauka języka sąsiedniego od

przedszkola do kształcenia zawodowego lub uniwersytetu z reguły nie jest możliwa. W porównaniu ze stroną polską, liczba osób uczących się języka sąsiedniego jest bardzo mała. W związku z tym kompetencje międzykulturowe, które mogłyby przyczynić się do zrozumienia sytuacji regionu w obszarze na styku obu krajów i kultur jako szansa, są odpowiednio mniejsze. Brakuje systemowych gwarancji odpowiednich możliwości w ramach obowiązujących koncepcji edukacyjnych i programów nauczania.

Wspólna umowa koalicyjna SPD, CDU i Sojusz 90/Zieloni dla Brandenburgii stanowi punkt wyjścia do znacznej poprawy sytuacji.⁴ Odnosi się do głównych wymagań zawartych w „**Memorandum w sprawie kształcenia językowego sąsiadów w polsko-niemieckich i czesko-niemieckich regionach przygranicznych**”, np. w zakresie wczesnego nauczania języka sąsiadów od przedszkola lub szkolenia wykwalifikowanego personelu.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost liczby uczniów - Język polski w Cottbus, Guben i Forst od szkoły podstawowej do gimnazjum jako drugi/trzeci język obcy, którego można się uczyć - Liczne partnerstwa z polskimi szkołami 	<ul style="list-style-type: none"> - Język polskiego nie można się uczyć jako pierwszego języka obcego - Wysokie wymagania wobec kadry nauczycielskiej (włączenie i integracja dzieci-uchodźców) - Brak ogólnodostępnej oferty nauki języka polskiego w ośrodkach kształcenia dorosłych - Zmniejszające się zainteresowanie nauką języka niemieckiego w szkołach ogólnokształcących w Polsce
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Język polski jako pierwszy język obcy, którego można się uczyć - Rosnące zainteresowanie uczniów i rodziców - Ciągła oferta od przedszkola do matury / studiów / wykształcenia zawodowego - Oferty we wszystkich uniwersytetach ludowych - Stworzenie transgranicznych ofert edukacyjnych (poza nauką języka) w przedszkolach, szkołach (w tym zawodowych), na uniwersytetach itd. (np. w obszarze edukacji ekologicznej z akcentowaniem zmian klimatycznych i przełomu w energetyce) 	<ul style="list-style-type: none"> - Stagnacja lub eliminacja ofert nauki języka polskiego - Dalszy spadek zainteresowania językiem sąsiadów

Źródło: Opracowanie własne.

⁴ P. „Ein neues Kapitel für Brandenburg. Zusammenhalt - Nachhaltigkeit - Sicherheit. Gemeinsamer Koalitionsvertrag von SPD, CDU und Bündnis 90/Die Grünen Brandenburg“, 2019, s. 26): https://www.brandenburg.de/media/bb1.a.3780.de/191024_Koalitionsvertrag_Endfassung.pdf

4.4 Środowisko naturalne i klimat

Od 2013 r. skutki zmian klimatu stają się coraz bardziej odczuwalne, zwłaszcza w odniesieniu do wzrostu częstotliwości i intensywności pożarów lasów. Jednak ogólnie prognozowany wzrost intensywnych opadów i powodzi stanowi również wyzwanie na przyszłość. Potrzeba podjęcia odpowiednich działań, w tym działań transgranicznych, staje się dziś wyraźniejsza niż kiedykolwiek wcześniej i znajduje odzwierciedlenie m.in. w planowanym wycofaniu węgla brunatnego jako źródła energii do 2038 r. oraz w deklarowanym zamiarze nowego rządu kraju związkowego Brandenburgii, aby przekształcić Łużyce w modelowy region europejski, który wyznacza „standardy udanej transformacji w zakresie zmian strukturalnych w oparciu o politykę klimatyczną”.⁵

Nie można obecnie ocenić, w jakim stopniu plany polskiego rządu dotyczące otwarcia kopalni węgla brunatnego w regionie Gubin-Brody są realistyczne w kontekście debaty na temat realizacji paryskiego porozumienia w sprawie ochrony klimatu i jakie konsekwencje miałyby to dla Euroregionu. Jest wysoce nieprawdopodobne, aby nowa kopalnia odkrywkowa została otwarta przed 2030 rokiem.

Rezygnacja z wytwarzania energii na bazie węgla brunatnego i staranne przeprojektowanie krajobrazu kulturowego stwarzają możliwość dalszej poprawy stanu środowiska naturalnego Euroregionu i lepszej kontroli długofalowych skutków wydobywania, np. w odniesieniu do ilości i jakości wód powierzchniowych i gruntowych.

Wspomnieć też należy o problemie postępującej suszy, co stanowi szczególne zagrożenie dla rolnictwa. Analizy odnośnie stepowania wschodniej Brandenburgii pojawiały się już w latach 90-tych XX w.

Mocne strony	Słabe strony
- Unikalny krajobraz przyrodniczy i kulturowy (Rezerwat Biosfery "Spreewald", Park Przyrodniczy "Schlaubetal", Geopark "Łuk Mużakowa", Parki Krajobrazowe: Krzeziński, Gryżyński, Łuk Mużakowa i in. oraz Europejski Związek Parków Łużyckich, Bory Dolnośląskie, Lieberoser Heide)	- Górnictwo i jego konsekwencje (wody gruntowe, zanieczyszczenie ochrą, osady, niskie wartości pH w wodach powierzchniowych, zanieczyszczenie pyłem, degradacja krajobrazu) - Wysokie ryzyko pożarów lasów na terenach zanieczyszczonych amunicją (np. Lieberoser Heide, poligony wojskowe w województwie lubuskim)

⁵ Umowa koalicyjna 2019, s. 66

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none">- Zachowanie wielkopowierzchniowych sieci biotopów i wolnych stref chronionych- Zachowanie historycznych i tworzenie nowych krajobrazów kulturowych (rekultywacja w krajobrazie poeksploatacyjnym)- Zwiększone wykorzystanie istniejących kompetencji polsko-niemieckich w zakresie odnawialnych energii, aby złagodzić lokalne skutki zmian klimatycznych- Obszar Euroregion SNB jest najbardziej lesistym regionem w Polsce	<ul style="list-style-type: none">- Konsekwencje zmian klimatu (pożary lasów, susze, silne opady, powódzie)- Rozwój nowych kopalń odkrywkowych (obniżanie wód gruntowych, zanieczyszczenie pyłem, zużycie krajobrazu)

Źródło: Opracowanie własne.

4.5 Gospodarka i praca

W wyniku pozytywnych zmian makroekonomicznych stopa bezrobocia spadła w obu częściach Euroregionu, a zatrudnienie wzrosło. Problematyczny jest ponadprzeciętny odsetek bezrobotnych poniżej 25 roku życia, a przede wszystkim powyżej 50 roku życia, co jest szczególnie widoczne po stronie polskiej. Ponadto odsetek osób długotrwale bezrobotnych jest nadal dość wysoki i wynosi około jednej trzeciej, chociaż nieco się zmniejszył w porównaniu z rokiem 2014.

Po stronie niemieckiej przemysł energetyczny nadal wnosi duży wkład w wartość dodaną brutto, chociaż udział ten już zmalał i będzie nadal spadał w nadchodzących latach w wyniku wycofania węgla brunatnego jako źródła energii.

W kontekście utrzymującej się emigracji, zwłaszcza ludzi młodych i dobrze wykształconych, problem niedoboru wykwalifikowanej siły roboczej stał się jeszcze poważniejszy. Towarzyszy temu często nierozwiązany problem sukcesji przedsiębiorstw.

Pozytywne zmiany można zaobserwować w turystyce – czego miarą jest długość pobytu i liczba noclegów. Niemniej jednak potencjał turystyczny regionu nie został jeszcze w pełni wykorzystany. Ukształtowanie na nowo krajobrazu kulturowego (Chociebuskie Jezioro Wschodnie / Cottbuser Ostsee, rewitalizacja parków historycznych) oraz postępująca integracja transgraniczna regionów turystycznych na Łużycach i w województwie lubuskim przyczynią się do dalszej poprawy warunków ramowych. Podnoszenie poziomu rozpoznawalności regionu po drugiej stronie granicy, a także poza granicami regionu, daje dolnołużyckiemu regionowi nad Nysą w Brandenburgii i w Lubuskim szansę na ugruntowanie pozycji własnej marki w bezpośrednim sąsiedztwie Spreewaldu i Pojezierza Łużyckiego.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Spadająca stopa bezrobocia - zwiększone zatrudnienie - Wysoka wartość dodana brutto w części niemieckiej w stosunku do średniej w Brandenburgii - powiat Spree-Neiße (produkcja) i miasto Cottbus (usługi) uzupełniają się wzajemnie - Rosnąca liczba noclegów po obu stronach granicy 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak siedzib dużych, międzynarodowych koncernów - Zmniejszanie się PKB na głowę w powiecie Spree-Neiße - Deficyt wykwalifikowanej siły roboczej - Wysoka zależność od górnictwa - Bardzo niski odsetek polskich gości po niemieckiej stronie Euroregionu
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Udana zmiana strukturalna w oparciu o istniejący know-how w przemyśle energetycznym i górniczym - Rozwój nowych, innowacyjnych produktów - Internacjonalizacja / wzajemne powiązania - Zwiększenie atrakcyjności jako regionu gospodarczego i turystycznego 	<ul style="list-style-type: none"> - Emigracja / niewypłacalność przedsiębiorstw wskutek zmian strukturalnych w niemieckiej części Euroregionu - Niewielka rozpoznawalność poza regionem

Źródło: Opracowanie własne.

4.6 Nauka i badania

Dzięki Uniwersytetowi Zielonogórskiemu z ok. 12.000 studentów (który połączył się z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Sulechowie) i byłemu BTU Cottbus, który połączył się z Wyższą Szkołą Zawodową Lausitz Senftenberg, tworząc Brandenburski Uniwersytet Techniczny Cottbus-Senftenberg z ok. 7.300 studentów oraz Łużyckiej Szkoły Wyższej w Żarach, Euroregion posiada dobrze wyprofilowany krajobraz uniwersytecki.

Liczba studentów na obu uniwersytetach spadła jednak w ostatnich latach o około jedną czwartą. W wyniku zmian strukturalnych w Zagłębiu Łużyckim, ale także polityki rozwoju innowacji województwa lubuskiego, kolejne instytuty badawcze już powstały lub powstaną w Euroregionie, szczególnie w powiązaniu z istniejącymi instytucjami badawczymi lub w obszarze parków technologicznych. Aktualnie istnieją konkretne plany, aby przy lotnisku w Cottbus/Neuhausen powstała placówka oświatowa branży lotniczej, kształcąca pilotów, mechaników i personel naziemny.

Jednym z wyzwań pozostaje poprawa, również transgranicznych, powiązań nauki i instytucji badawczych między sobą, jak również z gospodarką oraz dostosowanie kierunków studiów oferowanych przez uniwersytety do potrzeb regionalnego rynku pracy.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - 16 instytutów badawczych i kolejne planowane obiekty (DLR, KEI, CTK-Uniklinikum; PNT w Nowym Kisielinie / Zielonej Górze, CEO w Sulechowie i in.) - Wyraźnie rozpoznawalny profil badań: energia, środowisko, materiały, kultura i krajobraz, społeczeństwo, zdrowie, nauki ścisłe i in. - Dobre wyniki w rankingu kierunków studiów architektura, elektrotechnika - Rozwijająca się współpraca pomiędzy BTU i UZ - Istniejąca sieć kontaktów pomiędzy polskimi i niemieckimi instytucjami naukowymi (Zielona Góra, Cottbus, Wrocław, Poznań, Berlin i in.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Znaczący spadek liczby studentów (-6 000 od 2012/13!) - Zbyt niska rozpoznawalność BTU i Uniwersytetu Zielonogórskiego, pomimo niedawnej poprawy w ogólnopolskim rankingu wydawnictwa Perspektywy
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Utworzenie kolejnych instytutów badawczych (np. Fraunhofer, DLR, KEI, szpital uniwersytecki na CTK, Centrum Badań Kosmicznych w Zielonej Górze) - Dalsza internacjonalizacja, profilowanie oraz zwiększanie rozpoznawalności instytucji szkolnictwa wyższego - Wzmocnienie badań i transferu technologii w dziedzinie technologii przyszłości (energia odnawialna, materiały, mobilność) 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczające powiązania z uniwersytetami wewnątrz i poza Euroregionem - Migracja absolwentów do innych ośrodków - Niewielka współpraca między uczelniami i przedsiębiorstwami - Zmniejszająca się atrakcyjność dla studentów i naukowców

Źródło: Opracowanie własne.

4.7 Infrastruktura i komunikacja

Euroregion jest zasadniczo dobrze zintegrowany z nadrzędną transgraniczną siecią drogową (A15 / A18 między Berlinem a Wrocławiem, A2 Berlin-Warszawa, B97 / DK 32, S3 Szczecin - Wrocław). Jednak w kierunku północ-południe brakuje szybkich połączeń. Na przykład droga Odra-Łużyce (Oder-Lausitz-Straße) w Brandenburgii została dotychczas zrealizowana tylko częściowo.

Znacząco gorsza jest transgraniczna jakość połączeń kolejowych: linia kolejowa Berlin-Wrocław przez Forst (Lausitz) między Cottbus a Legnicą nie jest zelektryfikowana i w większości jednotorowa. Na tej trasie od czasu przerwania połączenia Intercity „Wawel” nie ma już regularnego połączenia kolejowego w dni powszednie. Linia z Cottbus przez Görlitz do Zittau jest również jednotorowa i nieelektryfikowana. Duża część regionu nie jest w ogóle podłączona do sieci kolejowej. Przede wszystkim nie ma sprawnych połączeń bezpośrednich w kierunku zachód-wschód przez Nysę, np. brak połączeń z Cottbus przez Guben/Gubin do Zielonej Góry lub

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

z Forst (Lausitz) przez Żary/Żagań do Legnicy / Wrocławia. Aby móc zareagować na przedstawioną sytuację, powstały obecnie w Euroregionie dwie inicjatywy:

- 1) Miasta Zielona Góra, Guben, Gubin i Cottbus rozpatrują możliwość zastosowania napędzanych wodorem pojazdów szynowych pomiędzy wymienionymi miastami oraz budowę stacji tankowania wodoru dla takich składów w Guben lub Gubinie.
- 2) Rozwijanie modelowego regionu zbiorowego transportu osobowego w celu usieciowienia infrastruktury transportowej (zbiorczy, osobowy transport szynowy, PlusBus, sieć linii głównych, sieć linii bocznych, On-demand-Shuttle) z pomocą „inteligentnej infrastruktury” (inteligentne przystanki, mobilne aplikacje) w celu stworzenia jednego całościowego systemu połączeń na wschodzie powiatu Spree-Neiße.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Zadawalająca / dobra dostępność sąsiednich metropolii samochodem - Półgodzinne – godzinne odstępy czasu i zasadniczo dobry czas podróży do Berlina, Lipska i Drezna w pasażerskim transporcie kolejowym po niemieckiej stronie - Istniejące podejścia w zakresie elektromobilności / paliw alternatywnych (np. pociągi o napędzie wodorowym) 	<ul style="list-style-type: none"> - Niezadawalające czasy przejazdu i brak regularnych połączeń w transgranicznym ruchu kolejowym - Brak bezpośrednich połączeń kolejowych Euroregionu z sąsiednimi polskimi metropoliami - Niezadawalający stan lokalnej infrastruktury drogowej – w szczególności po stronie polskiej - Powolna rozbudowa infrastruktury do ładowania (tylko 26 stacji ładowania w niemieckiej części Euroregionu) - Białe plamy w rozwoju infrastruktury szerokopasmowej i mobilnej w powiecie Spree-Neiße
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Bezpośrednie i regularne połączenia w pasażerskim transporcie kolejowym na trasie Cottbus - Zielona Góra i optymalizacja przesiadki w węźle Cottbus - Reaktywacja połączenia dalekobieżnego Berlin - Cottbus – Forst (Lausitz) – Żary – Żagań – Wrocław - Euroregionalna sieć transportu publicznego, w tym taryfy transgraniczne - Połączenia w ramach pasażerskiego transportu zbiorowego pomiędzy dwumiastami wzgl. miastami granicznymi w Euroregionie (na bazie analizy potencjału) - Region pilotażowy „Mobilność przyszłości” (alternatywne technologie napędowe) - Budowa kolejnych mostów na Nysie i Odrze (oraz remont ważnych dróg dojazdowych) 	<ul style="list-style-type: none"> - Oddzielenie regionu od międzynarodowych dalekobieżnych połączeń kolejowych - Brak dalszego rozwoju wewnątrzregionalnych, transgranicznych połączeń kolejowych - Nieodpowiednia oferta transgranicznego transportu publicznego lub brak możliwości rezerwacji biletów - Wciąż białe plamy w sieci komórkowej/ szerokopasmowej

Źródło: Opracowanie własne.

4.8 Opieka zdrowotna

Ambulatoryjna opieka zdrowotna stanowi ogromne wyzwanie w słabo zaludnionych obszarach peryferyjnych Euroregionu. Już teraz w wielu częściach Euroregionu brakuje lekarzy POZ i specjalistów. Sytuację pogarsza postępujące starzenie się lekarzy i brak młodszego personelu. Stacjonarna opieka zdrowotna jest zasadniczo dobra po stronie niemieckiej. Po stronie polskiej istnieją jednak znaczne luki. Sytuacja po zamknięciu szpitala w Gubinie jest szczególnie poważna. Coraz częściej poszukuje się podejścia do rozwiązania wspomnianych problemów poprzez rozwiązania transgraniczne, ale napotyka się w szczególności na przeszkody prawne i administracyjne.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - CTK jako szpital główny i przyszły szpital uniwersytecki - Utworzenie kierunków medycznych na UZ i w Szpitalu Uniwersyteckim w Zielonej Górze - Dobra stacjonarna opieka zdrowotna w niemieckiej części Euroregionu - Możliwa jest stacjonarna opieka w pobliżu granicy realizowana przez szpitale w Guben i Forst 	<ul style="list-style-type: none"> - W niektórych rejonach powiatu Spree-Neiße, jak również na obszarze polskiej części Euroregionu brakuje lekarzy specjalistów - Niedostateczna opieka w zakresie stacjonarnej opieki zdrowotnej w strefie przygranicznej polskiej części Euroregionu
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Transgraniczna opieka zdrowotna / służby ratownicze (np. diagnostyka różnicowa, medycyna geriatryczna i medycyna paliatywna) - Współpraca transgraniczna w dziedzinach wymagających wysokiego stopnia specjalizacji, np. badania przesiewowe rzadkich chorób - BTU Cottbus-Senftenberg planuje wprowadzenie kierunków studiów: położnictwo i farmacja 	<ul style="list-style-type: none"> - Utrzymywanie się przeszkód prawnych i administracyjnych (przejęcie kosztów leczenia, ubezpieczenie, mobilność pacjentów) - Rosnący niedobór lekarzy na obszarach wiejskich spowodowany zamknięciem gabinetów lekarskich ze względu na podeszły wiek (około 30 % lekarzy POZ w wieku powyżej 60 lat). - Dalsze kłopoty z zadłużaniem się placówek szpitalnych po polskiej stronie - Różne wzgl. nieskoordynowane podejścia do zwalczania pandemii w Polsce i Niemczech wzgl. w Unii Europejskiej

Źródło: Opracowanie własne.

4.9 Ochrona przeciwpożarowa i przed klęskami żywiołowymi

W odniesieniu do rzek (zwłaszcza Szprewy, Nysy Łużyckiej, Bobru i Odry) oraz rozległych obszarów leśnych (lasy sosnowe na dużą skalę), skutki zmian klimatycznych w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr wymagają zwiększonej wrażliwości, aby zapobiec szkodom i rozwinąć zdolność do szybkiego i skutecznego reagowania w przypadku wystąpienia szkód. W tym

względnie w poprzednich okresach finansowania poczyniono znaczne wysiłki w celu stworzenia solidnej podstawy dla szkolenia i wyposażenia sił ratowniczych. W odniesieniu do koordynacji transgranicznej i wspólnego reagowania w przypadku klęsk i katastrof duże znaczenie mają działania w ramach Funduszu Małych Projektów. Szczególne znaczenie będą miały działania przeciwpowodziowe. Należy wyraźnie pochwalić starania miasta Welzow w celu pozyskania bazy samolotów gaśniczych jako europejskiej jednostki ratownictwa, po to, aby stworzyć z programu rescEU dodatkowe możliwości na wypadek dużych klęsk żywiołowych, które – zakładając, że miasto dostanie zgodę – będą również do dyspozycji Polaków i Niemców.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Efektywny system straży pożarnej i ratownictwa z nowoczesnymi dyspozytoriami w Cottbus i Zielonej Górze - Funkcjonowanie jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej po polskiej i po niemieckiej stronie Euroregionu - Dobre warunki szkolenia 	<ul style="list-style-type: none"> - Dostępność wykwalifikowanego personelu w zawodowej i ochotniczej straży pożarnej
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Współpraca transgraniczna w zakresie ochrony ludności (powodzie i pożary lasów) - Transgraniczne wykorzystanie zdolności szkoleniowych (specjalne obiekty szkoleniowe) 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak regulacji prawnych dotyczących nieskomplikowanego transgranicznego wykorzystania ratowników w kraju sąsiednim

Źródło: Opracowanie własne.

4.10 Podsumowanie analizy SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Pozytywny rozwój gospodarczy w ostatnich latach z dużym udziałem przemysłu wytwórczego - Szkoły wyższe w Cottbus-Senftenberg, Zielonej Górze (z filią w Sulechowie) i w Żarach - Zwiększona współpraca pomiędzy polskimi i niemieckimi interesariuszami ze wszystkich sektorów i szczebli - Położenie Euroregionu wzdłuż głównych, transeuropejskich osi rozwoju - Orientacja rozwoju regionalnego na zrównoważoną, innowacyjną działalność gospodarczą - Rozległe i unikalne krajobrazy naturalne i kulturowe. - Wzrost znaczenia turystyki 	<ul style="list-style-type: none"> - Silna zależność od wydobycia węgla brunatnego w niemieckiej części Euroregionu - Zbyt mała atrakcyjność uniwersytetów Euroregionu - Niska jakość połączeń transgranicznych w pasażerskim transporcie kolejowym i lokalnym transporcie publicznym - Skutki górnictwa - Nadal niewystarczająco, ponadregionalnie rozpoznawalny profil turystyczny - Niewystarczająca dostępność usług publicznych w obszarze zdrowia

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Wspólne ukierunkowanie polityki regionalnej na przyszłe technologie (środowisko, energia, sztuczna inteligencja) i powiązanie z nadchodzącą zmianą strukturalną w niemieckiej części Euroregionu. - Wykorzystanie różnorodności kulturowej z naciskiem na wspólne korzenie kulturowe w niemieckich i polskich łożycach w celu rozwinięcia komponentu tożsamości regionalnej jako unikalnego wyróżnika, dzięki któremu ludzie z podobnych środowisk kulturowych mogą znaleźć nową ojczyznę. 	<ul style="list-style-type: none"> - Utrata tradycyjnych gałęzi przemysłu w wyniku zmian strukturalnych w niemieckiej części Łużyc - Starzenie się i emigracja dobrze wykszcolonej młodzieży - Efekt pomijania: trendotwórcze zmiany nie trafiają do Euroregionu (np. w dziedzinie przyszłych technologii). - Realizowane są indywidualne interesy zamiast wspólnej wizji

Źródło: Opracowanie własne.

5 Cele rozwojowe i obszary działania

Poniższe cele rozwojowe, obszary działania i wynikające z nich działania kluczowe opierają się na potrzebach wynikających z analizy społeczno-ekonomicznej oraz analizy mocnych i słabych stron.

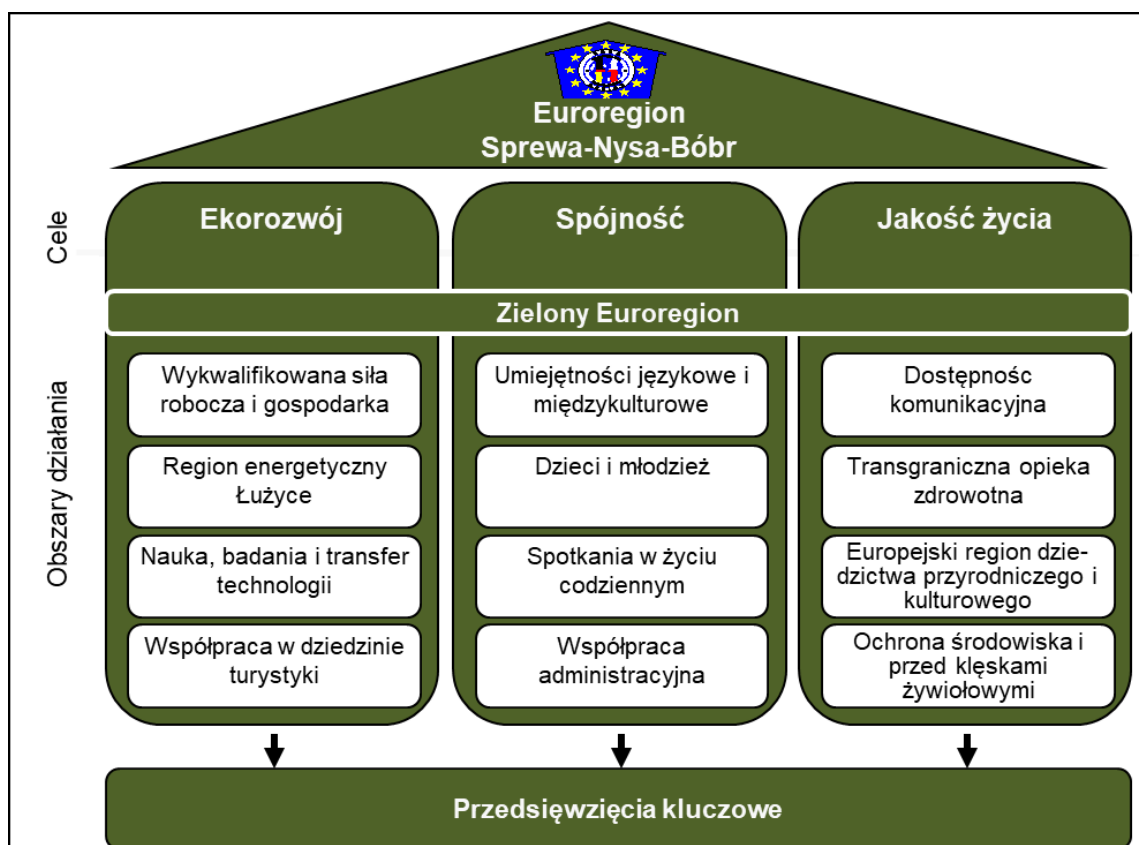
Były one intensywnie konsultowane z podmiotami Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr. W związku z tym przeprowadzono 12 wywiadów z kluczowymi interesariuszami po stronie niemieckiej, a wyniki pośrednie omówiono podczas czterech kolejnych warsztatów, w których wzięło udział łącznie 200 uczestników. Kluczowe działania i cele rozwojowe zostały obszernie omówione m.in. w trzech grupach roboczych podczas warsztatów końcowych w Gubinie.

Poprzez Plan Działań i Rozwoju członkowie Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr dążą do wspólnego celu, jakim jest zrównoważony rozwój Euroregionu. W związku z tym niemieccy i polscy partnerzy w Euroregionie chcą wykorzystać współpracę transgraniczną w celu wykorzystania możliwości wynikających z sąsiedztwa i zminimalizowania niedogodności, które istnieją w szczególności ze względu na różne systemy prawne i administracyjne oraz stosunkowo peryferyjne położenie, w taki sposób, aby były one mało zauważalne w codziennym życiu obywateli.

Z tym założeniem partnerzy realizują **trzy nadrzędne cele rozwojowe: EKOROZWÓJ, spójność, jakość życia**. Cele rozwojowe podzielone są na **dwanaście obszarów działania**, które należy odróżnić od siebie pod względem adresatów, rodzaju działań i podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację.

Wreszcie, program rozwoju i działań obejmuje **13 kluczowych przedsięwzięć**. Są to przedsięwzięcia, które mogą wnieść decydujący wkład w rozwój Euroregionu i które są wdrażane oraz koordynowane wspólnie, przez odpowiednie podmioty. Ich realizacja może odbywać się poprzez kilka projektów, ewentualnie finansowanych z różnych źródeł. Monitorowanie i koordynowanie odbywają się na poziomie Euroregionu jako całości, zgodnie ze wspólnie uzgodnionymi celami.

Ilustracja 6. Dom euroregionalny: cele i obszary działania na okres 2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

5.1 Cel rozwojowy – EKOROZWÓJ

EKOZWOJ Euroregionu ma zasadnicze znaczenie dla jego przyszłego rozwoju. Ostatnie lata pokazały, że polska część Euroregionu rozwijała się bardzo dobrze dzięki licznym firmom osiedlającym się w specjalnej strefie ekonomicznej, szczególnie w sektorze produkcyjnym, ale także w sektorach innowacyjnych (Centrum Badań Kosmicznych, odnawialne źródła energii).

Po stronie niemieckiej już teraz odczuwalne są zmiany strukturalne wynikające ze stopniowego wycofywania się z produkcji energii elektrycznej z wykorzystaniem węgla i związanego z tym spadku wartości dodanej w górnictwie odkrywkowym węgla brunatnego i powiązanych gałęziach przemysłu. W ciągu najbliższych około 20 lat wyzwaniem będzie restrukturyzacja krajobrazu przemysłowego w celu zachowania atrakcyjności regionu do życia i pracy.

Niedobór wykwalifikowanych pracowników staje się coraz bardziej zauważalny - również w wyniku zmian demograficznych. Wspólnym wyzwaniem jest opanowanie przejścia do innowacyjnej, zrównoważonej gospodarki.

Odpowiednie przedsięwzięcia kluczowe

- **Transgraniczny łużycki region gospodarczy**
- **Ofensywa dla wykwalifikowanych kadr w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr**

Nauka, badania i transfer technologii

W połączeniu z dwoma uniwersytetami, Uniwersytetem Zielonogórskim i BTU Cottbus-Senftenberg oraz istniejącym krajobrazem badawczym, w nadchodzących latach Euroregion musi stać się regionem technologii przyszłości. W szczególności w dziedzinie technologii energetycznych można wykorzystać istniejące doświadczenia w zakresie badań i rozwoju oraz współpracy transgranicznej. Jednak również w innych dziedzinach wiedzy, takich jak technologia materiałowa, badania kosmiczne i zarządzanie dziedzictwem kulturowym, współpraca między instytucjami naukowymi i badawczymi w Euroregionie, w połączeniu z transferem wiedzy do gospodarki, może generować wartość dodaną dla całego Euroregionu.

Odpowiednie przedsięwzięcia kluczowe

- **Transgraniczny region wiedzy Sprewa-Nysa-Bóbr**
- **Transgraniczny region energetyczny Łużyce**

Specjaliści i gospodarka

Należy zatrzymać lub pozyskać do Euroregionu wykwalifikowany personel specjalistyczny. Wspólne działania zmierzające do wykwalifikowania specjalistów ze szczególnym uwzględnieniem istniejącego w Euroregionie zapotrzebowania na pracowników wykwalifikowanych, wspólna promocja Euroregionu na zewnątrz w celu pozyskania menedżerów i specjalistów oraz wspólny monitoring rynku pracy może zarówno po polskiej, jak i po niemieckiej stronie pomóc w rozpoznaniu „wąskich gardeł” i podjęciu stosownych działań.

Odpowiednie przedsięwzięcia kluczowe

- **Transgraniczny obszar gospodarczy Łużyce**
- **Ofensywa dla pracowników wykwalifikowanych Sprewa-Nysa-Bóbr**
- **Transgraniczny region energetyczny Łużyce**

Region energetyczny Łużyce

Wieloletni wpływ przemysłu energetycznego na region to nieporównywalny potencjał, który należy wykorzystać dla przyszłego rozwoju. Dzięki współpracy w zakresie badań i rozwoju w dziedzinie technologii energetycznych, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania odnawialnych źródeł energii, można połączyć siły i opracować rozwiązania technologiczne, które mogą być dalej rozwijane w modele biznesowe przez przedsiębiorstwa już reprezentowane w Euroregionie, jak również przez nowo powstałe przedsiębiorstwa. Należy nadal

wykorzystywać i rozszerzać możliwość transgranicznego korzystania z potencjału laboratoryjnego i badawczego.

Odpowiednie przedsięwzięcia kluczowe

→ **Transgraniczny region energetyczny Łużyce**

Turystyka

Euroregion posiada atrakcyjny krajobraz przyrodniczy i kulturowy. W nadchodzących latach na obrzeżach Cottbus powstanie jezioro „Bałtyk” (Ostsee). Niemiecka część Euroregionu jest dostępna dzięki gęstej sieci ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych. W przypadku polskiej części Euroregionu należy się spodziewać, że sieć szlaków rowerowych i turystycznych będzie w najbliższych latach dalej rozbudowywana i połączona z siecią po stronie niemieckiej. Rzeki Euroregionu, przede wszystkim Szprewa, Nysa i Bóbr oferują coraz lepsze warunki do uprawiania turystyki wodnej - między innymi dzięki wspólnym projektom takim jak "Abenteuer Neiße - Przygoda z Nysą". Historyczne parki w Forst, Branitz, Brody, Zatonie czy Bad Muskau, utrzymane z wielką miłością i zaangażowaniem, są w tej jakości wyjątkowe, a dwumiaсто Guben-Gubin rozpocznie w 2020 r. opracowanie wspólnej strategii rozwoju turystycznego. Wspólna strategia rozwoju turystycznego będzie opracowana w ramach Klastra Turystyki Historycznej i będzie obejmować, tak samo jak klaster obejmuje swoim działaniem, cały obszar Województwa Lubuskiego i Brandenburgii.

Są to dobre warunki do rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr jako regionu o niezależnym profilu turystycznym, tak aby dzięki temu połączyć transgranicznie w jedną sieć pozytywnie rozwinięte atrakcje, takie jak Spreewald, Pojezierze Łużyckie czy Łągow, a jednocześnie także wszystkich interesariuszy.

Odpowiednie przedsięwzięcia kluczowe

→ **Zielono-Niebieski bez granic - wspólny marketing turystyczny**

→ **Transgraniczny region dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Łużyc**

5.2 Cel rozwojowy spójność

Unikalną zaletą regionu przygranicznego jest jego kompetencja międzykulturowa i językowa. Ze względu na swoją bliskość geograficzną, dzieci z obu krajów dorastają w bezpośrednim sąsiedztwie, zwłaszcza w miastach położonych bezpośrednio przy granicy. Obecny rozwój pokazuje, że powiązania pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu w codziennym życiu i pracy stają się coraz silniejsze, o czym świadczy rosnąca liczba mieszkańców Polski w niemieckiej części Euroregionu lub rosnąca liczba osób dojeżdżających do pracy w Niemczech. Bardziej intensywna współpraca wymaga lepszego zrozumienia - czy to

w życiu codziennym, czy w pracy - należy się spodziewać, że kontakt z ludźmi z sąsiedniego kraju stanie się coraz bardziej normalny. Euroregion będzie mógł jak najlepiej wykorzystać tę wspólnotę, jeśli uda mu się wzmocnić spójność ludzi ponad granicami i stworzyć szczególnie poczucie "my", które szanuje, docenia i wykorzystuje specyfikę kulturową swojego sąsiada.

Umiejętności językowe i interkulturowe

Kluczem do wspólnego zrozumienia jest znajomość języka i kultury sąsiada. Im wcześniej zaczniesz się naukę języka, tym będzie ona łatwiejsza. Dlatego też wczesne i ciągłe nauczanie języka sąsiedniego jest głównym celem współpracy transgranicznej w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr. Obecnie znacznie więcej uczniów w Polsce uczy się języka niemieckiego niż w Niemczech języka polskiego. Celem na przyszłość jest zwiększenie odsetka dzieci i młodzieży, którzy uczą się i opanowują język sąsiada, w obu częściach, a także wyrównanie proporcji po obu stronach. W tym celu partnerzy w Euroregionie pracują nad tym, aby każde dziecko i każda młoda osoba w Euroregionie miała stałą możliwość uczenia się języka sąsiedniego. Ponadto dorośli powinni mieć wystarczające możliwości uczenia się języka sąsiedniego jako języka codziennego, jak również języka specjalistycznego w instytucjach kształcenia dorosłych w Euroregionie.

Zmniejszenie uprzedzeń, nauka języka sąsiada i rozwój podstawowego zaufania osiągają najlepsze rezultaty dzięki bezpośredniemu kontaktowi. Dzieci i młodzież są nie tylko „dorosłymi jutra”, ale także ze względu na wiek znacznie łatwiej jest im "uczyć się" języka i kultury swoich sąsiadów.

Dlatego też wspólnym celem jest kontynuacja i dalsza intensyfikacja wymiany dzieci i młodzieży w Euroregionie. W szczególności należy wykorzystać do tego celu partnerstwa szkół wykorzystujące istniejące instrumenty finansowania (PNWM, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej lub FMP).

Odpowiedne przedsięwzięcia kluczowe

→ **Hallo - co słyhać!?** - dwujęzyczność i interkulturowość jako unikalna cecha

Spotkania w życiu codziennym i współpraca administracyjna

Wspólny rozwój musi się udać również w "starszym" pokoleniu. W szczególności istniejące uprzedzenia powinny być w dalszym ciągu usuwane. Nawet jeśli większość Niemców i Polaków jest zainteresowana współpracą, to w ostatnich latach wzrósł odsetek osób podkreślających interesy narodowe. Często brakuje wystarczającej wiedzy na temat sąsiedniego kraju i jego kultury. W celu zmniejszenia uprzedzeń i deficytów wiedzy potrzebne są możliwości poznania sąsiada, ale także obiektywne informacje na temat możliwości dostępnych w kraju sąsiada i w Unii Europejskiej (UE). Celem jest zatem ułatwienie spotkań między mieszkańcami Euroregionu na wszystkich szczeblach oraz stworzenie wspólnego serwisu informacyjnego na

temat ważnych spraw życia codziennego, do czego dąży m.in. Punkt Informacyjny Europe Direct w Guben.

Administracje mają do odegrania kluczową rolę we współpracy transgranicznej, ponieważ tworzą one warunki ramowe, w których obywatele mogą mieszkać i pracować w Euroregionie, zarówno na poziomie lokalnym, jak i na podstawie ich kompetencji zawodowych. Przykłady współpracy w Euromieście Guben-Gubin pokazują, jak administracja może współpracować w celu poprawy warunków życia swoich mieszkańców. Dotyczy to transportu publicznego, opieki zdrowotnej i projektowania otwartych przestrzeni, takich jak wyspa teatralna w Gubinie. Podobna, ścisła współpraca między Cottbus i Zieloną Górą umożliwia np. wspólne korzystanie z placówek edukacji ekologicznej przez klasy szkolne.

W przyszłości współpraca ta zostanie skonsolidowana i rozszerzona. W szczególności należy koordynować projekty rozwojowe. Współpraca ma być przekazywana światu zewnętrznemu w sposób przejrzysty i jasny.

Odpowiedne przedsięwzięcia kluczowe

- **Miteinander. Razem - Współpraca w społeczeństwie obywatelskim i administracji**
- **Region do życia: Forum dialogu Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr**

5.3 Jakość życia

Dostępność komunikacyjna

Wysokie wymagania dotyczące mobilności obywateli wymagają dobrze rozwiniętego systemu transportowego. Wyraźnie widać, że w ostatnich latach wzrosła mobilność transgraniczna (zwłaszcza osoby dojeżdżające do pracy z Polski do Niemiec oraz ruch towarowy w obu kierunkach). Jakość połączeń transgranicznych, mierzona czasem podróży pomiędzy głównymi ośrodkami Euroregionu, jest tylko częściowo zadowalająca, pomocne mogłyby być dodatkowe przeprawy mostowe i dobre drogi dojazdowe.

O ile w transporcie drogowym nieznacznie skrócił się czas podróży między Cottbus i Zieloną Górą, a sieć transportowa została rozszerzona o inwestycje, zwłaszcza w drogę ekspresową S3, to jakość połączenia w pasażerskim transporcie kolejowym jest wciąż całkowicie niezadowalająca, a częściowo nawet pogorszyła się z powodu przerwania połączenia Cottbus - Forst - Żary - Żagań – Legnica (rezygnacja z pociągu Eurocity „Wawel”) oraz nadal nie funkcjonującej linii Guben – Gubin – Czerwieńsk.

Jednocześnie rosnący ruch ciężarowy na trasie Zielona Góra - Gubin stanowi coraz większe wyzwanie. Z tego powodu partnerzy w Euroregionie dążą do poprawy warunków dla transgranicznego transportu drogowego, a w szczególności do promowania wznowienia

transgranicznych przewozów pasażerskich między Cottbus, Guben, Gubinem i Zieloną Górą oraz między Cottbus, Forst, Żarami, Żaganiem i Legnicą.

W szczególności koordynowane będzie planowanie i finansowanie inwestycji na szczeblu krajowym - także ze środków europejskich.

Odpowiednie przedsięwzięcia kluczowe

- **Mobilność bez granic**
- **Transgraniczny kolejowy transport pasażerski w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr**

Opieka zdrowotna

Analiza społeczno-ekonomiczna wskazuje, że istnieje duży potencjał współpracy w zakresie opieki zdrowotnej, zwłaszcza w podstawowej opiece stacjonarnej w pobliżu granicy i specjalistycznej opiece medycznej (Guben-Gubin), medycynie geriatrycznej i paliatywnej, a także w zakresie opieki specjalistycznej świadczonej przez specjalistów w klinikach w Zielonej Górze i Cottbus.

Wspólnym celem jest przezwyciężenie obecnych przeszkód prawnych i zapewnienie pacjentom dostępu do usług zdrowotnych z kraju sąsiedniego, o ile będzie to konieczne, a opieka zdrowotna znacznie się poprawi. W tym celu rozpoczęta już współpraca w ramach projektów "Zdrowie bez granic" i „DIALOG” powinna się pogłębić i rozszerzyć.

Odpowiednie przedsięwzięcia kluczowe

- **Zdrowie bez granic - transgraniczna opieka zdrowotna w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr**

Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe

Region charakteryzuje się unikalnym dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym. Euroregion jest zdominowany przez rozległe, zwarte lasy i grunty rolne (90% faktycznie użytkowanych gruntów). Ponadto doliny rzek Szprewy, Nysy Łużyckiej, Bobru i Odry kształtują krajobraz. Niemiecka część jest pod silnym wpływem górnictwa odkrywkowego (na 7% powierzchni). Szczególne cechy to parki historyczne, transgraniczny Geopark UNESCO Łuk Mużakowa lub Międzynarodowa Wystawa Przyrody (INA) Lieberoser Heide.

Wskutek rezygnacji z odkrywkowej eksploatacji węgla brunatnego krajobraz w niemieckiej części Euroregionu będzie powstawał od nowa. Na terenie kopalni odkrywkowej Cottbus-Nord do 2030 r. Chociebuskie jezioro „Ostsee” (Cottbuser Ostsee) stanie się regionalnym i ponadregionalnym obszarem rekreacyjnym. Miasta Cottbus i Zielona Góra oraz Guben, Spremberg, Forst, Żary, Żagań i Nowa Sól oferują doświadczenie kulturowe, w częściowo nadal dobrze zachowanych zabytkowych kompleksach miejskich.

Wspólny rozwój tego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oferuje możliwość nawiązania do wspólnej przeszłości i uczynienia krajobrazu przyrodniczo-kulturowego bardziej dostępnym zarówno dla zwiedzających, jak i mieszkańców, a także jego starannego rozwoju w kontekście trwających zmian klimatycznych i użytkowania gruntów. W szczególności można skorzystać z wiedzy BTU Cottbus-Senftenberg i Uniwersytetu Zielonogórskiego w zakresie dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków. Ponadto Europejski Związek Parków Łużyckich zapewnia silną sieć parków, aby na nowo odkryć region w pücklerowskim duchu kształtowania krajobrazu.

Odpowiednie przedsięwzięcia kluczowe

→ **Transgraniczny region dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Łużyc**

Ochrona środowiska i ochrona przed klęskami żywiołowymi, bezpieczeństwo

W kontekście skutków zmian klimatycznych i wydobywania węgla brunatnego metodą odkrywkową, Euroregion stoi przed wyzwaniem poradzenia sobie z tymi konsekwencjami. W szczególności współpraca transgraniczna w zakresie zapobiegania klęskom żywiołowym oferuje możliwość bardziej efektywnego wykorzystania zasobów, na przykład poprzez skoordynowane plany awaryjne w przypadku klęsk żywiołowych, jeżeli chodzi o zapobieganie zagrożeniom dla środowiska - takim jak zwiększone ryzyko pożarów lasów spowodowane globalnym ociepleniem lub zwiększone ryzyko powodzi z powodu rosnącego prawdopodobieństwa wystąpienia ekstremalnych opadów atmosferycznych.

Ważnym warunkiem wstępnym jest stworzenie regulacji prawnych, które sprawią, że udzielanie wsparcia w przypadku katastrofy nie będzie skomplikowane.

Odpowiednie przedsięwzięcia kluczowe

→ **Bezgraniczna solidarność w sytuacjach kryzysowych**

5.4 Przedsięwzięcia kluczowe

5.4.1 Transgraniczny region gospodarczy Łużyc

Status-quo

- Wysoki wzrost gospodarczy w Polsce, niewielki wzrost gospodarczy w niemieckiej części Euroregionu.
- Niemiecka część Euroregionu stoi w obliczu daleko idących zmian strukturalnych w gospodarce: wydobywanie węgla brunatnego metodą odkrywkową zakończy się do 2038 roku. Projekt ustawy o wzmocnieniu strukturalnym regionów węglowych, przyjęty przez rząd federalny 28.08.2019 roku, przewiduje zapewnienie do 2038 roku środków na gospodarstwa domowe w wysokości 14 mld euro dla dotkniętych regionów, z czego 3,612 mld euro dla Łużyc Brandenburskich.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

	<ul style="list-style-type: none"> W niedawnej przeszłości współpraca między instytucjami rozwoju gospodarczego odbywała się w mniejszym stopniu niż w poprzednich okresach finansowania. Województwo lubuskie angażuje się w rozwój regionu zielonych innowacji i masowo promuje rozwój ośrodków technologicznych (np. Park Naukowo-Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego, rozwój parku technologii kosmicznych do 2021 r.). Euroregion charakteryzuje się małymi i średnimi przedsiębiorstwami, z których część stanowią mikroprzedsiębiorstwa. Z tego powodu sukcesja działalności gospodarczej jest ważną kwestią. Oprócz innowacyjnych gałęzi przemysłu szczególne znaczenie w Euroregionie ma wytwarzanie produktów regionalnych. 					
Proponowane działania	<ul style="list-style-type: none"> Tworzenie sieci instytucji rozwoju biznesu. Rozwój wspólnej platformy informacji biznesowej (lokalizacje biznesowe, profile firm). Regularne konferencje branżowe (1-2 razy w roku). Wspólna promocja regionu gospodarczego Łużyc. Koordinacja rozwoju gospodarczego. Usługi doradcze dla małych i średnich przedsiębiorstw. 					
Cele	<p>2020 2030</p> <table border="1"> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> Ustanowienie sieci organizacji otoczenia biznesowego w Euroregionie jako nieformalnej grupy roboczej i uzgodnienie planu pracy do 2022 r. Marketing lokalizacyjny Euromiasta Guben-Gubin jako projekt pilotażowy. </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> Platforma informacyjna. Podejście marketingowe. </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> Marketing. Platformy współpracy branżowej. </td> </tr> </table>			<ul style="list-style-type: none"> Ustanowienie sieci organizacji otoczenia biznesowego w Euroregionie jako nieformalnej grupy roboczej i uzgodnienie planu pracy do 2022 r. Marketing lokalizacyjny Euromiasta Guben-Gubin jako projekt pilotażowy. 	<ul style="list-style-type: none"> Platforma informacyjna. Podejście marketingowe. 	<ul style="list-style-type: none"> Marketing. Platformy współpracy branżowej.
<ul style="list-style-type: none"> Ustanowienie sieci organizacji otoczenia biznesowego w Euroregionie jako nieformalnej grupy roboczej i uzgodnienie planu pracy do 2022 r. Marketing lokalizacyjny Euromiasta Guben-Gubin jako projekt pilotażowy. 	<ul style="list-style-type: none"> Platforma informacyjna. Podejście marketingowe. 	<ul style="list-style-type: none"> Marketing. Platformy współpracy branżowej. 				
Uczestniczące podmioty	<ul style="list-style-type: none"> Wirtschaftsregion Lausitz GmbH IHK Cottbus HwK Cottbus Stadt Cottbus Powiat Spree-Neiße Innovationsregion Lausitz GmbH CIT GmbH WFBB Miasto Guben 	<ul style="list-style-type: none"> Urząd Marszałkowski Woj. Lubuskiego KSSSE Izba Rzemieśnicza i Przedsiębiorczości w Zielonej Górze Zachodnia Izba Przemysłowo-Handlowa Miasto Zielona Góra Miasto Gubin 				
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie działań (członek transgranicznej grupy roboczej, zapewnienie platformy informacyjno-komunikacyjnej) 					

5.4.2 Ofensywa dla wykwalifikowanych pracowników Sprewa-Nysa-Bóbr

Status-quo	<ul style="list-style-type: none"> • Bardzo wysokie zatrudnienie, niskie bezrobocie, a w konsekwencji rosnący niedobór wykwalifikowanej siły roboczej w całym Euroregionie. • Wzrost zatrudnienia po stronie niemieckiej jest w coraz większym stopniu osiągany przez pracowników z Polski. • Uznawanie kwalifikacji i transgranicznych kwalifikacji zawodowych zostało określone jako główne wyzwanie w zakresie wykwalifikowanej siły roboczej. • Ostatnio zrealizowano lub jest w trakcie realizacji kilka projektów kształcenia zawodowego (Razem dla pogranicza - CIT GmbH i Nowa Sól, IQ-Netzwerk Brandenburg - Handwerkskammer Cottbus). • Projekt kluczowy powinien uwzględniać potrzeby w zakresie umiejętności po obu stronach i oceniać transgraniczny wpływ poszczególnych działań. Należy opracować dualne systemy szkolenia zawodowego, aby umożliwić zdobywanie kwalifikacji zawodowych uznawanych w obu krajach. Ponadto należy rozwijać i informować o możliwościach zatrudnienia wysokiej jakości. 					
Proponowane działania	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie transgranicznej sieci instytucji szkoleniowych, izb rzemieślniczych i gospodarczych. • Uznawanie kwalifikacji zawodowych. • Opracowywanie i wdrażanie transgranicznych programów dualnego kształcenia zawodowego. • Transgraniczny portal kształcenia zawodowego / portal dla pracowników wykwalifikowanych. • Wspólne wymiany dot. kształcenia zawodowego. • Wspólna rekrutacja wykwalifikowanych pracowników w Niemczech, Polsce i za granicą. 					
Cele	<p>2020 2030</p> <table border="1" data-bbox="496 1149 1375 1518"> <tr> <td data-bbox="496 1149 783 1518"> <ul style="list-style-type: none"> • Zawarcie umowy w sprawie transgranicz-nego zapewnienia wykwalifikowanej siły roboczej. • Utworzenie wyspecjalizowanej grupy roboczej. • Opracowanie planu pracy. </td> <td data-bbox="788 1149 1075 1518"> <ul style="list-style-type: none"> • Portal kadry fachowej. • Roczne targi zawodowe. • Regularne spotkania grupy roboczej. </td> <td data-bbox="1080 1149 1375 1518"> <ul style="list-style-type: none"> • Uznawanie kwalifikacji zawodowych. • Uruchomienie wspólnych programów kształcenia zawodowego. </td> </tr> </table>			<ul style="list-style-type: none"> • Zawarcie umowy w sprawie transgranicz-nego zapewnienia wykwalifikowanej siły roboczej. • Utworzenie wyspecjalizowanej grupy roboczej. • Opracowanie planu pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Portal kadry fachowej. • Roczne targi zawodowe. • Regularne spotkania grupy roboczej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uznawanie kwalifikacji zawodowych. • Uruchomienie wspólnych programów kształcenia zawodowego.
<ul style="list-style-type: none"> • Zawarcie umowy w sprawie transgranicz-nego zapewnienia wykwalifikowanej siły roboczej. • Utworzenie wyspecjalizowanej grupy roboczej. • Opracowanie planu pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Portal kadry fachowej. • Roczne targi zawodowe. • Regularne spotkania grupy roboczej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uznawanie kwalifikacji zawodowych. • Uruchomienie wspólnych programów kształcenia zawodowego. 				
Uczestniczące podmioty	<table border="1" data-bbox="496 1525 1375 1720"> <tr> <td data-bbox="496 1525 927 1720"> <ul style="list-style-type: none"> • Arbeitsagentur Cottbus • IHK Cottbus • HwK Cottbus • CIT GmbH • Jobcenter Spree-Neiße </td> <td data-bbox="932 1525 1375 1720"> <ul style="list-style-type: none"> • Urząd Pracy Zielona Góra • Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Zielonej Górze • Zachodnia Izba Przemysłowo-Handlowa </td> </tr> </table>			<ul style="list-style-type: none"> • Arbeitsagentur Cottbus • IHK Cottbus • HwK Cottbus • CIT GmbH • Jobcenter Spree-Neiße 	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Pracy Zielona Góra • Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Zielonej Górze • Zachodnia Izba Przemysłowo-Handlowa 	
<ul style="list-style-type: none"> • Arbeitsagentur Cottbus • IHK Cottbus • HwK Cottbus • CIT GmbH • Jobcenter Spree-Neiße 	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Pracy Zielona Góra • Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Zielonej Górze • Zachodnia Izba Przemysłowo-Handlowa 					
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie działań (członek transgranicznej grupy roboczej, zapewnienie platformy informacyjno-komunikacyjnej) 					

5.4.3 Transgraniczny region wiedzy Sprewa-Nysa-Bóbr

<p>Status-quo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dzięki BTU Cottbus-Senftenberg i Uniwersytetowi Zielonogórskiemu Euroregion ma stabilne podstawy do prowadzenia badań naukowych. • W sprawozdaniu końcowym Komisji ds. Zmian Strukturalnych wymieniono wiele natychmiastowych środków, takich jak wzmocnienie perspektywicznych priorytetów badawczych w BTU, Centrum Innowacji na rzecz zrównoważonej biogospodarki surowcowej. Ponadto planuje się utworzenie nowych instytutów badawczych (DLR-IDI, KEI, CTK-Uniklinik). • Obecnie współpracują poszczególne katedry BTU i Uniwersytetu Zielonogórskiego, m.in. w zakresie lekkich materiałów, magazynowania energii i efektywności energetycznej; wzajemnie wykorzystywane są możliwości badawcze i laboratoryjne. • Uniwersytet Zielonogórski od kilku lat współpracuje z IHP Frankfurt (Oder) - projekty SmartGrid i Smart River. Obie instytucje prowadzą wspólne laboratorium w dziedzinie rozproszonych systemów pomiarowych i bezprzewodowych sieci czujników. • BTU i UZ zawarły umowę ramową o współpracy. Umowa obejmuje realizację wspólnych projektów badawczych i podwójnych dyplomów, organizację i udział we wspólnych konferencjach naukowych, seminariach i sympozjach, współpracę w zakresie metodologii nauczania i planowania, wymianę studentów w celu ukończenia semestrów studiów oraz prowadzenia kształcenia i badań naukowych, wymianę naukowców w celu prowadzenia wspólnych badań, wykładów i seminariów. Umowy ERASMUS istnieją w programach studiów: zarządzanie środowiskiem i zasobami, Informatyka/technika informacyjna i medialna, matematyka, ekonomia. Istnieje umowa partnerska pomiędzy Instytutem Matematycznym a Katedrą Teorii i Metod Optymalizacji na potrzeby wymiany wykładowców i studentów. • Dotychczas nie zrealizowano żadnych wspólnych projektów w ramach programu "Horyzont 2020" (partnerzy z Euroregionu uczestniczyli w 14 projektach o łącznej wartości około 60 mln EUR). 		
<p>Proponowane działania</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie sieci badawczej obejmującej wszystkie instytucje naukowe i badawcze Euroregionu. • Realizacja wspólnych projektów badawczych (np. Horizon Europe). • Realizacja wspólnych programów studiów i kształcenia ustawicznego (ERASMUS, ale także wspólne serie wykładów). • Wspólne promowanie Łużyc jako unikalnego miejsca kształcenia akademickiego i badań naukowych, umożliwiającego współpracę transgraniczną. • Współpraca w zakresie transferu technologii (transfer know-how ze strony niemieckiej do polskiej). • Uwzględnienie wykształcenia wysoko wykwalifikowanych specjalistów w nowych dziedzinach zawodowych. 		
<p>Cele</p>	<p>2020 2030</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie wspólnej koordynacji naukowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie wspólnych treści badań np. w dziedzinie prawa, nauk o środowisku, dziedzictwa kulturowego i materiałoznawstwa. • Wniosek dotyczący wspólnych 	<ul style="list-style-type: none"> • utworzenie wspólnych polsko-niemieckich instytucji naukowo-dydaktycznych (np. jako EUWT).

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

		projektów badawczych UE (Horyzont Europa)	
		<ul style="list-style-type: none"> Intensyfikacja wymiany studentów 	
Uczestniczące podmioty	<ul style="list-style-type: none"> BTU Cottbus-Senftenberg IHP EUV CEBRA KEI DLR IDI Innovationsagentur Lausitz GmbH Wirtschaftsregion Lausitz GmbH WFBB 	<ul style="list-style-type: none"> Uniwersytet Zielonogórski Lubuska Sieć Innowacji Park Naukowo-Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego Sp. z o.o. Centrum Budownictwa Zrównoważonego i Energii Centrum Innowacji: Technologie dla Zdrowia Człowieka Centrum Technologii Informatycznych Collegium Polonicum 	
Następne kroki	<ul style="list-style-type: none"> Ustanowienie wspólnej koordynacji naukowej (zarządzanie wiodące: BTU i UZ). Rozwijanie lepszych połączeń transportu publicznego między Cottbus a Zieloną Górą (Lausitz Campus Shuttle). Utworzenie sieci naukowej (zaangażowanie wszystkich instytucji naukowych). Ocena współpracy i opracowanie strategii współpracy (np. przygotowanie wspólnych opracowań i treści badawczych, wspólna prezentacja zewnętrzna). 		
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie działań (członek transgranicznej grupy roboczej, zapewnienie platformy informacyjno-komunikacyjnej). 		

5.4.4 Transgraniczny region energetyczny Łużyce

Status-quo	<ul style="list-style-type: none"> Przemysł energetyczny jest najważniejszym filarem gospodarczym w niemieckiej części Euroregionu. Najpóźniej do 2038 r. nastąpi odejście od energetyki opartej na węglu w niemieckiej części Euroregionu. Odnawialne źródła energii są ważne. W powiecie Spree-Neiße zainstalowano ok. 600 MW mocy do wytwarzania energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii. Znaczący potencjał istnieje dzięki ponownemu zasileniu i pełnemu wykorzystaniu wyznaczonych obszarów nadających się do wykorzystania w energetyce wiatrowej (ok. + 1,5-krotność obecnie zainstalowanej mocy). Polityczne warunki ramowe doprowadziły w ostatnich latach do załamania w zwiększaniu ilości instalacji. W dziedzinie fotowoltaiki można zaobserwować dynamiczny wzrost po stronie niemieckiej, choć wykorzystano jedynie około 5% potencjału.) W latach 2013-2018 w Województwie Lubuskim nastąpił silny wzrost produkcji energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii odnawialnej (z 140 MW do 321 MW mocy zainstalowanej) w związku z budową nowych elektrowni wiatrowych. Ponadto nadal dyskutuje się o możliwości wydobycia węgla brunatnego w rejonie Gubin - Brody - Lubsko. Jeśli miałyby to w ogóle nastąpić, to i tak wydobycia nie można się spodziewać przed rokiem 2030. Badania w zakresie energii są w Cottbus w dalszym ciągu rozwijane (CeB-ra, INBIA, DLR-IDI, ZUG-KEI, GridLab, E-Cars). Uniwersytet Zielonogórski prowadzi Centrum Energetyki Odnawialnej (CEO) oraz Instytut Energetyki w swojej filii w Sulechowie. Ponadto Wydział Inżynierii Lądowej, Architektury i Inżynierii Środowiska posiada doświadczenie w dziedzinie wytwarzania energii cieplnej. Centrum Budownictwa Zrównoważonego i Energii (CBZIE) znajduje się w Parku Naukowo-Technologicznym UZ.
-------------------	--

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

	<ul style="list-style-type: none"> W sektorze energetycznym istnieją projekty współpracy pomiędzy BTU i UZ (współpraca partnerów naukowych w zakresie edukacji i transferu wiedzy w dziedzinie technologii magazynowania energii i efektywności energetycznej w Euroregionie Spree-Neiße-Bober). 		
Proponowane działania	<ul style="list-style-type: none"> Intensyfikacja współpracy w zakresie badań, usług laboratoryjnych, transferu technologii i szkoleń. Utworzenie transgranicznego biura transferu technologii dla energii odnawialnych Przygotowanie i realizacja wspólnych projektów w dziedzinie energii odnawialnej, magazynowania energii i mobilności w przyszłości (wodór/pojazdy elektryczne / pociągi z napędem wodorowym). 		
Cele	2020 → 2030		
	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój agendy współpracy 2020-2025. Przygotowanie wspólnych projektów badawczych. Opracowanie wspólnego seminarium naukowego. Przygotowanie transgranicznej platformy transferu technologii w dziedzinie odnawialnych źródeł energii. 	<ul style="list-style-type: none"> Wspólna realizacja 1-2 europejskich/międzynarodowych projektów badawczych (Horyzont Europa, krajowe finansowanie badań). Realizacja seminarium studenckiego poświęconego konkretnym zagadnieniom związanym z technologiami energii odnawialnej w głównym okresie studiów. Konsolidacja transgranicznej platformy transferu technologii w dziedzinie odnawialnych źródeł energii. 	<ul style="list-style-type: none"> Utworzenie wspólnego biura transferu technologii/institucji badawczej ds. energii odnawialnej.
Uczestniczące podmioty	<ul style="list-style-type: none"> BTU, LS Kraftwerkstechnik u.a. Ośrodki badawcze w zakresie OZE jak CeBra, INBIA, DLR-IDI, KEI, German E-Cars, Grid-Lab u.a. Przedsiębiorstwa w zakresie OZE (np. Enertrag) 	<ul style="list-style-type: none"> UZ CBZIE UZ CEO Przedsiębiorstwa w zakresie OZE 	
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie działań (członek transgranicznej grupy roboczej, zapewnienie platformy informacyjno-komunikacyjnej). 		

5.4.5 Zielononiebieski bez granic – Wspólny marketing turystyczny regionu turystycznego Sprewa-Nysa-Bóbr jako punkt wyjścia dla wycieczek do województwa lubuskiego, Spreewaldu i Pojezierza Łużyckiego

<p>Status-quo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Od 2013 roku liczba noclegów wzrosła o ponad 18%. Również długość pobytu nieznacznie wzrosła i wynosi obecnie około 2,5 doby. Po stronie niemieckiej udział polskich gości w pobytach kilkudniowych wynosi 0,6% i ma potencjał wzrostowy. • Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr, położony pomiędzy Spreewaldem a Pojezierzem Łużyckim, oferuje szeroki wachlarz możliwości spędzania wolnego czasu i wypoczynku z naciskiem na aktywną turystykę przyrodniczo-kulturową (parki krajobrazowe i przyrodnicze, Geopark Łuk Mużakowa, Międzynarodowa Wystawa Przyrody Lieberoser Heide, historyczne centra miast, np. w Zielonej Górze, Żarach, Peitz). • Sieć ścieżek rowerowych po stronie niemieckiej jest dobrze rozwinięta, a po stronie polskiej w budowie. Turystyka wodna na rzekach Szprewa, Nysa i Bóbr już jest praktykowana. • Dostępne po stronie niemieckiej noclegi mogą odciążać sąsiednie regiony turystyczne, zwłaszcza w sezonie. • Powstały różne inicjatywy współpracy turystycznej, np. Polsko-Niemieckie Centrum Promocji i Informacji Turystycznej w CottbusService i w Zielonej Górze, Europejski Związek Parków Łużyckich, Geopark UNESCO Łuk Mużakowa czy inicjatywa "Przygoda z Nysą". • W dniu 12.11.2019 r. 31 polskich i 7 niemieckich partnerów utworzyło w Krośnie Odrzańskim Klaster Turystyki Historycznej, którego celem jest pełne wykorzystanie potencjału turystycznego regionu, wspieranie wspólnych działań i strategii reklamowych, łączenie atrakcji turystycznych oraz współpraca z ekspertami w dziedzinie turystyki. • Wyróżniki regionu wynikają z położenia przygranicznego (jeden urlop - dwa kraje) oraz wspólnej historii (krajobrazy parkowe, działalność znanych osobistości oraz rozległe krajobrazy naturalne). 		
<p>Proponowane działania</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie wspólnego marketingu, który obejmuje cały Euroregion. • Dalsze tworzenie sieci usługodawców i dalszy rozwój polsko-niemieckich produktów (np. imprezy/transgraniczne wycieczki rowerowe, wycieczki wodne lub piesze). • Wspólny portal turystyczny / wspólna marka parasolowa. 		
<p>Cele</p>	<p>2020</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozszerzenie obecnej współpracy o kluczowych graczy z całego Euroregionu. 	<p>→</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie szerszej jednostki koordynacyjnej. • Opracowanie strategii marketingowej dla całego regionu. 	<p>2030</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie wspólnej marki parasolowej i wspólnego portalu turystycznego połączonego z głównymi kanałami marketingowymi (TMB, TVS, TVLS, LOTUR, POT).

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Uczestniczące podmioty	<ul style="list-style-type: none"> • Cottbus Service / CMT • TV Spreewald • TV Lausitzer Seenland • Europejski Związek Parków Łużyckich • UNESCO Geopark Łuk Mużakowa Klaster turystyki historycznej • Lokalne stowarzyszenia turystyczne / punkty IT • Tourismusverband Spreewald e.V. 	<ul style="list-style-type: none"> • CIT Zielona Góra • LOTur • Europejski Związek Parków Łużyckich • UNESCO Geopark Łuk Mużakowa • Klaster Turystyki Historycznej • Informacje Turystyczne (Gubin, "Park Mużakowa", Krosno Odrz., Żagań • PTTK
Następne kroki	<ul style="list-style-type: none"> • Ocena dotychczasowej współpracy, opracowanie wspólnej strategii marketingowej i strategii współpracy w celu wykorzystania pełnego potencjału Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr. • Opracowanie wspólnego podejścia projektowego dla całego Euroregionu w celu wdrożenia strategii marketingowej i współpracy w latach 2022-2025. 	
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie działań (członek transgranicznej grupy roboczej, zapewnienie platformy informacyjno-komunikacyjnej). 	

5.4.6 Hallo – co słyszeć!? – Dwujęzyczność jako wyróżnik miast granicznych

Status-quo	<ul style="list-style-type: none"> • Dwie szkoły podstawowe w Cottbus i jedna szkoła podstawowa w Guben, po jednej szkole średniej w Guben i Forst oraz po jednym gimnazjum w Forst, Guben i Cottbus oferują język polski jako język obcy. • W całej Brandenburgii 0,5% uczniów bierze udział w lekcjach języka polskiego. • W Polsce prawie 40% wszystkich uczniów uczy się języka niemieckiego jako języka obcego. • Istnieje wiele polsko-niemieckich partnerstw szkół, zwłaszcza między szkołami z Guben - Gubin, nie wszystkie szkoły w pobliżu granicy mają szkołę partnerską w sąsiednim kraju. 		
Proponowane działania	<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość uczenia się języka sąsiedniego dla wszystkich, którzy tego chcą. • Stałe oferty nauki języka sąsiada we wszystkich przedszkolach / szkołach podstawowych i w gminach przygranicznych. • Wszystkie szkoły w gminach przygranicznych mają aktywne partnerstwa szkół z krajami sąsiednimi. • Oferty uzupełniające w związku z poznawaniem kultury i spotkaniem z młodzieżą (np. szkoły letnie). 		
Cele	2020	→	2030
	<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie grupy roboczej i zorganizowanie polsko-niemieckiej konferencji szkół Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr w celu zdiagnozowania aktualnej sytuacji i określenia działań zmierzających do osiągnięcia celu stałej oferty nauki języka sąsiedniego w gminach przygranicznych, masowej współpracy 	<ul style="list-style-type: none"> • Oferty nauki języka sąsiada we wszystkich szkołach ogólnokształcących w gminach przygranicznych, a także wystarczające możliwości w Cottbus i Zielonej Górze poprzez odpowiednią ofertę. • Oferty nauki języka sąsiedniego w większości ośrodków opieki dziennej 	<ul style="list-style-type: none"> • W regionie przygranicznym odsetek uczniów uczących się języka sąsiedniego jest znacznie wyższy niż średnia krajowa.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

	lobbingowej z nowym rządem kraju związkowego.	w gminach przygranicznych.	
Uczestniczące podmioty	<ul style="list-style-type: none"> Szkoły ogólnokształcące i przedszkola w gminach przygranicznych oraz szkoły i przedszkola z ofertą j. polskiego z Cottbus MBS Brandenburgia Urząd oświaty w Cottbus Podmioty prowadzące lekcje języka polskiego (RAA, DPG) Gminy (miasta Guben, Forst i Cottbus, gmina Neiße-Malxetal) Uniwersytety Ludowe Szkoła Język i Kultury Dolnołużycyckiej 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoły ogólnokształcące i przedszkola w gminach przygranicznych oraz szkoły z aktywnym partnerstwem ze szkołą w niemieckiej części Euroregionu Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wlkp. Urzędy miejskie i gminne (Gubin miasto i gmina wiejska, Brody, Trzebiel, Łęknica, Zielona Góra) 	
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> Wspierający działania (utworzenie i wsparcie euroregionalnej grupy roboczej "Język sąsiadów"). 		

5.4.7 Miteinander. Razem. – Współpraca w ramach społeczeństwa obywatelskiego i administracji

Status-quo	<ul style="list-style-type: none"> Powiązania pomiędzy stroną polską i niemiecką stale rosną; przede wszystkim polscy obywatele mieszkają i pracują po stronie niemieckiej, ale również przedsiębiorstwa funkcjonują w kraju sąsiada. Koegzystencja polskich i niemieckich mieszkańców, stowarzyszeń i administracji jest od lat intensywnie wspierane przez oba biura Euroregionu. Centralnym instrumentem jest tu Fundusz Małych Projektów, finansowany z Programu Współpracy INTERREG Brandenburgia-Polska i zarządzany przez biura Euroregionu. W okresie od 2007 do 2019 zrealizowano w ramach FMP ponad 470 projektów partnerskich. W obecnym okresie finansowania 2014-2020 w projektach FMP do jesieni 2019 wzięło udział ok. 50.000 osób. Współpraca koncentruje się na obszarach kultury i sportu. 		
Proponowane działania	<ul style="list-style-type: none"> Transgraniczne powiązania sieciowe w społeczeństwie obywatelskim i życiu zawodowym. Wspieranie współpracy administracji, przedsiębiorstw i społeczeństwa obywatelskiego w życiu codziennym i zawodowym. Likwidowanie uprzedzeń i poznawanie sąsiada. 		
Cele	2020	→	2030
	<ul style="list-style-type: none"> zapewnienie odpowiednich środków na FMP 2021-2027. 	<ul style="list-style-type: none"> Wspólna realizacja FMP przez Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr. Organizacja Dnia Euroregionu w związku z dorocznym, już tradycyjnym wydarzeniem (święto miasta itp.). 	<ul style="list-style-type: none"> stworzenie polsko-niemieckich instrumentów wspierania kultury, finansowanych ze środków europejskich, krajowych, wojewódzkich i samorządowych. Ustanowienie Dnia Euroregionu jako centralnego wydarze-

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

			nia w kalendarzu Euroregionu.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> • Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V. • Ministerstwo Nauki, Badań i Kultury Brandenburgii (MWFK) • Powiat Spree-Neiße, miasto Cottbus 	<ul style="list-style-type: none"> • SGRP Euroregion „Sprewa-Nysa-Bóbr” • Urząd Marszałkowski Woj. Lubuskiego 	
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja działań. 		

5.4.8 Miteinander reden – Platforma informacyjno-komunikacyjna Euroregionu

Status-quo	<ul style="list-style-type: none"> • Wzajemne zależności pomiędzy stroną niemiecką i polską stale rosną (praca i życie, wypoczynek i turystyka). • Niemniej jednak obywatele, przedsiębiorstwa i administracja często nie posiadają wystarczającej wiedzy na temat procedur administracyjnych, podstaw prawnych i realiów życia w sąsiednim kraju (Polsko-Niemiecki Barometr). • W zależności od obszaru tematycznego, informacje te są bardzo rozproszone i dostępne w różnej jakości. • Systematyczna wymiana informacji w ramach projektów finansowanych przez INTERREG VA Dialog i Dialog 2.0 określiły również potrzeby informacyjne i komunikacyjne. • Euroregion jako punkt styku kultur, języków i obszarów gospodarczych stanowi unikalny wyróżnik, który może być wykorzystywany ofensywnie, zarówno wewnątrz, jak i zewnątrz. 					
Proponowane działania	<ul style="list-style-type: none"> • Forum Dialogu / Dialog obywatelski: <ul style="list-style-type: none"> ○ Możliwości i wyzwania związane z otwartymi granicami, ○ Dopasowane do rzeczywistości życia, ○ Dostarczenie informacji faktycznych (podobieństwa i różnice, wyróżniki, dobre przykłady). • Aktywny marketing zewnętrzny Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr, w celu przyciągnięcia inwestorów i nowych obywateli do Euroregionu. • Wspólny portal informacyjny, który w formie skoncentrowanej zapewnia dostęp do kluczowych informacji na temat wszystkich istotnych dziedzin życia i gospodarki. 					
Cele	<p>2020 2030</p> <table border="1"> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Analiza istniejących ofert informacyjnych i koncepcja portalu informacyjnego. • Włączenie partnerów do współpracy </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Regularne prowadzenie forum dialogu na szeroki zakres tematów • Utworzenie portalu • Test i uruchomienie portalu </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • ocena forum dialogu i portalu </td> </tr> </table>			<ul style="list-style-type: none"> • Analiza istniejących ofert informacyjnych i koncepcja portalu informacyjnego. • Włączenie partnerów do współpracy 	<ul style="list-style-type: none"> • Regularne prowadzenie forum dialogu na szeroki zakres tematów • Utworzenie portalu • Test i uruchomienie portalu 	<ul style="list-style-type: none"> • ocena forum dialogu i portalu
<ul style="list-style-type: none"> • Analiza istniejących ofert informacyjnych i koncepcja portalu informacyjnego. • Włączenie partnerów do współpracy 	<ul style="list-style-type: none"> • Regularne prowadzenie forum dialogu na szeroki zakres tematów • Utworzenie portalu • Test i uruchomienie portalu 	<ul style="list-style-type: none"> • ocena forum dialogu i portalu 				
Uczestniczące podmioty	<ul style="list-style-type: none"> • Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V. • IHK / HwK Cottbus • CIT GmbH Forst • Miasta Cottbus, Guben und Forst • Powiat Spree-Neiße • Amt für Statistik Berlin-Brandenburg, LBV, Regionaler Planungsverband Lausitz-Spreewald 	<ul style="list-style-type: none"> • SGRP Euroregion „Sprewa-Nysa-Bóbr” • Miasta Zielona Góra, Gubin, Żary, Żagań • Urząd Marszałkowski Woj. Lubuskiego • Lubuskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, GUS w Zielonej Górze 				
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja przedsięwzięcia 					

5.4.9 Neiße Rail – Transgraniczny kolejowy transport pasażerski w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr

Status-quo	<ul style="list-style-type: none">• Międzynarodowy kolejowy transport pasażerski w Euroregionie jest bardzo niezadowalający; nawet w obecnych planach inwestycyjnych ważne projekty, takie jak rozbudowa linii Cottbus - Forst - Żary - Żagań - Legnica i Guben - Guben - Zbąszynek, znajdują się jedynie na listach rezerwowych. Dzięki włączeniu połączenia Guben - Zbąszynek do programu Polska Kolej+ oraz tras Cottbus - Forst i Guben – granica państwa do listy działań w ustawie o dostosowaniu strukturalnym, istnieją realne szanse realizacji w przyszłości, przynajmniej w przypadku niektórych działań centralnych.• Warto wspomnieć o dwóch inicjatywach mających na celu poprawę międzynarodowych połączeń kolejowych dla pasażerów:<ul style="list-style-type: none">○ Projekt RailBLu, który będzie realizowany przez MIL Brandenburgia, VBB i Urząd Marszałkowski Woj. Lubuskiego w latach 2019-2021 i ma na celu zbadanie perspektyw ruchu transgranicznego pomiędzy Brandenburgią a Lubuskim,○ Projekt "Rewitalizacja dalekobieźnego połączenia kolejowego Lipsk-Poznań" zgłoszony przez VCD Brandenburgia we współpracy z Euroregionem i Towarzystwem Polsko-Niemieckim w konkursie na sztandarowe projekty wspólnej koncepcji przyszłości dla polsko-niemieckiego obszaru połączeń międzysystemowych (GZK 2030) i nagrodzony przez jury.• Następnie powstała polsko-niemiecka grupa robocza (AG Kolej LePo), składająca się z przedstawicieli Euroregionu Spree-Neiße-Bober/Sprewa-Nysa-Bóbr, miasta Cottbus, Polsko-Niemieckiego Stowarzyszenia Cottbus, miasta Guben i VCD.• Istnieje tylko transgraniczna usługa transportu publicznego z autobusem 858 / 895 (Dworzec autobusowy Forst - Guben - Gubin). W ramach projektu GUB-E-BUS opracowywana jest obecnie koncepcja zrównoważonego transportu dla Eurocity.
Proponowane działania	<ul style="list-style-type: none">• Inwentaryzacja aktualnego stanu projektu Guben/Gubin-Czerwieńsk również w kontekście ewentualnego połączenia dalekobieźnego Lipsk-Poznań po stronie niemieckiej i polskiej, analiza słabych punktów i określenie potrzeb inwestycyjnych (częściowo przedmiot projektu RailBLu).• Należy zbadać możliwość wykorzystania pojazdów szynowych z alternatywnymi układami napędowymi na odcinkach zamiast elektryfikacji (np. pociągi z napędem wodorowym na odcinku Cottbus – Guben – Gubin - Zielona Góra).• Dyskusje z firmami infrastrukturalnymi na tematy wymagające wyjaśnienia (np. połączenie Guben - Guben, możliwe umiejscowienie interfejsu systemu elektroenergetycznego w przypadku elektryfikacji).• Uwzględnienie połączenia Cottbus - Forst (Łużyce) - Żary - Żagań - Legnica w transgranicznej grupie roboczej. Omówienie przewidzianych projektów do / od 2023 r. i określenie potrzeby koordynacji (np. przekroczenie granicy państwa D/PL - Forst (Łużyce), możliwe umiejscowienie interfejsu systemów elektroenergetycznych w przypadku elektryfikacji, koordynacja z województwem dolnośląskim w celu nadania priorytetu rozbudowie, planowanie i finansowanie połączeń kolejowych w ruchu regionalnym i dalekobieźnym).• Koordynacja z Urzędem Marszałkowskim Woj. Lubuskiego, MIL Brandenburg i VBB w zakresie planowanych prac w ramach wnioskowanego projektu RailBLu.• Wspólne wysiłki na rzecz przyspieszenia rejestracji pojazdów szynowych.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

	<ul style="list-style-type: none"> Inne usługi transportu publicznego, w szczególności regionalne usługi autobusowe i transgraniczne usługi autobusowe, powinny zostać uwzględnione w rozważaniach, ponieważ stanowią one realną alternatywę dla połączeń kolejowych w perspektywie krótkoterminowej. 		
Cele	2020 2030		
	<ul style="list-style-type: none"> Inwentaryzacja. Umowy w sprawie celów dotyczących rozwoju infrastruktury kolejowej oraz kluczowych elementów kolejowych usług pasażerskich. 	<ul style="list-style-type: none"> Porozumienia pomiędzy stroną niemiecką i polską w sprawie zakresu, harmonogramu i interfejsów technicznych systemu oraz ujęcia inwestycji w planach inwestycyjnych na lata 2023-2029. Porozumienia w sprawie międzynarodowych kolejowych usług pasażerskich i taryf pasażerskich. Uruchomienie dodatkowych transgranicznych linii autobusowych: Guben - Krosno - Odrzańskie - Zielona Góra, Forst - Lubsko - Żary, Cottbus - Forst - Zielona Góra. Konsolidacja i rozbudowa linii autobusowej 858 / 985 Guben - Gubin o dodatkowe przystanki na terenie miasta Gubin. 	<ul style="list-style-type: none"> Stopniowa realizacja działań inwestycyjnych Guben - Gubin - Czerwieńsk / Forst (Łużyce) - Legnica oraz oferta kolejowego transportu pasażerskiego. Euroregionalna sieć autobusowa z taktem godzinowym na głównych trasach. Zintegrowany transport miejski Guben – Gubin. Wprowadzenie euroregionalnego systemu biletowego lub taryfowego wzorowanego na bilecie Euro-Nysa w Euroregionie Nysa.
Uczestniczące podmioty	<ul style="list-style-type: none"> Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V. VBB VCD Miasto Cottbus, powiat Spree-Neiße DB Netz AG MIL Brandenburgia, SMWA Saksonia, SenUVK Berlin 	<ul style="list-style-type: none"> SGRP Euroregion „Sprewa-Nysa-Bóbr” Miasta Gubin, Zielona Góra, Żary, Żagań PKP PLK SA Urzędy Marszałkowskie Lubuskie, Wielkopolskie, Dolnośląskie 	
Następne kroki	<ul style="list-style-type: none"> Utworzenie grupy roboczej. Wykonanie inwentaryzacji (stan planowania działań i szczegóły techniczne planowania działań, oszacowanie rozwoju pasażerów w pozytywnym scenariuszu, wyjaśnienie wymagań dotyczących wdrożenia technicznego i kluczowych punktów koncepcji działania). 		
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie działań (utworzenie i wspieranie euroregionalnej grupy roboczej ds. międzynarodowego kolejowego transportu pasażerskiego). 		

5.4.10 Mobilność bez granic

Status-quo	<ul style="list-style-type: none"> • Obecnie liczne "place budowy" dla mobilności transgranicznej: <ul style="list-style-type: none"> ○ Niedostateczna jakość transgranicznego transportu publicznego (patrz poprzednie uwagi), ○ Częściowo brak transgranicznej infrastruktury transportowej, np. most miejski w Forst i jego połączenie po stronie polskiej, niedokończona rozbudowa A18 po stronie polskiej w kierunku Bolesławca między Żarami a węzłem Bolesławiec. • W ramach INTERREG kilka projektów zakończyło się sukcesem (Bez Granic) lub jest w trakcie realizacji (GUB-E-BUS). W ramach projektu GUB-E-BUS opracowywana jest koncepcja mobilności dla Euromiasta Guben-Gubin. 					
Proponowane działania	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie transgranicznego forum mobilności w celu wymiany informacji na temat planowania, monitorowania i koordynacji wspólnych działań. • Identyfikacja kluczowych projektów, które znacząco poprawią jakość połączeń transgranicznych. • Rozwój przyjaznej dla środowiska mobilności transgranicznej w Euromieście Guben-Gubin i w Forst - Zasieki (most miejski w Forst). 					
Cele	<p>2020 2030</p> <table border="1" data-bbox="496 891 1375 1377"> <tr> <td data-bbox="496 891 810 1377"> <ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie Forum Mobilności. • Identyfikacja kluczowych działań dający znaczący efekt transgraniczny (np. mosty i drogi dojazdowe) jako wkład w programowanie przyszłych programów finansowania (RPO Lubuskie 2021-2027, Programy zmian strukturalnych, INTERREG). </td> <td data-bbox="815 891 1107 1377"> <ul style="list-style-type: none"> • Realizacja działań. </td> <td data-bbox="1112 891 1375 1377"> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena działań i określenie przyszłych priorytetów. </td> </tr> </table>			<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie Forum Mobilności. • Identyfikacja kluczowych działań dający znaczący efekt transgraniczny (np. mosty i drogi dojazdowe) jako wkład w programowanie przyszłych programów finansowania (RPO Lubuskie 2021-2027, Programy zmian strukturalnych, INTERREG). 	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja działań. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ocena działań i określenie przyszłych priorytetów.
<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie Forum Mobilności. • Identyfikacja kluczowych działań dający znaczący efekt transgraniczny (np. mosty i drogi dojazdowe) jako wkład w programowanie przyszłych programów finansowania (RPO Lubuskie 2021-2027, Programy zmian strukturalnych, INTERREG). 	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja działań. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ocena działań i określenie przyszłych priorytetów. 				
Uczestniczące podmioty	<ul style="list-style-type: none"> • powiat Spree-Neiße • miasto Cottbus • MIL Brandenburgia • Krajowy Urząd Drogowy • Regionalne przedsiębiorstwa autobusowe • Cottbusverkehr GmbH 		<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Marszałkowski Woj. Lubuskiego • miasta Gubin, Żary, Zielona Góra • Gminy Brody i Lubsko • GDDKiA • Regionalne przedsiębiorstwa autobusowe 			
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> • Wspierający działania (utworzenie i wspieranie euroregionalnej grupy roboczej ds. Mobilności w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr). 					

5.4.11 Zdrowie bez granic – transgraniczna opieka zdrowotna w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr

Status-quo	<ul style="list-style-type: none">• Szpital Uniwersytecki w Zielonej Górze i Carl-Thiem-Klinikum w Cottbus (CTK) oferują kompleksową opiekę na najwyższym poziomie; CTK będzie szkolić lekarzy od 2023 roku.• Opieka zdrowotna w niemieckiej części kraju jest na ogół dobra, częściowo brak jest opieki nad lekarzami w prywatnej praktyce w powiecie Spree-Neiße. Istnieje również potrzeba poprawy usług w zakresie medycyny geriatrycznej i paliatywnej.• W Gubinie nie ma szpitala (17 000 mieszkańców).• Wiele kwestii prawnych dotyczących transgranicznej opieki medycznej nie zostało wyjaśnionych: między powiatem Szprewa-Nysa a województwem lubuskim nie istnieje (jeszcze) umowa o świadczenie usług ratowniczych, a pokrycie kosztów leczenia szpitalnego jest bardzo trudne do zdobycia ze względu na procedury administracyjne.• W ramach projektu "Dialog" sporządzono raport zatytułowany "Potencjały i przeszkody dla współpracy transgranicznej w sektorze zdrowia w ramach obszaru objętego programem INTERREG-V-A Brandenburgia - Lubuskie na przykładzie Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr". Zgodnie z tym badaniem podstawowa opieka zdrowotna w przygranicznym regionie polskiej części Euroregionu jest niekompletna. Ze względu na brak ubezpieczenia od opieki długoterminowej, opieka geriatryczna jest dostępna tylko dla niewielkiej części populacji. W dziedzinie służb ratowniczych nawiązuje się do obowiązującego od 2017 r. projektu umowy o współpracy w zakresie służb ratowniczych pomiędzy powiatem Szprewa-Nysa a województwem lubuskim, a także do potrzeby powołania jednostki organizacyjnej koordynującej służby ratownicze.• Naemi-Wilke-Stift Guben przygotowuje obecnie studium wykonalności dotyczące transgranicznej opieki zdrowotnej z konkretnymi wytycznymi dotyczącymi praktycznej realizacji opieki nad pacjentem w regionie przygranicznym w ramach projektu "Zdrowie bez granic".• Istnieją różne ewentualnie nieskoordynowane podejścia do zwalczania pandemii w Niemczech i Polsce.
Proponowane działania	<ul style="list-style-type: none">• Intensyfikacja współpracy w sektorze ochrony zdrowia i uproszczony dostęp do usług zdrowotnych w sąsiednim kraju poprzez nawiązanie współpracy w sektorze ochrony zdrowia w całym Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr.• Opracowanie strategii działania "Zdrowie bez granic" dla całego Euroregionu na podstawie wyników projektu "Zdrowie bez granic" z identyfikacją przypadków, w których transgraniczna opieka medyczna jest priorytetem.• Stworzenie prawno-administracyjnych warunków dla transgranicznej opieki zdrowotnej (np. porozumienia w sprawie służb ratowniczych, przejmowanie kosztów i kwestie odpowiedzialności).• Współpraca szpitali CTK Cottbus i szpitalu uniwersyteckiego w Zielonej Górze w zakresie kształcenia medycznego.• Rozwój struktur współpracy transgranicznej w ochronie zdrowia (np. transgraniczny szpital/szpital dydaktyczny jako transgraniczna osoba prawna).• Wsparcie w tworzeniu transgranicznej, polsko-niemieckiej strategii pandemicznej.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

Cele	2020 2030	
	<ul style="list-style-type: none"> Strategia działania. Zawarcie umowy o współpracy w zakresie służb ratowniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> Stworzenie prawno-administracyjnych warunków dla transgranicznej opieki zdrowotnej. Współpraca w zakresie kształcenia medycznego.
Uczestniczące podmioty	<ul style="list-style-type: none"> Carl-Thiem-Klinikum Cottbus / Naemi-Wilke Stift Guben Powiat Spree-Neiße Miasto Cottbus MASGF Brandenburgia KVBB VDEK 	<ul style="list-style-type: none"> Szpital uniwersytecki Zielona Góra Lubuski Urząd Wojewódzki Lubuski Oddział Wojewódzki NFZ
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> Wspierający działania (utworzenie i wspieranie euroregionalnej grupy roboczej ds. zdrowia). 	

5.4.12 Transgraniczny region dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Łużyc

Status-quo	<ul style="list-style-type: none"> Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr posiada unikalny krajobraz kulturowy z takimi obiektami, jak Geopark UNESCO Łuk Mużakowa, miejsce światowego dziedzictwa UNESCO w Łęknicy / Bad Muskau oraz zabytkowymi zespołami ogrodowymi w Branitz, ogrodem różanym w Forst (Lausitz) oraz parkami w Brodach czy Zielonej Górze. Wysoką wartość krajobrazu uzupełniają jeszcze elementy krajobrazu pokopalnianego (m.in. jezioro „Bałtyk” k. Cottbus), rozległe tereny przyrodnicze jak Bory Zielonogórskie, doliny rzek: Szprewa, Nysa, Bóbr, Międzynarodowa Wystawa Kraina Księcia Pücklera czy INA Lieberoser Heide. Dzięki Europejskiemu Związkowi Parków Łużyckich powstała w minionych latach udana sieć współpracy polskich i niemieckich obiektów parkowych. Zwiększyło to rozpoznawalność reprezentowanych w związku parków i ogrodów i przyczyniło się do wykorzystania wiedzy specjalistycznej do dalszego rozwoju i odbudowy parków. Założenia parkowe są częścią tożsamości regionalnej i elementem łączącym polską i niemiecką część Euroregionu. To samo dotyczy mniejszości serbołużyckiej, która także jest łącznikiem między Polakami i Niemcami. W związku z wyżej wymienionymi punktami istnieje wiele potencjałów do współpracy z Euroregionem Nysa. Na BTU Cottbus-Senftenberg funkcjonuje Centrum Zrównoważonego Rozwoju Krajobrazu (ZfNL) oraz Cultural Heritage Centre posiadające wyśmienity know-how w zakresie rozwoju krajobrazu kulturowego w celu pokonania skutków zmian klimatycznych na krajobraz kulturowy. Również Uniwersytet Zielonogórski ma kompetencje w zakresie rekultywacji, urbanistyki i ochrony zabytków.
Zalecane działania	<ul style="list-style-type: none"> Zachowanie i rozwój wspólnego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, interdyscyplinarna współpraca euroregionalnych podmiotów. Uświadamianie wspólnych korzeni i atrakcji jako elementu tożsamości regionalnej. Realizacja wspólnych transgranicznych imprez. Wspólne badania nad rozwiązaniami w zakresie zwalczania skutków zmian klimatycznych na rozwój krajobrazu kulturowego (m.in. z odrębnym

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr
na lata 2021-2027

	uwzględnieniem zwiększającej się suszy i związanymi z tym skutkami dla bilansu wodnego).		
Cele	2020 2030		
	<ul style="list-style-type: none"> • Wspólny dalszy rozwój Europejskiego Związku Parków Łużyckich jako marki turystycznej z włączeniem dalszych krajobrazów kulturowo-przyrodniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wspólny projekt badawczy poświęcony wpływom zmiany klimatu na krajobraz kulturowy i ich pokonywanie. • Dalsze profilowanie Europejskiego Związku Parków Łużyckich i rozwijanie go jako głównej marki turystycznej regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Łużyce jako transgraniczny europejski region modelowy w zakresie rozwoju krajobrazu kulturowego w warunkach zmian klimatycznych.
Uczestniczące podmioty	<ul style="list-style-type: none"> • Niemieccy partnerzy Europejskiego Związku Parków Łużyckich • IBA Fürst Pückler Land • INA Lieberoser Heide • Geopark Łuk Mużakowa • BTU Cottbus – ZfNL i Cultural Heritage Centre • Miasto Cottbus i Fundacja „Fürst-Pückler-Museum Park und Schloss Branitz“ 	<ul style="list-style-type: none"> • Polscy partnerzy Europejskiego Związku Parków Łużyckich • Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków • UZ – Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska • Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze • Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Lubuskiego 	
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie działań (w szczególności udostępnienie platformy komunikacyjnej). 		

5.4.13 Bezgraniczna solidarność w sytuacjach kryzysowych

Status-quo	<ul style="list-style-type: none"> • Zagrożenia dla środowiska będą w nadchodzących latach przybierać na sile wskutek zmian klimatycznych. Dotyczy to w szczególności zagrożenia powodziami i pożarami lasów. Ponadto w związku z przebiegiem kilku autostrad przez obszar Euroregionu istnieje niebezpieczeństwo ciężkich wypadków. • Straże pożarne w Euroregionie współpracują ze sobą, np. Związek Międzygminny Burg/Spreewald – gmina Lubrza, powiat Spree-Neiße –powiat żarski, Groß Gastrose - Markosice (przed wszystkim jest to wymiana, wspólne ćwiczenia, kursy językowe). • W roku 2013 urządzono w Groß Gastrose polsko-niemiecką bazę strażacką. 					
Zalecane działania	<ul style="list-style-type: none"> • Transgranicznie koordynowane i przeprowadzane akcje w sytuacjach kryzysowych, takich jak powodzie, pożary lasów i wypadki • Wspólne szkolenie i wyposażenie robocze (przede wszystkim specjalistyczne pożarnicze / do zwalczania klęsk żywiołowych) 					
Cele	<p style="text-align: center;">2020 → 2030</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td data-bbox="453 792 699 1442" style="width: 33%; vertical-align: top;"> <ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja dotychczasowej współpracy, opracowanie zaleceń co do dalszych działań, poprawa przepisów regulujących udział w akcjach, przede wszystkim w bezpośrednim obszarze przygranicznym. </td> <td data-bbox="699 792 991 1442" style="width: 33%; vertical-align: top;"> <ul style="list-style-type: none"> • Wspólna koncepcja ochrony przeciwpożarowej i przed klęskami żywiołowymi w regionie przygranicznym Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr (KP PSP Żary, KP PSP Krosno Odrzańskie, obszary interwencyjne w okolicy Guben, Peitz, Forst (Lausitz) i Döbern). • Rozwiązanie przeszkód prawnych na poziomie krajowym lub międzypaństwowym. </td> <td data-bbox="991 792 1375 1442" style="width: 33%; vertical-align: top;"> <ul style="list-style-type: none"> • Pierwsza ewaluacja realizacji koncepcji ochrony przed klęskami żywiołowymi dla Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr. </td> </tr> </table>			<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja dotychczasowej współpracy, opracowanie zaleceń co do dalszych działań, poprawa przepisów regulujących udział w akcjach, przede wszystkim w bezpośrednim obszarze przygranicznym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wspólna koncepcja ochrony przeciwpożarowej i przed klęskami żywiołowymi w regionie przygranicznym Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr (KP PSP Żary, KP PSP Krosno Odrzańskie, obszary interwencyjne w okolicy Guben, Peitz, Forst (Lausitz) i Döbern). • Rozwiązanie przeszkód prawnych na poziomie krajowym lub międzypaństwowym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pierwsza ewaluacja realizacji koncepcji ochrony przed klęskami żywiołowymi dla Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr.
<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja dotychczasowej współpracy, opracowanie zaleceń co do dalszych działań, poprawa przepisów regulujących udział w akcjach, przede wszystkim w bezpośrednim obszarze przygranicznym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wspólna koncepcja ochrony przeciwpożarowej i przed klęskami żywiołowymi w regionie przygranicznym Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr (KP PSP Żary, KP PSP Krosno Odrzańskie, obszary interwencyjne w okolicy Guben, Peitz, Forst (Lausitz) i Döbern). • Rozwiązanie przeszkód prawnych na poziomie krajowym lub międzypaństwowym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pierwsza ewaluacja realizacji koncepcji ochrony przed klęskami żywiołowymi dla Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr. 				
Uczestniczące podmioty	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td data-bbox="453 1442 836 1809" style="width: 50%; vertical-align: top;"> <ul style="list-style-type: none"> • Powiat Spree-Neiße, grupy specjalne ochrony przeciwpożarowej i przed klęskami żywiołowymi • powiatowa straż pożarna • zawodowe i ochotnicze straże pożarne z obszarów Guben, Peitz, Forst und Döbern • Dyspozytornia Łużycka z siedzibą w Cottbus </td> <td data-bbox="836 1442 1375 1809" style="width: 50%; vertical-align: top;"> <ul style="list-style-type: none"> • WK PSP Gorzów • KP PSP Krosno Odrzańskie, Żary i Zielona Góra </td> </tr> </table>			<ul style="list-style-type: none"> • Powiat Spree-Neiße, grupy specjalne ochrony przeciwpożarowej i przed klęskami żywiołowymi • powiatowa straż pożarna • zawodowe i ochotnicze straże pożarne z obszarów Guben, Peitz, Forst und Döbern • Dyspozytornia Łużycka z siedzibą w Cottbus 	<ul style="list-style-type: none"> • WK PSP Gorzów • KP PSP Krosno Odrzańskie, Żary i Zielona Góra 	
<ul style="list-style-type: none"> • Powiat Spree-Neiße, grupy specjalne ochrony przeciwpożarowej i przed klęskami żywiołowymi • powiatowa straż pożarna • zawodowe i ochotnicze straże pożarne z obszarów Guben, Peitz, Forst und Döbern • Dyspozytornia Łużycka z siedzibą w Cottbus 	<ul style="list-style-type: none"> • WK PSP Gorzów • KP PSP Krosno Odrzańskie, Żary i Zielona Góra 					
Rola Euroregionu	<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie działań (pośrednictwo w nawiązaniu kontaktów, udostępnienie platformy komunikacyjnej i informacyjnej, porady w zakresie kooperacji). 					

6 Warunki ramowe dla realizacji planu działania i rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr

W bieżącym okresie finansowania na współpracę transgraniczną przeznaczono w ramach Programu Współpracy INTERREG VA Brandenburgia – Polska (Woj. Lubuskie) 2014 – 2020 ok. 94 mln euro (bez tzw. pomocy technicznej).

Na nadchodzący okres finansowania 2021 – 2027 Komisja Europejska opublikowała w dniu 29 maja 2018 r. projekt rozporządzenia w sprawie EWT 2021-2027 (COM (2018) 374 wersja ostateczna), z proponowanym całkowitym budżetem na współpracę transgraniczną w wysokości 4,44 mld EUR. W obecnym okresie finansowania 2014-2020 na współpracę transgraniczną przeznaczono łącznie 6,6 mld EUR.

W proponowanym przez PE tekście rozporządzenia kwota ta została zwiększona do 7,5 mld EUR. Kwota udostępionych funduszy będzie negocjowana przez państwa członkowskie w Radzie Unii Europejskiej w kontekście wieloletnich ram finansowych.

W ramach programów finansowania EFRR, EFRROW, EFS i GRW (poprawa regionalnej struktury gospodarczej) kraj związkowy Brandenburgia dysponował w latach 2014-2020 kwotą około 3,3 mld EUR. W odniesieniu do liczby ludności odpowiadałoby to około 300 mln euro w niemieckiej części Euroregionu.

W polskiej części Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr”, według MliR, w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 31 października 2019 r. przyznano dotacje w wysokości 550 mln EUR.

Zgodnie z przyjętą 03.07.2020 r. przez niemiecki Bundestag ustawą o wzmocnieniu strukturalnym regionów węglowych, regiony dotknięte zmianami strukturalnymi wynikającymi z odejścia od węgla mają otrzymać od rządu federalnego wsparcie finansowe w wysokości 14 mld euro do 2038 r. Zgodnie z tym region węglowy Brandenburgii (Elbe-Elster, Oberspreewald-Lausitz, Dahme-Spreewald, Spree-Neiße i Cottbus) otrzyma łącznie 3,6 mld euro. W odniesieniu do liczby ludności odpowiadałoby to około 72 mln EUR rocznie, które można by przeznaczyć na przedsięwzięcia dostosowania strukturalnego w niemieckiej części Euroregionu.

Ponadto Komisja UE planuje „Fundusz Sprawiedliwej Transformacji” („Just Transition Fund”), stanowiący pomoc finansową dla regionów węglowych, który zgodnie z projektem „będzie udzielał wsparcia również Polsce i Niemcom”. W latach 2021 – 2027 będzie wpływać do tego funduszu ok. 7,5 mld euro rocznie. Funduszowi będzie towarzyszyć program inwestycyjny „InvestEU” oraz kredyty publiczne Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI), mający uruchomić inwestycje prywatne. Wszystkie wymienione instrumenty należą do tzw. „Green Deal” (Zielonego Ładu) Komisji UE i mają na celu forsowanie przejścia do gospodarki neutralnej klimatycznie do roku 2050.

Obecnie nie można jeszcze ocenić skutków ekonomicznych i społecznych pandemii koronawirusa. Jednakże Komisja UE dąży jednoznacznie do sprostania tym wyzwaniom tworząc Fundusz Odbudowy, który ma napędzać koniunkturę. Według przewodniczącej Komisji Europejskiej, Ursuli von der Leyen, udostępnionych ma zostać 500 miliardów EUR bezzwrotnej subwencji oraz 250 miliardów EUR kredytów. W tym celu, zakładając porozumienie w rozmowach trójstronnych, w imieniu UE zostaną zaciągnięte pożyczki na rynku kapitałowym, które będą wspólnie spłacane z budżetu UE do roku 2058.

Wymieniony wyżej Fundusz Odbudowy będzie się opierał prawdopodobnie na trzech filarach. Z filaru nr 1 kraje najbardziej dotknięte ekonomicznie otrzymają bezpośrednią pomoc finansową. Jednocześnie będzie tu umieszczony tzw. „Just Transition Fund”. Filar nr 2 będzie służył aktywizacji gospodarki europejskiej, np. poprzez wzmiankowany już program „InvestEU” wspierający technologie kluczowe takie jak sektor farmaceutyczny lub przez wzmocnienie kapitału własnego przedsiębiorstw. Filar nr 3 ma zwiększyć fundusze na programy badawcze lub pomoc sąsiedzką. Do tego dochodzi nowy program zdrowotny o wartości 9,4 miliarda euro.

W tych złożonych okolicznościach konieczne będzie finansowanie wspólnych projektów w Euroregionie z różnych źródeł, w szczególności projektów o wysokich kosztach inwestycyjnych, takich jak projekty infrastrukturalne. Będzie to wymagało intensywnej koordynacji między programami.

Nadrzędnym działaniem jest zatem transgraniczna koordynacja interwencji publicznych i wymaga to zaangażowania instytucji zarządzających dla regionalnych i krajowych programów UE (EFRR, EFS, EFRROW, jak również funduszy z programu zmian strukturalnych w regionach węglowych Brandenburgii/RPO Lubuskie i innych odpowiednich programów wsparcia strukturalnego, takich jak POLiŚ, POWER).

7 Aspekty przyszłej współpracy w Euroregionie

Oprócz realizacji celów rozwojowych Euroregionu w ramach różnych funduszy ważne jest, aby Euroregion dobrze koordynował w ramach Euroregionu swoje działania z kluczowymi podmiotami rozwoju regionalnego, jak również z sąsiadującymi z nim euroregionami.

Dotyczy to z jednej strony współpracy z regionem gospodarczym Łużyce i Euroregionem Nysa, która w przyszłości ma zostać zintensyfikowana. Zarządy Euroregionów Nysa i Sprewa-Nysa-Bóbr oraz regionu gospodarczego Łużyc zawarły w sierpniu 2019 r. w Bad Muskau porozumienie w tej sprawie. Uzgodniono w nim ściślejszą współpracę w zakresie projektów transgranicznych. Celem jest m.in. poszerzenie i połączenie wiedzy specjalistycznej w zakresie zarządzania projektami oraz rozwój projektów unijnych. Obecny rozwój procesu zmian strukturalnych również odgrywa ważną rolę w tym kontekście.

Obecna współpraca już teraz pokazuje, że dwa sąsiadujące z Euroregionem „Sprewa-Nysa-Bóbr” euroregiony - Nysa na południu i Pro Europa Viadrina na północy - mają wiele powiązań ze sobą. W ten sposób instytucje z Saksonii są zaangażowane w inicjatywy na rzecz Europejskiego Stowarzyszenia Parków Łużyckich i Geoparku UNESCO Łuk Mużakowa. Partnerzy z sąsiednich regionów, takich jak Dolny Śląsk, Wielkopolska i Saksonia, również muszą być zaangażowani w takie tematy jak połączenia kolejowe. Ponadto takie projekty jak DIALOG są z sukcesem realizowane wspólnie z Euroregionem Pro Europa Viadrina. Ścisła współpraca realizowana jest z jednostką centralną Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży.

Instytucje wszystkich polsko-niemieckich euroregionów ściśle współpracują w zakresie zdrowia i języka sąsiada.

Także instytucje badawcze jak IHP Frankfurt (Oder), BTU Cottbus-Senftenberg i Uniwersytet Zielonogórski już dzisiaj współpracują ponad granicami euroregionów.

8 Bibliografia:

1. Biuro ewidencji ludności urzędu miejskiego, stan na 31.12.2013 oraz 31.12.2019
2. Federalna Agencja Pracy, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019
3. Gazeta Lubuska „Jesteśmy najbardziej suchym województwem w kraju”, 21.08.2018
4. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, 14.02.2017
5. Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, grudzień 2019
6. Lausitzer Rundschau „Ekstremalny niedobór wody na łążycach” 14.09.2019
7. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030, 2020
8. Umowa koalicyjna 2019, s. 66

Źródła internetowe:

1. https://ec.europa.eu/austria/news/kommission-hilft-grenzüberschreitende-mobilität-dringend-benötigter-arbeitskräfte_de (odsłona z 07.07.2020)
2. <http://euroregion-snb.pl/>
3. <http://euroregion-snb.pl/mapa>
4. <http://lubuskie.pl/koronawirus/> (odsłona w dniu 06.07.2020)
5. <https://interregva-bb-pl.eu/pl>
6. https://www.brandenburg.de/media/bb1.a.3780.de/191024_Koalitionsvertrag_Endfassung.pdf
7. <https://www.euroregion-snb.de/files/511/zustandsbeschreibung-07-08-2019.pdf>
8. <https://www.facebook.com/LandkreisSpreeNeisse/>
9. https://www.cottbus.de/verwaltung/gb_iii/gesundheit/corona/index.html

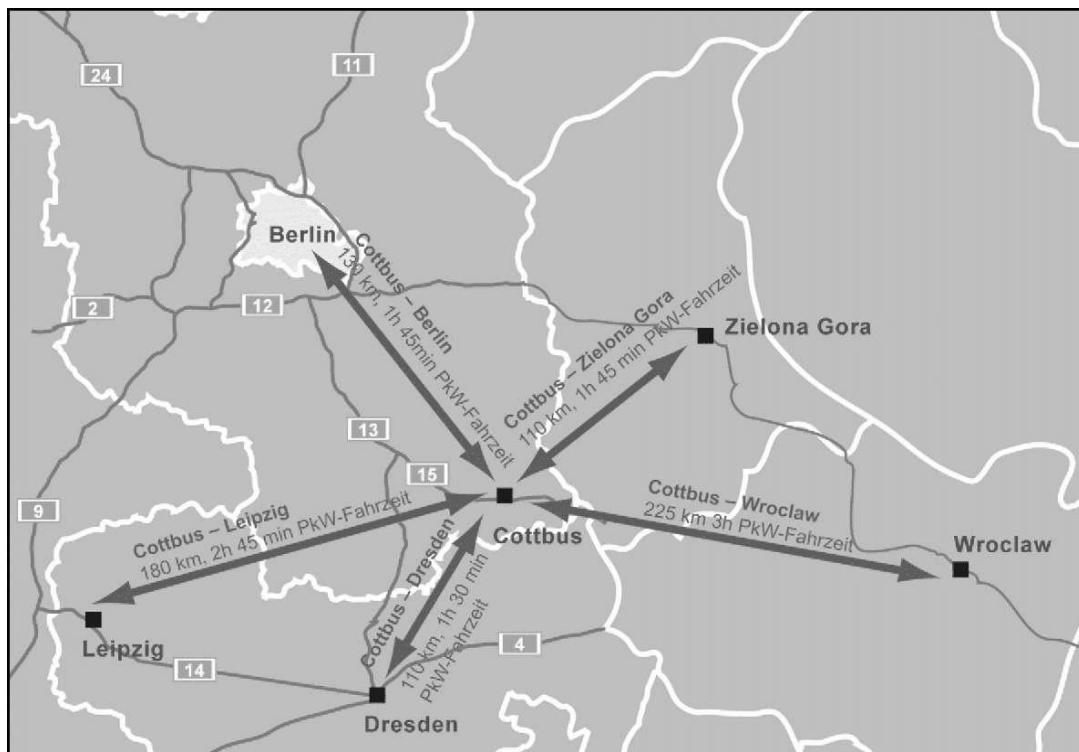

Załącznik nr 1 - Diagnoza Społeczno-Gospodarcza Euroregionu Spree-Nysa-Bóbr (Pełna wersja)

1. Struktura przestrzenna i osadnicza

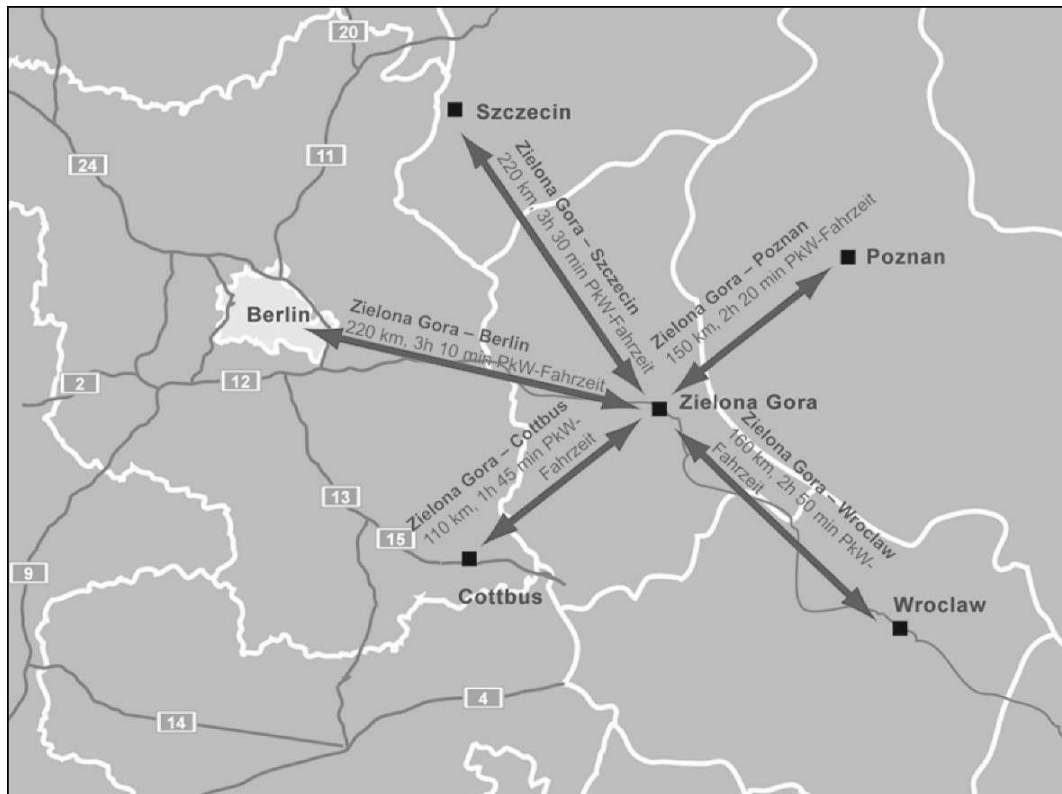
Euroregion Spree-Nysa-Bóbr jest jednym z czterech Euroregionów na granicy polsko-niemieckiej. Położenie geograficzne Euroregionu wyznacza pięciokąt Berlin - Lipsk / Drezno - Wrocław - Poznań (patrz ilustracja 1).

Ilustracja 1. Położenie Cottbus w odniesieniu do dużych ośrodków miejskich

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Ilustracja 2. Położenie Zielonej Góry w odniesieniu do dużych ośrodków miejskich

Na rysunkach 1 i 2 widać wyraźnie względnie duże odległości do najważniejszych ośrodków (gospodarczych) jak Berlin, Drezno, Lipsk, Wrocław i Poznań. Euroregion jest pozostawiony zasadniczo samemu sobie, bowiem jak pokazuje doświadczenie, wyżej wymienione metropolie gospodarcze nie pobudzają regionu do rozwoju.

Region ma charakter transgraniczny, jego terytorium obejmuje po stronie niemieckiej powiat Szprewa-Nysa oraz miasto grodzkie Cottbus. Po stronie polskiej Euroregion obejmuje południową część Ziemi Lubuskiej (województwo lubuskie), w skład której wchodzi powiaty: krośnieński, nowosolski, wschowski, świebodziński, żagański, żarski oraz powiat grodzki Zielona Góra (patrz rys. 3).

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Ilustracja 3. Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr

Źródło: Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr, stan: grudzień 2019

Ponadto do polskiej części Euroregionu należą dwie gminy z powiatu słubickiego i sulęcińskiego tj. Cybinka i Torzym.

Skład Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr zmieniał się kilkakrotnie od chwili jego utworzenia. Po reformie administracyjnej w roku 1999, w wyniku której utworzono województwo lubuskie miasto Głogów i Wolsztyn opuściły Euroregion. W roku 2004 Euroregion opuściły także gminy Skąpe i Niegosławice. Ostatnio zrezygnowały również gmina Małomice oraz gmina Zbąszyń (ta ostatnia z obszaru woj. wielkopolskiego).

Aktualna struktura ESNB jest następująca (stan na 12/2019): powiat krośnieński, nowosolski, świebodziński, wschowski, zielonogórski, żagański, żarski z wyłączeniem gmin Skąpe, Niegosławice i Małomice. Ponadto do obszaru tego należą gmina Cybinka z powiatu słubickiego i gmina Torzym z powiatu sulęcińskiego.

Euroregion o powierzchni całkowitej wynoszącej 9 922 km² zamieszkuje około 803 727 mieszkańców (patrz tab. 1). Polska część Euroregionu zajmuje większą powierzchnię oraz liczy więcej mieszkańców; zajmuje 81,74 % całkowitej powierzchni, a dokładnie 8 110 km².

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

W polskiej części Euroregionu, w 2018 r. mieszkało 589 079 osób, natomiast w części niemieckiej obejmującej swoim zasięgiem 1812 km², populacja liczyła 214 648 osób. Warto zaznaczyć, iż polska część stanowi blisko 81,74% powierzchni Euroregionu ogółem.

Tabela 1. Powierzchnia i ludność, stan na 31.12.2018 r.

Obszar	Powierzchnia w km ²	Liczba mieszkańców	Gęstość zaludnienia mieszkańców/km ²
Cottbus (powiat grodzki)	164	100 219	611
Szprewa-Nysa (powiat)	1 648	114 429	69
Część niemiecka	1812	214 648	118
Powiat krośnieński	1 391	55 245	40
Powiat nowosolski	749	47 791	64
Powiat świebodziński	755	50 762	67
Powiat wschowski	624	39 065	63
Powiat zielonogórski	1 350	75 750	56
Powiat żagański	916	69 931	76
Powiat żarski	1 393	96 876	70
Zielona Góra (powiat grodzki)	277	140 297	506
Gmina Cybinka	280	6 515	23
Gmina Torzym	375	6 847	18
Część polska	8 110	589 079	73
Euroregion łącznie	9 922	803 727	81

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, grudzień 2019

Gęstość zaludnienia w Euroregionie wynosi – 81 mieszkańców na km² i jest stosunkowo niewielka (Polska - 73 mieszkańców na km² / Niemcy - 118 mieszkańców na km²). W niemieckiej części Euroregionu pojawia się większe skupisko mieszkańców (miasto Cottbus), ale istnieją tereny, szczególnie w pobliżu granicy, o charakterze rolniczym wykazujące niską gęstość zaludnienia.

Obszar Euroregionu ma charakter wiejski z małymi skupiskami mieszkańców. W niemieckiej części Euroregionu na obszarach wiejskich zamieszkuje ok. 99 000 mieszkańców, w polskiej 213 857 osób.

Udział powierzchni zamieszkałej w niemieckiej części Euroregionu w roku 2018 wynosi 2,5 % i jest zdecydowanie większy niżeli w województwie lubuskim wynoszący 1,6 %. Jest to spowodowane tym, że strona niemiecka jest dużo bardziej zasiedlona niżeli strona polska. Nowe osiedla powstają w pierwszym rzędzie w otoczeniu centrów gospodarczych, dlatego rozproszenie osiedli jest raczej niskie.

Tabela 2. Wykorzystanie powierzchni w 2018 w %

Obszar	Ogółem w ha	Użytki rolne	Lasy	Tereny mieszkaniowe	Tereny przemysłowe	Tereny rekreacji i wypoczynku
	2018	2018	2018	2018	2018	2018
	[ha]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]
Polska	31 269 611	60,0	30,1	1,1	0,4	0,2
Lubuskie	1 398 793	40,6	50,9	0,7	0,2	0,3

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

W niemieckiej części Euroregionu przeważającą część powierzchni (76,9 %) zajmują lasy i użytki rolne. Dodatkowo krajobraz regionu kształtuje wielkopowierzchniowe wydobywanie węgla brunatnego (wyróbiska napowierzchniowe) zajmujące 7,5 % powierzchni (135,5 km²). Dla porównania: udział powierzchni wydobywczej metodą odkrywkową w całych Niemczech wynosi ok. 0,5 %. Większość kopalni odkrywkowych jest jeszcze czynna, pozostałe poddawane są rekultywacji. Obszary pokopalniane po polskiej stronie Euroregionu nie odgrywają żadnej roli - plany realizacji kopalni odkrywkowej Gubin/Brody nie będą w najbliższej przyszłości realizowane, m.in. w wyniku powodów środowiskowych wskazanych w audycie środowiskowym, które nie zostały usunięte. Obszar ten jest zdominowany w około 50% przez lasy. W województwie lubuskim przeważającą część zajmuje powierzchnia rolna i leśna (razem 91,7%).

Jeśli przyjrzymy się rozwojowi wykorzystania powierzchni po stronie niemieckiej w okresie 2014 - 2018⁶, to widoczny jest nieznaczny wzrost udziału powierzchni mieszkalnej w stosunku do całości powierzchni (+5 %). Nieznacznie wzrósł również udział powierzchni drogowych o 1,3 % do 63,5 km². Dodatkowo należy nadmienić w tym miejscu, że dokonano rozszerzenia powierzchni wydobywczej o 1,7% do ponad 135 km².

W porównaniu ze średnią w Brandenburgii i całych Niemczech odnotować można spadek powierzchni leśnych. W roku 2018 udział tych powierzchni spadł o 0,15%. Należy również zauważyć, w porównaniu ze średnią w Brandenburgii i Niemczech, nieco większy wzrost powierzchni drogowej w części niemieckiej Euroregionu.

W województwie lubuskim największy wzrost udziału powierzchni, porównując lata 2014 i 2018, zauważamy w odniesieniu do powierzchni zamieszkałej i drogowej. W przypadku pozostałych powierzchni według kierunków wykorzystania, zmiany ich udziałów w powierzchni ogólnej zmieniły się nieznacznie.

Największymi miastami Euroregionu są Cottbus i Zielona Góra. Mniejszymi ośrodkami są miasta Guben, Forst i Spremberg po stronie niemieckiej oraz Żary, Żagań, po stronie polskiej. Wymienione i pozostałe ośrodki rozłożone są równomiernie na obszarze Euroregionu. Pewną osobliwość stanowi podwójne miasto Guben / Gubin, podobnie też można traktować miasta

⁶ Brak danych dotyczących polskiej strony Euroregionu, dostępne dane dla województwa lubuskiego

Łęknica / Bad Muskau⁷, na terenie których zlokalizowany jest Park Mużakowski, przekraczający granicę na Nysie, gdzie zlokalizowano most pieszo-rowerowy.

W 2004 r. rząd krajowy Brandenburgii rozpoczął reformę polityki wspierania rozwoju gospodarczego, wprowadzając jej sektorową i regionalną koncentrację. Pod hasłem „Wzmacniania mocnych stron” określono w listopadzie 2005 r. Regionalne Centra rozwoju (niem. Regionale Wachstumskerne, RWK) oraz zidentyfikowano powiązane z nimi branżowe dziedziny kompetencji (niem. Branchenkompetenzfelder), które rozwijały się szczególnie dynamicznie w ostatnich latach i wykazują potencjał rozwoju na przyszłość. Regionalne centrum wzrostu ma za zadanie wzmocnić potencjał zwykły, zapewnić miejsca pracy jak i umożliwić wydajne wsparcie finansowe poprzez koncentrację na lokalizacje znajdujące się w „RWK”. Centra wzrostu funkcjonują, jako motor regionu i mają duży wpływ na okoliczne tereny. Ze względu na ich ogromne znaczenie dla regionu, są one wspierane w szczególności poprzez rząd krajowy Brandenburgii i mają pierwszeństwo w wytycznych w sprawie wsparcia finansowego.⁸ Miasta Cottbus i Spremberg są Regionalnymi Centrami Wzrostu w niemieckiej części Euroregionu.

Ilustracja 4. Regionalne Centra Wzrostu w Brandenburgii

Źródło: <https://mwae.brandenburg.de/de/regionale-wachstumskerne/bb1.c.478814.de#accordion-tab-bb1c605861de>, 2.10.2019

W polskiej części Euroregionu miasta Zielona Góra, Sulechów i Nowa Sól utworzyły tzw. „Trójmiasto” mające charakter regionalnego centrum wzrostu gospodarczego. W Euroregionie istnieją **liczne partnerstwa miast i gmin**, jak też innych podmiotów, w ramach których w okresie

⁷Należy pamiętać, że miasto Bad Muskau w Saksonii znajduje się w powiecie Görlitz i dlatego jest częścią Euroregionu Nysa.

⁸ Za: www.icob.de

2014-2019 zrealizowano szereg inicjatyw transgranicznych, w tym ponad 600 projektów zarówno gmin, stowarzyszeń, fundacji, szkół i in. w ramach Funduszu Małych Projektów, kilkudziesiąt transgranicznych projektów infrastrukturalnych (30 – stan na koniec listopada 2019 r.). Wzmacniana jest również współpraca wewnątrz regionu. Przykładem są Żagań, Żary, Forst/Łużyce oraz Weißwasser (Saksonia), czy Zielona-Góra – Cottbus, które to miasta współpracują ze sobą w wielu dziedzinach m. in. nauki, kultury, edukacji, sportu i obszarze komunalnym.

Podsumowanie podrozdziału: Struktura przestrzenna i osadnicza

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr można określić jako obszar, w którym nie występują wielkie aglomeracje miejskie, lecz w przeważającej części zlokalizowane są tu miasta średniej wielkości oraz wsie i miasteczka. Średnia gęstość zaludnienia wynosi **81** mieszkańców na km², wobec czego teren Euroregionu jest słabo zaludniony. Należy zaznaczyć, że niemiecka część w porównaniu z polską jest gęściej zaludniona. Największymi miastami są Zielona Góra i Cottbus liczące po ponad 100.000 mieszkańców. Dodatkowo po obu stronach Euroregionu znajduje się jeszcze kilka mniejszych miast.

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr posiada położenie geograficzno- gospodarcze w pięciokącie między Berlinem, Lipskiem / Dreznem, Wrocławiem a Poznaniem. Jednak odległości są na tyle duże, że można mówić tu o położeniu „in-between” (ang. pomiędzy), bowiem jak do tej pory nie widać pozytywnych efektów bliskości Berlina, Lipska / Drezna oraz polskich ośrodków. W odniesieniu do niemieckiej części Euroregionu duże znaczenie odgrywają Regionalne Centra Wzrostu, które są zlokalizowane w Cottbus i Sprembergu. Po polskiej stronie Euroregionu trzy miasta Zielona Góra, Sulechów i Nowa Sól utworzyły tzw. „Trójmiasto” mające charakter regionalnego centrum wzrostu gospodarczego.

Ponadto ogromną rolę w polskiej części pełnią rozwijające się utworzone strefy inwestycyjne – zlokalizowane m.in. w Zielonej Górze, Żarach, Żaganiu oraz w Babimoście w sąsiedztwie portu lotniczego.

2. Ludność / zasoby ludzkie

Na koniec 2018 r. w Euroregionie mieszkało 803 727 osób, w tym 214 648 (26,71%) mieszkało w niemieckiej części Euroregionu. W polskiej części Euroregionu zameldowanych było 589 079 mieszkańców, co odpowiada 73,29 % łącznej liczby mieszkańców regionu. 29,93% mieszkańców mieszka w głównych ośrodkach: w Zielonej Górze (140 297 mieszkańców) i w Cottbus (100 219 mieszkańców).

Od roku 2007 aż do 2012 roku. odnotowywano po niemieckiej stronie stały spadek ludności wynoszący łącznie 6,59%, przewyższając tym samym spadek liczby ludności w całej Brandenburgii (3,4 %). Spadek liczby ludności pogłębia się od 2012 r. aż do 2018 r. Prognozy

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

wykazują odwrót tendencji i lekki wzrost do 2025 r., następnie lekki spadek liczby ludności do 2030 r. Po polskiej stronie (woj. lubuskie) wykazano lekki spadek liczby ludności na przestrzeni lat 2015-2018, dynamika spadku to -0,32%.

Tabela 3. Dynamika liczby ludności - zmiany od 2007 (2007 =100) *

Obszar	2007	2012	2014	2018
Część niemiecka	100,0	93,41	92,32	91,10
Część polska	100,0	101,77	101,41	100,83
Euroregion łącznie	100,0	99,37	98,80	98,03
Brandenburgia	100,0	96,60	96,93	99,06
Niemcy	100,0	97,94	98,76	100,97
Województwo lubuskie	100,0	101,47	101,17	100,60
Polska	100,0	101,10	100,95	100,78

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Urząd Statystyczny w Poznaniu, 2019; *dane absolutne w nawiasach; dane liczbowe bez uwzględnienia mieszkańców miasta Nowa Sól oraz gmin: Skąpe, Niegosławice, Małomice i Zbąszyń, które obecnie nie są członkami Euroregionu SNB.

Tabela 4. Dynamika liczby ludności - zmiany od 2015 (2015 =100) *

Obszar	2015	2016	2017	2018
Część niemiecka	100,0	99,96	99,62	98,77
Część polska	100,0	99,96	99,87	99,68
Euroregion łącznie	100,0 (808 268)	99,96 (807 935)	99,80 (806 645)	99,44 (803 727)
Brandenburgia	100,0	100,40	100,77	101,09
Niemcy	100,0	100,42	100,75	101,03
Województwo lubuskie	100,0	99,93	99,88	99,65
Polska	100,0	99,99	99,99	99,93

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, 2019; *dane absolutne w nawiasach; dane liczbowe bez uwzględnienia mieszkańców Miasta Nowa Sól oraz gmin: Skąpe, Niegosławice, Małomice i Zbąszyń, które obecnie nie są członkami Euroregionu SNB.

Łącznie w roku 2018 Euroregion zamieszkiwało 4 541 mniej mieszkańców aniżeli w roku 2015, co odpowiada spadkowi wynoszącemu ok. 0,56 %. Spadek liczby ludności w niemieckiej części widoczny jest na podstawie liczby mieszkańców obszarów wiejskich i mniejszych miast. W głównym ośrodku Cottbus od roku 2015 do 2017 widać powstrzymanie spadku i nawet niewielki wzrost liczby ludności, co oznacza odwrót od trendu spadkowego w tym mieście, mającego miejsce w latach 2007-2015, natomiast w 2018 r w stosunku do 2018 ponownie zaobserwowano niewielki spadek.

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Tabela 5. Liczba ludności - zmiany od 2007 – w wartościach bezwzględnych.

Obszar	2007	2012	2014	2015	2016	2017	2018
Cottbus (powiat grodzki)	102 811	99 913	99 491	99 687	100 416	10 1036	100 219
Szprewa-Nysa (powiat)	132 798	120 178	118 030	117 635	116 826	115 456	114 429
Część niemiecka	235 609	220 091	217 521	217 322	217 242	216 492	214 648
Powiat krośnieński	56 297	56 751	56 235	55 943	55 759	55 512	55 245
Powiat nowosolski	46 582	47 962	47 953	47 827	47 869	47 851	47 791
Powiat świebodziński	50 510	51 492	51 274	51 123	51 088	50 980	50 762
Powiat wschowski	38 906	39 434	39 365	39 297	39 256	39 196	39 065
Powiat zielonogórski	90 389	94 561	94 934	75 219	75 314	75 558	75 750
Powiat żagański	71 851	72 229	71 599	71 140	70 866	70 396	69 931
Powiat żarski	98 610	99 446	98 625	98 160	97 783	97 487	96 876
Zielona Góra (powiat grodzki)	117 523	119 023	118 920	138 711	139 330	139 819	140 297
Gmina Cybinka	6 799	6 725	6 636	6 606	6 611	6 506	6 515
Gmina Torzym	6 784	6 969	6 928	6 920	6 817	6 848	6 847
Część polska	584 251	594 592	592 469	590 946	590 693	590 153	589 079
Euroregion łącznie	819 860	814 683	809 990	808 268	807 935	806 645	803 727

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, 2019

Powodem spadku w niemieckiej części Euroregionu był naturalny rozwój liczby ludności, jak pokazuje tabela poniżej. Po tym, gdy spadek przyrostu naturalnego został nieco osłabiony – w roku 2015 saldo wynosiło -4,01 na każdy 1 000 mieszkańców, w roku 2016 nieco mniej tzn. - 3,82, to w roku 2017 dynamika spadku przyrostu znacznie spadła do -0,9 na każdy 1.000 mieszkańców, w roku 2018 było jeszcze nieco lepiej – dynamika spadku przyrostu naturalnego na poziomie 0,7 na każdy 1000 mieszkańców. Podobny trend można zaobserwować w całej Brandenburgii. Również tam mamy do czynienia z ujemnym przyrostem naturalnym. Spadki przyrostu naturalnego są jednak na mniejszym poziomie niż w obszarze niemieckiej części ESNB.

W polskiej części Euroregionu również odnotowano spadek przyrostu naturalnego, przy czym dynamika spadku w roku 2016 i 2017 była znacznie mniejsza, by znacznie wzrosnąć w 2018 r. – zob. tabela poniżej. Dynamika spadku przyrostu w polskiej części ESNB jest niekorzystana i prezentuje się podobnie jak na całym terenie województwa lubuskiego, jednakże gorzej niż na terenie całego kraju.

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Należy wyjść z założenia, że w przyszłych latach ilość zgonów stale będzie przewyższać ilość nowonarodzonych. W całym województwie lubuskim sytuacja demograficzna wygląda nieznacznie lepiej aniżeli w jego południowej części. Jeżeli porównamy dane z polskiej części Euroregionu z danymi dla całej Polski, to dane dotyczące rozwoju liczby mieszkańców w polskiej części Euroregionu są negatywne i wskazują na konieczność podjęcia działań w tym zakresie, to samo dotyczy części niemieckiej.

Tabela 6. Saldo przyrostu naturalnego ludności

Obszar		2015	2016	2017	2018
Część niemiecka	na 1 tys. mieszkańców	-4,01	-3,82	-0,9	-0,7
Część polska	na 1 tys. mieszkańców	-0,87	-0,22	-0,06	-1,43
Euroregion łącznie	na 1 tys. mieszkańców	-1,71	-2,64	-0,29	-1,23
Brandenburgia	na 1 tys. mieszkańców	-3,18	-3,17	-0,05	-0,03
Niemcy	na 1 tys. mieszkańców	-	-	-	-
Lubuskie	na 1 tys. mieszkańców	-0,7	-0,2	00,0	-1,5
Polska	na 1 tys. mieszkańców	-0,7	-0,1	0,00	-0,7

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Urząd Statystyczny w Poznaniu, 2019

Przestrzenna migracja ludności w niemieckiej części Euroregionu wykazuje kilka zasadniczych różnic. Cottbus w latach 2014-2016 odnotowywało znaczny spadek mieszkańców wywołany migracją (podobnie jak w latach poprzednich), dopiero w roku 2017 nastąpił wzrost salda w porównaniu z poprzednimi latami. Powiat Szprewa-Nysa odnotowywał w badanym okresie spadek liczby mieszkańców (patrz tab. 7). W ujęciu łącznym dynamika spadku salda migracji ludności w niemieckiej części Euroregionu utrzymuje się mniej więcej na stałym poziomie, co w dużej mierze jest zasługą spadku migracji z obszaru powiatu Szprewa-Nysa.

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Tabela 7. Saldo przestrzennej migracji ludności

Obszar		2014	2016	2017	2018
Cottbus (powiat grodzki)	Saldo	-659	925	620	-817
	na 1 tys. mieszkańców	-6,62	9,21	6,14	-8,15
Szprewa-Nysa (powiat)	Saldo	-1 525	-1 204	-1 370	-1 027
	na 1 tys. mieszkańców	-12,92	-10,31	-11,87	-8,97
Część niemiecka	Saldo	-2 184	-279	-750	-1 844
	na 1 tys. mieszkańców	-10,04	-1,28	-3,46	-8,59
Powiat krośnieński	Saldo	-294	-161	-265	-183
	na 1 tys. mieszkańców	-5,21	-2,88	-4,76	-3,3
Powiat nowosolski	Saldo	-58	-82	-31	-34
	na 1 tys. mieszkańców	-2,2	-1,98	-1,93	-2,31
Powiat świebodziński	Saldo	-175	-155	-158	-183
	na 1 tys. mieszkańców	-3,06	-2,22	-1,14	-2,61
Powiat wschowski	Saldo	-165	-56	-116	-149
	na 1 tys. mieszkańców	-4,19	-1,43	-2,96	-3,81
Powiat zielonogórski	Saldo	-4	35	60	65
	na 1 tys. mieszkańców	-0,04	0,46	0,8	0,86
Powiat żagański	Saldo	-184	-180	-173	-149
	na 1 tys. mieszkańców	-2,43	-2,85	-3,96	-3,31
Powiat żarski	Saldo	-381	-307	-295	-351
	na 1 tys. mieszkańców	-381	-307	-295	-351
Zielona Góra	Saldo	519	459	546	602
	na 1 tys. mieszkańców	4,37	3,3	3,91	4,3
Cybinka	Saldo	-34	-32	-48	-14
	na 1 tys. mieszkańców	-5,13	-4,85	-7,31	-2,16
Torzym	Saldo	-49	-32	-15	11
	na 1 tys. mieszkańców	-7,04	-4,64	-2,2	0,15
Część polska	Saldo	-825	-511	-495	-385
	na 1 tys. mieszkańców	-1,39	-0,87	-0,84	-0,65
Euroregion łącznie	Saldo	-3 009	-790	-1 245	-2 229
	na 1 tys. mieszkańców	-3,71	-0,98	-1,54	-2,77

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

Również po polskiej stronie Euroregionu można zauważyć saldo migracji ludności, które miało w omawianym okresie wartość ujemną, jednakże na mniejszą skalę niż w części niemieckiej, co widać w tabeli powyżej. W samym regionie istnieją jednak znaczne różnice. Podczas gdy jedynie powiat zielonogórski w latach 2016-2018, miasto Zielona Góra w całym rozpatrywanym okresie oraz gmina Torzym w 2018 odnotowywały pozytywne salda migracji ludności, to

pozostałe powiaty dotknięte były odpływem ludności. Można wyjść z założenia, że pozytywne saldo migracji obszarów ww. samorządów odbywa się kosztem pozostałych powiatów.

Jak pokazano poniżej, w latach 2014-2018 odnotowano w niemieckiej części Euroregionu większe zmiany niż w części polskiej. Największy spadek odnotowano w liczbie osób w wieku produkcyjnym (15 do 64), który wyniósł 6,42 %, podczas gdy po stronie polskiej spadek w tym przedziale wiekowym wyniósł 5,16%. Odwrotną tendencję można zauważyć odnośnie przedziału wiekowego osób do 15 roku życia. W części niemieckiej wystąpił wzrost o 8,96%, po polskiej stronie wzrost wyniósł 0,27%. Również wzrosty zaobserwowano w badanym okresie dla osób w wieku powyżej 65 lat – po niemieckiej stronie było to 7,59%, natomiast co trzeba podkreślić – po stronie niemieckiej wzrost ten wyniósł aż 15,85%. Jest to tendencja bardzo niepokojąca i świadcząca o dużej dynamice zmiany w zakresie starzenia się społeczeństwa, w szczególności po polskiej stronie Euroregionu. W łącznej liczbie osób Euroregionu zmiany wyglądały następująco: wzrost o 2,088% dla osób w wieku poniżej 15 lat, spadek o -5,49% dla osób wieku 15-65 lat oraz wzrost o 13,09 % dla osób w wieku powyżej 65 lat.

Tabela 8. Struktura wieku mieszkańców w 2014 i 2018 r.

Obszar	Rok	poniżej 15	15 – 64	65 i więcej	łącznie
Część niemiecka	2014	23 662	140 639	53 220	217 521
	2018	25 782	131 609	57 257	214 648
Część polska	2014	89 588	396 713	106 168	592 469
	2018	89 833	376 247	122 999	589 079
Euroregion łącznie	2014	113 250	537 352	159 388	809 990
	2018	115 615	507 856	180 256	803 727

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

Ze względu na niską liczbę narodzin na początku lat dziewięćdziesiątych i na fakt powolnego wzrostu tej liczby, można wyjść z założenia, że udział młodych ludzi w strukturze wiekowej mieszkańców niemieckiej części Euroregionu nie będzie rosnąć w takim stopniu. Niemniej jednak, zgodnie z przeprowadzoną prognozą rozwoju ludności, po niemieckiej stronie Euroregionu przyrost do roku 2030 będzie dodatni w stosunku do 2020 i wyniesie 1,81% (+ 3 852).

Prognoza rozwoju liczby ludności w polskiej części Euroregionu jest mniej korzystna. Polską część Euroregionu dopiero czeka realizacja zjawiska migracji do innych regionów w związku z peryferyjnym charakterem obszaru. W związku z obowiązującymi prognozami Głównego Urzędu Statystycznego wychodzi się z założenia, że w najbliższych 10 latach nastąpi spadek całkowitej liczby mieszkańców.

Szacuje się, iż do roku 2030 liczba ludności na tym obszarze zmniejszy się o około -3,07%, co stanowić będzie spadek liczebności populacji o 18 007 mieszkańców. Stosunkowo najmniej zmniejszy się liczba mieszkańców Zielonej Góry – o 0,55%, utrzymanie spadku liczebności

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

mieszkańców na niskim poziomie związane jednak będzie z postępującymi procesami migracyjnymi z gmin ościennych. Największego spadku ludności doświadczy powiat krośnieński i powiat żagański, odpowiednio -5,79% i -6,36%. Do roku 2030 zakłada się dla całego Euroregionu spadek liczby mieszkańców o 1,77%.

Tabela 9. Prognoza rozwoju ludności do roku 2030

Obszar	Liczba mieszkańców stan na 2020	Liczba mieszkańców stan na 2025	Liczba mieszkańców stan na 2030	2020 do 2030 w %
Cottbus (powiat grodzki)	102 500	103 100	101 600	-0,88%
Szprewa-Nysa (powiat)	110 000	115 389	114 752	4,32%
Część niemiecka	212 500	218 489	216 352	1,81%
Powiat krośnieński	54 857	53 393	51 683	-5,79%
Powiat nowosolski	47 118	46 285	45 291	-3,88%
Powiat świebodziński	50 736	50 022	49 055	-3,31%
Powiat wschowski	39 295	39 058	38 635	-1,68%
Powiat zielonogórski	75 302	75 285	74 889	-0,55%
Powiat żagański	69 179	67 098	64 779	-6,36%
Powiat żarski	96 651	94 524	91 997	-4,82%
Zielona Góra	139 468	139 437	138 703	-0,55%
Cybinka	6 524	6 458	6 364	-2,45%
Torzym	6 846	6 725	6 573	-3,99%
Część polska	585 976	578 286	567 969	-3,07%
Euroregion łącznie	798 476	796 776	784 321	-1,77%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

W kontekście wspólnego rozwoju obu części Euroregionu ciekawym zjawiskiem jest przyrost mieszkańców polskiej narodowości w Cottbus (dla powiatu Szprewa-Nysa brak danych). Jak pokazują dane liczba tych osób zwiększyła się na przestrzeni lat 2014-2018 o ponad 40%. Są to osoby studiujące i pracujące w Cottbus, co pokazuje rzeczywistą mobilność obywateli w obrębie granic Euroregionu. Dla powiatu Szprewa-Nysa nie ma niestety stosownych statystyk.

Tabela 10. Przyrost ludności polskiej narodowości w Cottbus

Płeć	2014	2015	2016	2017	2018	Przyrost liczby ludności	Przyrost ludności w %
Kobiety	846	905	995	995	1 130	284	33,57%
Mężczyźni	691	762	762	875	1 035	344	49,78%
Razem	1 537	1 667	1 757	1 870	2 165	628	40,86%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, 2019

Podsumowanie podrozdziału: Ludność/zasoby ludzkie

Pod koniec 2018 roku Euroregion zamieszkiwało około 803 727 mieszkańców, z czego około 214 648 (26,71%) po niemieckiej stronie Euroregionu. Po polskiej stronie zameldowanych było 589 079 mieszkańców, co odpowiada 73,29% łącznej liczby mieszkańców Euroregionu.

29,93% ludności Euroregionu zamieszkuje w głównych ośrodkach: Zielonej Górze (140 297 mieszkańców) i Cottbus (100 219 mieszkańców).

Po niemieckiej stronie Euroregionu odnotowuje się **spadek liczby mieszkańców** (od 2015 do 2018 -1,23 %). Główną przyczyną jest negatywny przyrost naturalny oraz migracja z regionu przede wszystkim młodych ludzi. Od roku 2007 aż do 2012 roku. odnotowywano po niemieckiej stronie stały spadek ludności wynoszący łącznie 6,59%, przewyższając tym samym spadek liczby ludności w całej Brandenburgii (3,4 %). Spadek liczby ludności pogłębia się od 2012 r. aż do 2018 r. Prognozy wykazują odwrót tendencji i lekki wzrost do 2025 r., następnie lekki spadek liczby ludności do 2030 r. Po polskiej stronie (woj. lubuskie) wykazano lekki spadek liczby ludności na przestrzeni lat 2015-2018, dynamika spadku to -0,32%.

Łącznie w roku 2018 Euroregion zamieszkiwało 4 541 mniej mieszkańców aniżeli w roku 2015, co odpowiada spadkowi wynoszącemu ok. 0,56 %. Zarówno naturalny jak i przestrzenny rozwój migracji ludności w niemieckiej części Euroregionu kształtował się gorzej niż przeciętna krajowa dla Brandenburgii. Saldo migracji ludności dla części niemieckiej było negatywne. Odnośnie do części polskiej i województwa lubuskiego, wartości te również były negatywne.

Struktura wieku ludności Euroregionu ulega w ostatnich latach znacznym zmianom. W latach 2014 i 2018 odnotowano w polskiej części Euroregionu większe zmiany niż w części niemieckiej. W latach 2014-2018 odnotowano w niemieckiej części Euroregionu większe zmiany niż w części polskiej. Największy spadek odnotowano w liczbie osób w wieku produkcyjnym (15 do 64), który wyniósł 6,42 %, podczas gdy po stronie polskiej spadek w tym przedziale wiekowym wyniósł 5,16%. Odwrotną tendencję można zauważyć odnośnie do przedziału wiekowego osób do 15 roku życia. W części niemieckiej wystąpił wzrost o 8,96%, po polskiej stronie wzrost wyniósł 0,27%. Również wzrosty zaobserwowano w badanym okresie dla osób w wieku powyżej 65 lat – po niemieckiej stronie było to 7,59%, natomiast co trzeba podkreślić – po stronie niemieckiej wzrost ten wyniósł aż 15,85%. Jest to tendencja bardzo niepokojąca i świadcząca o dużej dynamice zmiany w zakresie starzenia się społeczeństwa, w szczególności po polskiej stronie Euroregionu. W łącznej liczbie osób Euroregionu zmiany wyglądały następująco: wzrost o 2,09% dla osób w wieku poniżej 15 lat, spadek o -5,49% dla osób wieku 15-65 lat oraz wzrost o 13,09 % dla osób w wieku powyżej 65 lat.

Zgodnie z **prognozą** liczba mieszkańców w Euroregionie będzie w przyszłości maleć, przy czym prognozy wskazują na lekki wzrost liczby mieszkańców po stronie niemieckiej - o 1,81% (do 2030). Prognoza rozwoju liczby ludności w polskiej części Euroregionu jest mniej korzystna. Polską część Euroregionu dopiero czeka realizacja zjawiska migracji do innych regionów

w związku z peryferyjnym charakterem obszaru. Szacuje się, iż do roku 2030 liczba ludności na tym obszarze zmniejszy się o około -3,07%, co stanowić będzie spadek liczebności populacji o 18 007 mieszkańców. Do roku 2030 zakłada się dla całego Euroregionu spadek liczby mieszkańców o 1,77%. W kontekście wspólnego rozwoju obu części Euroregionu ciekawym zjawiskiem jest przyrost mieszkańców polskiej narodowości w Cottbus (dla powiatu Szprewa-Nysa brak danych). Jak pokazują dane liczba tych osób zwiększyła się na przestrzeni lat 2014-2018 o ponad 40%. Są to osoby studiujące i pracujące w Cottbus, co pokazuje na rzeczywistą mobilność obywateli w obrębie granic Euroregionu.

3. Zatrudnienie i rynek pracy

W latach 2014-2017 zatrudnienie w niemieckiej części Euroregionu wzrosło o 1,28%. Zarówno w powiecie Szprewa-Nysa, jak i Cottbus zatrudnienie wzrosło, przy czym w Cottbus wzrost ten był większy (1,98%). Na podobnym poziomie kształtował się wzrost zatrudnienia w całej Brandenburgii w tym okresie.

Tabela 11. Zatrudnienie podlegające składkom na ubezpieczenie społeczne w latach 2013-2017

Obszar	2013	2014	2015	2016	2017
Cottbus (powiat grodzki)	b.d.	44 831	44 991	45 563	45 718
Powiat Szprewa-Nysa	b.d.	36 564	36 442	36 389	36 721
Część niemiecka	b.d.	81 395	81 433	81 952	82 439
Powiat krośnieński	10 107	10 825	10 721	10 771	11 374
Powiat nowosolski	16 933	17 630	17 544	18 288	18 667
Powiat świebodziński	16 641	17 262	17 824	18 104	19 019
Powiat wschowski	9 455	9 406	9 083	9 266	9 494
Powiat zielonogórski	19 766	20 328	17 680	17 584	18 096
Powiat żagański	13 097	12 990	13 033	13 414	13 775
Powiat żarski	22 001	22 875	23 298	23 999	24 045
Zielona Góra	40 767	40 880	43 208	45 366	46 180
Część polska	148 767	152 196	152 391	156 792	160 650

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

W roku 2018 w niemieckiej części Euroregionu zarejestrowanych było 12 263 bezrobotnych (Cottbus 5 949, powiat Szprewa-Nysa 6 314). **Stopa bezrobocia** rejestrowanego (w odniesieniu do osób fizycznych zdolnych do pracy) w okresie 2014 - 2018 podlegała wielu wahaniom. Jednakże były to wahania pozytywne, ponieważ z roku na rok stopa bezrobocia spadała sukcesywnie zarówno w części niemieckiej – w powiecie Szprewa-Nysa i w Cottbus. W roku 2018 stopa bezrobocia wynosiła w powiecie 6,9% (-3,4% punktu procentowych w stosunku do roku 2014). W Cottbus poziom bezrobocia wyniósł 8,2%, co oznacza spadek o 2,8% w stosunku do

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

roku 2014. W konsekwencji stopa bezrobocia w części niemieckiej Euroregionu w badanym okresie spadła prawie o 3,55%.

Poziom bezrobocia w niemieckiej części Euroregionu wynoszący 7,55% jest nieznacznie wyższy niż średni poziom bezrobocia w Brandenburgii. Najbardziej korzystnie kształtowała się stopa bezrobocia w skali całego kraju, która wyniosła 5,9 % w 2018 roku i nie podlegała ona wahaniom jak w przypadku Cottbus czy powiatu Szprewa-Nysa.

Tabela 12. Stopa bezrobocia w latach 2013 - 2018 w %

Obszar	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Cottbus (powiat grodzki)	11,8	11	10	9,4	8,8	8,2
Powiat Szprewa-Nysa	10,4	10,3	9,2	8,4	7,4	6,9
Część niemiecka	11,1	10,65	9,6	8,9	8,1	7,55
Powiat krośnieński	24,1	18,6	17,0	14,3	11,3	9,5
Powiat nowosolski	25,5	20,7	17,9	14,2	10,5	8,5
Powiat świebodziński	13,5	10,2	9,0	7,6	5,2	4,5
Powiat wschowski	16,33	13,3	12,1	11,1	9,1	8,2
Powiat zielonogórski	15,2	13,5	11,1	9,0	6,9	6,5
Powiat żagański	25,7	22,22	17,9	14,4	11,3	9,3
Powiat żarski	16,55	12,9	9,7	8,2	6,4	5,8
Zielona Góra (powiat grodzki)	7,88	7,3	6,3	4,66	3,4	3,4
Część polska	18,11	14,8	12,6	10,4	8,1	6,9
Euroregion łącznie	14,6	12,7	11,11	9,66	8,1	7,2

Źródło: Federalna Agencja Pracy, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

Również po polskiej stronie stopa bezrobocia znacznie spadła w ostatnich latach stabilizując się na stosunkowo poziomie (koniec 2018: 6,9 %), niższym niż po stronie niemieckiej. Po stronie polskiej odnotowano poprawę w tym zakresie, aż o 11,21%, co znakomicie oddaje ożywienie gospodarcze w ostatnich latach po stronie polskiej.

Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w powiecie krośnieńskim – 9,5%, żagańskim 9,3%, nowosolskim 8,5 %. W powiatach tych jednocześnie odnotowano największą poprawę w stosunku do roku 2013. Najniższa obecnie stopa bezrobocia występuje w Zielonej Górze i wyniosła w 2018 roku 3,4%.

Ogólnie należy ocenić, że w niemieckiej części Euroregionu udział bezrobotnych z tzw. grup ryzyka (młodociani poniżej 25 roku życia, osoby starsze powyżej 50 roku życia) oraz udział osób trwale dotkniętych bezrobociem kształtuje się na poziomie większym niż średnia dla Brandenburgii.

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

W roku 2018 w niemieckiej części Euroregionu bezrobotnych wśród młodocianych poniżej 25 roku życia było 4,64% wszystkich bezrobotnych (w Brandenburgii: 2,6%). W polskiej części Euroregionu wartość ta wyniosła nawet 11,5% (województwo lubuskie: 10,2%).

Udział bezrobotnych w grupie wiekowej powyżej 50-go roku życia niemieckiej części Euroregionu w 2018 wynosił 27,46% wszystkich bezrobotnych i był nieznacznie wyższy od średniej w Brandenburgii (o 1,1%).

W polskiej części Euroregionu udział bezrobotnych ze starszych grup wiekowych w porównaniu ze wszystkimi bezrobotnymi wynosił 46,5%, co wskazuje na istotny problem w tym zakresie wśród tej grupy wiekowej.

Ponadprzeciętnie wysoki w całym Euroregionie jest udział bezrobotnych pozostających długi czas bez pracy. W roku 2018 wskaźnik udziału tych osób wśród wszystkich osób bezrobotnych kształtował się po stronie niemieckiej Euroregionu na poziomie 36,99%, a po stronie polskiej na poziomie 28,7%.

Tabela 13. Bezrobotni według płci, wieku i czasu pozostawania bez pracy w 2018 roku w %

Obszar	Mężczyźni	Kobiety	Młodociani poniżej 25	Bezrobotni powyżej 50	Bezrobotni trwale dotknięci bezrobociem
Cottbus (powiat grodzki)	55,56	44,44	5,06	25,70	36,00
Szprewa-Nysa (powiat)	52,17	47,83	4,21	29,24	38,00
Część niemiecka	53,72	46,28	4,64	27,46	36,99
Powiat krośnieński	41,9	58,1	13,0	51,1	28,6
Powiat nowosolski	36,4	63,6	11,7	54,3	28,6
Powiat świebodziński	42,7	57,3	10,66	41,6	32,8
Powiat wschowski	38,6	61,4	14,8	48,9	28,3
Powiat zielonogórski	40,3	59,7	13,9	43,8	27,5
Powiat żagański	37,44	62,66	10,3	43,7	28,0
Powiat żarski	42,8	57,2	11,7	48,1	29,2
Zielona Góra (pow. grodzki)	42,1	57,9	8,2	39,4	28,1
Część polska	40,1	59,9	11,5	46,5	28,7
Euroregion łącznie	45,55	49,9	7,5	37,1	31,6

Źródło: Federalna Agencja Pracy, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

Względnie niskie bezrobocie zarówno po polskiej, jak i po niemieckiej stronie Euroregionu wpływa na to, że po obu stronach obecnie funkcjonuje rynek pracownika. Powoduje to wzrost wynagrodzeń – co widać w szczególności po stronie polskiej, wpływa to również na znaczne zmniejszenie migracji zarobkowej poza obszar ESNB.

Z pewnością rynki pracy pomiędzy brandenburską i polską częścią Euroregionu są już ze sobą powiązane, tym bardziej po otwarciu niemieckiego rynku pracy dla polskich pracowników w 2011 roku. Jest to dość dobrze widoczne za sprawą zwiększającej się liczby Polaków zamieszkujących w Cottbus (wzrost o ponad 40 % w latach 2014-2018). Ważnym aspektem dla prawidłowego rozwoju rynku pracy, jest dostosowanie podaży i popytu jako najważniejszych sił kształtujących ten rynek. Należy mieć świadomość odpowiedniego dostosowania kwalifikacji zawodowych pracowników do potrzeb rynku pracy. Na każdym kroku podnosi się konieczność kształcenia zawodowego, co wpływa na wzrost mobilności zawodowej mieszkańców ESNB. Istotnym z tego punktu widzenia jest funkcjonowanie sieci kształcenia transgranicznego w zawodach, które będą ważne dla rozwoju Euroregionalnego rynku pracy. Po stronie niemieckiej zostały stworzone w tym celu centra zawodowe, kształcące w określonych zawodach. Podobne centra powstają również po stronie polskiej. Konsultacje obu stron w tej kwestii, wymiana doświadczeń, spostrzeżeń z pewnością wpłynie pozytywnie na rozwój rynku pracy w Euroregionie. Po pierwsze dostosuje kwalifikacje pracowników do potrzeb rynku pracy, po drugie ułatwi wymianę kapitału ludzkiego, tj. znalezienie pracy po obu stronach granicy polsko-niemieckiej.

Podsumowanie podrozdziału: Zatrudnienie i rynek pracy

Poziom bezrobocia w niemieckiej części Euroregionu wynoszący 7,55% i w polskiej części wynoszący 6,9% jest na najniższym poziomie od czasu utworzenia Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr”. Po stronie polskiej, gdzie jeszcze w 2013 r. odnotowywano bezrobocie na poziomie 18,11%, nastąpił spadek o 11,21% co jest bardzo dobrym osiągnięciem. Wskaźniki te wskazują, że po obu stronach granicy obszaru ESNB funkcjonuje tzw. rynek pracownika.

Pomimo tego, iż ww. stopy bezrobocia są nieco wyższe niż bezrobocie w Brandenburgii i województwie lubuskim, jest to bardzo dobry prognostyk na rozwój rynku pracy w kolejnych latach.

Istotnym natomiast problemem w tym kontekście może być odpływ kapitału ludzkiego z tego obszaru – w szczególności w związku ze wzrostem średnich płac, w tym w większym stopniu w obszarach wielkich aglomeracji (Poznań, Wrocław, Szczecin), co mogłoby niekorzystnie wpłynąć na ograniczenie możliwości rozwoju gospodarki.

4. Edukacja i współpraca naukowa (nauka, badania i transfer technologii)

W Euroregionie swoją siedzibę mają dwa uniwersytety, Uniwersytet Zielonogórski i Brandenburski Uniwersytet Techniczny w Cottbus-Senftenberg (BTU). Inne uczelnie w Euroregionie to m.in. (po polskiej stronie) Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Żarach.

Największym centrum akademickim po polskiej stronie Euroregionu jest Uniwersytet w Zielonej Górze (około 11 500 studentów, rok 2018). Od 1 września 2017 r. Uniwersytet Zielonogórski

i Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie połączyły się w jedną uczelnię – Uniwersytet Zielonogórski. Na UZ powstała Filia Uniwersytetu Zielonogórskiego w Sulechowie. Spektrum kształcenia i kierunków studiów sięga od kierunków technicznych, w szczególności Ochrony Środowiska, Budownictwa, Elektrotechniki i Budowy Maszyn poprzez kierunki humanistyczne, administracyjne, prawo aż po medycynę.

Brandenburski Uniwersytet Techniczny (BTU) Cottbus-Senftenberg, na którym studiuje obecnie około 7 280 studentów, w tym 2 190 z zagranicy, jest jedyną uczelnią techniczną w Brandenburgii. Z ogólnej liczby około 100 tysięcy studentów w Brandenburgii na BTU Cottbus przypada ponad 7 %. BTU naucza na 6 wydziałach – od kierunków technicznych i inżynierskich, takich jak inżynieria lądowa, architektura, ochrona środowiska poprzez kierunki ścisłe (matematyka, fizyka, elektrotechnika), aż po studia prawnicze, ekonomiczne, pracy socjalnej, zdrowie i muzykę. Obok BTU Cottbus są w Brandenburgii jeszcze dwa ośrodki uniwersyteckie w Poczdamie i we Frankfurcie nad Odrą.

Wymiana akademicka pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu, w szczególności w przypadku zainteresowania niemieckich studentów studium w Polsce, jest jeszcze nierozwinięta, pomimo faktu, że BTU Cottbus-Senftenberg współpracują z licznymi polskimi uniwersytetami. Z pewnością w każdym roku liczba studentów biorących udział w wymianie akademickiej w ramach programu Sokrates-Erasmus wzrasta, jednak należy zauważyć, iż liczba polskich studentów wyjeżdżających na studia do Niemiec jest większa aniżeli liczba niemieckich studentów przyjeżdżających do Polski.

Na Uniwersytecie Zielonogórskim od 2015 r. uruchomiono studia medyczne – w chwili obecnej możliwe są studia na 6 kierunkach medycznych. Natomiast w BTU Cottbus-Senftenberg powstanie również kurs medyczny. W efekcie zatem otwierają się pod tym kątem wszechstronne możliwości współpracy.

W Euroregionie istnieje szereg instytucji zajmujących się transferem badań i technologii. Najważniejsze z nich zostaną przedstawione poniżej w skrócie:

- Centrum Zastosowań Planowania Systemów Logistycznych i Informacyjnych Fraunhofer (Das Fraunhofer-Anwendungszentrum für Logistiksystemplanung und Informationssysteme (ALI)) od roku 1998 ma swoją siedzibę na Brandenburskim Uniwersytecie Technicznym w Cottbus. Centrum powiązane jest z katedrą Przemysłowej Techniki Informacyjnej, działa jako regionalne przedstawicielstwo Instytutu Fraunhofer Przepływu Materiału i Logistyki w Dortmundzie. Instytut ten jest jedyną instytucją badawczą o takiej renomie w regionie (Max-Planck-Gesellschaft, Fraunhofer-Gesellschaft, Cetra-Helmholtz),
- Centrum Technologii Energetycznej Brandenburg (Das Centrum für Energietechnologie Brandenburg (CEBra)) jest następną instytucją badawczą BTU Cottbus. Centrum zajmuje się interdyscyplinarnymi badaniami nad kwestiami techniczno-energetycznymi,
- Dalej na BTU Cottbus działa Panta Rheib GmbH. Jest to interdyscyplinarny Instytut Badawczy Materiałów do Konstrukcji Lekkich

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

- Wspólną instytucją badawczą firmy Innovations for High Performance Microelectronics GmbH we Frankfurcie nad Odrą (IHP) i BTU Cottbus jest Joint Lab. Celem prac badawczych w Joint Lab jest stworzenie podstaw naukowych w perspektywicznych obszarach elektroniki krzemowej (materiał, technologia i elementy budowy),
- Park Technologiczno-Przemysłowy Cottbus (TIP-Cottbus).

Po polskiej stronie szereg instytutów Uniwersytetu Zielonogórskiego przejmuję zadania badawcze i transferu technologii.

Tabela 14. Przegląd instytucji naukowo-badawczych w Euroregionie

Instytucja	Główne zadania / wydziały
Instytucje uniwersyteckie	
Uniwersytet Zielonogórski	Wydział Artystyczny
	Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska
	Wydział Ekonomii i Zarządzania
	Wydział Fizyki i Astronomii
	Wydział Humanistyczny
	Wydział Informatyki, Elektrotechniki i Automatyki
	Wydział Matematyki, Informatyki i Ekonometrii
	Wydział Mechaniczny
	Wydział Nauk Biologicznych
	Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii
	Wydział Prawa i Administracji
	Collegium Medicum
	Filia Uniwersytetu Zielonogórskiego w Sulechowie
Brandenburski Uniwersytet Techniczny Cottbus-Senftenberg (BTU)	Matematyka, fizyka, elektrotechnika i Informatyka
	Architektura i inżynieria budowlana
	Budowa maszyn, elektrotechnika
	Ochrona środowiska i technika procesów przetwórczych
	Ekonomia, prawo,
	Architektura
	Inżynieria budowlana
	Technika procesów przetwórczych i utylizacji
	Pedagogika muzyki
	Nauki społeczne
Inne, ważniejsze instytucje:	
<ul style="list-style-type: none"> • Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Żarach • Instytut Filozoficzno-Teologiczny im. Edyty Stein w Zielonej Górze (filia Uniwersytetu Szczecińskiego) 	

Instytucje transferu badań i technologii (wybór)
<ul style="list-style-type: none">• Centrum Technologii Energetycznej Brandenburg (CEBra), Cottbus• Panta Rhei GmbH, Cottbus• Joint Lab, Cottbus• Centrum Innowacji i Technologii (CIT) w Guben (Centrum technologii i rozwijania działalności powiatu Szprewa-Nysa, Centrum Kompetencji zajmujące się surowcami odnawialnymi i tekstyliami, Polsko-Niemieckie Eurocentrum (DPE) rozwijające współpracę zagraniczną• Centrum Technologii i Rozwoju w Cottbus (CoTEC) Sp. z o.o., Kolkwitz (Centrum Założycielskie)• Park Technologiczny „Interior” w Nowej Soli• Park Naukowo-Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego w Zielonej Górze (Nowy Kisielin)• Centrum Energetyki Odnawialnej w Sulechowie• Lubuski Ośrodek Innowacji i Wdrożeń Agrotechnicznych w Kalsku• Gorzowski Ośrodek Technologicznych Park Naukowo-Przemysłowy

Źródło: opracowanie własne

Po polskiej stronie Euroregionu działają, w ramach Uniwersytetu Zielonogórskiego, ważne ośrodki badawcze, które mogą odegrać rolę w rozwoju potencjału innowacyjnego regionu. Są to Park Naukowo-Technologiczny oraz Centrum Przedsiębiorczości i Transferu Technologii. Przy Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sulechowie funkcjonują dwa ośrodki tj. Centrum Energetyki Odnawialnej oraz Lubuski Ośrodek Innowacji i Wdrożeń Agrotechnicznych. W Nowej Soli również prowadzi działalność Park Naukowo-Technologiczny „Interior”. Instytucje te mają za zadanie promowanie i zacieśnianie współpracy pomiędzy nauką, a gospodarką poprzez organizowanie szkoleń i stymulowanie rozwoju przemysłowego całego regionu, a także realizację projektów w obszarze nowych technologii. W tym miejscu należy również wspomnieć o Akademickim Inkubatorze Przedsiębiorczości działającym przy UZ, który za swój podstawowy cel postawił pomoc studentom i absolwentom szkół wyższych w założeniu i prowadzeniu własnej firmy.

Generalnie **potencjał naukowy i badawczy**, w szczególności w zakresie badań nad gospodarką i w przemyśle rozwija się, w istniejących instytucjach podejmowanych jest szereg innowacyjnych badań, co ma związek z rozwojem struktur gospodarki, w szczególności po stronie polskiej, w Parku Inwestycyjnym w Nowym Kisielinie w ostatnich kilku latach powstało 13 nowych podmiotów, które uruchomiło działalność produkcyjną, jak również magazynową i usługową. Na terenach Inwestycyjnych zlokalizowanych jest szereg przedsiębiorstw z branży High Tech – m.in. producentów elektroniki użytkowej. Dla tego rodzaju podmiotów stworzono szereg możliwości w zakresie realizacji działań badawczo-rozwojowych.

Po stronie niemieckiej uwzględnić należy aktualne trendy rozwojowe – obszar Łużyc jest jednym z niemieckich zagłębi węgla brunatnego. Na planowane przez rząd federalny zmiany strukturalne, w tym w szczególności plan stopniowego wycofywania węgla („Kohlausstieg”) zostanie do 2038 r. wydatkowanych ok. 40 mld Euro. Pieniądze te zostaną przeznaczone m.in. na utworzenie nowych instytucji badawczych.

Nie zmienia to faktu, że w regionie przygranicznym po obu stronach granicy struktura gospodarki jest znacznie słabsza niż w głębi obu państw, w szczególności na obszarach zlokalizowanych przy silnych aglomeracjach. Jednakże dzięki istnieniu ośrodków uniwersyteckich i pozostałych szkół wyższych istnieją w regionie podstawy, aby w przyszłości rozwój był dużo większy.

Podsumowanie podrozdziału: Nauka i współpraca naukowa

W Euroregionie swoją siedzibę mają **dwa uniwersytety**, Uniwersytet Zielonogórski (ok.11.500 studentów), który w 2017 r. połączył się Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Sulechowie, gdzie od tego czasu zlokalizowana jest filia oraz Brandenburski Uniwersytet Techniczny Cottbus-Senftenberg (BTU, ok. 7.280 studentów), który w 2014 roku połączył się z Wyższą Szkołą Zawodową Lausitz. Ponadto po polskiej stronie funkcjonuje jeszcze Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Żarach.

Wymiana akademicka pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu, w szczególności w przypadku zainteresowania niemieckich studentów studiowaniem w Polsce, jest jeszcze nierozwinięta, pomimo faktu, że BTU Cottbus-Senftenberg współpracują z licznymi polskimi uniwersytetami. Od 2015 roku na UZ funkcjonują kierunki medyczne, w BTU wkrótce zostanie uruchomiony kurs medyczny – dzięki temu potencjał współpracy pomiędzy obiema uczelniami poszerzy się znacznie.

W niemieckiej części Euroregionu istnieje szereg **instytucji zajmujących się transferem badań i technologii**. Po polskiej stronie szereg instytutów Uniwersytetu Zielonogórskiego przejmuje zadania badawcze i transferu technologii. Istnieją także ważne ośrodki badawcze, które odgrywają rolę w rozwoju potencjału innowacyjnego. Są to między innymi Park Naukowo-Technologiczny oraz Centrum Przedsiębiorczości i Transferu Technologii – oba przy UZ w Zielonej Górze.

Generalnie **potencjał naukowy i badawczy**, w szczególności w zakresie badań nad gospodarką i w przemyśle, są ograniczone, co ma również związek ze słabą strukturą gospodarki w regionie przygranicznym. Jednakże dzięki istnieniu ośrodków uniwersyteckich i pozostałych szkół wyższych istnieją w regionie podstawy, aby w przyszłości rozwój był dużo większy.

5. Infrastruktura i opieka społeczna

5.1. Infrastruktura techniczna

Po niemieckiej stronie Euroregionu rozbudowano w ostatnich latach dostęp domostw prywatnych do **wodociągów i kanalizacji** komunalnej. W przypadku przyłączy do wodociągów stopień ten przewyższał średnią krajową i federalną wynosząc 99,89%. Przyłączenie do kanalizacji wynosi około 85%, co jest poniżej średniej. Ale w miastach jak np. Guben

przyłączenie do kanalizacji komunalnej wynosi 100%. W związku z rozwojem demograficznym 100%-owe przyłączenie do sieci publicznych jest niemożliwe – w związku z wciąż nowo budowanymi obiektami mieszkalnymi, w miejscach gdzie nie ma dostępu do sieci kanalizacyjnej. Dlatego też o wiele bardziej faworyzowane mają być indywidualne urządzenia utylizujące ścieki.

Tabela 15. Przyłącza do wodociągów i kanalizacji po niemieckiej części Euroregionu w 2017

Obszar	Stopień przyłączeń do wodociągów komunalnych w %	Stopień przyłączeń do kanalizacji komunalnej w %
Cottbus	100,0	90,9
Szprewa-Nysa	99,8	78,0
Część niemiecka	99,9	84,5
Brandenburgia	98,6	94,6
Niemcy	99,0	96,0

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2017

Również jeżeli wyposażenie prywatnych gospodarstw domowych w przyłącza nowoczesnych technologii komunikacyjnych (Internet, ISDN, PC) nie leży w gestii państwa, to dane te pozwalają stwierdzić, w jakim stopniu mieszkańcy wykorzystują nowoczesne techniki komunikacji. Zarówno liczba przyłączy internetowych i ISDN jak i wyposażenie w komputery osobiste (PC) znacznie wzrosło w ostatnich latach. Dostępność szybkiego internetu na terenie niemieckiej części ESNB:

- Szybki Internet 50 Mbit/s tylko w Cottbus, Forst i Spremberg >90% dostępności,
- Szczególnie w północnej części powiatu Spree-Neiße dostępna jest tylko przepustowość do 6 Mbit/s,
- Tylko 28% gospodarstw domowych w Guben ma dostęp do łączy o prędkości powyżej 16 Mbit/s.

Po stronie polskiej zastosowanie nowoczesnych technologii komunikacyjnych, przede wszystkim na terenach wiejskich nie jest zadowalające, natomiast w ostatnich latach, w związku z rozwojem infrastruktury szerokopasmowej na terenie województwa lubuskiego stale się rozwija. Istniejąca infrastruktura szerokopasmowa (światłowody) o prędkości Internetu 50 Mbit/s, obejmuje ok. 90% obszaru, natomiast w większości obszarów wiejskich brakuje bezpośrednich dostawców usług dostępu do Internetu, (tzw. „ostatnia mila”). Ponadto na około 70% obszaru polskiej części ESNB dostępna jest technologia Internetu mobilnego 4G/LTE. Kłopot z zasięgiem występuje na obszarach wiejskich, w tym niestety w szczególności w obszarach przygranicznych. A właśnie na tych terenach nowe technologie mogą stworzyć nowe możliwości, np. podwyższać szanse na rynku pracy poprzez możliwość wykonywania pracy na odległość (telepraca) lub uczenia się na odległość. Dzięki temu można dokonać poprawy warunków lokalizacji podmiotów gospodarczych. Inne szanse nowoczesnych technologii komunikacyjnych można wykorzystać w rozbudowie **e-Governments** w samorządach (np. składanie wniosków drogą elektroniczną, itd.).

Podsumowanie podrozdziału: Infrastruktura techniczna

Po niemieckiej stronie Euroregionu rozbudowano w ostatnich latach dostęp domostw prywatnych do **wodociągów i kanalizacji** komunalnej. Przyłączenie do kanalizacji wynosi jedynie 84,5%, co jest poniżej średniej Brandenburgii, jak i całych Niemiec. W związku z rozwojem demograficznym 100%-owe przyłączenie do sieci publicznych w Euroregionie jest niemożliwe. O wiele bardziej faworyzowane mają być indywidualne urządzenia utylizujące ścieki. W przypadku przyłączeń do wodociągów stopień ten po niemieckiej stronie Euroregionu przewyższał średnią krajową i federalną wynosząc 99,89%. Po polskiej stronie istnieją szczególnie na terenach wiejskich deficyty w przyłączeniu do wodociągów oraz kanalizacji. Po stronie polskiej zastosowanie **nowoczesnych technologii komunikacyjnych** (Internet, ISDN, PC) przede wszystkim na terenach wiejskich nie jest jeszcze zadowalające, ale można przyjąć, iż ze względu na to, że rozwój nowoczesnych technologii stanowi podstawę dzisiejszego funkcjonowania, wskaźnik zastosowania technologii komunikacyjnych wzrasta i będzie w przyszłości wzrastać.

5.2 Infrastruktura drogowa

W ujęciu ponadregionalnym Euroregion wpisuje się w część korytarza paneuropejskiego III⁹ z transgraniczną osią komunikacyjną Berlin - Cottbus - Wrocław (autostrada 15 / A 18 łącząca północny zachód z południowym wschodem). Bardzo ważnym elementem na mapie drogowej jest autostrada A2 z Berlina do Warszawy ułatwiająca łączność portu lotniczego w Babimoście z międzynarodową siecią komunikacyjną. Cały lubuski odcinek autostrady A2 funkcjonuje już od 2011 r. A2 liczy ok. 85 km. Kolejną ważną osią komunikacyjną jest Europejski Korytarz Transportowy tworzony głównie przez autostradę A-18. W tym obszarze strefa rozwoju dotyczy głównie osi: Żary - Żagań – Szprotawa.

Ponadto Polską część ESNB przecina z północy na południe trasa szybkiego ruchu S3 – w chwili obecnej również do użytku jest oddany cały lubuski odcinek tego korytarza transportowego (Trasa E65: Malmö – Świnoujście – Szczecin - Gorzów Wlkp. – Zielona Góra – Nowa Sól – Polkowice – Legnica – Lubawka – Praga – Wiedeń).

W tabeli poniżej przedstawiono najważniejsze główne szlaki komunikacyjno-drogowe Euroregionu. Większość autostrad ma swój początek na autostradzie A10 przebiegającej w formie zewnętrznego pierścienia, nazywanego „berlińskim ringiem”.

⁹ Przebieg: Berlin/Drezno – Wrocław – Katowice – Lwów/Kijów (ok. 1.640 km całkowitej długości). Łącznie Unia Europejska ustaliła 10 korytarzy paneuropejskich bazując na sieci transeuropejskich (TEN) jako podstawę sieci drogowej dla całej Europy

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Tabela 16. Główne szlaki komunikacyjne w zestawieniu

Droga	Oznaczenie / przebieg
Autostrady	<ul style="list-style-type: none">• BAB 15 / A 18 (Berlin - Cottbus - Forst - Wrocław - Przemyśl - Kijów)• A2 (Berlin - Warszawa)• A113 (Berlin-Drezno-Cottbus)
Drogi krajowe i szybkiego ruchu	<ul style="list-style-type: none">• S3 (Szczecin - Zielona Góra - Praga - Wiedeń)• 32 (Gubinek - Zielona Góra)• B 97 (Hoyerswerda - Spremberg - Cottbus - Peitz - Guben)• B 112 (BAB A 15 - Forst - Guben - Eisenhüttenstadt - Frankfurt n. Odrą)• B 115 (BAB 15 - Döbern - Bad Muskau)• B 122 (Forst (Lausitz) - Cottbus)• B 156 (Großräschen - Spremberg - Bad Muskau - Weißwasser).• B 168 (Eberswalde - Fürstenwalde - Lieberose - Peitz)• B 169 (Elsterwerda - Senftenberg - Drebkau - Cottbus)• B 320 (Guben - Lieberose - Lübben (Spreewald))

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZDW.

Drogami krajowymi o znaczeniu transgranicznym są drogi B 97, B 112, B 115 oraz B 156. Istniejące jeszcze deficyty w rozbudowie dróg krajowych po niemieckiej stronie Euroregionu usuwane są w szczególności dzięki budowie obwodnic. O jakości infrastruktury drogowej decyduje przede wszystkim dostępność obszarów, która jest wyrażona gęstością dróg. W województwie lubuskim parametr ten wynosi 58,4 km/100 km² (Polska- 87,6 km). Powiatami w polskiej części Euroregionu, które cechuje najwyższy wskaźnik gęstości dróg o nawierzchni twardej są powiat zielonogórski, nowosolski i żarski. Częściowo zła jakość rozbudowanych głównych szlaków komunikacyjnych po polskiej stronie Euroregionu ma być poprawiona dzięki rozpoczęciu, budowaniu lub ukończeniu niżej wymienionych zadań drogowo-budowlanych:

- Rozbudowa autostrady A18 (przedłużenie autostrady federalnej A15 z Olszyny do Wrocławia, docelowo do Forst) – rozpoczęto w 2019 r. Całość inwestycji składa się z 4 odcinków o łącznej długości ok. 70 km na trasie Olszyna-Golnice i dotyczy remontu zdewastowanego południowego odcinka drogi oraz dostosowanie go do parametrów autostrady. Koniec prac nad remontem 22 km odcinka, planowany jest na rok 2023.
- Budowa obwodnic, między innymi w Sulechowie, Lubsku, Krośnie Odrzańskim, Kargowej i Żarach.

Zasadniczo transgraniczne połączenie drogowo-techniczne w Euroregionie jest utrudnione przez położenie nad Odrą i Nysą Łużycką. Należy jednak wspomnieć, iż są podejmowane kroki w celu polepszenia tego stanu.

Jeszcze w poprzednim okresie programowania podpisano list intencyjny, dotyczący budowy mostu granicznego na Nysie Łużyckiej pomiędzy miejscowościami Lodenau/miasto Rothenburg i Sobolice/gmina Przewóz dla ruchu drogowego z wyłączeniem ruchu ciężarowego. Lodenau/miasto Rothenburg zlokalizowane jest w Saksonii, niemniej inwestycja znacznie poprawi spójność pomiędzy południową niemiecką częścią i polskim obszarem ESNB.

Porozumienie dotyczy także przebudowy drogi do mostu po stronie polskiej. Wspólny projekt partnerów polskich i niemieckich ma przyczynić się do rozwoju współpracy transgranicznej oraz ułatwić zbliżenie obywateli i organizacji dla rozwoju gospodarki i turystyki.

Innym ważnym szlakiem komunikacyjnym, alternatywnym do A-2, jest droga krajowa nr 32 prowadząca od Gubinka aż do granic województwa w okolicach Kargowej. Istotnym elementem tego szlaku jest budowa mostu na Odrze Miłsko-Przewóz. Zadanie budowy mostu na rzece Odrze w Miłsku zostało zaakceptowane i wpisane do przyjętego 21.03.2012 r. Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego. Po uzyskaniu wymaganych decyzji, wojewoda wydał zgodę na rozpoczęcie prac pod koniec listopada 2019 r. Budowa tego mostu rozpoczęła się zatem pod koniec 2019. Most pierwotnie miał być gotowy na 2021 r., jednak prace rozpoczęły się niemal z 9 miesięcznym opóźnieniem. W kontekście rozwoju układu drogowego na terenie Euroregionu jest to ważne zadanie. Stwierdzono też potrzebę budowy innych mostów: w gminach Przewóz i Brody oraz utworzenie ewentualnego promu Ratzdorf-Kosarzyn. Ratzdorf jest zlokalizowany w Euroregionie Pro Europa Viadrina (Landkreis Oder Spree), jednak prom mimo wszystko przyczyni się do skrócenia czasu podróży pomiędzy polską i niemiecką częścią ESNB.

Poniższa tabela pokazuje połączenia drogowe pomiędzy Cottbus, a Zieloną Górą, Guben, Dreznem i Forst.

Tabela 17. Połączenia drogowe między najważniejszymi miejscowościami Euroregionu

Z Cottbus do:	Czas przejazdu	Długość trasy w km	Nazwa drogi
Zielona Góra	1:40	105	B168, L473, B97; 32
Drezno	1:25	110	B169, B96, A13, A4, 170
Guben	0:45	40	B168, L50
Forst	0:30	30	B168, A15, B112

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZDW

W latach 2013-2018 stan dróg po polskiej stronie ESNB uległ znacznej poprawie, do czego przyczyniły się również środki europejskie. Tylko od 2013 roku w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na drogi lokalne w województwie lubuskim przeznaczono pomoc w wysokości niemal 17,2 mln Euro (73 875 318,00 zł), która trafiła do 82 jednostek samorządu terytorialnego, w tym 7 powiatów i 45 gmin (zob. prow.lubuskie.pl). Z kolei na rozwój transgranicznej infrastruktury drogowej (połączenia do granicy), wraz ze ścieżkami rowerowymi wzdłuż dróg kołowych i inne rozwiązania komunikacyjne przeznaczono 17 mln Euro (ok. 72 mln zł) – w ramach INTERREG VA.

Drogi wykorzystywane przed 1989 r. po obu stronach granicy jako drogi wojskowe do transportu wzdłuż granicy są obecnie wykorzystywane jako lokalne drogi publiczne. Po niemieckiej stronie stan tej infrastruktury jest lepszy. Na niezłym poziomie jest układ drogowy od Zelz do Breslack. Ponadto biegnie też świetna ścieżka rowerowa Oder-Neisse Radweg. Jednocześnie rozbudowa tzw. trasy Oder-Lausitz posuwa się bardzo powoli w kierunku północnym.

Po polskiej stronie – od Przewozu do Łęknicy droga jest bardzo wyboista na długim odcinku nierówny bruk. Z Łęknicy konieczna jest zmiana kierunku na Trzebiel. Z Trzebiela do Tuplic jest już dobra droga. Tuplice – Brody droga jest zdewastowana. Z Brodów do Gubina trzeba ponownie zmienić kierunek, odbijając od granicy, bo stan drogi Zasieki przez Janiszowice, Mielno, Strzegów do Polanowic jest bardzo zły. Natomiast już od Polanowic do Gubina i z Gubina do Kosarzyna droga jest w dobrym stanie.

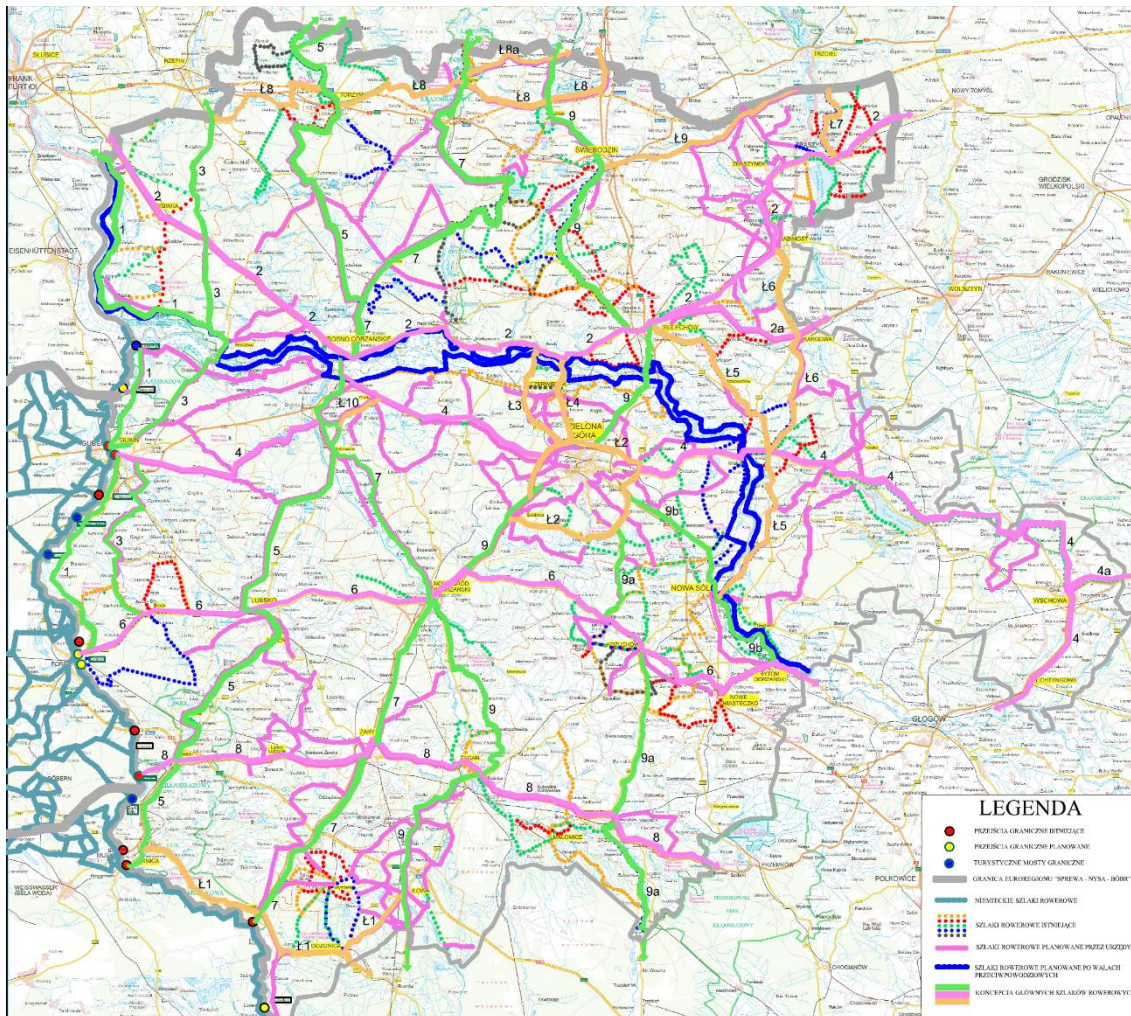
Po niemieckiej stronie Euroregionu funkcjonuje wygodna sieć ścieżek rowerowych. W ostatnich latach rozbudowywano w szczególności sieć **dróg rowerowych i spacerowych** w obszarze przy granicy. Sieć ta liczy dzisiaj ponad 500 km długości oferując liczne atrakcje turystyczne.

Po polskiej stronie zrealizowano sporo inwestycji w zakresie rozbudowy dróg rowerowych – ze środków RPO Lubuskie 2020, zrealizowano ok. 100 km dróg rowerowych, w tym na terenie miasta Zielona Góra, powiatu zielonogórskiego, powiatu nowosolskiego. W powiatach przygranicznych realizowano budowę dróg rowerowych w gminach przygranicznych. Sieć dróg rowerowych po polskiej stronie nadal jest niespójna i jest zbyt niekompletna, by wystarczyła do tego, aby stać się siecią dróg dla alternatywnej komunikacji. Niemniej jednak znacząco zmniejszono w ostatnich kilku latach dysproporcję w jakości infrastruktury tego rodzaju po polskiej i niemieckiej stronie.

Jak ilustruje rysunek poniżej, nie istnieje jeszcze połączona sieć dróg rowerowych lub odpowiednie ułożenie tras. Transgraniczne połączenie sieci dróg rowerowych istnieje do tej pory jedynie w założeniach. W 2002 roku opracowano „Koncepcję urbanistyczną w zakresie wytyczenia szlaków rowerowych w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr, którą zaktualizowano w roku 2009. Koncepcja przedstawia szlaki euroregionalne, które w różny sposób łączą miejscowości Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr. Drogi te przechodzą przez najbardziej atrakcyjne miejsca i obiekty: zabytki, jeziora, punkty widokowe, parki krajobrazowe, rezerваты, pomniki przyrody i inne atrakcje turystyczne. Jak czytamy w Koncepcji: istniejących szlaków rowerowych w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr jest stosunkowo niewiele, z tym, że są okolice gdzie jest ich dość dużo, szczególnie wokół jezior, rzek i atrakcji turystycznych. Nie tworzą one jednak sieci szlaków, którymi można by się poruszać po całym regionie. Odpowiedzią na ten problem jest podjęta przez Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr próba połączenia dobrze rozwiniętej sieci dróg rowerowych po stronie niemieckiej z planowanymi i częściowo już istniejącymi odcinkami szlaków rowerowych po stronie polskiej (w kierunkach: wschód – zachód i północny-wschód – zachód).

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Ilustracja 5. Koncepcja sieci dróg rowerowych w ESNB.

Źródło: <http://euroregion-snb.pl/mapa>

Ponadto opracowano między innymi też Projekt „Rowerem bliżej” - szlaki Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr (lider: gmina Sulechów), współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska (województwo lubuskie) - Brandenburgia 2007-2013.

Obok ścieżek rowerowych coraz większego znaczenia nabiera sieć tras jeździeckich i tu również istnieje pilna potrzeba rozbudowy dróg do jazdy konnej dla celów turystycznych.

W Euroregionie są dzisiaj **następujące przejścia graniczne** dla samochodów osobowych, ciężarowych oraz przejścia kolejowe: Guben - Gubin, Guben/Schlagsdorf - Gubinek, Forst – Olszyna, Forst – Zasięki, Siedlec-Zelz. Po polskiej stronie Euroregionu znajdują się dwa dodatkowe przejścia graniczne dla samochodów osobowych (Łęknica - Bad Muskau oraz Przewóz - Podrosche), przy czym wymienione miasta po niemieckiej stronie nie należą do Euroregionu. Forst - Olszyna jest najczęściej uczęszczanym przejściem granicznym, ponieważ przebiega przez nie trasa tranzytowa z Berlina przez Cottbus do Wrocławia (autostrada federalna A15/ autostrada A18).

Celem Brandenburgii jest rozwijanie i wspieranie regionu przygranicznego graniczącego z Polską jako pomost łączący wschód z zachodem. Modernizacja istniejących osi komunikacyjnych i rozbudowa nowych odgrywa znaczącą rolę z racji, iż Euroregion leży w paneuropejskich korytarzach drogowych. Oczekiwany jest wzrost ruchu osobowego i towarowego na granicy polsko-niemieckiej.

Ponadto zgodnie z aktualną diagnozą społeczno-gospodarczą województwa lubuskiego wskazuje się, iż wysoką pozycję gospodarczą posiadają te gminy, które położone są wzdłuż istotnych szlaków komunikacyjnych, w tym gmina Świebodzin, leżąca na przecięciu głównych dróg województwa oraz gminy przygraniczne, położone wzdłuż szlaków w kierunku Niemiec (m.in. Gubin i Łęknica), stąd podkreśla się wagę budowy ww. przepraw mostowych, przebudowę południowej jezdni drogi A18 Olszyna – Golnice oraz skomunikowanie tras międzynarodowych z lotniskiem w Babimoście¹⁰.

Transgraniczny kolejowy transport pasażerski w Euroregionie jest niezadowolający (brak bezpośrednich połączeń pomiędzy niemiecką i polską częścią SNB poza pociągiem kulturalnym, ograniczonym czasowo tylko do końca 2020 r.), czas podróży z Cottbus wynosi jedną godzinę do Żar, a do Zielonej Góry brak bezpośrednich połączeń. Obecnie PKP Polskie Linie Kolejowe SA nie planuje żadnych działań w Euroregionie z wyjątkiem remontu mostu na Odrze Nietkowiec na C-E 59 oraz budowy skrzyżowania kolejowego na krzywej łączącej w Czerwieńsku.

Oferta Kolei Niemieckich (DB) skierowana na przewóz osób została znacznie ograniczona. Z tego powodu jest niewiele możliwości podróżowania z niemieckiej części Euroregionu (Guben lub Forst) do polskiej części lub odwrotnie. Również sprawne połączenie kolejowe z Berlina przez Cottbus do Wrocławia jest konieczne, aby odciążać ruch osobowo-towarowy na drogach oraz aby umożliwić bezpośrednie połączenie kolejowe południowo- zachodnich terenów przemysłowych Polski z południową Brandenburgią, Berlinem i Niemcami środkowymi. Ogólny stan techniczny eksploatowanej w województwie lubuskim kolei jest niezadowolający, w związku z czym konieczne jest budowanie nowej infrastruktury kolejowej i modernizacja dotychczasowej. Wyjątek stanowi linia E 20 na trasie Warszawa-Berlin, która zapewnia dobre połączenie z Brandenburgią.

Międzynarodowy kolejowy transport pasażerski w Euroregionie jest zatem bardzo niezadowolający; nawet w obecnych planach inwestycyjnych ważne projekty, takie jak rozbudowa linii Cottbus - Forst - Żary - Żagań - Legnica i Guben - Gubin - Zbąszynek, znajdują się jedynie na listach rezerwowych. Dzięki włączeniu połączenia Gubin - Zbąszynek do programu Polska Kolej+ oraz tras Cottbus - Forst i Guben – granica państwa do listy działań w ustawie o dostosowaniu strukturalnym, istnieją realne szanse realizacji w przyszłości, przynajmniej w przypadku niektórych działań centralnych.

¹⁰ Diagnoza społeczno-gospodarcza województwa lubuskiego, Zielona Góra, kwiecień 2019, s. 51-54.

Inicjatywy mające na celu poprawę międzynarodowych połączeń kolejowych dla pasażerów:

- Projekt RailBLU, który będzie realizowany przez MIL Brandenburgia, VBB i Województwo Lubuskie w latach 2019-2021 i ma na celu zbadanie perspektyw ruchu transgranicznego pomiędzy Brandenburgią a Lubuskiem.
- Projekt „Rewitalizacja dalekobieżnego połączenia kolejowego Lipsk-Poznań” zgłoszony przez Verkehrsclub Brandenburg we współpracy z Euroregionem i Towarzystwem Polsko-Niemieckim w konkursie na sztandarowe projekty wspólnej koncepcji przyszłości dla polsko-niemieckiego obszaru połączeń międzysystemowych (GZK 2030) i nagrodzony przez jury.
- Następnie powstała polsko-niemiecka grupa robocza (AG Kolej LePo), składająca się z przedstawicieli Euroregionu Spree-Neiße-Bober, miasta Cottbus, Polsko-Niemieckiego Stowarzyszenia Cottbus, miasta Gubin i Verkehrsclub Brandenburg.

W zakresie transgranicznego ruchu istnieje tylko transgraniczna usługa transportu publicznego z autobusem 858 / 895 (Dworzec autobusowy Forst - Guben - Gubin). W ramach projektu GUB-E-BUS opracowywana jest obecnie koncepcja zrównoważonego transportu dla Euromiasta.

Jak wyżej wspomniano w Krajowym Programie Kolejowym do 2023 rozbudowa linii kolejowej 358 Czerwieńsk – Gubin znajduje się na liście rezerwowej projektów zarejestrowanych w KPK dla Instrumentu „Łącząc Europę” (CEF) i Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Projekt rewitalizacji linii kolejowej nr 14 na odcinku Żagań-Żary-Las oraz linii kolejowej nr 275 na odcinku granica województwa – Żagań znajduje się na liście rezerwowej RPO Lubuskie do 2023 r. Kontynuacja podróży do Legnicy nie jest uwzględniona w RPO Dolnośląskie. Ważną rolę w rozwoju komunikacji na trasie Cottbus-Zielona Góra przez Guben/Gubin, powinna odgrywać linia kolejowa komunikacji pasażerskiej na trasie Czerwieńsk-Gubin. Wszystkie te inwestycje przyczyniają się do skrócenia odległości pomiędzy Poznaniem a Lipskiem czy poprawy współpracy pomiędzy stronami Euroregionu, jak i ich mieszkańcami w przeróżnych sferach życia społecznego i gospodarczego. Do innych połączeń kluczowych dla Euroregionu Spree-Nysa-Bóbr należy zaliczyć połączenie kolejowe Berlin – Cottbus – Forst – Żary – Żagań – Legnica.

Tabela 18. Połączenia kolejowe między najważniejszymi miejscowościami Euroregionu

Z Cottbus do:	Czas przejazdu	Liczba przesiadek	Środek komunikacji [liczba odjazdów w dniu]
Zielona Góra	3:50/5:00	1	EC/RB przez Żary (1) / RE/RB przez Frankfurt [1]
Lipsk	2:30	0/1	RE (8) / RE/RE przez Ruhland [9]
Guben	0:35	0	RE [20]
Forst	0:20	0	RE (18) [1]

Źródło: opracowanie własne.

W Euroregionie znajdują się po niemieckiej stronie **trzy lotniska**: lotnisko Neuhausen funkcjonujące jako aeroklub oraz lotniska Welzow i Drewitz na północny wschód od Cottbus

służące lotnictwu cywilnemu. Po stronie polskiej są **dwa lotniska**: Zielona Góra / Babimost International Airport oraz lotnisko Przylep / Zielona Góra. Jednak port lotniczy Zielona Góra-Babimost odgrywa znaczącą rolę w regionie. Stan terminalu pasażerskiego jest oceniany jako bardzo dobry i jest przystosowany do obsługi 100 000 pasażerów rocznie. Zasadne wydaje się skomunikowanie połączeń drogowych poprzez Forst z lotniskiem Berlin-Schönefeld, z którego korzysta coraz więcej mieszkańców południowej części województwa lubuskiego czyli Żar, Lubska, Żagania i Szprotawy, a także turystów i inwestorów odwiedzających tą część województwa.

Po niemieckiej stronie Euroregionu transport wodny nie odgrywa żadnej roli, ponieważ Nysa nie nadaje się do transportu wodnego ze względu na liczne jazy oraz na niewielką głębokość. Po stronie polskiej transport wodny odbywa się głównie na Odrze, która jest powiązana z systemem polskich (poprzez Wartę - Noteć - Kanał Bydgoski - Wisłę) i europejskich (poprzez kanały Odra – Szprewa i Odra – Hawela) dróg wodnych. W miejscowościach Nowa Sól, Cigacice, Krosno Odrzańskie, Bytom Odrzański i Urad są porty rzeczne.

Podsumowanie podrozdziału: Infrastruktura drogowa

W ujęciu **ponadregionalnym** Euroregion wpisuje się w część korytarza paneuropejskiego III z transgraniczną osią komunikacyjną Berlin - Cottbus - Wrocław (autostrada 15 / A 18 łącząca północny zachód z południowym wschodem). Bardzo ważnym elementem na mapie drogowej jest autostrada A2 z Berlina do Warszawy ułatwiająca łączność portu lotniczego w Babimoście z międzynarodową siecią komunikacyjną. Cały lubuski odcinek autostrady A2 funkcjonuje już od 2011 r. A2 liczy prawie 360 km. Kolejną ważną osią komunikacyjną jest Europejski Korytarz Transportowy tworzony głównie przez autostradę A-18. W tym obszarze strefa rozwoju dotyczy głównie osi: Żary - Żagań – Szprotawa.

Ponadto Polską część ESNB przecina z północy na południe trasa szybkiego ruchu S3 – w chwili obecnej również do użytku jest oddany cały lubuski odcinek tego korytarza transportowego, z wyjątkiem drugiego pasa na moście stanowiącym przeprawę przez rz. Odrę pomiędzy Zieloną Górą a Sulechowem (Trasa E65: Malmö – Świnoujście – Szczecin - Gorzów Wlkp. – Zielona Góra – Nowa Sól – Polkowice – Legnica – Lubawka – Praga – Wiedeń).

Nie istnieje przepustowa oś tranzytowa wschód-zachód łącząca Lipsk z Cottbus i Zieloną Górą, jako gospodarczo ważnym ośrodkiem po polskiej części Euroregionu. Zasadniczo transgraniczne połączenie drogowo-techniczne w Euroregionie jest utrudnione przez położenie nad Nysą Łużycką. Przez dziesięciolecia połączenia komunikacyjne pomiędzy terenami po zachodniej i wschodniej części Euroregionu były bardzo ograniczone. Zarówno po polskiej jak i niemieckiej stronie prowadzone są działania w celu poprawy jakościowej ponadregionalnej sieci dróg.

Po niemieckiej stronie Euroregionu funkcjonuje wygodna sieć ścieżek rowerowych. W ostatnich latach rozbudowywano sieć dróg rowerowych i spacerowych w obszarze przy granicy. Sieć ta liczy dzisiaj ponad 500 km długości oferując liczne atrakcje turystyczne.

Po polskiej stronie zrealizowano sporo inwestycji w zakresie rozbudowy dróg rowerowych – ze środków RPO Lubuskie 2020, zrealizowano ok. 100 km dróg rowerowych, w tym na terenie miasta Zielona Góra, powiatu zielonogórskiego, powiatu nowosolskiego. W powiatach przygranicznych realizowano budowę dróg rowerowych w gminach przygranicznych. Sieć dróg rowerowych po polskiej stronie nadal jest nie spójna i wiele brakuje, aby była wystarczająca, aby być siecią dróg dla alternatywnej komunikacji. Niemniej jednak znacząco zmieniono w okresie ostatnich kilku lat znaczącą dysproporcję w jakości infrastruktury tego rodzaju po polskiej i niemieckiej stronie.

5.3 Opieka społeczna / infrastruktura społeczna

Infrastruktura szkolna w niemieckiej części Euroregionu, tak jak w całej Brandenburgii, zmieniła się w latach 2014 i 2018 ze względu na negatywny rozwój demograficzny. Zmniejszyła się zarówno ilość szkół ogólnokształcących i zawodowych jak i ilość uczniów uczęszczających do tych szkół. W wyżej wymienionym okresie ilość szkół ogólnokształcących zmalała o 8,11%, a liczba uczniów o 4,21%. Widoczny jest efekt zmian demograficznych, które prowadzą do braków infrastrukturalnych (w szczególności po polskiej stronie). W tym samym czasie zwiększyła się liczba szkół zawodowych z 4 do 5, zmniejszyła się jednak liczba uczniów tych szkół o 3,76%.

Tabela 19. Szkoły w niemieckiej części Euroregionu

Lata	Szkoły	Ilość uczniów
Szkoły ogólnokształcące		
2014/2015	74	17 889
2016/2017	68	17 135
Szkoły zawodowe		
2014/2015	4	5 529
2016/2017	5	5 321

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych Brandenburg 2019

W polskiej części Euroregionu odnotowano w latach 2014-2018 zmniejszenie się liczby szkół zawodowych. Odnotowano też znaczny spadek liczby uczniów, kształcących się w tych szkołach (szkoły: -68,75%, uczniowie: -62,21%). Wartości dotyczące szkół ogólnokształcących w polskiej części Euroregionu kształtowały się już bardziej korzystnie, bowiem wzrosła liczba szkół ogólnokształcących i profilowanych o 39,53 % oraz liczba uczniów o 54,14%. W głównej mierze przyczyną tych zmian były zmiany w strukturze edukacji w Polsce.

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Tabela 20. Szkoły w polskiej części Euroregionu

Lata	Szkoły	Ilość uczniów
Szkoły średnie (licea ogólnokształcące i profilowane)		
2014/2015	43	8 899
2016/2017	60	13 717
Szkoły zawodowe		
2014/2015	80	15 125
2016/2017	25	5 715

Źródło: Wojewódzki Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

W niemieckiej części ESNB stan budynków szkół ogólnokształcących wymaga częściowych remontów. Jednak nie istnieją żadne dane statystyczne dotyczące remontów i związanych z nimi potrzebami finansowymi.

Zmianę struktury uwarunkowaną zmianami demograficznymi można stwierdzić również na przykładzie **przedszkoli**. W latach 2013-2017 liczba przedszkoli po niemieckiej stronie Euroregionu zwiększyła się nieznacznie (z 128 do 132, tj. o 3,12%). Natomiast po stronie polskiej zwiększyła się znacznie (z 158 do 178, tj. o 12,66%). Średnie ilości przedszkoli w Brandenburgii i w całych Niemczech kształtowały się prawie tak samo, bowiem w Brandenburgii wzrosła o 3,1% a w Niemczech o 3,2%. Liczba oferowanych miejsc w przedszkolach kształtowała się korzystnie we wszystkich analizowanych obszarach. Wzrost liczby miejsc w przedszkolach wyniósł 8,39% dla całego Euroregionu, w polskiej części Euroregionu wzrost wyniósł ok. 12%.

Tabela 21. Przedszkola w latach 2013 - 2017

Obszar	2013	2014	2015	2016	2017
Cottbus (powiat grodzki)	53	53	53	55	53
Powiat Szprewa-Nysa	75	76	76	79	79
Część niemiecka	128	129	129	134	132
Powiat krośnieński	14	14	14	14	14
Powiat nowosolski	23	23	24	25	26
Powiat świebodziński	17	19	18	18	18
Powiat wschowski	10	11	13	13	13
Powiat zielonogórski	24	24	23	22	23
Powiat żagański	13	13	14	14	14
Powiat żarski	22	23	23	24	25
Zielona Góra (powiat grodzki)	35	36	40	43	45
Część polska	158	163	169	173	178
Euroregion łącznie	286	292	298	307	310

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Urząd Statystyczny w Poznaniu, 2019

Stacjonarna opieka medyczna po niemieckiej stronie Euroregionu dysponuje 5 szpitalami i 1921 łózkami. Klinika im. Carla Thiema w Cottbus jest największym szpitalem w Brandenburgii. Jako szpital akademicki Berlińskiego Szpitala Charité oraz znaczące centrum chorób serca ma nadrzędną pozycję. Ponadto ważnym ośrodkiem medycznym w zakresie leczenia chorób serca jest Sana-Herzzentrum Cottbus GmbH. Po polskiej stronie najistotniejszym ośrodkiem medycznym jest Szpital Uniwersytecki im. Karola Marcinkowskiego w Zielone Górze Sp. z o.o., który dysponuje 765 łózkami.

Tabela 22. Ochrona zdrowia w Euroregionie w 2018 roku

Obszar	Szpitaly	Łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności	Łóżka na każde 1.000 mieszkańców	Lekarze łącznie	Lekarze na każde 1.000 mieszkańców	Stomatolodzy
Część niemiecka	5	81,6	8,2	943	4,1	204
Część polska ¹¹	b. d.	30,5	3,05	643	1,2	183
Euroregion łącznie	5	56,05	5,62	1 586	2,6	387
Brandenburgia	52	152,44	6,1	8 542	3,4	1.896
Woj. lubuskie	19	41,4	4,14	3 907	3,8	588

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

W niemieckiej części Euroregionu na 1000 mieszkańców przypada 8,2 łóżek szpitalnych, co wykracza ponad średnią dla całej Brandenburgii (6,1 łóżek na każde 1.000 mieszkańców). W polskiej części na każde 1000 mieszkańców przypada ponad 3 łóżka. Podobnie jest z opieką lekarską po niemieckiej stronie, w której działa ponad 4 lekarzy czynnych zawodowo na każde 1000 mieszkańców. Wartość ta jest wyższa od średniej wartości w całej Brandenburgii (3,4 lekarzy na każde 1000 mieszkańców). W części polskiej Euroregionu pracuje 1,2 lekarzy na każde 1000 mieszkańców. W całym Euroregionie działa 1586 lekarzy (po niemieckiej stronie 943, a po polskiej 643), co oznacza, iż prawie 2 lekarzy przypada na 1000 mieszkańców Euroregionu.

Aby móc zagwarantować dalsze powiązanie ochrony zdrowia po obu stronach Euroregionu, funkcjonuje na tym obszarze. Projekt DIALOG. Warunki demograficzne i rozwój sytuacji demograficznej oraz deficyty strukturalne w regionie przygranicznym po obu stronach Nysy są podobne. Aby utrzymać i kształtować region na przyszłość, konieczna jest realna struktura podstawowej opieki zdrowotnej. Celem projektu jest osiągnięcie wysokiej jakości i wyspecjalizowanych usług medycznych poprzez współpracę transgraniczną z partnerami bezpośrednio na granicy. W tym celu ważne było, aby osoby i instytucje działające w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr otrzymały przegląd struktur zaopatrzenia, podstaw

¹¹ Analiza służby zdrowia w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

prawnych, podstawowej struktury systemów opieki zdrowotnej w Polsce i w Niemczech, jak również potencjału i potrzeb. Istotny aspekt występuje w obszarze transgranicznych służb ratowniczych. Jest to bardzo praktyczny przykład potrzeby wspólnych działań na rzecz pacjentów. Obecny opis stanu stanowi konkretny rezultat projektu „DIALOG”, finansowanego w ramach programu współpracy INTERREG VA Brandenburgia - Polska 2014-2020, realizowanego wspólnie przez Euroregiony Pro Europa Viadrina i Sprewa-Nysa-Bóbr.

Bliskim partnerem ESNB w zakresie działania w obszarze zdrowia jest Polsko-Niemieckie Stowarzyszenia na rzecz Zdrowia i Spraw Socjalnych. Współpraca polsko-niemiecka na tym polu dotyczy też współpracy pomiędzy klinikami oraz wymiany doświadczeń. Organizowane są konferencje, szkolenia personelu medycznego i zarządzającego, panele dyskusyjne oraz prowadzi się koordynacje nad opracowaniami i programami. Realizowana jest również wymiana doświadczeń pomiędzy związkami zawodowymi funkcjonującymi w ochronie zdrowia po obu stronach granicy. Współpraca w zakresie ratownictwa medycznego i usuwania katastrof. W 2016 roku Szpital Wojewódzki SP ZOZ w Zielonej Górze stał się Szpitalem Uniwersyteckim im. Karola Marcinkowskiego w Zielonej Górze Sp. z o.o., w tym też roku uruchomiono na Uniwersytecie Zielonogórskim nowy kierunek: medycyna. Na uczelni realizowana jest nauka na 6 kierunkach medycznych (liczba miejsc dla studentów – 1000), dodatkowo w BTU Cottbus-Senftenberg wkrótce zostaną uruchomione kursy medyczne. Daje to duży potencjał do współpracy pomiędzy uczelniami i szpitalami w obszarze zdrowia.

Szpital W Zielonej Górze współpracuje już teraz ze szpitalem w Cottbus, jak również z Kliniką w Bad Saarow, w zakresie m.in. wymiany doświadczeń. Realizowana jest również współpraca pomiędzy Lubuskim Oddziałem Narodowego Funduszu Zdrowia a Niemiecką Kasą Chorych AOK w Cottbus.

Bardzo ważnym negatywnym aspektem, wpływającym na funkcjonowanie służby zdrowia po polskiej stronie jest rezygnacja z prowadzenia szpitali w Gubinie i Krośnie Odrzańskim przez Grupę Nowy Szpital. Szpitale w Krośnie Odrzańskim i Gubinie przestały funkcjonować pod koniec 2016 r. Placówki zostały ponownie przejęte przez samorządy. 13 stycznia 2017 r. oficjalnie zaczęła działać spółka samorządowa Zachodnie Centrum Medyczne (utworzone przez powiat krośnieński i miasto Gubin, które w 2019 r. zrezygnowało z udziału ZCM) jako nowy operator placówek.

Sytuacja ta to był precedensowy w Polsce przypadek, kiedy przy zmianie podmiotu zarządzającego doszło do przerwania działalności lecznicy. Ewakuowano wszystkich pacjentów, wypowiedziane zostały umowy z pracownikami oraz kontrakt z NFZ.

W chwili obecnej Szpital w Krośnie prowadzi działalność, nie działają jeszcze wszystkie oddziały – ostatnio uruchomiono oddział Interny, niemniej brakuje sprzętu i lekarzy. Szpital w Krośnie Odrzańskim obecnie jest jedynym szpitalem w powiecie krośnieńskim.

W związku z występującą po obu stronach granicy niepokojącą tendencją dotyczącą lawinowego wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym ($\geq 60/65$ lat – Kobiety / Mężczyźni), szacowany ogromny wzrost obciążenia demograficznego do 2030 roku wpływa na ocenę tej sytuacji jako „srebrne tsunami”. W związku z powyższym konieczne jest pełne zaangażowanie po stronie tworzenia zaplecza i coraz to nowych usług społecznych i zdrowotnych dla seniorów po obu stronach granicy, wiązać się to będzie z tworzeniem coraz to nowych Domów Seniora i ofert społecznych na poziomie gmin, jak również z intensyfikacją działalności w ramach istniejących instytucji senioralnych. Przy czym zaznaczyć należy, że sytuacja pod względem oferty dla seniorów jest na znacznie wyższym poziomie po niemieckiej stronie ESNB.

W Euroregionie istnieje, przynajmniej po stronie niemieckiej, względnie szeroka oferta kulturalna i możliwości spędzania czasu wolnego. **Po niemieckiej stronie** jest wiele muzeów, galerii, izb tradycji, bibliotek, kin. Funkcjonują również szkoły wieczorowe dla ludności (Volkshochschule) oraz szkoły muzyczne. Jeśli chodzi o sport i spędzanie czasu wolnego, to istnieje duża ilość ośrodków sportowych, jak np. centrum sportów lotniczych, kręgielnie, tory gokartowe, ośrodki jeździeckie, kluby golfowe, boiska do tenisa czy kąpieliska kryte i otwarte. Ponadregionalne znaczenie ma zoo w Cottbus, Teatr Państwowy Cottbus oraz zamek Branitz z Muzeum Księcia Pücklera. Po polskiej stronie Euroregionu istnieje również ciekawa oferta dotycząca spędzania wolnego czasu, w tym kilkadziesiąt bibliotek, kilkanaście muzeów, w tym Muzeum Ziemi Lubuskiej, Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie, kina, Teatr Lubuski, galerie i salony sztuki. Dużym atutem polskiej części ESNB są branżowe cykliczne imprezy kulturalne, przyciągające widownię z całego kraju i z zagranicy.

Należy jednak zauważyć, iż w okresie 2014-2018 nastąpił spadek czytelników w bibliotekach publicznych (5,1%) czy osób odwiedzających muzea (11,3%). W zamian za to wzrosła liczba widzów w kinach (106%) i ćwiczących w klubach sportowych (7,1%).

Szczególne znaczenie po niemieckiej stronie Euroregionu mają Łużycanie, którzy swoimi tradycjami i zwyczajami znacznie wzbogacają życie kulturalne, a ze względu na pochodzenie słowiańskie i swój język stanowią ważne ogniwo w polsko- niemieckim Euroregionie. Jest ich po obu stronach Szprewy około 30 - 40.000 Górnych i 10 - 20.000 Dolnych Łużyczan (informacja za: www.prolusatia.pl). Na terenie niemieckiej części Euroregionu działa społeczno-kulturalna organizacja Serbów Łużyckich „Domowina” – związek organizacji Łużyckich. Domowina od 2016 roku jest też członkiem Euroregionu „Spree-Neiße-Bober” e.V. Organizacja posiada główną siedzibę w Budziszynie (Bautzen) w Kraju Związkowym Saksonia, funkcjonuje od 1912 roku.

W Cottbus znajduje się dodatkowo przedszkole Łużyckie, gimnazjum Łużyckie oraz inne instytucje Łużyckie, jak np. muzeum. Po polskiej stronie istnieje jeszcze Skansen SerboŁużycki w miejscowości Buczyny.

Domowina angażuje się również w sprawy utrzymania i rozwoju gospodarczego jak i w turystyczną popularyzację regionu rozciągającego się od Gór Łużyckich poprzez Łużyce

Środkowe z ciągiem jezior powstałym na dawnych terenach kopalni odkrywkowych węgla brunatnego aż do Błot na Łużycach Dolnych. Wszystkie przedsięwzięcia dotyczące zachowania i rewitalizacji języka narodowego mają, w działalności Domowiny i jej językowego centrum WITAJ, priorytetowe znaczenie. Projekt WITAJ miał swój początek w roku 1998 z liczbą 14 dzieci w przedszkolu w Cottbus-Sielow, a w roku 2004 już ponad 400 chodziło do 6 przedszkoli WITAJ oraz do 13 dalszych grup WITAJ w Saksonii i Brandenburgii.

Łącznie istnieje wiele możliwości wymiany dzieci i młodzieży (uczniów, praktykantów, studentów) oraz dorosłych, w takich dziedzinach jak: edukacja, kultura, opieka zdrowotna, sprawy społeczne i sport. Stanowi to zbiór doświadczeń, który nie jest dostępny poza Euroregionem w innych regionach w Polsce lub w Niemczech. Powyższe mocne strony przeciwstawiane są słabościom, które na podstawie zebranych dotychczasowych doświadczeń we współpracy transgranicznej utrudniają wymianę transgraniczną oraz współdziałanie. Do słabości należą:

- ⇒ niska znajomość języka drugiego partnera, przede wszystkim po stronie niemieckiej,
- ⇒ słabo rozwinięte infrastruktury kulturalne, sportowe i inne społeczne, które mają oddziaływanie transgraniczne,
- ⇒ niewystarczająca wiedza o strukturach administracyjnych i kulturze administracyjnej po obu stronach granicy.

Przykładem wymiany doświadczeń, spostrzeżeń i umacniania więzi polsko-niemieckich są różnego typu wspólne inicjatywy, spotkania obu stron, z reguły o charakterze tematycznym, zgodnie z informacją podaną w rozdziale 2. Odbywały się one w następujących miejscach po stronie polskiej:

- 1) miasto Zielona Góra: Europejska Szkoła Sportowa, Zielonogórski Ogród Botaniczny, Zespół Szkół Europejskich,
- 2) powiat krośnieński: Centrum Krzewienia Kultury Polskiej i Niemieckiej w Gubinie, Zamek Piastowski w Krośnie Odrzańskim, Budynek Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr - euroregionalne centrum współpracy polsko niemieckiej w Gubinie, Fara Gubińska - Centrum Spotkań Polsko – Niemieckich w Gubinie,
- 3) powiat nowosolski: Nowosolski Port nad Odrą w Nowej Soli, Zamek w Kożuchowie, Dom Gościa w miejscowości Miłaków, Polsko-Niemiecka Fabryka Młodzieży jako inicjatywa podjęta przez Powiatowe Centrum Edukacji w Nowej Soli,
- 4) powiat słubicki: Polsko-Niemieckie Centrum Spotkań i Szkolenia Służb Ratowniczych Pogranicza przy OSP w Cybince,
- 5) powiat świebodziński: Centrum Spotkań Polsko-Niemieckich w Zbąszynku, Ośrodek rehabilitacyjno-wypoczynkowy w Przełazach
- 6) powiat wschowski: I Zespół Szkół im. Stanisława Staszica we Wschowie,
- 7) powiat zielonogórski: Budowa centrum spotkań polsko – niemieckich w Podlegórzcu, Centrum Współpracy Polsko-Niemieckiej w Ochli - świetlica wiejska, Centrum Spotkań Polsko-

Niemieckich w Przylepie /Zielona Góra, Kompleks sportowo-rekreacyjny w Babimoście, "Centrum Europejskich Kultur Regionalnych – Muzeum Etnograficzne w Ochli, Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji" w Drzonkowie / Zielona Góra,

8) powiat żagański: "Pałac Książęcy - dziedziniec i park przypałacowy w Żaganiu, Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteki w Wymiarkach, Polsko Niemieckie Centrum Kształcenia i Wymiany w Szprotawie, Centrum sportu i rekreacji w Żaganiu, Gminne Centrum Kultury i Sportu w Hłowej,

9) powiat żarski: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Jasieniu, Lubski Dom Kultury, Świetlica Wiejska w Górzynie, Stary Folwark w Żarach, Młodzieżowe Centrum Spotkań w Przewozie.

W niemieckiej części ESNB (wybrane):

1) powiat Szprewa-Nysa: Naemi-Wilke-Stift w Guben; Stad- und Industrimuseum w Guben; Stadt Guben Museum

2) Cottbus: Stadthalle Cottbus; Deutsch-Polnischer Verein Cottbus e.V.; Amt Peitz

Tematyka wyżej wymienionych spotkań jest przeróżna tj. szeroko rozumiana praca socjalna, oświata, kultura, wystawy, debaty publiczne, sport, turystyka, koncerty, warsztaty, wymiana doświadczeń, obozy integracyjne itp.

Centra spotkań polsko-niemieckich stanowią utrwaloną sieć ośrodków, w których koncentruje się realizacja spotkań w celu wymiany spostrzeżeń i doświadczeń oraz pogłębiania integracji pomiędzy stronami. Władze Euroregionu widzą potrzebę kontynuowania centrów spotkań o prezentowanej tematyce ogólnej, ale i specjalistycznych, jak i tworzenia nowych np. centra dla leśników, seniorów czy artystów. Ważne jest, aby były one właściwie wykorzystane na cele rozwoju współpracy polsko-niemieckiej.

Podsumowanie podrozdziału: Opieka społeczna / infrastruktura społeczna

Infrastruktura szkolna w niemieckiej części Euroregionu, tak jak w całej Brandenburgii, zmieniła się w latach 2014 i 2018 ze względu na negatywny rozwój demograficzny. Zmniejszyła się zarówno ilość szkół ogólnokształcących i zawodowych jak i ilość uczniów uczęszczających do tych szkół. W wyżej wymienionym okresie ilość szkół ogólnokształcących zmalała o 8,11%, a liczba uczniów o 4,21%. Widoczny jest efekt zmian demograficznych, poprzez rozprzestrzenianie się zabudowy mieszkaniowej (w szczególności w Polsce), nie ma możliwości w chwili obecnej zapewnienia wszystkim dostępu do infrastruktury komunalnej, w tym m.in. sieci kanalizacyjnej. W tym samym czasie zwiększyła się liczba szkół zawodowych z 4 do 5, zmniejszyła się jednak liczba uczniów tych szkół o 3,76%.

Zmianę struktury uwarunkowaną zmianami demograficznymi można stwierdzić również **na przykładzie przedszkoli**. W latach 2013-2017 liczba przedszkoli po niemieckiej stronie Euroregionu zwiększyła się nieznacznie (z 128 do 132, tj. o 3,12%). Natomiast po stronie polskiej

zwiększyła się znacznie (z 158 do 178, tj. o 12,66%). Średnie ilości przedszkoli w Brandenburgii i w całych Niemczech kształtowały się prawie tak samo, bowiem w Brandenburgii wzrosła o 3,1% a w Niemczech o 3,2%.

W zakresie **opieki medycznej** ilość oferowanych łóżek szpitalnych oraz dostępność do świadczeń lekarskich w niemieckiej części Euroregionu jest powyżej średniej dla całej Brandenburgii. Pomimo tego brakuje m.in. lekarzy specjalistów: otolaryngologów, czy okulistów. Należy przyjąć, że niemiecka część Euroregionu będzie się borykać w przyszłości z brakiem personelu medycznego w ambulatoryjnej służbie zdrowia. Problem ten tak samo już w tej chwili jest diagnozowany po polskiej części Euroregionu. W związku ze spodziewanym „srebrnym tsunami”, tj. szacowanym ogromnym wzrostem obciążenia demograficznego do 2030 roku istnieje konieczność intensyfikacji działań w zakresie oferty społecznej o zdrowotnej dla seniorów po obu stronach granicy.

W Euroregionie istnieje, względnie szeroka **oferta kulturalna i możliwości spędzania czasu wolnego**. Szczególne znaczenie po niemieckiej stronie Euroregionu mają Łużycanie, którzy swoimi tradycjami i zwyczajami znacznie wzbogacają życie kulturalne, a ze względu na pochodzenie słowiańskie i swój język stanowią ważne ogniwo w polsko-niemieckim Euroregionie.

Łącznie istnieje wiele możliwości wymiany dzieci i młodzieży oraz dorosłych, w takich dziedzinach jak: edukacja, kultura, opieka zdrowotna, sprawy społeczne i sport. Stanowi to **zbiór doświadczeń**, który nie jest dostępny poza Euroregionem w innych regionach w Polsce lub w Niemczech. Obecnie potencjał ten nie jest w wystarczającym stopniu wykorzystywany ze względu na niską znajomość języka drugiego partnera, przede wszystkim po stronie niemieckiej, słabo rozwinięte infrastruktury kulturalne, sportowe i inne społeczne, które mają oddziaływanie transgraniczne oraz niewystarczającą wiedzę o strukturach administracyjnych i kulturze administracyjnej po obu stronach granicy.

6. Gospodarka

6.1 Rozwój gospodarki

Głównym wskaźnikiem służącym do opisanego wyników gospodarczych regionu jest produkt krajowy brutto (PKB). PKB wzrósł nieznacznie po niemieckiej stronie Euroregionu w roku 2017 (od 2014) o 1,59%. Jest to trend lepszy od średniej Brandenburgii, gdzie PKB wzrosło o 0,39%. W porównaniu do rocznej stopy wzrostu na poziomie ogólnoniemieckim (2,29%), trendy te kształtowały się korzystnie. Te dobre dane są ściśle związane z przemysłem energetycznym, tak więc przyszły rozwój gospodarczy w niemieckiej części Euroregionu jest bezwzględnie związany z udanymi zmianami strukturalnymi. Dotyczy to również sąsiedniego Euroregionu Nysa.

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Tabela 23. PKB w milionach Euro 2014 do 2017*

Obszar	2014	2015	2016	2017	2014 do 2017 w %
Cottbus (powiat grodzki)	2 998	2 987	3 002	3 032	1,13%
Szprewa-Nysa (powiat)	3 023	3 054	3 032	3 029	0,20%
Część niemiecka	5 966	6 041	6 034	6 061	1,59%
Część polska	6 697	7 044	7 401	7 523	12,33%
Brandenburgia	53 001	53 543	53 195	53 209	0,39%
Niemcy	2 542 774	2 610 998	2 599 013	2 600 911	2,29%
Województwo lubuskie	6 697	7 044	7 401	7 523	12,33%
Polska	286 869	310 929	327 490	345 340	20,38%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Wojewódzki Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019; * kurs wymiany polskiej waluty z 01.10.2019

Województwo lubuskie i Polska odnotowały w latach 2014-2017 wzrost PKB liczony w milionach Euro, o odpowiednio 12,33% i 20,38%. Badania wykazują, że rozwarstwienie w Polsce nadal będzie postępować. Całkowity PKB dla województwa lubuskiego wyniósł w roku 2014 tylko 14,14% PKB dla Brandenburgii. Ukazuje to ogromną różnicę siły tych gospodarek. Można śmiało założyć, pomimo braku danych dla polskiej części, iż różnice te są również widoczne w PKB w niemieckiej i polskiej części Euroregionu.

PKB na mieszkańca w niemieckiej części Euroregionu w okresie od 2014 do 2017 wzrosło (o 2,25%) i wyniosło w roku 2017 – 28 899 Euro. PKB na mieszkańca w całej Brandenburgii (27 447 Euro), w tym samym okresie wzrosło nieznacznie o 4,08 % w porównaniu do roku 2014. Obie wartości kształtują się poniżej poziomu dla całych Niemiec wynoszącym 31 795 Euro.

Tabela 24. PKB na mieszkańca w Euro od 2014 do 2017

Obszar	2014	2015	2016	2017	2014 do 2017 w %
Cottbus (powiat grodzki)	30 311	30 329	30 522	30 839	1,74%
Szprewa-Nysa (powiat)	26 723	26 901	27 423	27 983	4,72%
Część niemiecka	28 263	28 398	28 792	28 899	2,25%
Część polska	3 107	3 208	3 368	3 435	10,59%
Niemcy	31 220	31 542	31 590	31 795	1,84%
Brandenburgia	26 371	26 538	26 859	27 447	4,08%
Województwo lubuskie	3 107	3 208	3 368	3 435	10,59%
Polska	3 666	3 978	4 109	4 225	15,27%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

PKB na mieszkańca w roku 2017 wyniósł w województwie lubuskim 11,89% PKB mieszkańca z niemieckiej części Euroregionu i 11,52% PKB mieszkańca z Brandenburgii. Na tym przykładzie widoczne są różnice materialne i produkcyjne pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu.

Podsumowanie podrozdziału: Rozwój gospodarki

W części niemieckiej Euroregionu odnotowano w ostatnich latach (2014 do 2017) wzrost **PKB liczonego w milionach Euro** (wydajność gospodarki, +1,59%), podczas gdy PKB w samej Brandenburgii wzrosło tylko o 0,39%, w całych Niemczech natomiast o 2,29%. W porównaniu z innymi miastami grodzkimi lub powiatami w Brandenburgii, Cottbus i powiat Szprewa-Nysa rozwijały się powyżej średniej dla regionu. Te dobre dane są ściśle związane z przemysłem energetycznym, tak więc przyszły rozwój gospodarczy w niemieckiej części Euroregionu jest bezwzględnie związany z udanymi zmianami strukturalnymi. Dotyczy to również sąsiedniego Euroregionu Nysa.

Województwo lubuskie i Polska odnotowały w latach 2014-2017 wzrost PKB liczony w milionach Euro o odpowiednio 12,33% i 20,38%. Badania wykazują, że rozwarstwienie w Polsce nadal będzie postępować. Całkowity PKB dla województwa lubuskiego wyniósł w roku 2014 tylko 14,14% PKB dla Brandenburgii. Ukazuje to ogromną różnicę siły tych gospodarek. Można śmiało założyć, pomimo braku danych dla polskiej części, iż różnice te są również widoczne w PKB w niemieckiej i polskiej części Euroregionu.

PKB na mieszkańca w niemieckiej części Euroregionu w okresie od 2014 do 2017 wzrosło (o 2,25%) i wyniosło w roku 2017 – 28 899 Euro. PKB na mieszkańca w całej Brandenburgii (27 447 Euro), w tym samym okresie wzrosło nieznacznie o 4,08 % w porównaniu do roku 2014. Obie wartości kształtują się poniżej poziomu dla całych Niemiec wynoszącym 31 795 Euro.

PKB na mieszkańca w roku 2017 wyniósł w województwie lubuskim 11,89% PKB mieszkańca z niemieckiej części Euroregionu i 11,52% PKB mieszkańca z Brandenburgii. Na tym przykładzie widoczne są różnice materialne i produkcyjne pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu.

6.2 Struktura gospodarki

Analiza struktury gospodarki stanowi podstawę do ustalenia regionalnych kierunków i potencjału rozwoju. Badania te poświęcone są przede wszystkim zatrudnionym w regionie klasyfikując ich według sektorów gospodarki.

Pomiędzy rokiem 2014 a 2018 kontynuowana była zmiana struktury gospodarki w Euroregionie. Ilość zatrudnionych w niemieckiej części Euroregionu w każdym dziale gospodarki wzrosła nieznacznie w badanym czasie lub pozostała na tym samym poziomie. Ilość zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie, rybactwie oraz w dziale handel i naprawa pojazdów, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja, pozostała na niezmiennym poziomie. Łącznie ilość zatrudnionych wzrosła o 0,1%.

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Tabela 25. Zatrudnienie według działów gospodarki w niemieckiej części Euroregionu w %

Obszar	Rok	RLŁR	PB	HTM	FUN	UPP	Razem
Część niemiecka	2014	2	23	21,9	15,9	37,2	100
	2018	2	22	21,9	16,2	37,9	100
Brandenburgia	2014	3,6	22,7	24,6	14,1	35	100
	2018	3,5	22,3	24,5	14,6	35,1	100
Niemcy	2014	2,1	23,3	25,1	17,2	32,3	100
	2018	2,1	22,7	25	17,3	32,9	100

Źródło: Federalna Agencja Pracy 2019

(użyte skróty: RLŁR - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; PB – przemysł i budownictwo; HTM – handel i naprawa pojazdów sam., transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja; FUN – działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości, UPP - Sektor usług prywatnych i publicznych)

W polskiej części Euroregionu struktura gospodarki zdominowana była również przez sektor usług i dział przemysł i budownictwo. W porównaniu z niemiecką częścią Euroregionu w okresie od 2014 do 2018 w polskiej części wzrosła ilość zatrudnionych w obsłudze nieruchomości i firm w większym stopniu (29%) oraz spadła ilość zatrudnionych w ochronie zdrowia i pomocy społecznej o 0,2%. W pozostałych działach gospodarki ilość zatrudnionych wzrosła w analizowanym okresie.

Tabela 26. Przeciętne zatrudnienie według działów gospodarki w polskiej części Euroregionu w %¹²

Obszar	Rok	Ogółem	w tym						
			PB	HTM	ONF	AOU	E	OP	Pozostałe
Część polska	2014	107 283	41 415	15 314	6 014	9 427	16 068	8 154	8 441
	2018	112 073	42 229	16 653	8 464	11 027	16 470	8 138	11 542
Województwo lubuskie	2014	177 978	73 477	23 895	8 608	16 312	24 418	24 418	3 942
	2018	184 150	74 626	25 416	11 516	17 976	25 002	13 961	18 561

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

(użyte skróty: PB – przemysł i budownictwo; HTM – handel i naprawa pojazdów samochodowych, transport, gospodarka magazynowa; ONF – obsługa nieruchomości i firm, AOU – Administracja publiczna, obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, E – edukacja; OP – ochrona zdrowia i pomoc społeczna)

¹² Analiza przeciętnego zatrudnienia w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Do najważniejszych przedsiębiorstw w niemieckiej części Euroregionu zaliczają się następujące firmy:

Tabela 27. Najważniejsze przedsiębiorstwa w niemieckiej części Euroregionu

Lp.	Nazwa firmy	Liczba zatrudnionych*
1.	Carl-Thiem-Klinikum	2500
2.	Lausitz Energie Bergbau AG I	1800
3.	Lausitz Energie Bergbau AG II	1700
4.	Stadtverwaltung Cottbus	1585
5.	Brandenburgische Technische Hochschule	1300
6.	Lausitz Energie Bergbau III	1000
7.	Lausitz Energie Kraftwerke	900
8.	Lebenshilfe Werkstätten	800
9.	Deutsche Rentenversicherung	700
10.	Bäckerei Dreißig	700

Źródło: Federalna Agencja Pracy, Dyrekcja Regionalna Berlin-Brandenburgia

* Wykaz dla strony niemieckiej z liczbą zatrudnionych przekazano z Dyrekcji Regionalnej Federalnej Agencji Pracy w Berlinie.

Do najważniejszych przedsiębiorstw w polskiej części Euroregionu zaliczają się następujące firmy:

Tabela 28. Znaczące przedsiębiorstwa w polskiej części Euroregionu

Lp.	Nazwa firmy	Liczba zatrudnionych*	Lokalizacja
1.	Adient Poland Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	b.d.	Świebodzin
2.	Swiss Krono Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	b.d.	Żary
3.	Stelmet Spółka Akcyjna	b.d.	Zielona Góra
4.	Rockwool Polska Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	b.d.	Cigacice
5.	Mirosław Stepa Hart Sm Firma Produkcyjno-Handlowa	b.d.	Żary
6.	Balcerzak Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	b.d.	Sława
7.	Iwaniccy Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa	b.d.	Gubin
8.	Relpol Spółka Akcyjna	b.d.	Żary
9.	Xpo Transport Solutions Poland Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	b.d.	Czerwieńsk
10.	Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej Zielona Góra Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	b.d.	Zielona Góra

Źródło: Główny Urząd Statystyczny – rejestr REGON

* Ze względu na tajemnicę statystyczną GUS nie ma możliwości udostępnienia informacji nt. deklarowanej liczby zatrudnionych.

Polska część Euroregionu jest bardzo interesująca dla inwestorów z Europy Zachodniej i Środkowej. Nowa Sól, Zielona Góra, Świebodzin i Babimost należą do najszybciej rozwijających się ośrodków przemysłowych. Tym samym polska część Euroregionu skupia inwestorów z różnych branż takich jak: handel detaliczny (łącznie ze stacjami paliw), przemysł skórzany i włókienniczy, produkcja mebli i przemysł drzewny, usługi finansowe i transportowe, usługi logistyczne i magazynowe, hodowla i przetwórstwo drobiu, w tym warty zaznaczenia jest sektor indyków.¹³

Inwestorzy znajdą też szereg zalet lokalizacji inwestycji także po niemieckiej stronie Euroregionu. W Cottbus prężnie rozwija się uczelnia techniczna – BTU Cottbus-Senftenberg, kształcąc przyszłe kadry dla przedsiębiorstw. Niemiecka część Euroregionu stoi w obliczu daleko idących zmian strukturalnych w gospodarce: wydobywanie węgla brunatnego metodą odkrywkową zakończy się do 2038 roku. Projekt ustawy o wzmocnieniu strukturalnym regionów węglowych, przyjęty przez Radę Ministrów 28.08.2019 roku, przewiduje zapewnienie do 2038 roku środków na gospodarstwa domowe w wysokości 14 mld euro dla dotkniętych regionów, z czego 3,612 mld euro dla Łużyc Brandenburskich. Ze względu na położenie Euroregionu przy ważnych ponadregionalnych szlakach komunikacyjnych (np. autostrady A15 / A18; A2; S3) w zakresie **logistyki** i transporcie istnieją mocne impulsy pobudzające rozwój.

Powiązania gospodarcze w Euroregionie porównując z innymi kooperacjami na przykład w niemiecko-holenderskich lub niemiecko-francuskim regionie przygranicznym są niewielkie. Aby wspierać rozwój, utworzono Regionalne Biuro Kooperacji Zielona Góra - Cottbus z siedzibą w Cottbus (Izba Handlowo- Przemysłowa) oraz w Zielonej Górze, które funkcjonowało w latach poprzednich. W chwili obecnej IHK wciąż działa w zakresie doradztwa biznesowego, w tym w zakresie wsparcia w zakresie tworzenia gospodarczych polsko-niemieckich partnerstw. Podobną rolę po stronie polskiej spełnia Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej. W Euroregionie stworzono w ostatnich latach względnie dobre warunki i stabilne struktury do budowy współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i do transgranicznego wspierania przedsiębiorczości, które należy jednak stale rozwijać. Dlatego należałoby w przyszłości wzmacniać kontakty i powiązania gospodarcze pomiędzy izbami i stowarzyszeniami po obu stronach oraz wspierać wspólne działania jak np. targi i wystawy gospodarcze.

Ważnym projektem w tym kontekście jest projekt Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr: „EuRegioNet - internacjonalizacja sieci i klastrów (SK)”. Projekt realizowany jest przez Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr we współpracy z Business and Innovation Centre Frankfurt (Oder) GmbH (Centrum Biznesu i Innowacji), Lubuską Organizację Pracodawców w Gorzowie

¹³ W niemieckiej części Euroregionu nie ma hodowli indyków. Znajduje się tam jednak hodowla i tucz drobiu w Jämlitz (PROHAV Halbendorf GmbH & Co Landwirtschafts KG) oraz hodowla kur niosek w Roggosen (Ehlego Landhof GmbH) z około 1 milionem kur niosek i ponad 200 milionami jaj rocznie. Ponadto istnieje wielu indywidualnych rolników, którzy jako bezpośredni sprzedawcy tuczą drób (gęsi, kaczki) lub sprzedają ekologiczne jaja.

Wlqp. i Centrum für Innovation und Technologie GmbH (Centrum Innowacji i Technologii) w Forst (Lausitz) w okresie od 01.04.2017 r. do 31.03.2020 r.

Projekt stanowi bodziec dla rozwoju dialogu polsko-niemieckiego na lubusko-brandenburskim pograniczu dotyczącego tworzenia i rozwijania sieci i klastrów oraz ich transgranicznego usieciowienia. Działania projektowe przyczyniają się do powstawania marek klastrowych, wzmocnienia marketingu miejscowego oraz rozbudowywania transgranicznych powiązań przedsiębiorstw i ośrodków naukowych z Polski i Niemiec. W ramach aktywności projektowych sieci i klastry wspierane są w trakcie ich długofalowego kształtowania. Przekazywane są informacje, usługi względnie ekspertyzy. Oferowana jest pomoc w transgranicznym usieciowieniu i budowaniu powiązań biznesowych.

W ramach działań projektowych, oprócz licznych konferencji, warsztatów i wizyt w siedzibach firm i instytucji dokonano również ewaluacji następujących sieci/klastrów: Lubuski Klaster Metalowy, sieć firm związana z obróbką Lnu z regionu Żarskiego, sieć podmiotów zajmujących się produkcją/dystrybucją produktów regionalnych z okolicy miejscowości Burg (DE), sieć podmiotów z obszaru działalności Centrum Innowacji i Technologii w Forst (L.) związana ze zdrowiem i prewencją, podmioty (sieci) współpracujące przy rozwoju technologii dronów, energii odnawialnej, optyki/fotoniki oraz sieć „Gospodarka Zdrowotna” Guben/Forst (L.).

Od podstaw stworzono również 2 nowe transgraniczne Klastry: Klaster Organizmów Inwazyjnych oraz Klaster Turystyki Historycznej. Kulminacją projektu będzie wydanie lubusko-brandenburskiego „informatora klastrowego” oraz Kongres Klastrowy (styczeń 2020).

Również w polskiej części Euroregionu wydobywa się węgiel brunatny, choć w mniejszym stopniu niż w części niemieckiej. Wspomnieć tu należy o kopalni węgla brunatnego w Sieniawie. W związku jednak z zagrożeniami środowiskowymi prawdopodobnie nie dojdzie do skutku planowana budowa kopalni węgla brunatnego na terenie gmin Brody i Gubin. Nie została też przeprowadzona wymagana Ocena Oddziaływania na Środowisko, co uniemożliwia dalsze procedowanie inwestycji.

Podsumowanie podrozdziału: Struktura gospodarki

Zarówno po polskiej jak i po niemieckiej stronie większość zatrudnionych pracuje w **sektorze usług**. Pomiędzy rokiem 2014 a 2018 kontynuowana była zmiana struktury gospodarki w Euroregionie. Ilość zatrudnionych w niemieckiej części Euroregionu w każdym dziale gospodarki wzrosła nieznacznie w badanym czasie lub pozostała na tym samym poziomie. Ilość zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie, rybactwie oraz w dziale handel i naprawa pojazdów, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja, pozostała na niezmiennym poziomie. Łącznie ilość zatrudnionych wzrosła o 0,1%.

Produkcja energii elektrycznej odbywa się w elektrowniach napędzanych węglem brunatnym Jänschwalde i Schwarze Pumpe. Ze względu na długoletnie tradycje wydobycia węgla brunatnego istnieje w regionie szczególnie wiedza dotycząca działalności związanej z wydobyciem, energetyką oraz rekultywacją. Know-how, techniki i procesy opracowane na

Łączycach transferowane są do innych krajów znajdując tam zastosowanie. Do 2038 roku wydobyte węgla po stronie niemieckiej zostanie wygaszone.

Ze względu na położenie Euroregionu przy ważnych ponadregionalnych szlakach komunikacyjnych (np. autostrady A15 / A18, A2, S3) w zakresie **logistyki** i transportu mogłyby pojawić się dalsze impulsy pobudzające rozwój.

Kontakty gospodarcze pomiędzy podmiotami w Brandenburgii i Polsce poprawiały się od początku lat dziewięćdziesiątych dzięki staraniom wielu osób, instytucji oraz programom pomocowym. Oczywiście są one ciągle jeszcze na względnie niskim poziomie spowodowanym historycznie uwarunkowaną, kilkudziesięcioletnią izolacją, wobec czego wciąż wymagają rozwoju. Dotyczy to, pomimo wielu doświadczeń we współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, w szczególności transgranicznych sieci przedsiębiorstw i transgranicznych działań na rzecz zakładania działalności gospodarczej.

6.3 Rejestracja działalności gospodarczej

Ze statystyki rejestru otwarcia działalności gospodarczej można obserwować nieznaczny rozwój przedsiębiorczości. Zarówno strona polska, jak i niemiecka wykazały w badanym okresie pozytywne saldo rejestracji i likwidacji nowych przedsiębiorstw (patrz tab. poniżej). Najwyższy stan dodatniego salda rejestracji nowych przedsiębiorstw dla całego obszaru ESNB osiągnięto w roku 2018 zgłaszając do rejestracji 6 127 wniosków o rejestrację, przy 5 224 wniosków o wyrejestrowanie.

Tabela 29. Zgłoszenie i zakończenie działalności gospodarczej od 2014 do 2018 (dane bezwzględne)

Obszar		2014	2016	2017	2018
Część niemiecka	Zgłoszenie	1 879	1 898	1 917	1 936
	Wyrejestrowanie	1 766	1 775	1 784	1 793
	Saldo	113	123	133	143
Część polska	Zgłoszenie	4 071	3 605	3 757	4 191
	Wyrejestrowanie	3 961	3 405	3 319	3 431
	Saldo	110	200	438	760
Euroregion	Zgłoszenie	5 950	5 503	5 674	6 127
	Wyrejestrowanie	5 727	5 180	5 103	5 224
	Saldo	223	323	571	903
Brandenburgia	Zgłoszenie	22 319	22 542	22 767	22 995
	Wyrejestrowanie	19 803	19 981	20 161	20 342
	Saldo	2 516	2 561	2 606	2 653
Niemcy	Zgłoszenie	862 986	871 616	880 332	889 135
	Wyrejestrowanie	713 812	717 381	720 968	724 573
	Saldo	149 174	154 235	159 364	164 562

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Obszar		2014	2016	2017	2018
Województwo lubuskie	Zgłoszenie	9 517	9 341	9 623	10 470
	Wyrejestrowanie	9 063	8 762	8 368	9 848
	Saldo	454	579	1 255	622
Polska	Zgłoszenie	357 351	349 298	361 143	392 659
	Wyrejestrowanie	304 687	293 997	286 833	331 648
	Saldo	52 664	55 301	74 310	61 011

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych Brandenburg, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

Dynamika rejestracji działalności gospodarczej¹⁴ w niemieckiej części Euroregionu wyniosła w roku 2018 8,2 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców, co było nieznacznie poniżej średniej w Brandenburgii (8,9 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców) oraz średniej w Niemczech (10,6 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców). W porównaniu z dynamiką w niemieckiej części, polska część Euroregionu wykazywała dynamikę wyższą (10,1 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców), która jednak była powyżej średniej w Polsce (9,2 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców).

Tabela 30. Dynamika zgłoszeń - porównanie

Obszar	Zgłoszenia na każdych 1000 mieszkańców w 2018
Część niemiecka	8,2
Część polska	10,1
Euroregion	8,6
Brandenburgia	8,9
Niemcy	10,6
Województwo lubuskie	10,3
Polska	9,2

Źródło: opracowanie własne

Podsumowanie podrozdziału: Rejestracja działalności gospodarczej

Ze statystyki rejestru otwarcia działalności gospodarczej można obserwować nieznaczny rozwój przedsiębiorczości. Zarówno strona polska, jak i niemiecka wykazały w badanym okresie pozytywne saldo rejestracji i likwidacji nowych przedsiębiorstw (patrz tab. poniżej). Najwyższy stan dodatniego salda rejestracji nowych przedsiębiorstw dla całego obszaru ESNB osiągnięto w roku 2018 zgłaszając do rejestracji 6 127 wniosków o rejestrację, przy 5 224 wniosków o wyrejestrowanie.

Dynamika rejestracji działalności gospodarczej w niemieckiej części Euroregionu wyniosła w roku 2018 8,2 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców, co było nieznacznie poniżej średniej

¹⁴ Zgłoszenie działalności gospodarczej na każdy 1000 mieszkańców.

w Brandenburgii (8,9 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców) oraz średniej w Niemczech (10,6 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców). W porównaniu z dynamiką w niemieckiej części, polska część Euroregionu wykazywała dynamikę wyższą (10,1 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców), która jednak była powyżej średniej w Polsce (9,2 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców).

6.4 Górnictwo i energetyka

Po niemieckiej stronie Euroregionu dużym znaczeniem cieszy się wydobywanie węgla brunatnego. Według obecnych ocen pokłady węgla brunatnego na Łużycach w celu produkcji prądu wystarczą jeszcze przez dziesięciolecia. Wydobywanie węgla brunatnego jest jednak czasowo ograniczone. Okres działalności dzisiejszych trzech czynnych kopalni odkrywkowych ograniczono do maksymalnie 2038 roku.

Od roku 1989 wydobywanie węgla znacznie zredukowano ze względu na oszczędność energii przez załamanie się dotychczasowych gałęzi przemysłu oraz wprowadzenie nowych technologii. Obecnie wydobywanie znajduje się na stałym poziomie. W roku 2002 wydobywanie węgla brunatnego, produkcję energii elektrycznej oraz ciepła przejął koncern energetyczny Vattenfall Europe tworząc tak zwaną Business Unit, a wraz z nią Vattenfall Europe Mining and Generation. Do koncernu należą aktywne kopalnie Jänschwalde, Cottbus-Nord, Welzow-Süd. Wydobywanie w roku 2018 wyniosło 43,32 miliony ton węgla brunatnego, które w ostatnich latach uległo zmniejszeniu (w stosunku do roku 2009 niemal o ok. 22%, z czego kopalnia Jänschwalde miała wydobywanie na poziomie 8,42 milionów ton, Cottbus-Nord - 4,87 milionów ton oraz Welzow-Süd - 17,23 milionów ton. Dla porównania wydobywanie w 2003 wyniosło 57,4 miliony ton węgla, a w 2009 roku po stronie niemieckiej w czterech kopalniach: Jänschwalde, Cottbus-Nord, Welzow-Süd i Nochten wyniosło 55,7 mln ton (na takim poziomie kształtuje się całkowite wydobywanie w Polsce). Węgiel ten wykorzystywany jest do produkcji energii elektrycznej w dwóch elektrowniach, o łącznej mocy 7.500 MW. Produkcja energii elektrycznej odbywa się w elektrowniach napędzanych węglem brunatnym Jänschwalde (19,7 TWh, 2018) i Schwarze Pumpe (8,96 TWh).

Niemiecka część Euroregionu stoi w obliczu daleko idących zmian strukturalnych w gospodarce: wydobywanie węgla brunatnego metodą odkrywkową zakończy się do 2038 roku. Projekt ustawy o wzmocnieniu strukturalnym regionów węglowych, przyjęty przez Radę Ministrów 28.08.2019 roku, przewiduje zapewnienie do 2038 roku środków na gospodarstwa domowe w wysokości 14 mld euro dla dotkniętych regionów, z czego 3,612 mld euro dla Łużyc Brandenburskich.

Również w polskiej części Euroregionu wydobywa się węgiel brunatny, choć w mniejszym stopniu niż w części niemieckiej. Wspomnieć tu należy o kopalni węgla brunatnego w Sieniawie. Złoże „Sieniawa” ma w swojej ofercie węgiel brunatny wysokiej jakości w różnych granulacjach. Roczne wydobywanie wynosi około 40 tysięcy ton węgla brunatnego. Planuje się eksploatację węgla w Sieniawie do 2030 roku, przy czym aktualna koncesja na wydobywanie sięga 2027 roku.

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Jest niekwestionowane, iż istnieje potrzeba zwiększenia produkcji energii elektrycznej w Polsce. Natomiast w związku z zagrożeniami dotyczącymi zmian klimatu, do roku 2030 planuje się osiągnąć poziom produkcji energii elektrycznej z Odnawialnych Źródeł Energii w wysokości 40 % (poziom dla UE – obecnie dyskutuje się o możliwości osiągnięcia na poziomie kontynentalnym 50%).

W związku z powyższym uruchomienie kolejnej kopalni odkrywkowej w pobliżu Gubina nie wydaje się obecnie możliwe, przynajmniej w okresie obowiązywania przedmiotowego planu. Zaznaczyć natomiast należy, że dla przedmiotowego złoża (Gubin-Brody) prowadzone są w tej chwili prace dokumentacyjne. Mimo to lubuskie złoża węgla brunatnego posiadają dużą zasobność, dobrą jakość i korzystne parametry geologiczno-górniczne. Niekorzystny element stanowi jednak rozczłonkowanie tych złóż, występowanie obszarów Natura 2000 i obszarów chronionego krajobrazu na niektórych złożach.

Największe złoża surowców w polskiej części Euroregionu odnotowuje się m.in. w zakresie tzw. kopalni energetycznych - gaz ziemny i ropa naftowa. Występują one m.in. na obszarze gmin Babimost i Kargowa. W zakresie węgla brunatnego – jego pokłady położone są w rejonie Gubina, Brodów, Cybinki, ponadto należy tu wymienić odkrywkową Kopalnię Sieniawa, obejmującą gminę Łagów. Ponadto cały obszar Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr bogaty jest w złoża rudy miedzi i srebra – na terenie polskiej części złoża zlokalizowane są w okolicach Bytomia Odrzańskiego, Nowej Soli, gdzie jak się szacuje zlokalizowanych jest ponad 40% (polskie złoża szacuje się, że są 5 pod względem wielkości, po stronie niemieckiej części odnotowuje się złoża miedzi w okolicach miejscowości Spremberg, [zob:] Diagnoza Społeczno-Gospodarcza Województwa Lubuskiego [w:] Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030, Załączniki, s. 50-51).

Natomiast w zakresie węgla brunatnego - z analizy wykonanych rankingów złóż, opracowanych przez różnych autorów wymienionych poniżej, wynika, że na czele klasyfikacji najlepszych polskich złóż węgla brunatnego są trzy złoża z regionu lubuskiego: "Gubin", "Mosty" i "Torzym".

Tabela 31. Zestawienie dotychczasowych rankingów złóż węgla brunatnego

Lp.	KGSM PAN (1982)	Piwocki, Kasiński (1994)	Piwocki, Kasiński, Mazurek (2006)	Kozłowski et al. (2008)
1.	Trzcianka	Mosty	Gubin	Legnica Zach.
2.	Mosty	Legnica Wsch.	Rogóżno	Gubin
3.	Gubin	Legnica Zach.	Złoczew	Legnica Wsch.
4.	Złoczew	Gubin	Trzcianka	Złoczew
5.	Legnica Wsch.	Rogóżno	Mosty	Rogóżno
6.	Legnica Zach.	Trzcianka	Torzym	Trzcianka
7.	Rogóżno	Złoczew	Legnica Zach.	Mosty
8.	Torzym	Torzym	Legnica Wsch.	Torzym

Źródło: <http://www.ppwb.org.pl/wb/77/8.php>

Pomimo tego iż, w każdym rankingu poszczególne złoża mają różne pozycje na liście, to jednak na czołowych miejscach powtarza się podobny zbiór złóż. Warto również wziąć pod uwagę zasoby bilansowe poszczególnych złóż.

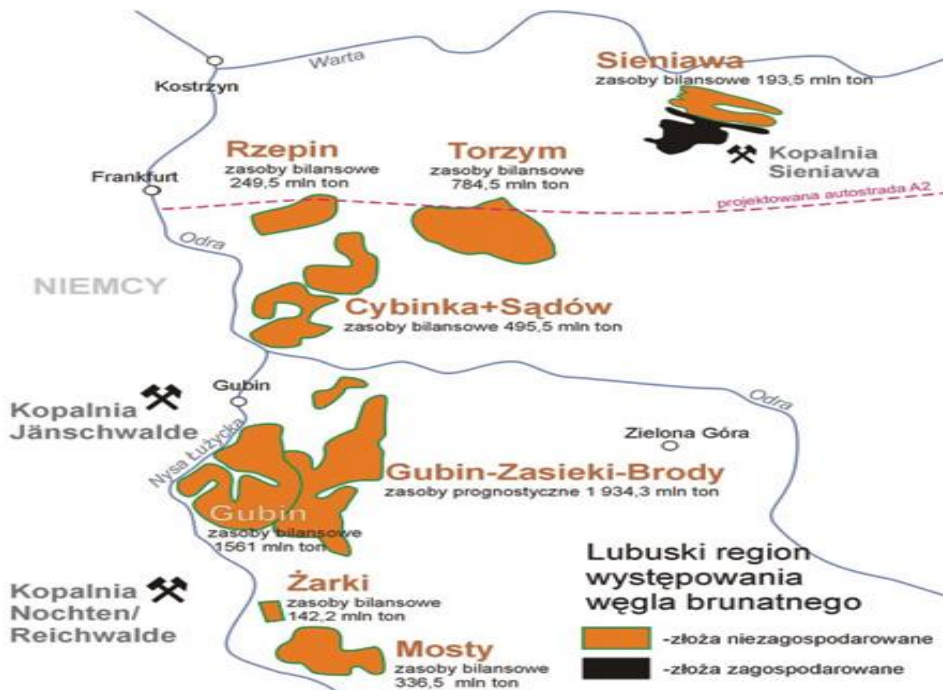
Największym złożem obszaru lubuskiego jest złożo "Gubin", o łącznych zasobach geologicznych (bilansowych, pozabilansowych) 1561 milionów ton. Następnym, co do wielkości, jest złożo "Mosty" o łącznych zasobach geologicznych 336,5 milionów ton.

Rozmieszczenie lubuskich złóż węgla brunatnego oraz sąsiadujących z nimi kopalń niemieckich pokazano na poniższej ilustracji nr 6.

Propozycję rozmieszczenia poszczególnych zagłębi górniczo-energetycznych (KWB "Gubin" i KWB "Cybinka"), a w tym elektrowni "Gubin" i "Cybinka" oraz obecnie działających elektrowni niemieckich, przedstawiono na ilustracji nr 7.

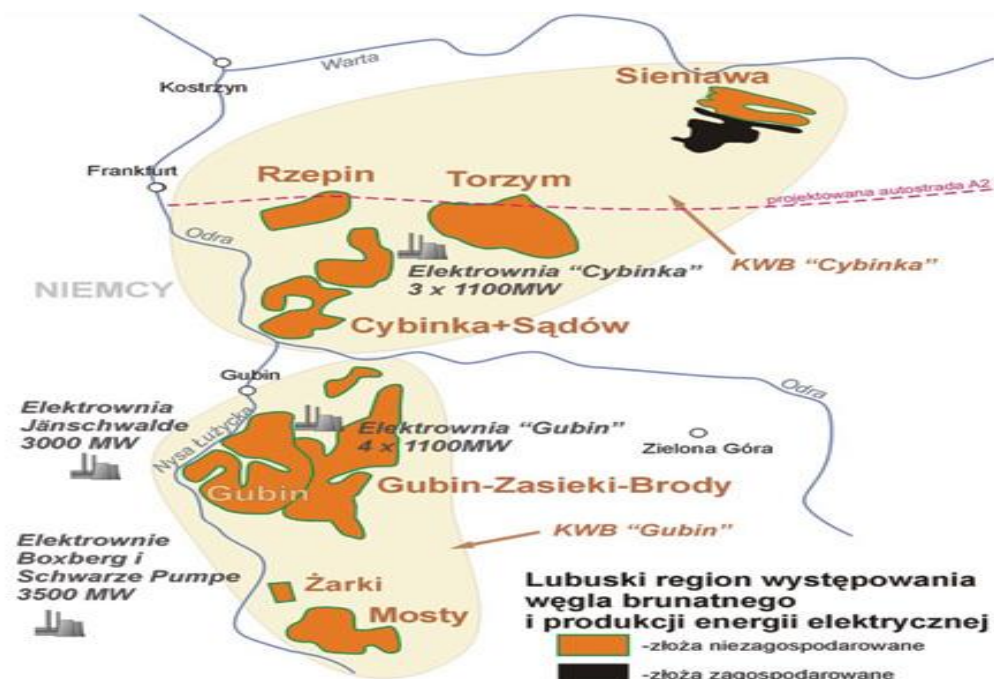
Poniższa koncepcja jest kontynuacją niemieckiego wykorzystania węgla brunatnego zalegającego po zachodniej stronie Nysy Łużyckiej. W bezpośrednim sąsiedztwie złoża "Gubin" prowadzona jest eksploatacja w kopalni Jänschwalde w ilości 18 milionów ton rocznie, a w przypadku złoża w kopalni Nochten (później Reichwalde) w ilości 17 milionów ton rocznie.

Ilustracja 6. Lokalizacja i zasoby bilansowe lubuskich złóż węgla brunatnego

Źródło: <http://www.ppwb.org.pl/wb/77/8.php>

Ilustracja 7. Rozmieszczenie i moc elektrowni na złożach lubuskich

Źródło: <http://www.ppwb.org.pl/wb/77/8.php>

Ze względu na długoletnie tradycje wydobywania węgla brunatnego w regionie zakorzeniona jest szczególna wiedza dotycząca działalności związanej z wydobywaniem, energetyką oraz rekultywacją. Know-how, techniki i procesy opracowane na łęczycach transferowane są do innych krajów znajdując tam zastosowanie. W związku z tym instytucje naukowe mogą wnieść w Euroregionie szczególny wkład w rozwój wiedzy i specjalizacji. Ukierunkowanie na technikę umożliwia zaangażowanie się gospodarki i nauki. Kilka przykładów tego kierunku już istnieje. Wielkie przedsiębiorstwa ściśle współpracują z instytucjami naukowymi z regionu w dziedzinach takich jak wydobywanie, energetyka oraz rekultywacja.

Dodatkowo działania związane z rekultywacją są tak ukierunkowane, aby stworzona przestrzeń mogła trwale i w szerokim stopniu służyć ludności, tzn. aby obok możliwości rekreacyjnych istniały możliwości pracy. Do tych działań zaliczane są nasadzenia lasów, zakładanie łąk, pól, pastwisk i zbiorników wodnych oraz tworzenie ekosystemów takich jak trzęsawiska i jeziora. Oprócz źródeł kopalnych typu węgiel czy gaz będących źródłami energii, należy wspomnieć o odnawialnych źródłach energii (OZE). Mając na uwadze te źródła, wyróżnia się energię wiatrową, słoneczną, wodną, geotermalną oraz energię biomasy i biogazu. Analizując Polskę Zachodnią pod tym kątem, największy udział OZE ma energetyka wiatrowa, elektrownie wodne i biogazownie. Wykorzystanie energii biomasy czy energii słonecznej ma jeszcze znikomy udział na terenie PZ. Na obszarze polskiej części Euroregionu zlokalizowanych jest kilkanaście

elektrowni wodnych, w szczególności na rzekach Bóbr, Kwisa, Nysa Łużycka. Największa znajduje się w Dychowie na rzece Bóbr o mocy 79,5 MW.

Na poziomie kontynentalnym Unia Europejska nakreśliła wyraźne ramy służące ukierunkowaniu polityki w zakresie energii i klimatu do 2020 r. Ramy te integrują różne cele polityczne, takie jak zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, zabezpieczenie dostaw energii i wspieranie wzrostu, konkurencyjności i tworzenia miejsc pracy dzięki opłacalnemu i zasobooszczędnemu podejściu opierającemu się na zaawansowanych technologiach. Te cele polityczne są realizowane za pośrednictwem trzech głównych celów dotyczących redukcji emisji gazów cieplarnianych, odnawialnych źródeł energii oraz oszczędności energii. Zmiana w kierunku gospodarki niskoemisyjnej stanowi jedno z najpoważniejszych wyzwań gospodarczych i środowiskowych stojących przed Unią Europejską i państwami członkowskimi. W tym też celu Komisja Europejska w 2017 r. utworzyła specjalną „Platformę dla regionów węglowych w okresie przejściowym” (<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/coal-regions-transition>) – aby zagwarantować, że żaden region nie pozostanie w tyle w tej transformacji, Platforma stanowi kluczowy element inicjatywy na rzecz regionów węglowych i regionów o wysokim poziomie emisji dwutlenku węgla w okresie przejściowym, włączonej jako element nielegislacyjny pakietu „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków”. Platforma działa jako otwarte forum, skupiające wszystkie zainteresowane strony, władze lokalne, regionalne i krajowe, przedsiębiorstwa i związki zawodowe, organizacje pozarządowe i środowiska akademickie. Promuje ona wymianę wiedzy i doświadczeń między regionami węglowymi UE oraz stanowi unikalne oddolne podejście do sprawiedliwego przejścia, umożliwiając regionom identyfikację i reagowanie na ich wyjątkowe konteksty i możliwości. Od 2019 r. utworzono sekretariat w celu zarządzania działaniami platformy, w tym imprezami, dostarczaniem materiałów pomocniczych i pomocy technicznej dla regionów węglowych. Obecnie w inicjatywie aktywnie uczestniczy 18 regionów węglowych, w tym: - Brandenburgia, Saksonia, Saksonia Anhalt, Nadrenia Północna-Westfalia.

Polska dostrzega potencjał jaki niesie ze sobą ukierunkowanie gospodarki na tory niskoemisyjne. Dobrze przygotowana strategia zmiany w kierunku niskoemisyjnym może stanowić bardzo silny impuls rozwojowy zarówno dla Polski, jak i dla całej Unii Europejskiej, przy okazji osiągając cele związane z poprawą stanu środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów. Aby tak się stało, strategia powinna być dopasowana do realiów społeczno-gospodarczych danego państwa oraz uwzględniać zmieniający się kontekst globalny. Na szczeblu prawa międzynarodowego i unijnego Polska podjęła zobowiązania, które zmierzają do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w ramach tzw. pakietu klimatyczno-energetycznego UE oraz strategii „Europa 2020”. Cele związane z realizacją tej polityki są następujące:

- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20 % w porównaniu z poziomem z roku 1990,

- zwiększenie do 20 % udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii (dla Polski jest to 15%),
- zmniejszenia zużycia energii o 20%.

Unia Europejska wyznaczyła również cele dla polityki klimatycznej dla perspektywy długoterminowej. Jest to ambitny plan określony w 2011 r. w planie działania prowadzącym do przejścia na konkurencyjną gospodarkę niskoemisyjną do 2050 r., planie działania w dziedzinie energii na rok 2050 oraz białej księdze w sprawie transportu. Wspomniane plany działania zostały opracowane zgodnie z celem, jakim jest zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 80-95 % do roku 2050 w porównaniu z poziomami z 1990 r., jako część starań, które mają podjąć kraje rozwinięte. W tym kontekście poczyniono analizy dla celów średnioterminowych – o czym mówi „Zielona Księga. Ramy polityki w zakresie klimatu i energii do roku 2030”, gdzie wskazuje się, że aby osiągnąć redukcję emisji gazów cieplarnianych o 80-95 % do 2050 r., zgodnie z uzgodnionym na szczelbu międzynarodowym celem utrzymania ocieplenia atmosferycznego na poziomie poniżej 2o C, emisje gazów cieplarnianych w UE musiałyby zostać zmniejszone do 2030 r. o 40 %. Polityka Unii Europejskiej jest zatem jasna w tym względzie.

Ponadto co istotne – na terenie województwa lubuskiego działa obecnie niewiele źródeł produkujących energię elektryczną i ciepłą na bazie źródeł odnawialnych. Powstają oraz są remontowane małe źródła wytwarzające energię - Małe Elektrownie Wodne (MEW). Obecnie w województwie funkcjonuje ponad 50 tego typu obiektów, sprzedających prąd do sieci elektroenergetycznej, o łącznej mocy ok. 27 MW (wg danych URE). Natomiast szczytowe zapotrzebowanie mocy odbiorców energii elektrycznej, zlokalizowanych na obszarze województwa lubuskiego szacuje się na około 700 MW, na poziomie źródłowym rozumianym jako zasilanie odbiorców z poziomu napięcia 110 kV. Tymczasem moc osiągalna ze wszystkich źródeł (także konwencjonalnych) zlokalizowanych na terenie województwa lubuskiego wynosi 446,5 MW. Zapewnienie pełnej dostawy energii i rezerwy mocy realizowane jest zatem z Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (KSE) poprzez GSZ Leśniów i GSZ Gorzów z autotransformatorem zainstalowanymi w tych stacjach o mocy łącznie 640 MVA. (dane za Studium Rozwoju Systemów Energetycznych w województwie lubuskim do roku 2025). Sytuacja ta w chwili obecnej inaczej przedstawia się na terenie niemieckiej części Euroregionu, gdzie w związku z działalnością produkcyjną opisanych powyżej elektrowni, jest tam znaczna nadwyżka energii elektrycznej, która jest dystrybuowana poza granice ESNB – trzeba pamiętać jednakże, że do 2038 r. działalność kopalni ma być wygaszona.

Energetyka wodna w woj. lubuskim odgrywa największy udział w produkcji energii elektrycznej, w porównaniu do pozostałych województw Polski Zachodniej (dolnośląskie, opolskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie). W ostatnich latach dosyć „modne” stały się biogazownie. Na terenie Euroregionu po stronie polskiej powstała biogazownia w Kalsku (pierwsza w województwie lubuskim), Niodoradzu i Kłępsku. Również wykorzystywanie energii słonecznej

ma coraz większe zainteresowanie ze strony inwestorów na terenie województwa lubuskiego. Należy zauważyć, iż OZE są zarówno konieczne biorąc pod uwagę korzyści płynące z wykorzystania tych źródeł energii, jak i konieczne ze względu na wymagania Unii Europejskiej. Jak czytamy w dokumencie „Bezpieczeństwo energetyczne Polski Zachodniej”, zgodnie z dyrektywą 2003/54/WE Parlamentu Europejskiego konieczne jest utworzenie wewnętrznego rynku energii UE zapewniającego bezpieczeństwo dostaw energii elektrycznej, likwidację barier swobodnego handlu energią elektryczną na rynkach wewnętrznych i międzynarodowych oraz realizację celów wynikających z Pakietu klimatycznego w zakresie wspierania OZE. Aby spełnić te wymagania konieczne jest połączenie systemów sąsiednich krajów połączeniami transgranicznymi oraz utrzymanie odpowiedniej zdolności przesyłowej i infrastruktury sieciowej¹⁵. Aktualnie na terenie PZ znajdują się połączenia transgraniczne z Niemcami i Czechami. Wydaje się konieczne zbudowanie takich połączeń na terenie Euroregionu, gdyż to istniejące połączenie z Niemcami dotyczy województwa zachodniopomorskiego. Stworzenie energetycznej linii przesyłowej jest nieuniknione.

Podsumowanie podrozdziału: Górnictwo i energetyka

Po niemieckiej stronie Euroregionu duże znaczenie ma wydobywanie węgla brunatnego. Jednakże niemiecka część Euroregionu stoi w obliczu daleko idących zmian strukturalnych w gospodarce: wydobywanie węgla brunatnego metodą odkrywkową zakończy się do 2038 roku. Projekt ustawy o wzmocnieniu strukturalnym regionów węglowych, przyjęty przez Radę Ministrów 28.08.2019 roku, przewiduje zapewnienie do 2038 roku środków na gospodarstwa domowe w wysokości 14 mld euro dla dotkniętych regionów, z czego 3,612 mld euro dla Łużyc Brandenburskich.

Również w polskiej części Euroregionu wydobywa się węgiel brunatny, choć w mniejszym stopniu niż w części niemieckiej. Wspomnieć tu należy o kopalni węgla brunatnego w Sieniawie. Roczne wydobywanie wynosi około 40 tysięcy megagramów (ton) węgla brunatnego. Eksploatacja węgla w Sieniawie jest również ograniczona czasowo, planuje się ją bowiem do 2030 roku.

W związku z zagrożeniami środowiskowymi oraz niesporządzeniem wymaganej Oceny Oddziaływania na Środowisko, co stanowiło warunek konieczny dalszego procedowania inwestycji odstąpiono od planów budowy kopalni węgla brunatnego na terenie gmin Brody i Gubin. Jednakże w chwili obecnej ze względu na funkcjonowanie na obszarze niemieckiej części ESNB 2 dużych elektrowni, odnotowuje się tam nadwyżkę produkcji energii elektrycznej.

Oprócz źródeł kopalnych typu węgiel czy gaz będących źródłami energii, należy wspomnieć o odnawialnych źródłach energii (OZE) typu energia wiatrowa, słoneczna, wodna, geotermalna oraz energia biomasy i biogazu. Analizując Polskę Zachodnią pod tym kątem, największy udział OZE ma energetyka wiatrowa, elektrownie wodne i biogazownie. W niemieckiej części

¹⁵ *Bezpieczeństwo energetyczne Polski Zachodniej*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, Autor: dr inż. Olgierd Małyszko, Szczecin 2011, str. 27

funkcjonuje cały szereg prosumenckich instalacji fotowoltaicznych, na rzekach funkcjonują urządzenia spiętrzające, w tym na Szprewie, w związku z czym na tym obszarze funkcjonuje kilkanaście elektrowni wodnych.

Wykorzystanie energii biomasy czy energii słonecznej ma jeszcze znikomy udział na terenie Polski Zachodniej, jednak należy się liczyć, iż również te odnawialne źródła energii będą w przyszłości odgrywać dużą rolę. Energetyka wodna odgrywa największy udział w produkcji energii elektrycznej, w porównaniu do pozostałych województw Polski Zachodniej w województwie lubuskim. W ostatnich latach dosyć „modne” stały się biogazownie. Na terenie Euroregionu po stronie polskiej powstała biogazownia w Kalsku (pierwsza w województwie lubuskim), Niedoradzu i Klępsku. Wydaje się konieczne zbudowanie połączeń przesyłowych na terenie Euroregionu, gdyż istniejące połączenie z Niemcami dotyczy województwa zachodniopomorskiego. Stworzenie energetycznej linii przesyłowej jest nieuniknione, jest to z pewnością kwestia czasu, gdyż świadomość tej konieczności istnieje po obu stronach Euroregionu. Z pewnością rozwiązałyby to problemy energetyczne województwa lubuskiego, ponieważ istota takiego systemu jest oparta na wymianie energii z podsystemu, gdzie jest nadwyżka energii do podsystemu z jej deficytem.

6.5 Przemysł przetwórczy

W latach 2014 - 2018 przemysł przetwórczy w niemieckiej części Euroregionu odnotował spadek. W Cottbus i w powiecie Szprewa-Nysa spadła ilość zatrudnionych o 2,94% do 1518 pracowników. W całej Brandenburgii spadek ten wynosił 2,97 %, a w ujęciu ogólnoniemieckim 1,49%.

Natomiast w polskiej części zanotowano nieznaczny wzrost ilości zatrudnionych w przemyśle przetwórczym. W latach 2014-2018 wzrost ten wyniósł 1,24%. Największe spadki zatrudnienia w tym obszarze odnotowano w powiecie żagańskim (-5,88%), i Torzymiu (-5,47%). Wzrost zatrudnienia w przemyśle przetwórczym odnotowano w powiatach: krośnieńskim, nowosolskim i świebodzińskim. W skali całego kraju sytuacja wyglądała gorzej. Odnotowano tu spadek o 0,5%.

Tabela 32. Zmiana liczby zatrudnionych w przemyśle przetwórczym w latach 2014–2018

Obszar	2014	2016	2017	2018	Porównanie 2018/2014
Cottbus (powiat grodzki)	1 564	1 548	1 533	1 518	-2,94%
Powiat Szprewa-Nysa	6 517	6 484	6 419	6 355	-2,49%
Część niemiecka	8 081	8 032	7 952	7 873	-2,57%
Powiat krośnieński	2 673	2 700	2 727	2 754	3,03%
Powiat nowosolski	6 177	6 239	6 301	6 364	3,03%

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Obszar	2014	2016	2017	2018	Porównanie 2018/2014
Powiat świebodziński	8 916	9 005	9 095	9 186	3,03%
Powiat wschowski	3 146	3 130	3 114	3 098	-1,53%
Powiat zielonogórski	7 048	6 978	6 908	6 839	-2,97%
Powiat żagański	3 826	3 749	3 674	3 601	-5,88%
Powiat żarski	8 760	8 848	8 936	9 025	3,03%
Zielona Góra (pow. grodzki)	10 669	10 776	10 884	10 993	3,04%
Gmina Cybinka	297	296	295	294	-1,01%
Gmina Torzym	274	269	264	259	-5,47%
Część polska	51 786	51 990	52 198	52 413	1,21%
Euroregion łącznie	59 867	60 022	60 150	60 286	0,70%
Brandenburgia	110 944	109 835	108 737	107 650	-2,97%
Niemcy	6 256 234	6 224 953	6 193 828	6 162 859	-1,49%
Województwo lubuskie	86 535	86 102	86 533	86 100	-0,50%
Polska	2 436 500	2 424 318	2 436 440	2 424 258	-0,50%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

Uwzględniając inny czynnik - współczynnik **zatrudnienia w zakładach pracy** - należałoby stwierdzić, że przemysł przetwórczy w Euroregionie posiada ogromne znaczenie. Warto przy tym podkreślić wysoki stopień zatrudnienia w polskiej części Euroregionu (81,2 zatrudnionych w przemyśle przetwórczym na 1000 mieszkańców), który jest ponad dwukrotnie wyższy niż w niemieckiej części.

Tabela 33. Zatrudnienie w przemyśle przetwórczym 2018

Obszar	Zatrudnieni w przemyśle przetwórczym na 1000 mieszkańców - w 2018
Część niemiecka	33,2
Część polska	81,2
Euroregion	69,1
Brandenburgia	42,5
Niemcy	75,3
Województwo lubuskie	85,1
Polska	63,3

Źródło: opracowanie własne

W latach 2014 - 2018 przemysł przetwórczy w niemieckiej części Euroregionu odnotował nieznaczny **wzrost obrotów** o 0,9% do 1,5 miliardów Euro. Jednakże wzrost ten wydaje się już znaczny, porównując wysokość obrotów na tle całego kraju (-4,8%), jak i samej Brandenburgii (-0,2%). Przyczyną tego stanu rzeczy był wzrost obrotów zarówno w Cottbus, jak i w samym powiecie Szprewa-Nysa.

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Tabela 34. Wysokość obrotów w przemyśle przetwórczym w latach 2014 - 2018 w tys. Euro

Obszar	2014	2016	2017	2018	Porównanie 2018 /2014
Cottbus	196 333	200 260	197 118	198 100	0,9%
Powiat Szprewa-Nysa	1 591 908	1 607 827	1 598 276	1 606 235	0,9%
Część niemiecka	1 788 241	1 806 123	1 795 394	1 804 335	0,9%
Brandenburgia	22 511 158	22 961 381	22 286 046	22 466 136	-0,2%
Niemcy	1 575 592 870	1 607 104 727	1 559 836 941	1 499 964 412	-4,8%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2019

W polskiej części Euroregionu obroty w przemyśle przetwórczym wzrosły o 7,5 %. Jest to mały wzrost biorąc pod uwagę wzrost obrotów w województwie lubuskim w 2018 roku aż o 23,3%. Podkreślić należy wzrost wysokości obrotów w powiecie nowosolskim, gdzie odnotowano bardzo wysoki wzrost, nieporównywalny z innymi wzrostami w pozostałych powiatach, bowiem wyniósł on 32,6%. Nie miało to przełożenia na duży wzrost obrotów w części polskiej, bowiem na wielkość obrotów na poziomie 4,5% miały również wpływ spadki obrotów, w szczególności w powiecie zielonogórskim (-16,2%) i żagańskim (-10,8%).

Struktura wielkości zakładów w przemyśle przetwórczym w niemieckiej części Euroregionu zdominowana jest przez małe zakłady. Udział zakładów zatrudniających poniżej 50 pracowników wyniósł 65,9%. 30,6% przedsiębiorstw zatrudniały od 50 do 499 pracowników (średnie przedsiębiorstwa). Jedynie 3,5% zakładów uznawanych jest za duże zakłady zatrudniające powyżej 499 pracowników, co odpowiada średniej w całych Niemczech.

Tabela 35. Przedsiębiorstwa według wielkości zatrudnienia

Obszar	Wielkość zatrudnienia w przedsiębiorstwie	Udział segmentu w przedsiębiorstwach ogółem - z danego obszaru (w %)
Cottbus	Poniżej 50 pracowników	77,3
	50-499	18,2
	Od 500	4,5
Powiat Szprewa-Nysa	Poniżej 50 pracowników	61,9
	50-499	34,9
	Od 500	3,2
Część niemiecka	Poniżej 50 pracowników	65,9
	50-499	30,6
	Od 500	3,5
Brandenburgia	Poniżej 50 pracowników	61,7
	50-499	36,3
	Od 500	2,0

Załącznik nr 1
Diagnoza społeczno-gospodarcza

Obszar	Wielkość zatrudnienia w przedsiębiorstwie	Udział segmentu w przedsiębiorstwach ogółem - z danego obszaru (w %)
Niemcy	Poniżej 50 pracowników	50,4
	50-499	45,8
	Od 500	3,7

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2019

Ze względu na dokonane głębokie zmiany strukturalne w rejonie przygranicznym województwa lubuskiego dominują w 95% przedsiębiorstwa mikro, małe i średnie. Województwo lubuskie dysponuje możliwościami lokalizacji dla różnych branż przemysłu i różnych form aktywności gospodarczej. Dominujące branże w poszczególnych częściach Euroregionu:

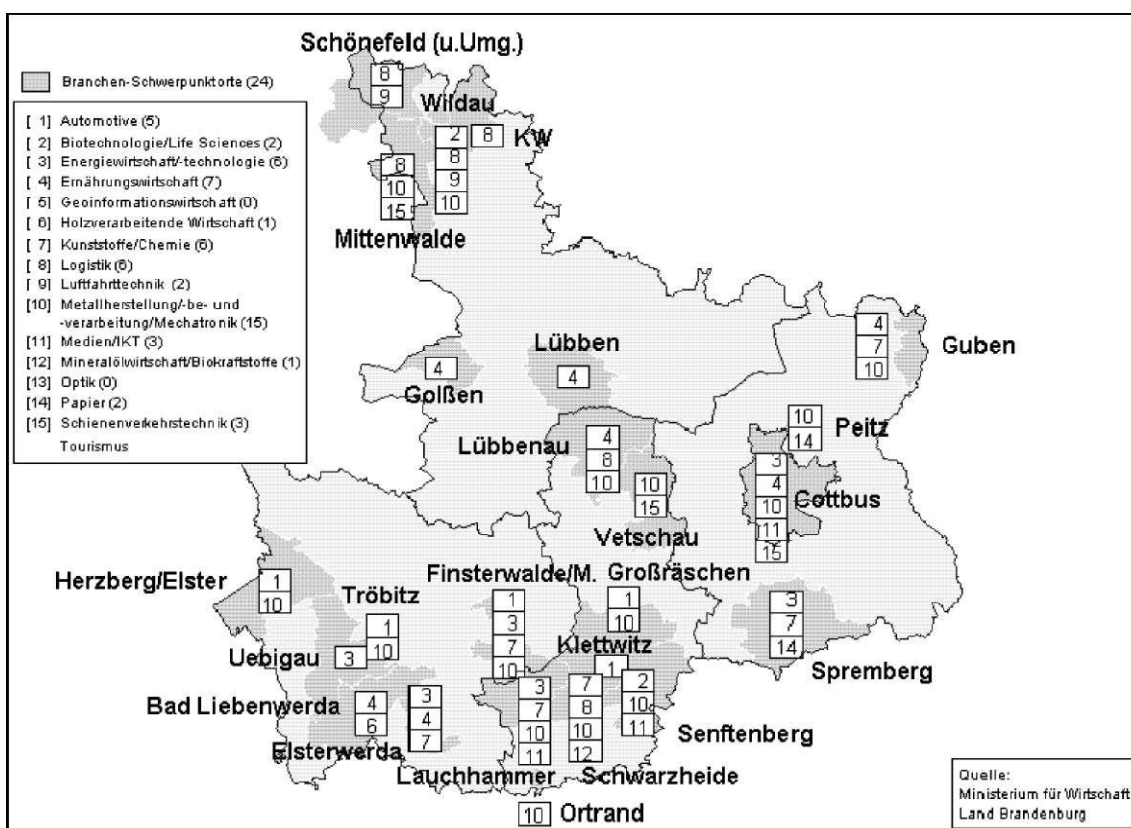
Tabela 36. Branże w Euroregionie

Branże	Powiaty
Budowlana	Szprewa-Nysa, Żary, Zielona Góra
Przemysł chemiczny / produkcja materiałów gumowych i tworzyw sztucznych	Szprewa-Nysa
Elektrotechnika / Elektronika	Szprewa-Nysa, Zielona Góra, Żary
Przemysł spożywczy	Szprewa-Nysa, Zielona Góra, Świebodzin
Budowa pojazdów	Zielona Góra, Szprewa-Nysa
Przemysł szklarski	Szprewa-Nysa
Przetwórstwo węgla	Żary, Zielona Góra, Świebodzin
Wydobycie węgla / branża energetyczna	Szprewa-Nysa, Cottbus, Zielona Góra
Produkcja i obróbka metalu	Zielona Góra, Świebodzin
Przemysł papierniczy	Szprewa-Nysa
Przemysł tekstylny	Szprewa-Nysa, Zielona Góra, Żary
Przemysł drzewny	Zielona Góra, Żary, Świebodzin
Hodowla i przetwórstwo drobiu (w tym indyków)	Zielona Góra, Wschowa, Żagań, Świebodzin

Źródło: opracowanie własne

Ze względu na zmianę strategii wspierania przedsiębiorczości w Brandenburgii główny nacisk jest położony na **branżowe obszary kompetencji** (niem. Branchen-Kompetenzfelder) wykazujące ponadprzeciętny potencjał rozwoju. Obszary te odznaczają się ponadregionalną orientacją przedsiębiorstw, współpracą z instytucjami badawczymi i uczelniami wyższymi, wspólnym rozwojem produktów, zdobywaniem rynków i tworzeniem sieci wzdluż łańcuchów produkcji wytwarzającej wartość oraz ponadprzeciętnym regionalnym znaczeniem i szansą wzrostu branży. W niemieckiej części Euroregionu branżowymi obszarami kompetencji stały się Cottbus, Guben, Peitz i Spremberg.

Ilustracja 8. Branżowe obszary kompetencji

Źródło: Ministerstwo Gospodarki Lądu Brandenburgia

Podsumowanie podrozdziału: Przemysł przetwórczy

W latach 2014 - 2018 przemysł przetwórczy w niemieckiej części Euroregionu odnotował spadek. W Cottbus i w powiecie Szprewa-Nysa spadła ilość zatrudnionych o 2,94% do 1518 pracowników. W całej Brandenburgii spadek ten wynosił 2,97 %, a w ujęciu ogólnoniemieckim 1,49%.

Natomiast w polskiej części zanotowano nieznaczny wzrost ilości zatrudnionych w przemyśle przetwórczym. W latach 2014-2018 wzrost ten wyniósł 1,24%. Największe spadki zatrudnienia w tym obszarze odnotowano w powiecie żagańskim (-5,88%), i Torzymiu (-5,47%). Wzrost zatrudnienia w przemyśle przetwórczym odnotowano w powiatach: krośnieńskim, nowosolskim i świebodzińskim. W skali całego kraju sytuacja wyglądała gorzej. Odnotowano tu spadek o 0,5%.

W latach 2014 - 2018 przemysł przetwórczy w niemieckiej części Euroregionu odnotował nieznaczny wzrost obrotów o 0,9% do 1,5 miliarda Euro. Jednakże wzrost ten wydaje się już znaczny, porównując wysokość obrotów na tle całego kraju (-4,8%), jak i samej Brandenburgii (-0,2%). Przyczyną tego stanu rzeczy był wzrost obrotów zarówno w Cottbus, jak i w samym powiecie Szprewa-Nysa.

Struktura wielkości zakładów w przemyśle przetwórczym w niemieckiej części Euroregionu zdominowana jest przez małe zakłady. Udział zakładów zatrudniających poniżej 50 pracowników wyniósł 65,9%. 30,6% przedsiębiorstw zatrudniały od 50 do 499 pracowników (średnie przedsiębiorstwa). Jedynie 3,5% zakładów uznawanych jest za duże zakłady zatrudniające powyżej 499 pracowników, co odpowiada średniej w całym Niemczech.

Ze względu na dokonane głębokie zmiany strukturalne w rejonie przygranicznym województwa lubuskiego dominują w 95% przedsiębiorstwa mikro, małe i średnie. Województwo lubuskie dysponuje możliwościami lokalizacji dla różnych branż przemysłu i różnych form aktywności gospodarczej.

6.6 Rolnictwo i leśnictwo

Generalnie jakość gleb w Euroregionie jest niska (klasyfikacja gleb od 23 wg niemieckiego systemu; kl. gleb V i VI wg klasyfikacji polskiej), co tłumaczy niskie znaczenie rolnictwa. Na warunki lokalizacji działalności gospodarczej po niemieckiej stronie Euroregionu miały negatywny wpływ skutki aktywnych kopalni węgla brunatnego (obniżenie poziomu wód gruntowych). Warunki glebowe w części polskiej Euroregionu nie sprzyjają rozwojowi rolnictwa. Dużą część powierzchni zajmują zbiorowiska leśne, gleby są mało urodzajne. Warto dodać, iż lasy zajmują w całym województwie lubuskim około 50% powierzchni, co ma przełożenie w wielkości hektara lasów na jednego mieszkańca. W województwie jest to 0,7 ha, a średnio w Polsce 0,2 ha. Udział gruntów leśnych i zadrzewionych w województwie lubuskim w roku 2018 wynosił 710 158,81 ha, co stanowiło 7,5% powierzchni kraju. Natomiast udział użytków rolnych w województwie w roku 2018 wyniósł 40,8% (co stanowi 3% w skali kraju), z czego grunty orne stanowiły 71%. Rolnictwo lubuskie charakteryzuje się względnie dużą powierzchnią gospodarstw rolnych, niskim odsetkiem zatrudnionych w rolnictwie i zorientowaniem na produkcję roślinną. Najbardziej dynamicznie rozwijającą się gałęzią polskiego rolnictwa jest produkcja ekologiczna. Zauważa się trend rosnący dotyczący liczby takich gospodarstw rolnych zarówno w skali kraju, jak i województwa lubuskiego. W roku 2018 w województwie produkcję rolniczą metodami ekologicznymi prowadziło 839 gospodarstw.

W roku 2018 użytkowano w Euroregionie ok. 136 314 ha powierzchni rolnych. Na obszarze Euroregionu działało ok 26000 zakładów i gospodarstw rolnych. W latach 2014 - 2018 udział powierzchni rolnych zmalał o 0,5%. W niemieckiej części udział zakładów rolnych zmalał w tym czasie o 3,16%, natomiast w polskiej części ilość gospodarstw rolnych spadła o prawie 2,12%. Ogólnie przedstawione w tabeli wskaźniki dotyczące rozwoju rolnictwa, nie są zadowalające ani po stronie niemieckiej, ani polskiej. W województwie lubuskim rolnictwo nie odgrywa dużej roli. Udział zatrudnionych w rolnictwie jest niższy niż w innych województwach w Polsce, co jest również skutkiem starej tradycji przemysłowej, ale także wynikiem przeprowadzonej już restrukturyzacji rolnictwa.

Tabela 37. Rozwój rolnictwa w latach 2014 - 2018

Obszar	Powierzchnia rolna w ha			Liczba zakładów (w Niemczech) i gospodarstw rolnych (w Polsce)		
	2014	2018	Porównanie 2018/2014	2014	2018	Porównanie 2018/2014
Część niemiecka	56 303	56 038	-0,5%	316	306	-3,16%
Część polska*	330 797	324 181	-2,0%	26 044	25 492	-2,12%
Euroregion łącznie	387 100	380 219	-1,8%	26 360	25 798	-2,13%
Brandenburgia	1 323 691	1 283 980	-3,0%	5 566	4 997	-10,22%
Niemcy	16 704 044	16 687 340	-0,1%	299 134	272 900	-8,77%
Województwo lubuskie	468 979	408 942	-12,8%	55 606	53 565	-3,67%
Polska	16 307 318	16 415 464	0,7%	2 933 228	2 277 613	-22,35%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019, Główny Urząd Geodezji i Kartografii

Osobliwością gospodarki rolnej w regionie jest hodowla ryb (w szczególności w Peitz i Forst). W niemieckiej części Euroregionu rolnictwo i leśnictwo mają nadal dużą wagę przy kształtowaniu krajobrazu. Dodatkowo odgrywa dużą rolę przy rekultywacji terenów pokopalnianych. W 2018 r. odnotowano 56 038 ha powierzchni rolnych po niemieckiej stronie, dominują uprawy zbóż. Surowce odnawialne zyskują na coraz większym znaczeniu w rolnictwie. W szczególności drewno i biomasa stanowią odpowiednią alternatywę i możliwości uzupełnienia przy produkcji energii z surowców kopalnych (patrz także rozdział 3.6.4).

Generalnie można stwierdzić, że szanse jakie stworzono dzięki restrukturyzacji rolnictwa w regionie, np. lepsza sprzedaż, wykorzystanie lasów i innych obszarów rolnych w turystyce, nie zostały wykorzystane w należyтым stopniu. Powodem tego stanu rzeczy jest brak odpowiednich możliwości przerobu i sprzedaży, obciążenie starymi zobowiązaniami i związany z tym brak kapitału w przedsiębiorstwach rolniczych, ale także i niekorzystna struktura wiekowa oraz niskie kwalifikacje dostępnej siły roboczej. Szczególną przeszkodę po polskiej stronie Euroregionu stanowi fakt, że rolnicy prowadzą bardzo małe gospodarstwa rolne i oprócz złej jakości gruntów dysponują niewielką ilością kapitału.

Podsumowanie podrozdziału: Rolnictwo i leśnictwo

W roku 2018 użytkowano w Euroregionie ok. 380000 ha powierzchni rolnych. Na obszarze Euroregionu działało ok 26000 zakładów i gospodarstw rolnych. W latach 2014 - 2018 udział powierzchni rolnych zmalał o 0,5%. W niemieckiej części udział zakładów rolnych zmalał w tym czasie o 3,16%, natomiast w polskiej części ilość gospodarstw rolnych spadła o prawie 2,12%. Ogólnie przedstawione w tabeli wskaźniki dotyczące rozwoju rolnictwa, nie są zadowalające ani po stronie niemieckiej, ani polskiej. W województwie lubuskim rolnictwo nie odgrywa dużej roli. Udział zatrudnionych w rolnictwie jest niższy niż w innych województwach w Polsce, co jest również skutkiem starej tradycji przemysłowej, ale także wynikiem przeprowadzonej już

restrukturyzacji rolnictwa. Osobliwością gospodarki rolnej w regionie jest hodowla ryb (w szczególności w Peitz i Forst). Surowce odnawialne zyskują na coraz większym znaczeniu w rolnictwie. W szczególności drewno i biomasa stanowią odpowiednią alternatywę i możliwości uzupełnienia przy produkcji energii z surowców kopalnych.

Generalnie można stwierdzić, że szanse jakie stworzono dzięki restrukturyzacji rolnictwa w regionie, np. lepsza sprzedaż, wykorzystanie lasów i innych obszarów rolnych w turystyce, nie zostały wykorzystane w należyтым stopniu.

6.7 Hotelarstwo / Turystyka

Wskaźniki turystyczne

Oferta w branży hotelowej, gastronomicznej określana jest przez liczbę ośrodków i łóżek dla gości. Wskaźniki te w niemieckiej części Euroregionu kształtowały się korzystnie, gdyż zarówno ilość ośrodków w latach 2014 - 2018 wzrosła (z 133 do 141), jak i liczba łóżek o 4,71 %.

Tabela 38. Rozwój oferty turystycznej w latach 2016- 2018

Obszar		2016	2017	2018	Porównanie 2018/2016
Część niemiecka	Ośrodki	133	135	141	6,02%
	Łóżka	5 653	5 710	5 919	4,71% ⁶
Część polska ¹⁶	Ośrodki	162	166	165	1,85%
	Łóżka	11 852	12 097	12 198	2,92%
Euroregion łącznie	Ośrodki	295	301	306	3,73%
	Łóżka	17 505	17 807	18 117	3,50%
Brandenburgia	Ośrodki	1 599	1 574	1 601	0,13%
	Łóżka	79 540	79 120	79 880	0,43%
Niemcy	Ośrodki	53 815	54 012	54 543	1,35%
	Łóżka	2 986 555	3 255 098	3 354 562	12,32%
Województwo lubuskie	Ośrodki	308	305	312	1,30%
	Łóżka	22 684	24 578	23 328	2,84%
Polska	Ośrodki	6 718	6 857	6 992	4,08%
	Łóżka	582 100	597 000	606 501	4,19%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

W roku 2016 było 5653 łóżek w hotelach i pensjonatach, a w roku 2018 ich liczba zwiększyła się do 5919. Tym samym rozwój ten był zgodny z rozwojem branży w Brandenburgii oraz w całych Niemczech, gdzie liczba łóżek hotelowych w latach 2016 - 2018 nieznacznie, ale też wzrastała.

¹⁶ Analiza rozwoju oferty turystycznej w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

Po stronie polskiej zauważalny jest nieznaczny wzrost liczby hoteli i pensjonatów (1,85%), któremu towarzyszy nieco większy wzrost liczby łóżek hotelowych (2,92%). W porównaniu z województwem lubuskim wzrost liczby ośrodków i łóżek hotelowych był większy, co wynika z prowadzenia świadomej promocji turystycznej regionu.

Proporcjonalnie do wzrostu łóżek i ośrodków w niemieckiej części Euroregionu w latach 2016-2018 popyt na oferty w sektorze turystycznym. **Liczba noclegów** wzrosła o 2,32% do 1 055 914, a liczba meldunków o 0,93% do 419 273. W polskiej części popyt w sektorze turystycznym również wzrósł. **Liczba meldunków** wzrosła o ponad 9%, a liczba noclegów o 15,78 %. Jak można zauważyć, długość pobytu w polskiej części Euroregionu zwiększyła się. Rozwój popytu w sektorze turystycznym w Euroregionie kształtował się ogólnie pozytywnie, widać szczególnie wzrost po stronie polskiej, na co składa się zwiększone zainteresowanie turystów z zagranicy.

Tabela 39. Rozwój popytu w sektorze turystycznym w latach 2016–2018

Obszar		2016	2017	2018	Porównanie 2018/2016
Część niemiecka	Zameldowanie	415 398	416 231	419 273	0,93%
	Noclegi	1 031 991	1 031 491	1 055 914	2,32%
Część polska ¹⁷	Zameldowanie	307 181	321 004	335 449	9,20%
	Noclegi	659 005	709 089	762 980	15,78%
Euroregion łącznie	Zameldowanie	722 579	737 235	754 722	4,45%
	Noclegi	1 690 996	1 740 580	1 818 894	7,35%
Brandenburgia	Zameldowanie	3 705 614	3 821 970	3 944 273	6,44%
	Noclegi	10 251 982	10 600 549	10 939 767	6,71%
Niemcy	Zameldowanie	132 837 828	136 889 382	141 269 842	6,35%
	Noclegi	368 737 280	379 430 661	391 572 442	6,19%
Województwo lubuskie	Zameldowanie	610 687	657 099	678 126	11,04%
	Noclegi	1 307 148	1 401 263	1 446 103	10,63%
Polska	Zameldowanie	19 353 712	20 437 520	21 091 521	8,98%
	Noclegi	55 020 067	58 596 371	60 471 455	9,91%

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2019

Przeciętne obłożenie miejsc noclegowych w niemieckiej części Euroregionu wynosi 31,3%. Wartość ta znajduje się poniżej średniej w Brandenburgii oraz poniżej średniej w całych Niemczech, które w roku 2018 wyniosły odpowiednio 36,1% i 37,2%. Powyższe wskazuje, że istnieje pewna nadwyżka miejsc noclegowych. W polskiej części Euroregionu przeciętne obłożenie miejsc noclegowych wyniosło 29 % i w porównaniu z rokiem 2016 poprawiło się o 5,4%.

¹⁷ Analiza rozwoju popytu w sektorze turystycznym w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

Walory turystyczno-krajoznawcze:

W dużej części płaska, miejscami pagórkowata rzeźba terenu Euroregionu z wieloma małymi jeziorami i niską gęstością zaludnienia, doskonale nadaje się do **rekreacji i kontaktu z przyrodą** (wędrówki piesze, jazda na rowerze, jazda konna, jazda zaprzęgiem konnym, wędkarstwo, żegluga rzeczna, nurkowanie oraz różne rodzaje sportów wodnych jak: kąpiele, pływanie kajakiem i łódkami). Po niemieckiej stronie Euroregionu rozbudowano sieć dróg rowerowych i do wędrówek pieszych. Po polskiej stronie istnieją bardzo dobre możliwości rekreacji, kontaktu z często nienaruszoną przyrodą i przede wszystkim wieloma jeziorami (ok. 150).

Niewątpliwym potencjałem jest infrastruktura sportowa i współpraca w zakresie jej rozwoju oraz wykorzystania na cele transgranicznej aktywności sportowej Wojewódzkiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Zielonej Górze (Drzonków) - WOSiR i Europejskiej Akademii Sportu Landu Brandenburgii (ESAB). Oba podmioty wspólnie utworzyły w Drzonkowie Biuro Europejskiej Akademii Sportu oraz zrealizowały na terenie WOSiR cztery duże projekty, bardzo znaczące dla rozwoju sportu na obszarze Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr, finansowane w ramach Inicjatyw Wspólnotowych Phare i Interreg.

Do ważnych w regionie obszarów przyrodniczych należy **Rezerwat Biosferyczny Szprewald** (430 km²), który jest najbardziej znanym obszarem turystyczno- rekreacyjnym również poza regionem. Jednak część Szprewaldu leżąca w granicach Euroregionu jest bardzo mała.

Znaczące parki i tereny dla wypoczynku i rekreacji w regionie:

- doliny rzek: Bóbr, Nysa Łużycka i Szprewa,
- Park przyrodniczy Schlaubetal i park krajobrazowy jako część Doliny Baryczy od ujścia Baryczy do Odry,
- polsko-niemiecki Geopark Łuk Mużakowa / Muskauer Faltenbogen - od września 2011 roku polsko-niemiecki obszar łuku Mużakowa ma status transgranicznego Geoparku stowarzyszonego w Europejskiej Sieci Geoparków posiadających wsparcie i certyfikat UNESCO (Park znalazł się na liście światowego dziedzictwa UNESCO jako 12 obiekt w Polsce). Podkreślić tutaj należy, że na liście światowego dziedzictwa kultury UNESCO znajdują się jednocześnie dwa parki z tego obszaru, co jest wyjątkowe - w Polsce jest to jedyne takie miejsce: Park Mużakowski i Geopark Łuk Mużakowa,
- stawy w Peitz i zapora wodna Spremberg,
- Lieberoser Heide,
- Spreewald,
- parki: Łagowski, Mużakowski, Gryżyński, Piastowski, nad Nysą w Gubinie, w Gębicach, Zaborze, Przytoku, Żaganii, Żarach, Hłowej, Zatoniu, Kargowej, Rothenburgów w Nietkowie (Czerwieńsk), przypałacowy w Kargowej i w Sobolicach (Przewóz), park przy obiektach Van de Velde w Trzebiechowie,
- wyspa w Gubinie,
- Lasek Odrzański "Oderwald" - gmina Zielona Góra
- Dolina Luizy i Park Piastowski w Zielonej Górze.

Do znaczących zespołów parkowych w regionie należą:

- Park Branicki w Cottbus,
- Park Mużakowski (tylko jego polska część należy do Euroregionu),
- Ogród Róż w Forst.

Parki krajobrazowe:

- ujście Baryczy do Odry,
- Przemęcki Park Krajobrazowy.

Należy w tym miejscu wspomnieć o funkcjonującym już od 2010 roku Europejskim Związku Parków Łużyckich. Celem stworzenia tego związku było wzmocnienie potencjału parków i ogrodów łużyckich. Tworzą go parki Pücklera w Łęknicy/Bad Muskau i Branitz, ogród Różany w Forst (Lausitz) oraz pałac i park w Brodach (niem. Pförten). Obecnie Związek stał się mocną turystyczną marką Euroregionu. Warto wspomnieć o udanej rozbudowie stowarzyszenia parków z 4 do 9 członków, co miało miejsce w ramach projektu Funduszu Małych Projektów. Ponadto, duży projekt INTERREG-VA został wykorzystany do zainicjowania przyszłego wspólnego marketingu. 24 lutego 2018 r. na Nowym Zamku w Bad Muskau miało miejsce uroczyste przyjęcie do Europejskiego Związku Parków Łużyckich pięciu nowych parków partnerskich z Altdöbern, Kromlau, Neschwitz, Zatonia oraz z Żagania. Rangę wydarzenia podkreślała obecność potomków zarówno rodu księcia Pücklera jak i hrabiego Brühla.

Bardzo istotnym elementem turystyki staje się enoturystyka, co związane jest z odradzaniem się tradycji winiarstwa w Euroregionie. W Zaborze powstało m.in. Lubuskie Centrum Winiarstwa, winnice tutaj rozciągają się od Zaboru, aż do Łazu, tak samo w Niemczech funkcjonuje m.in. Stowarzyszenie Niemieckie Gubińskie Winiarstwo, jedna z winnic godna uwagi po niemieckiej stronie znajduje się w Grano. W 2007 r. powstał Lubuski Szlak Wina i Miodu, w skład którego wchodzi winnice obecne na obszarze polskiej i niemieckiej części Euroregionu, w tym m.in.:

- Winnica Samorządowa (Centrum Winiarstwa) – winnica rozciąga się od Zaboru do Łazu,
- Winnica "Stara Winna Góra" w Górzycowie,
- Winnica Miłosz w Łazie,
- Winnica Ingrid w Łazie,
- Winnica Cantina w Mozowie,
- Winnica Mozów w Mozowie,
- Winnica Cosel w Kozli (gm. Świdnica),
- Winnica Hiki w Bytomiu Odrzańskim,
- Winnica Julia w Starym Kisielinie (Zielona Góra),
- Winnica Kinga w Starej Wsi (koło Nowej Soli),
- Winnica w Pałacu Wiechlice (koło Szprotawy),
- Winnica w Grano (Niemcy).

W przypadku niemieckiej części Euroregionu można dodać, że w Brandenburgii dojrzewa ponad 20 odmian winorośli - na brandenburskie wina o indywidualnym charakterze. Od 2007 r. Region

winiarski „Niederlausitz” jest prawnie usankcjonowany jako region „Brandenburger Landwein” i od tego czasu wina mogą nosić to oznaczenie na etykiecie. W niemieckiej części Euroregionu znajdują się cztery obszary uprawy winorośli, łącznie prawie 7 hektarów winnic. Największy z obszarów znajduje się w miejscowości Jerischke w gminie Neisse-Malxetal (ok. 5,0 ha). Dalsze obszary znajdują się w miejscowości Grano gminy Schenkendöbern oraz w dzielnicach Jehserig i Klein Oßnig w mieście Drebkau - znanym również jako region winiarski „Welzow Süd”. Założona w 2007 roku firma Förderverein Niederlausitzer Weinbau e.V. nawiązuje współpracę ze wszystkimi zainteresowanymi winiarzami w Brandenburgii, a także winiarzami z polskiej strony Euroregionu i rozwija obiekt „Weinscheune Grano” jako centrum edukacyjne i informacyjne.

Niewykorzystane turystycznie w Euroregionie pozostają jazy na Nysie, które w przyszłości powinny służyć, jako kładki pieszo-rowerowe włączone do transgranicznych szlaków turystycznych. Na lubusko-brandenburskim odcinku Nysy Łużyckiej istnieje obecnie 7 jazów. Są one elementem elektrowni wodnych umiejscowionych na tym terenie:

1. EW Sobolice,
2. EW Bukówka,
3. EW Przysieka,
4. EW Żarki Wielkie,
5. EW Zielisko,
6. EW Zasięki,
7. EW Gubin.

Istniejąca już infrastruktura wymaga niewielkiej przebudowy (w tym odpowiednich zabezpieczeń), które umożliwią bezpieczne przekraczanie rzeki w obu kierunkach. Inicjatywy takie powinny być wspierane środkami europejskimi, gdyż są przykładem działań o silnym oddziaływaniu transgranicznym.

Niemcy po swojej stronie Euroregionu, jako atrakcję turystyczną przedstawiają istniejący jeszcze **teren kopalni odkrywkowej i krajobraz pokopalniany** oraz proces jego zagospodarowania w ramach rekultywacji. Do tej pory postawiono kilka wież widokowych na obrzeżach kopalni odkrywkowej, z których można obserwować proces wydobycia węgla brunatnego. Wraz z zalaniem terenów pokopalnianych powstała dodatkowa oferta rekreacji i sportów wodnych w regionie.

Województwo lubuskie dzięki wysokim walorom przyrodniczym i kulturowym stanowi bardzo atrakcyjny teren dla rozwoju różnego typu turystyki np. wypoczynkowej, historycznej, wodnej czy bardzo modnej w ostatnim czasie agroturystyki. Walory kulturowe regionu pozwalają na rozwój różnorodnych form turystyki kulturowej. Atutem jest także korzystne położenie geograficzne ze względu na przygraniczną lokalizację, jak i przebiegające przez region korytarze międzynarodowe.

W zakresie turystyki wodnej istnieje w polskiej części Euroregionu liczna powiązana ze sobą sieć dróg wodnych, jak np. Lubuska Droga Wodna o długości 220 km łącząca rzeki Obra, Odra, Paklica, Obrzyca oraz mniejsze rzeczki połączone z licznymi jeziorami lub trasa leśno-wodna z Poźrzadła do Odry

w miejscowości Urad. Ponadto nad Bobrem organizowane są spływy i liczne imprezy. Dodatkowo Bóbr i jego mniejsze dopływy przygotowywane i użytkowane są do spływów kajakowych. Po polskiej stronie Euroregionu porównywalnie dużym znaczeniem cieszy się jeździectwo. Liczne szkółki jeździeckie i stadniny koni np. w Raculce, Łagowie czy Drzonkowie oferują możliwości przejażdżki konno, jazdy bryczką, ferii spędzonych na koniu oraz hipoterapię. Ponadto po polskiej stronie Euroregionu istnieje prawdziwe bogactwo dzikich zwierząt, w szczególności zwierzyny płowej i czarnej oraz drapieżników. Organizowane są **festyny łowieckie i turystyka łowiecka (Bytnica)**.

Po niemieckiej stronie w Burgu funkcjonuje terma Szprewaldzka (Spreewaldtherme) oferująca niezależnie od pogody, na wysokim poziomie usługi na rzecz **poprawy i zachowania zdrowia**. Tym samym Burg ma możliwość długofalowego rozwoju uzdrowiska mogącego nadać samej miejscowości Burg a także i regionowi znaczenie ponadregionalne w zakresie turystyki.

Potencjał przyrodniczy uzupełniany jest znaczącymi **zabytkami architektonicznymi**, jak np. zamki, majątki, kościoły o walorach historycznych oraz pomniki przyrody. Po stronie polskiej Euroregionu istnieje wiele zabytków poniemieckich stanowiących obiekt zainteresowania turystów. Są to:

- kościoły poewangelickie w: Babimoście, Bytomie Odrzańskim, Gębicach, Gubinie, Jeziorach Dolnych, Jordanowie, Lesznie Dolnym, Letnicy, Radoszynie, Witoszynie Dolnym,
- pałace w: Bieczu, Bogaczowie, Bojadłach, Borowinie, Borowie Wielkim, Brodach, Broniszowie, Chichach, Cieciszewie, Czernej, Dębince, Drwalewicach, Jeleninie, Jeziorach, Kargowej, Lipinkach Łużyckich, Łęgowie, Niwiskach, Nowym Kisielinie, Osowej Sieni, Siecieborzycach, Sławie, Suchej Dolnej, Trzebielu, Trzebulach, Zatoniu, Żarach,
- zamki w: Borowie Polskim, Janowcu, Siedlisku, Szprotawie, Witkowie, Żarach,
- dwory w: Borowie Wielkim, Chotkowie, Kosierzu, Mirocinie, Okuninie, Studzieńcu, Wiechlicach.

Poza tym oba ośrodki Zielona Góra i Cottbus oferują liczne zabytki, muzea i inne instytucje kulturalne.

W kontekście turystyki historycznej konieczne trzeba wspomnieć o Szlaku Telemanna oraz o rodzinach Bibersteinów i Promnitzów. **Kompleks zamkowo-pałacowy w Żarach** jest największym kubaturowo zamkiem w województwie i jednym z większych w Polsce. W obiekcie wielokrotnie bywali królowie Polski, Prus, Czech, Cesarze Niemiec i Austrii. Ród Bibersteinów posiadał całe dorzecze Nysy i z nim związana jest historia Frydlantu w Czechach, Żar, Forstu, Beeskow i Storkow. Ich herb róg jelenia jest znakiem wielu miejscowości i powiatów po obu stronach granicy. Do rodziny Promnitzów należały Brody, powiat żarski, Łłowa, Kliczków, Brzeg, Pieszycy, Pszczyna, Drehna, pałac Riesa koło Drezna i wiele innych. Za ich czasów w Żarach kapelmistrzem na ich dworze był Georg Phillip Telemann – muzyk wówczas bardziej znany niż Bach, który do kultury światowej przeniósł polską muzykę ludową. Zamek Bibersteinów obecnie przeszedł z powrotem w ręce miasta Żary i będzie rewaloryzowany z myślą o centrum

Telemanna w Polsce. Jest to wyjątkowy i chyba najciekawszy obiekt renesansowy w województwie ze sztukateriami i freskami z XVI w.

Imprezy kulturalne jak Festiwal Folkloru, Winobranie w Zielonej Górze, Festiwal Muzyczny Wschód - Zachód w Zielonej Górze, Jarmarki Joanitów w Łagowie i Koźuchowie, oraz festiwal „Młodego Filmu Wschodnioeuropejskiego” w Cottbus mają coraz większe znaczenie dla turystyki. Przykładem turystyki kulturowej jest Lubuski Szlak Miodu i Wina, nad którym opiekę roztacza Zielonogórskie Stowarzyszenie Winiarskie. Można zauważyć również wzrost zainteresowania produktami tradycyjnymi, co m.in. pozwala na rozwój enoturystyki. Ważne imprezy kulturalne po niemieckiej stronie to m.in.: „Wiosna nad Nysą” (Guben), Festiwal Filmowy w Cottbus, Festiwal Podróży w Czasie (Forst), Spremberdzkie Noce Filmowe (Spremberg).

Cottbus jako centrum targowe i konferencyjne nabiera coraz większego znaczenia gospodarczego. Teren targowy firmy Cottbusser Messe- und Touristik GmbH oferuje dobre możliwości organizowania odpowiednich imprez.

Generalnie potencjał turystyczny niemieckiej części Euroregionu leży w szczególności w turystyce rowerowej, pieszej i wodnej. Na tym obszarze rozwijano w ostatnich latach cały szereg ofert. Inną możliwością specjalizacji regionu mogłaby być turystyka zdrowotna. Po polskiej stronie dostrzegany jest potencjał przede wszystkim w turystyce konnej, wodnej i myśliwskiej.

Tabela 40. Potencjał turystyczny

Potencjał	Euroregion
Turystyka rowerowo–piesza	Drogi rowerowe: Droga Rowerowa Wzdłuż Odry i Nysy, Droga Rowerowa Wzdłuż Sprewy Łuk Mużakowski (trasy rowerowo-piesze) Tematyczne drogi rowerowe, między innymi Droga Rowerowa Śladami Ogórka, Dolnołużycki Krąg
Turystyka wodna	Szprewald Pojezierze Łużyckie (planowane) Pojezierze i rzeki (w części polskiej) Nysa Łużycka Cottbusser Ostsee
Kopalnie	Międzynarodowa Wystawa Budowlana „Fürst-Pückler-Land” (trasy wokół kopalni)
Turystyka zdrowotna	Terma Szprewaldzka w Burgu Liczne ośrodki odnowy biologicznej Nordic walking
Turystyka konna i myśliwska	Różne oferty
Turystyka historyczna	Pałace, zamki, Fortyfikacje Historia winiarstwa

Źródło: opracowanie własne

Wykorzystanie istniejącego i rozwijanie nowego potencjału turystycznego, typu stworzenie/ budowanie świadomości o turystyce tematycznej jak na przykład turystyka piesza - nordic walking czy prozdrowotna, ma bardzo duży wpływ na rozwój Euroregionu. W Euroregionie istnieje szereg atrakcji turystycznych i spektakularnych zespołów przyrodniczych, z których można by stworzyć znane cele turystyczne - chociażby Spreewald czy Łuk Mużakowa. Promocja tych atrakcji – w kontekście rozwoju turystyki – ma przede wszystkim na celu wydłużenie czasu pobytu w Euroregionie.

Oferty dotyczące **turystyki transgranicznej** są względnie bogate i coraz bardziej znane. Euroregion tworzy ponadregionalny image jako region turystyczny, czego dowodem jest coraz więcej ofert turystycznych, jakie można wykupić zarówno po polskiej jak i niemieckiej stronie. Mimo, iż istnieje świadomość budowania wizerunku Euroregionu jako regionu wartego odwiedzenia, jako produktu turystycznego, przełożenie tej świadomości na wymierne efekty jest wciąż zbyt małe. Jak czytamy w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, istnienie obszarów cennych przyrodniczo powinno w większym stopniu stać się elementem marketingowych przedsięwzięć województwa, traktujących środowisko przyrodnicze jako ważny czynnik rozwoju gospodarczego.

Sieć geoparków i parków jest już mocno zintegrowana z sieciami DE-PL. Ważne jest jednak, aby lepiej sprzedawać wszystkie transgraniczne atrakcje w Euroregionie, tak jak np. Łągów czy Spreewald, które są względnie dobrze znane, dla turystów po drugiej stronie granicy.

Ponadto trzeba wspomnieć o wspólnej inicjatywie polskich i niemieckich partnerów, dotyczącej utworzenia klastra turystyki historycznej:

Klaster Turystyki Historycznej (KTH)

Wspólna inicjatywa Stowarzyszenia Gmin RP Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr, Lubuskiej Organizacji Pracodawców w Gorzowie Wielkopolskim, Centrum Biznesu i Innowacji we Frankfurcie nad Odrą i Centrum Innowacji i Technologii w Forst (L.), podjęta w ramach realizacji projektu pn.: „EuRegioNet - Internacjonalizacja Sieci i Klastrow”. Obszar objęty inicjatywą to głównie teren województwa lubuskiego oraz Kraju Związkowego Brandenburgia.

Pierwsze działania inicjujące miały miejsce w II połowie 2017 r. Partnerzy projektu EuRegioNet przeprowadzili szereg rozmów dot. możliwej lokalizacji klastra. Ostatecznie uzgodniono, że KTH będzie miał siedzibę w Krośnie Odrzańskim, na Zamku Piastowskim. W fazie przygotowawczej zorganizowano szereg polsko-niemieckich konferencji, warsztatów i spotkań włącznie z odwiedzinami w siedzibach potencjalnych uczestników tej inicjatywy, w trakcie których przekazywane były informacje dot. celów i zadań klastra. Zainteresowanie przeszło oczekiwania. Deklarację chęci udziału w pracach nad KTH złożyło 31 podmiotów z Polski i 7 z Niemiec. Zebranie założycielskie Stowarzyszenia „Klaster Turystyki Historycznej” odbyło się 12.11.2019 r. w Krośnie Odrzańskim.

Aktywności/misja:

Wspieranie działań zmierzających do transgranicznego usieciowienia w celu pełniejszego wykorzystania potencjału turystycznego regionu.

Wspieranie wspólnych aktywności promocyjnych i strategii - również w kontekście transgranicznym, wiązanie atrakcji turystycznych, współpraca z ekspertami w dziedzinie turystyki etc.

Cel: maksymalne wykorzystanie potencjału turystycznego regionu. Wspólny język korzyści.

Wśród tematów priorytetowych znalazły się: zabytkowe pałace i parki, fortyfikacje i umocnienia oraz historia i tradycje winiarstwa.

Grupa docelowa dla działań KTH to: samorządy, stowarzyszenia, fundacje, muzea, instytucje otoczenia nauki i gospodarki, przedsiębiorcy, osoby prywatne z terenu Polski i Niemiec etc.

Klaster dedykowany jest właścicielom obiektów służących rozwojowi turystyki oraz osobom i instytucjom, zajmującym się względnie zainteresowanym powyższą tematyką.

Podsumowanie podrozdziału: Hotelarstwo / Turystyka

Wskaźniki turystyczne

W roku 2016 było 5653 łóżek w hotelach i pensjonatach, a w roku 2018 ich liczba zwiększyła się do 5919. Tym samym rozwój ten był zgodny z rozwojem branży w Brandenburgii oraz w całych Niemczech, gdzie liczba łóżek hotelowych w latach 2016 - 2018 nieznacznie, ale też wzrastała. Po stronie polskiej zauważalny jest nieznaczny wzrost liczby hoteli i pensjonatów (1,85%), któremu towarzyszy nieco większy wzrost liczby łóżek hotelowych (2,92%). W porównaniu z województwem lubuskim wzrost liczby ośrodków i łóżek hotelowych był większy, co wynika z prowadzenia świadomej promocji turystycznej regionu. Proporcjonalnie do wzrostu łóżek i ośrodków w niemieckiej części Euroregionu w latach 2016-2018 wzrósł popyt na oferty w sektorze turystycznym. Liczba noclegów wzrosła o 5,88% do 823 946, a liczba meldunków o 6,5% do 342 440. W polskiej części popyt w sektorze turystycznym również wzrósł. Liczba meldunków wzrosła o ponad 9%, a liczba noclegów o 15,78 %. Jak można zauważyć, długość pobytu w polskiej części Euroregionu zwiększyła się. Rozwój popytu w sektorze turystycznym w Euroregionie kształtował się ogólnie pozytywnie, widać szczególnie wzrost po stronie polskiej, na co składa się zwiększone zainteresowanie turystów z zagranicy.

Potencjał turystyczny

W dużej części płaska, miejscami pagórkowata rzeźba terenu Euroregionu z wieloma małymi jeziorami i niską gęstością zaludnienia, doskonale nadaje się do **rekreacji i kontaktu z przyrodą** (wędrowki piesze, jazda na rowerze, jazda konna, jazda zaprzęgiem konnym oraz różne rodzaje sportów wodnych jak: kąpiele, pływanie kajakiem i łódkami). Szczególną atrakcją po niemieckiej stronie Euroregionu stanowi istniejący jeszcze **teren kopalni odkrywkowej i krajobraz pokopalniany** oraz proces jego zagospodarowania w ramach rekultywacji. Do ważnych w regionie obszarów przyrodniczych należy **Rezerwat Biosferyczny Spreewald** (430 km²), który jest najbardziej znanym obszarem turystyczno- rekreacyjnym również poza regionem.

Bardzo istotnym elementem turystyki staje się enoturystyka. W Zaborze powstało m.in. Lubuskie Centrum Winiarstwa, w Niemczech funkcjonuje m.in. Stowarzyszenie Niemieckie Gubińskie Winiarstwo. Po jednej i po drugiej stronie granicy powstało szereg winnic.

Oferty dotyczące **turystyki transgranicznej** są niewielkie i do tej pory mało znane. Euroregion nie stworzył (jeszcze) ponadregionalnego image'u jako region turystyczny. Dalszy deficyt znajduje się we wspólnej połączonej infrastrukturze turystycznej dotyczącej tras rowerowo-piesznych.

Potencjał turystyczny w części niemieckiej Euroregionu stanowi głównie turystyka rowerowa, piesza i wodna. W ubiegłych latach stworzono w tej dziedzinie szereg ofert turystycznych. Inną możliwością specjalizacji regionu mogłaby być turystyka zdrowotna. Polska część Euroregionu posiada potencjał dla rozwoju turystyki na tym terenie tkwiący zarówno w walorach kulturowych i przyrodniczych, jak i w samym dogodnym położeniu regionu. Jest on dostrzegany przede wszystkim w turystyce przyrodniczej, aktywnej (konnej, wodnej, rowerowej pieszej i myśliwskiej) czy kulturowej. W Euroregionie istnieją poza Łukiem Mużakowskim wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, atrakcje turystyczne i spektakularne zespoły przyrodnicze, z których można by stworzyć bardzo znane cele turystyczne – Park Branitz, Łągów, Zoo w Cottbus. Problemem jest jednak wydłużenie pobytu osób przyjezdnych na terenie Euroregionu.

6.8 Ochrona środowiska przyrodniczego

Obszar Euroregionu charakteryzuje się cenną **przyrodą i krajobrazem**, które powinny być chronione. W niemieckiej części Euroregionu około 25% powierzchni znajduje się pod ochroną; w polskiej części jest to nawet 28% powierzchni. Istnienie tych terenów z jednej strony sprzyja zachowaniu walorów przyrodniczych i krajobrazowych, z drugiej pozwala na adekwatne ich wykorzystanie przede wszystkim w celach turystycznych. Z tego powodu znaczenie przyrody i środowiska naturalnego ma duże znaczenie w Euroregionie. Ważne parki przyrody i rezerwy w regionie po stronie niemieckiej: Rezerwat Biosferyczny Spreewald (430 km²), Park Przyrodniczy Schlaubetal (230 km²), Polsko-Niemiecki Park Przyrodniczy Łuk Mużakowski / Muskauer Faltenbogen (416 km²) oraz Rezerwat Przyrody Lieberoser Endmoräne (Morena Czołowa w Lieberose, 67,6 km²). Po stronie polskiej są to parki przyrodnicze: Mużakowski (18200 ha) będący największym parkiem krajobrazowym, leżącym po stronie polskiej, Łagowski, Gryżyński oraz Krzesiński Park Krajobrazowy. Również krajobrazy pokopalniane w okręgu Döbern są interesujące pod względem jakości środowiska i krajobrazu.

Charakterystycznym dla Euroregionu jest duża ilość chronionych **gatunków zwierząt i roślin**. W Szprewaldzie żyje blisko 18000 gatunków zwierząt i roślin, z czego 585 gatunków roślin wpisanych jest na czerwoną listę, między innymi: orzech wodny, gatunki rosiczek i orchidei. Do zwierząt zagrożonych należą między innymi wydra i bocian czarny. Godnym wspomnienia są miejsca odpoczynku dla ptaków i miejsca lęgowe ptaków nad stawami w Peitz, obszary

podmokłe i rzadkie rodzaje roślin wodnych w Jeziorze Neuendorf, przez które przepływa Szprewa.

W niemieckiej części wciąż pojawia się problem z odpowiednią ilością wody gruntowej odpowiedniej dla roślin, ponieważ obszar znajduje się w strefie leja kopalnianego. Dodatkowo sytuacja klimatologiczna wokół Cottbus cechuje się średnią ilością opadów oscylującą wokół 565 do 573 mm/a.

Jakość wód w Euroregionie uległa poprawie. Przeważająca ilość wód w niemieckiej części Euroregionu ma dziś drugą klasę jakości wód. Nysa Łużycka za 2018 r. ma stan ekologiczny umiarkowany. Ale i jakość wody w Sprewie poprawiła się przechodząc podczas pomiarów kontrolnych z klasy trzeciej do drugiej. Jednym z najcenniejszych zasobów Euroregionu są wody. Ich znaczenie jest niekwestionowane, począwszy od ich znaczenia jako źródła energii, poprzez rolę w transporcie, a skończywszy na funkcji turystycznej rzek i jezior. Znaczenie wód dla turystyki jest jednak ograniczone ich zanieczyszczeniem. Należy jednak podkreślić, iż stan wód jednak ulega poprawie przede wszystkim z powodu zmniejszenia wielkości ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych co nastąpiło dzięki budowie nowych i modernizacji istniejących oczyszczalni ścieków. Po polskiej stronie Euroregionu dobrym przykładem jest wybudowana oczyszczalnia ścieków w Sławie co znacznie poprawiło czystość wody w największym akwenu wodnym w województwie lubuskim w Jeziorze Sławskim.

Innym szczególnie ważnym aspektem ochrony środowiska naturalnego jest **ochrona przeciwpowodziowa**. Powodzie w Euroregionie mogą pojawiać się w obrębie rzek Odry, Nysy Łużyckiej, Sprewy i Bobru: lubusko-brandenburski odcinek Nysy Łużyckiej posiada w znacznej części tamy. Łąki nad Nysą jako naturalne poldery zostały zachowane przede wszystkim w dolinie Nysy Łużyckiej wokół miast Guben i Forst. Powodzie w ostatnim czasie miały miejsce w latach: 1997, 2010, 2011, 2013.

Spływ wody powodziowej Sprewą zależy w dużej mierze od utrzymania wody na zaporze wodnej Spremberg oraz zaporach Bautzen i Quitzdorf (w Saksonii) oraz utrzymania względnie dużych powierzchni retencyjnych. Dzięki pojemności zapory wodnej Spremberg wynoszącej ok. 19 milionów m³ można spowodować duże obniżenie fali powodziowej. Na skutek przeprowadzonych w latach dziewięćdziesiątych modernizacji tam na Sprewie w obrębie miasta Cottbus oraz dodatkowych prac wodno-budowlanych znacznie poprawiono ochronę mieszkańców w dorzeczu Sprewy.

Szczególne rolę w ochronie środowiska przyrodniczego odgrywają ochotnicze straże pożarne, w których skład wchodzi mieszkańcy danego terenu. Niejednokrotnie w walce z żywiołami muszą sobie pomagać sąsiedzi, których miejscowości dzieli granica państwowa. Doskonałym przykładem takiej sąsiedzkiej i jednocześnie międzynarodowej współpracy są strażacy z miejscowości Markosice i Groß Gastrose. Szczególna przyjaźń, jaka zawiązywała się przez lata

między mieszkańcami Groß Gastrose (po niemieckiej stronie) i Markosic (po polskiej stronie) rozpoczęła się od wspólnych odwiedzin – poprzez przechodzenie na drugą stronę częściowo zniszczonym mostem przez Nysę. Zrobiono tam drabinkę / schodki po niemieckiej stronie, co umożliwiło przeprawę. Z biegiem lat współpraca rozwijała się, obejmując kolejne elementy życia społeczno-gospodarczego mieszkańców. Markosice i Groß Gastrose za swoją współpracę transgraniczną otrzymali w 2011 r. nagrodę Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych (nagroda za promowanie idei europejskiej współpracy: Sail of Papenburg 2011). Bardzo aktywnie na polu współpracy transgranicznej działają również strażacy z Trzebiechowa.

W związku ze zmniejszeniem emisji substancji szkodliwych na terenach przemysłowych i produkcyjnych oraz ograniczenia emisji substancji szkodliwych pochodzących z gospodarstw domowych **jakość powietrza** w niemieckiej części Euroregionu uległa znacznej poprawie.

W niemieckiej części Euroregionu istotną rolę odgrywa **konwersja**. Znajduje się tu duży odsetek powierzchni wykorzystywanej dawniej do celów wojskowych. Na terenie dawnego poligonu Lieberose (ok. 13000 ha) na północy niemieckiej części Euroregionu ograniczono możliwości rozwoju. Obszar ten został częściowo włączony do parku przyrodniczego „Schlaubetal”, a pozostała część jest wykorzystywana do celów ochrony środowiska, rozwoju przestrzeni naturalnej, odbudowy i poprawy sieci dróg, o ile nie będzie to zagrażało środowisku naturalnemu. Dawny poligon dla samolotów myśliwskich Jerischke (35 ha) stał się częścią programu ochrony gatunku - ponownego zasiedlenia - cietrzewia w Brandenburgii. W polskiej części Euroregionu w Żaganie - Świętoszowie znajduje się największy poligon w Polsce i jeden z największych w Europie. Poligon wykorzystywany jest nadal do celów wojskowych.

Ogólnie w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr istnieją liczne możliwości wspólnych działań transgranicznych w dziedzinie ochrony środowiska przyrodniczego, ochrony przeciwpożarowej i przeciw powodziowej. Dzięki temu można wnieść znaczący wkład w trwałą rozwój Euroregionu.

Podsumowanie podrozdziału: Ochrona środowiska przyrodniczego

Obszar Euroregionu charakteryzuje się **cenną przyrodą i krajobrazem**, które powinny być chronione. W niemieckiej części Euroregionu około 25% powierzchni znajduje się pod ochroną; w polskiej części jest to nawet 28% powierzchni. Ważne parki przyrody i rezerваты w regionie po stronie niemieckiej: Rezerwat Biosferyczny Szprewald (475 km²), Park Przyrodniczy Schlaubetal (230 km²), Polsko-Niemiecki Park Przyrodniczy Łuk Mużakowski / Muskauer Faltenbogen (416 km²) oraz Rezerwat Przyrody Lieberoser Endmoräne (Morena Czołowa w Lieberose, 67,6 km²); po stronie polskiej są to parki przyrodnicze: Łagowski, Mużakowski i Gryżyński. Charakterystycznym dla Euroregionu jest duża ilość chronionych **gatunków zwierząt i roślin**. Wartości ornitologiczne regionu można uznać za unikatowe.

Jakość wód w Euroregionie uległa poprawie. Przeważająca ilość wód w niemieckiej części Euroregionu ma dziś drugą klasę jakości wód. Do nich zalicza się również Nysa Łużycka.

Powodzie w Euroregionie mogą pojawiać się w obrębie rzek Odry, Nysy Łużyckiej, Sprewy. Lubusko-brandenburski odcinek Nysy Łużyckiej posiada w znacznej części tamy. Na skutek przeprowadzonych w latach dziewięćdziesiątych modernizacji tam na Sprewie w obrębie miasta Cottbus oraz dodatkowych prac wodno-budowlanych znacznie poprawiono ochronę mieszkańców w dorzeczu Sprewy.

Również **jakość powietrza** w niemieckiej części Euroregionu uległa znacznej poprawie. W niemieckiej części Euroregionu istotną rolę odgrywa **konwersja**. Znajduje się tu wiele powierzchni wykorzystywanej dawniej do celów wojskowych.

Ogólnie w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr istnieją liczne **możliwości wspólnych działań** transgranicznych w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego, ochrony przeciwpożarowej i przeciw powodziowej. Bogate ekosystemy wodne, leśne czy łąkowe kreują dogodne warunki dla rozwoju turystyki. Zauważalne w ostatnich latach rosnące zainteresowanie różnymi formami turystyki, w tym przede wszystkim turystyką przyrodniczą i agroturystyką, stanowi z pewnością szansę na budowanie pozytywnego wizerunku czy samego rozwoju gospodarczego Euroregionu.

Załącznik nr 2

Człowiek Pogranicza – krótkie spojrzenie na obecną sytuację z perspektywy mieszkańca Euroregionu

Autorzy: Grzegorz Gorzechowski; dr hab. Bogdan Ślusarz Prof. UZ

Naturalną specyfiką Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr jest jego transgraniczność. Także tutejsi mieszkańcy są specyficzni, ponieważ mają możliwość codziennego funkcjonowania w obszarach dwóch państw. Dodatkowo sprzyja temu brak kontroli granicznych, co wpływa na realizowanie codziennych aktywności w każdym obszarze właściwie bez formalnej świadomości przekraczania granic.

Temu miał właśnie służyć układ z Schengen – mieszkańcy zjednoczonej Europy dostali bardzo istotną przesłankę, że mieszkamy na terenie jednego obszaru. Dodatkowo istnieje możliwość funkcjonowania na tym samym Jednolitym Rynku Europejskim, zarówno jako siła robocza, jak również jako przedsiębiorca, świadczący np. usługi na terenie sąsiada.

Mieszkaniec Euroregionu doświadcza tego na co dzień i ma możliwość konfrontować różnice i podobieństwa obu państw w tych samych obszarach.

Pierwszym istotnym przejawem, z którym spotyka się człowiek pogranicza i który w pewnym momencie staje się mało zauważalny, to **język**.

Z uwzględnieniem języka łużyckiego na obszarze Euroregionu występują trzy języki, którymi mówi się w sklepie, restauracji, na stacji benzynowej, z której akurat korzystamy na terenie „swojej” części Euroregionu. Generuje to sukcesywnie bardzo istotną cechę człowieka pogranicza w zakresie jego kompetencji interkulturowych – taki człowiek ma znajomych z drugiej strony granicy, łatwiej mu się rozmawia o sprawach istotnych z sąsiadem zza granicy, różnych problemach, które dotyczą obu stron granicy. Ponadto – co ważne w kontekście rozwoju stosunków polsko-niemieckich, zmniejsza się jego nieufność w stosunku do sąsiada. Wydaje się, że w kontekście rozwoju transgranicznych stosunków w obszarze Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr jest to najważniejsze osiągnięcie ostatnich lat. Świadczą o tym odpowiedzi mieszkańców polskiej i niemieckiej części Euroregionu, czego boją się najbardziej w kontekście ruchu bez kontroli granicznej – i Polacy i Niemcy zgodnie przyznali, że zagrożeń zewnętrznych, takich jak np. terroryzm. Niemcy dają też sygnał, że ważni dla nich są pracownicy z Polski – niegdyś w znacznie większym stopniu postrzegani jako konkurencja na rynku pracy.

Świadczą o tym także wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 2019 r. – aż 47 % Niemców obawia się ekstremizmu, a w obszarze transgranicznym strach ten utrzymuje się znacznie bardziej, niż w Niemczech zachodnich. Jednocześnie mniej niż co 4 Niemiec (24%) boi się utraty pracy, w tym w wyniku konkurencji z Polski (źródło: www.dw.com).

Z kolei mieszkańcy polskiego pogranicza w dużej mierze przestali traktować Niemców nieufnie, jako osoby przyjeżdżające „wykupić” dobra. Na to również wskazują badania ankietowe „Barometru Polska-Niemcy 2018”.

Równie ważne są zmiany wzajemnych sympatii wzgl. antypatii. O ile w przypadku mieszkańców Polski 56 % deklaruje sympatię do kraju sąsiada, o tyle tylko 29% Niemców deklaruje sympatię do Polski. Odsetek ten wzrasta jednak wśród osób stale odwiedzających kraj sąsiada – w przypadku Niemców do 70%, a Polaków do 68% (źródło: „Polacy i Niemcy - Dzieląca przeszłość, wspólna przyszłość? WYNIKI BAROMETRU POLSKA–NIEMCY 2018”, Instytut Spraw Publicznych, Körber Stiftung, Konrad Adenauer Stiftung).

W stosunku do 2010 r. ocena stosunków polsko-niemieckich poprawiła się po stronie Niemców, natomiast jest ona nieco gorsza po stronie Polaków. Trzeba zaznaczyć, iż 55% respondentów z Woj. Lubuskiego i 67% respondentów z Brandenburgii uważa relacje polsko-niemieckie za raczej dobre do bardzo dobrych. Co ciekawe wskazane wyżej wspólne obawy w bardzo istotny sposób cementują wspólnotę przygraniczną.

Wracając do języka – od lat zwraca się uwagę na to, że na granicy polsko-niemieckiej znajduje się duża bariera językowa. Język sąsiada znają nieliczni – i chociaż proporcje są bardzo różne, to jednak podczas oficjalnych spotkań z reguły cały czas potrzebny jest tłumacz. Sytuacja jednak w tym zakresie znacznie się poprawiła – w chwili obecnej szacuje się, że po stronie niemieckiej w obszarze przygranicznym ok. 2-3% całkowitej liczby uczniów bierze udział w lekcjach języka polskiego. W całej Brandenburgii jest to zaledwie ok. 0,5% uczniów – tak też zresztą było niegdyś w obszarze przygranicznym. Po dwie szkoły podstawowe w Cottbus i Guben, po jednej szkole średniej w Guben i Forst (Lausitz) oraz po jednym gimnazjum w Forst (Lausitz), Guben i Cottbus – oferują język polski jako język obcy. Dla porównania w Polsce prawie 40% wszystkich uczniów uczy się języka niemieckiego jako języka obcego.

Ponadto w wyniku realizacji wspólnych projektów istnieje na obszarze Euroregionu wiele polsko-niemieckich partnerstw szkół, które utrzymują ciągłość współpracy.

Człowiek pogranicza przyjmuje dwujęzyczność do wiadomości – przynajmniej co do występowania kilku języków w najbliższej okolicy za fakt. Pomimo też powyżej wspomnianych dysproporcji w nauce języka zarówno polscy jak i niemieccy mieszkańcy pogranicza poradzą sobie w najprostszych czynnościach komunikacyjnych, bez głębszej znajomości języka – zakupy, komunikacja w lokalach usługowych. Również proste pytania o drogę, o jakiś sklep czy imprezę

– tego doświadczają na co dzień mieszkańcy obu części i ten sposób podstawowego komunikowania się nie stanowi problemu.

Kolejna ważna rzecz to infrastruktura. Istniejące różnice są po przekroczeniu granicy nadal zauważalne – stan dróg, estetyka przestrzenna, rozwój i jakość usług, ich oferta, dostępność.

Stan dróg to pierwsza rzecz jaka prawdopodobnie „od zawsze” była jednym z pierwszych spostrzeżeń osób przejeżdżających przez granicę, gdzie Niemcy to jest ten sąsiad, który postrzegany jest jako kraj posiadający idealną infrastrukturę drogową. Polska na odwrót – postrzegana często jako kraj z drogami w złym stanie, z mnóstwem ubytków i niedoskonałości, wpływających w istotny sposób na bezpieczeństwo i jakość ruchu drogowego. Tymczasem obecnie to nie zawsze prawda. Warto zwrócić uwagę na wyremontowaną infrastrukturę drogową w Gubinie, gubińskie przejście graniczne z drogą wojewódzką na Zieloną Górę. Tymczasem jedna podróż przez miasto Guben pozwala zauważyć, że oprócz dróg finansowanych przez INTERREG wiele dróg miejskich i powiatowych jest również w złym stanie. Obecna sytuacja wskazuje zatem na wspólny problem polskiej i niemieckiej części Euroregionu, tj. na peryferyjne traktowanie tego obszaru pod względem dbałości o infrastrukturę. Zatem to kolejny obszar, gdzie w istotny sposób zauważalna jest wspólnota interesów.

W przeciągu 30 lat od transformacji ustrojowej w Polsce stan dróg uległ znacznej poprawie, do czego przyczyniły się również środki europejskie. Od 2013 roku w ramach PROW (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich) na drogi lokalne w województwie lubuskim przeznaczono ponad 100 mln zł. Z kolei na rozwój transgranicznej infrastruktury drogowej (połączenia do granicy), wraz ze ścieżkami rowerowymi wzdłuż dróg kołowych i inne rozwiązania komunikacyjne przeznaczono 19 mln Euro (ok. 80 mln zł). Są to spore środki, które zapewniają poprawę w znaczącym stopniu lokalnej infrastruktury drogowej, natomiast wciąż po stronie polskiej jest sporo do nadrobienia. Równoległe po stronie niemieckiej środków na drogi z innych źródeł niż Interreg było znacznie mniej.

Drogi wykorzystywane przed 1989 r. po obu stronach granicy jako drogi wojskowe do transportu wzdłuż granicy są obecnie wykorzystywane jako drogi publiczne. Po niemieckiej stronie stan tej infrastruktury jest lepszy. Na niezłym poziomie jest przygraniczny układ drogowy od Zelz do Bresinchen – sołectwa Guben. Ponadto biegnie też świetna ścieżka rowerowa Oder-Neiße-Radweg. Jednocześnie rozbudowa tzw. trasy Oder-Lausitz posuwa się bardzo powoli w kierunku północnym.

Po polskiej stronie – od Przewozu do Łęknicy droga jest na długim odcinku w złym stanie. Z Łęknicy konieczna jest zmiana kierunku na Trzebiel. Z Trzebiela do Tuplic jest już dobra droga, czego nie można powiedzieć o odcinku Tuplice – Brody. Z Brodów do Gubina trzeba ponownie zmienić kierunek, odbijając od granicy bo stan drogi Zasieki przez Janiszowice, Mielno, Strzegów

do Polanowic jest bardzo zły. Natomiast już od Polanowic do Gubina i z Gubina do Kosarzyna droga jest w dobrym stanie.

Rozwojowi współpracy transgranicznej nie pomaga też transgraniczny stan **połączeń kolejowych**. Transgraniczny kolejowy transport pasażerski w Euroregionie jest bardzo niezadowolający. Za wyjątkiem „Pociągu do kultury”, który ma kursować do 31.12.2020 r., brak jest bezpośrednich połączeń pomiędzy niemiecką i polską częścią SNB. Brak też jest bezpośrednich połączeń do Zielonej Góry. Komunikacja kolejowa czeka zatem dopiero na przełom.

Człowiek pogranicza w Euroregionie to zatem człowiek doskonale zdający sobie sprawę z istniejących różnic, rzeczowo postrzegający rozwój obszarów przygranicznych. On wie, że z jednej strony sytuacja zmienia się na lepsze, widzi jednakże również, ile jeszcze jest do zrobienia po obu stronach granicy. Jednakże obiektywne porównywanie różnic w ESNB jest jednocześnie szansą do usunięcia istniejących problemów i dysproporcji.

Dobrym przykładem na przewagę po stronie polskiej części to lokalna **infrastruktura sportowa** – tzw. Orliki, w tym przypadku po polskiej stronie udało się nadrobić zaległości i nie tylko nie odstaje ona od sąsiadów, ale też tego rodzaju infrastruktury jest więcej niż po stronie niemieckiej. Wspomnieć przy tym należy, że przy tego rodzaju infrastrukturze UE planuje ograniczenia w zakresie stosowania szkodliwego dla środowiska granulatu, który już w tej chwili jest zastępowany korkiem.

Angażując się w życie transgraniczne człowiek pogranicza – mieszkaniec Euroregionu wciąż zauważa po stronie polskiej zapóźnienia o charakterze cywilizacyjnym – dające ogromną różnicę w zakresie jakości życia po obu stronach granicy.

Na pierwszy plan obok **służby zdrowia** wysuwa się **polityka senioralna**. Różne grupy polskich i niemieckich seniorów spotykają się, uczą się siebie nawzajem, przełamują lody. Polscy seniorzy uczą się od swoich niemieckich sąsiadów aktywności i funkcjonowania w społeczeństwie obywatelskim, ale też zauważają na czym polegają różnice.

Kiedy podczas jednego z takich spotkań była mowa o pomysłach zaspokojenia potrzeb komunikacyjnych w miejscu, gdzie z powodów demograficznych (mała liczebność poszczególnych miejscowości, mało osób dojeżdżających komunikacją publiczną do pracy) – brak jest komunikacji publicznej, Niemcy proponując rozwiązanie oparte o porozumienie w zakresie lokalnej wspólnoty emeryckiej, co do pełnienia dyżurów komunikacyjnych przez osoby z własnym środkiem transportu, na rzecz osób które straciły już możliwość poruszania się samochodem we własnym zakresie, napotkali ścianę milczenia. Powodów było co najmniej kilka – brak środków finansowych, brak umiejętności komunikacji i zorganizowania się w ramach własnej wspólnoty, nikt nie chciał deklarować się co do dysponowania własnym środkiem

transportu na rzecz wspólnoty, jak również słuszne skądinąd oczekiwanie, że sprawy tego rodzaju powinny być rozwiązane przez wspólnotę samorządową.

Dla Niemców z kolei niespotykana jest polska gotowość do niesienia pomocy obcym sobie osobom, gdzie na porządku dziennym są różne zbiórki, oddawanie krwi, szpiku, w których osoby sobie obce dokładają swoją cegiełkę.

Człowiek pogranicza uzmysławia sobie takie różnice i stara się korzystać z rozwiązań i sposobów myślenia oraz działania, które pomagają w rozwiązaniach codziennych problemów, występujących w każdym środowisku lokalnym.

Na pograniczu dość jasno też prezentują się różnice **kulturowe i obyczajowe**. Jeśli mówimy o dużej barierze językowej, to wypada wspomnieć, że znajomość języka, to nie jest znajomość znaczenia poszczególnych słów czy zdań, ale umiejętność rozumienia kontekstów oraz właśnie obyczajowości i kultury sąsiada. Przykład nieporozumienia pokazuje dobitnie, nad jaką formą porozumienia należy pracować. Podczas polsko-niemieckiej imprezy rozmawiali Burmistrz niemiecki z polskim Wójtem. Polski Wójt zapytał się jak sobie jego niemieccy partnerzy radzą z nagminnym w Polsce problemem wywożenia śmieci do lasu, Burmistrz odpowiedział, że u nich nie ma tego problemu, bo to jest zakazane. Tak – to jest zakazane tak samo w Polsce, a to o co tak naprawdę chciał zapytać polski Wójt to o sposoby egzekwowania tego zakazu.

Problemem tutaj jest do pewnego stopnia poczucie praworządności. Kłopotem zatem nie jest stereotypowo postrzegana polska przypadłość lekceważenia prawa i porządku, ale jak wyżej wspomniano egzekwowanie tego prawa.

Dążenie natomiast do jednolitych standardów we wspólnym, transgranicznym obszarze to nie tylko powinność cywilizacyjna ale i cel Unii Europejskiej.

Człowiek pogranicza w dużej mierze przestał postrzegać sąsiada stereotypowo – widzi jego wady, ale dostrzega też zalety, co wynika z codziennej praktyki komunikacyjnej. W zakresie wciąż trudnej współpracy polsko-niemieckiej człowiek pogranicza to awangarda nie tyle porozumienia, co rozumienia siebie nawzajem.

Na to rozumienie sąsiada istotny wpływ ma również wspólne dziedzictwo kulturowe, naturalne a także wspólna transgraniczna oferta w zakresie usług społecznych, kulturalnych, edukacyjnych itp. w tych obszarach. Przykłady wspólnej oferty opartej na wspólnym dziedzictwie można mnożyć. Wyspa Teatralna, położona pomiędzy miastami Guben i Gubinem pośrodku rzeki Nisy, dostępna z obu miast poprzez mosty, jest tym elementem, z którym bez żadnych wątpliwości utożsamia się człowiek pogranicza. Takimi elementami są też Geopark Łuk Mużakowa, a także zabytki ogrodowe w Branitz, Ogród Różany w Forst (Lausitz) i parki m. in. w Brodach i Zielonej Górze. Krajobraz poeksploatacyjny (np. Ostsee w Cottbus), rozległe krajobrazy przyrodnicze, takie jak Bory Zielonogórskie, doliny rzek Sprewy, Nisy, Bobru i Odry.

Tego rodzaju podejście ma duże znaczenie dla człowieka pogranicza, ale jest też w decydującym stopniu wzmocnione przez kolejną wspólną rzecz – Łużyce! Łużyce rozciągają się po obu stronach Nysy. Ważnymi miastami łużyckimi są zarówno Cottbus i Żary. Obszary te cechuje zatem wspólna tradycja, a co jasno widać m.in. w takiej turystycznej transgranicznej marce, jaką jest Europejski Związek Parków Łużyckich.

Natomiast do tej pory wciąż dwa narody słowiańskie ESNB – Polacy i Serbołużyczanie żyją raczej w oddaleniu od siebie. W kontekście zatem ochrony wspólnego dziedzictwa, ważne są zadania ugruntowujące tożsamość człowieka pogranicza – „tożsamość nadnyską” (termin użyty przez Czesława Fiedorowicza), która w pełni oddaje specyfikę mieszkańca tych obszarów. Działaniami koniecznymi w tym kontekście jest potrzeba realizacji wspólnych transgranicznych projektów w zakresie ochrony zabytków, parków historycznych, starych fabryk i innych zabytkowych obiektów, jakie są po obu stronach granicy.

Tożsamość tę, jako tożsamość człowieka pogranicza dodatkowo ugruntowuje funkcjonowanie na jednym rynku pracy, jak również na regionalnym transgranicznym rynku handlu i usług. Odległości są niewielkie i każdy mieszkaniec obszaru może skorzystać zarówno ze stacji benzynowej, jak również z fryzjera, kosmetyczki po polskiej stronie, kupić produkty regionalne w niemieckich marketach i lokalnych sklepikach oraz bez problemu dojeżdżać do pracy lub na studia w Cottbus.

Człowiek pogranicza zatem to również człowiek mobilny, który korzysta z dostępnej oferty na terenie całego Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr.

Załącznik nr 3
Największe przedsiębiorstwa

Załącznik nr 3

Największe przedsiębiorstwa na obszarze Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr

CZĘŚĆ POLSKA

Lp.	Nazwa firmy	Liczba zatrudnionych*	Lokalizacja
1.	Adient Poland Sp. z o.o.	b.d.	Świebodzin
2.	Swiss Krono Sp. z o.o.	b.d.	Żary
3.	Stelmet Spółka Akcyjna	b.d.	Zielona Góra
4.	Rockwool Polska Sp. z o.o.	b.d.	Cigacice
5.	Mirosław Stepa Hart Sm Firma Produkcyjno-Handlowa	b.d.	Żary
6.	Balcerzak Sp. z o.o.	b.d.	Sława
7.	Iwanicy Sp. z o.o. spółka komandytowa	b.d.	Gubin
8.	"Relpol" Spółka Akcyjna	b.d.	Żary
9.	XPO Transport Solutions Poland Sp. z o.o.	b.d.	Czerwieńsk
10.	Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej Zielona Góra Sp. z o.o.	b.d.	Zielona Góra

Źródło: Główny Urząd Statystyczny – rejestr REGON

* Ze względu na tajemnicę statystyczną GUS nie ma możliwości udostępnienia informacji nt. deklarowanej liczby zatrudnionych.

CZĘŚĆ NIEMIECKA

Lp.	Nazwa firmy	Liczba zatrudnionych*	Lokalizacja
1.	Carl-Thiem-Klinikum	2500	Cottbus
2.	Lausitz Energie Bergbau AG I	1800	Welzow
3.	Lausitz Energie Bergbau AG II	1700	Nochten
4.	Stadtverwaltung Cottbus	1585	Cottbus
5.	Brandenburgische Technische Hochschule	1300	Cottbus
6.	Lausitz Energie Bergbau III	1000	Jänschwalde
7.	Lausitz Energie Kraftwerke	900	Jänschwalde
8.	Lebenshilfe Werkstätten	800	Cottbus
9.	Deutsche Rentenversicherung	700	Cottbus
10.	Bäckerei Dreißig	700	Guben

Źródło: Federalna Agencja Pracy, Dyrekcja Regionalna Berlin-Brandenburgia

* Wykaz dla strony niemieckiej z liczbą zatrudnionych przekazano z Dyrekcji Regionalnej Federalnej Agencji Pracy w Berlinie.

Załącznik nr 4
Fauna i flora

Załącznik nr 4

Fauna i flora na obszarze Euroregionu Spree-Nysa-Bóbr

CZĘŚĆ POLSKA - FLORA	
Charakterystyczne dla tego terenu	<ul style="list-style-type: none"> • przebiega NE granica zasięgu jawora, • przebiega S granica dla świerka rasy południowej i granica N dla świerka rasy górskiej, • przebiega S granica zasięgu olszy szarej (dla obszaru północnego) i granica N dla jej górskiego rozmieszczenia, • przebiega NE granica zasięgu jodły, • przebiega NE granica zasięgu buka,
Wybrane rzadkie gatunki roślin [u niektórych ostatnio nie potwierdzono występowania] (gatunki ginące wymagają opieki lub reintrodukcji w przypadku wyginięcia)	<ul style="list-style-type: none"> • selery wężłobaldachowe (<i>Apium nodiflorum</i>) – okolice Królowa, gm. Trzebiel, • kaldeja dziewięciornikowata (<i>Caldesia parnassifolia</i>) – jezioro Nietopersko koło Międzyrzecza, • dziurawiec nadobny (<i>Hypericum pulchrum</i>), • gałuszka kulecznica (<i>Pilularia globulifera</i>) – Jezioro Janiszowickie koło Lubska, • brzoza niska (<i>Betula humilis</i>) – Rybojady koło Trzciela, Wysoka k. Międzyrzecza [relikt polodowcowej tundry], • ponikło wielołodygowe (<i>Eleocharis multicaulis</i>), • arnika górską (<i>Arnica montana</i>), • długosz królewski (<i>Osmunda regalis</i>), • kotewka orzech wodny (<i>Trapa natans</i>), • pęczyna błotna (<i>Helosciadium repens</i>) ok. Sławy.
CZĘŚĆ POLSKA – FAUNA	
Wybrane gatunki chronione zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> • mopek, • popielica, • wydra, • rybołów, • dzięcioł średni, • bąk, • gągoł, • błotniak zbożowy, • kulik wielki, • kraska, • żółw błotny, • paż żeglarski, • przestrojnik titonus, • jelonek rogacz, • kozioróg dębosz.
Unikalne miejsca na tym terenie	<ul style="list-style-type: none"> • kolonia bociana białego w Kłopczie, gm. Cybinka – największa w zachodniej Polsce, • Mopkowy Tunel – koło Krzystkowic/Nowogród B. – miejsce zimowania dużej liczby nietoperzy (ponad 1000), głównie mopka.

Informatorzy:
prof. Leszek Jerzak, dr Paweł Czechowski, dr Piotr Reda

CZĘŚĆ NIEMIECKA - FLORA	
Wybrane rzadkie i chronione gatunki roślin:	<ul style="list-style-type: none"> • Zawilec gajowy (<i>Anemone nemorosa</i>) – Rezerwat Biosfery Spreewald, • Kukułka plamista (<i>Dactylorhiza maculata</i>) – Rezerwat Biosfery Spreewald, • Czarcikęs łąkowy (<i>Succisa pratensis</i>) – Rezerwat Biosfery Spreewald, • Lipiennik Loesela (<i>Liparis loeselii</i>) – Rezerwat Biosfery Spreewald, • Długosz królewski (<i>Osmunda regalis</i>) – Rezerwat Biosfery Spreewald, • Osoka aloesowata (<i>Stratiotes aloides</i>) – Rezerwat Biosfery Spreewald, • Topola czarna (<i>Populus nigra</i>) – Rezerwat Biosfery Spreewald, • Rosiczka (<i>Drosera</i>) – Rezerwat Biosfery Spreewald
CZĘŚĆ NIEMIECKA - FAUNA	
Wybrane gatunki chronione zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> • Nocek Bechsteina (<i>Myotis bechsteinii</i>) • Zimorodek (<i>Alcedo atthis</i>) • Bóbr europejski (łabski) (<i>Castor fiber</i>) • Zając szarak (<i>Lepus europaeus</i>) • Rybołów (<i>Pandion haliaetus</i>) • Wydra (<i>Lutra lutra</i>) • Nocek duży (<i>Myotis myotis</i>) • Traszka grzebieniasta (<i>Triturus cristatus</i>) • Żuraw (<i>Grus grus</i>) • Żaba moczarowa (<i>Rana avalis</i>) • Sarna (<i>Capreolus capreolus</i>) • Kania ruda (<i>Milvus milvus</i>) • Kania czarna (<i>Milvus migrans</i>) • Bocian czarny (<i>Ciconia nigra</i>) • Jaszczurka zwinka (<i>Lacerta agilis</i>)

Źródło danych: <https://www.natur-brandenburg.de>

Załącznik nr 5
Najważniejsze muzea

Załącznik nr 5

Najważniejsze muzea na terenie Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr

I. Lista najważniejszych muzeów na terenie niemieckiej części Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr

Lp.	Nazwa instytucji muzealnej	Adres	Kontakt
1	Heimatstube Burg	Am Hafen 1 03096 Burg (Spreewald)	www.burgimspreewald.de +49 (0) 35603 75729 touristinfo-burg.spreewald@t-online.de
2	Brandenburgisches Landesmuseum für moderne Kunst	Am Amtsteich 15	Brandenburgisches Landesmuseum für moderne Kunst
3	Wendisches Museum Cottbus	Mühlenstraße 12 03046 Cottbus	www.wendisches-museum.de +49 (0) 355 794930 info@wendisches-museum.de
4	Heimatmuseum Dissen	Hauptstraße 32 03096 Dissen-Striesow	www.dissen-spreewald.de +49 (0) 35606 256 heimatmuseum@dissen-spreewald.de
5	Sorbische Webstube Drebkau	Am Markt 10 03116 Drebkau	www.drebkau.de +49 (0) 35602 22159 sorbische-webstube@web.de
6	Niederlausitzer Sorbisches Museumsdorf Bloischdorf	Gutsweg 1 03130 Felixsee	www.bloischdorf.de +49 (0) 3563 608999 museum@bloischdorf.de
7	Archiv der verschwundenen Orte Horno	OT Horno / Rogow An der Dorfaue 9 03149 Forst (Lausitz)	www.verschwundene-orte.de +49 (0) 3562 694836 archiv@verschwundene-orte.de
8	Brandenburgisches Textilmuseum Forst (Lausitz)	Sorauer Straße 37 03149 Forst (Lausitz)	www.textilmuseum-forst.de +49 (0) 3562 97356 info@textilmuseum-forst.de
9	Stadt-und Industriemuseum Guben	Gasstraße 5 03172 Guben	www.museen-guben.de +49 (0) 3561 68712100 stadt-und-industriemuseum@guben.de
10	Eisenhütten- und Fischereimuseum Peitz	Hüttenwerk 03185 Peitz	www.peitz.de +49 (0) 35601 22080 museum@peitz.de
11	Niederlausitzer Heidemuseum Spremberg	Schlossbezirk 3 03130 Spremberg	www.heidemuseum.de +49 (0) 3563 593340-32 kontakt@heidemuseum.de

Załącznik nr 5
Najważniejsze muzea

II. Lista najważniejszych muzeów na terenie polskiej części Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr

Lp.	Nazwa instytucji muzealnej	Adres	Kontakt
1	Muzeum Ziemi Lubuskiej	al. Niepodległości 15 65-048 Zielona Góra	www.mzl.zgora.pl +48 68 327 23 45 muzeum@mzl.zgora.pl
2	Muzeum Obozów Jenieckich	ul. Lotników Alianckich 6 68-100 Żagań	www.muzeum.zagan.pl +48 68 478 49 94 muzeum@um.zagan.pl
3	Muzeum Etnograficzne w Zielonej Górze -Ochli	ul. Ochla – Muzealna 5 66-006 Zielona Góra	https://muzeumochla.pl +48 68 321 15 91 sekretariat@muzeumochla.pl
4	Muzeum Bociana Białego w Kłopotcie	Kłopot 24 69-108 Cybinka	https://www.cybinka.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=32&strona=1&sub=20 +48 68 391 29 35 mbb-kłopot@o2.pl
5	Biuro Wystaw Artystycznych w Zielonej Górze	Al. Niepodległości 19 65-048 Zielona Góra	http://bwazg.pl +48 68 325 37 26 bwa@bwazg.pl
6	Muzeum Regionalne w Świebodzinie	Plac Jana Pawła II 1 66-200 Świebodzin	http://muzeumswiebodzin.pl/ +48 68 475 08 38 biuro@muzeumswiebodzin.pl
7	Centrum Artystyczno-Kulturalne "Zamek"	ul. Szkolna 1 66-600 Krosno Odrzańskie	https://zamek.krosnoodrzańskie.pl +48 535 008 668 sekretariat@zamek.krosnoodrzańskie.pl
8	Muzeum Ziemi Szprotawskiej	ul. Muzealna 10 67-300 Szprotawa	http://muzeumszprotawa.dbv.pl +48 68 376-31-07 borydolnoslaskie@interia.pl
9	Lubuskie Muzeum Wojskowe w Zielonej Górze z s. w Drzonowie	Drzonów 54 66-008 Świdnica	http://www.muzeum.drzonow.eu +48 68 321-18-56 sekretariat@muzeum.drzonow.eu
10	Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z s. w Świdnicy	ul. Długa 27 66-008 Świdnica	http://www.muzeum-swidnica.org +48 68 327 31 13 muzeum@muzeum-swidnica.org

Załącznik nr 6

Rzeki Euroregionu – Opis i przebieg

Odra (niem.: Die Oder)

Odra jest drugą, po Wiśle, rzeką Polski. Biorąc pod uwagę tylko jej część w granicach Polski, jest trzecią rzeką pod względem długości - po jej dopływie, Warcie. Rzeką ma długość 854 km, z czego 742 km w Polsce. Powierzchnia jej dorzecza obejmuje 118 861 km², z czego 106 056 km² w Polsce. Źródło Odry znajduje się we wschodnich Czechach, w Górach Odrzańskich w Sudetach, na wysokości 634 m n.p.m. Rzeką uchodzi do Rostoki Odrzańskiej, będącej zatoką Zalewu Szczecińskiego, w północno-zachodniej części Polski, przy północnej granicy miasta Police. Największymi miastami nad Odrą są: Wrocław, Szczecin, Ostrawa oraz Opole.

Odra swoje źródło ma na południowo-wschodnim zboczu wzgórza Fidlův Kopec w Górach Odrzańskich na wysokości 634 m n.p.m. w pobliżu miejscowości Kozlov. W górnym biegu pomiędzy Boguminem a ujściem Olzy na krótkim odcinku jest rzeką graniczną między Polską a Czechami, a w dolnym – od ujścia Nysy Łużyckiej (w km 542,4) stanowi granicę między Polską i Niemcami przez 161,7 km długości swojego biegu.

Na Pomorzu Zachodnim, powyżej Gryfina we wsi Widuchowa, w 704,1 km biegu, Odra rozdziela się na dwa nurty: Odrę Wschodnią (która przechodzi w Regalicę do jeziora Dąbie) i Odrę Zachodnią. Odra Wschodnia rozdziela swe wody pomiędzy Regalicę i Skońnicę, gdzie Skońnica łączy się z Odrą Zachodnią i tworzy główny nurt Odry. Odra płynie przez centralne osiedla Szczecina i omija od zachodu jezioro Dąbie, jednakże jej wody rozdzielają się pomiędzy kanały portowe: Duńczyca, Parnica i Święta. Dalej w Szczecinie – Odra łącząc się z wodami Przekopu Mieleńskiego płynie na północ przy wyspie Dębina. Następnie od lewego brzegu przy wyspie Żurawi Ostrów rozdziela się Kanał Skolwiński. Dalej odbiera część wód z jeziora Dąbie poprzez kanał Babina. Za Żurawim Ostrowem z Odrą łączy się Kanał Skolwiński oraz Iński Nurt z Dąbia. Wyptywając ze Szczecina – Odra dzieli się na Wietlinę i Domiążę. Przy wyspie Długi Ostrów, rzeka rozdziela się na zachodni Wąski Nurt (Kanał Policki) oraz Szeroki Nurt. Po minięciu wyspy Wielki Karw oba ramiona Odry łączą się, a następnie uchodzą do Rostoki Odrzańskiej, będącej częścią Zalewu Szczecińskiego. Średni spadek rzeki w jej górnym biegu wynosi 7,2‰, poniżej Bramy Morawskiej spadek zmniejsza się do 0,33‰, a średni spadek na całej długości wynosi 0,74‰.

Podział biegu rzeki Odry:	
bieg górny	od źródeł po profil wodowskazowy Koźle (w Kędzierzynie-Koźlu, tuż przed ujściem Kanału Gliwickiego do Odry)
bieg środkowy	od Koźla po ujście Warty do Odry
bieg dolny	od ujścia Warty do Odry po ujście do Zalewu Szczecińskiego

Bieg Odry na terenie Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr rozpoczyna się na terenie gminy Bytom Odrzański. Następnie przepływa kolejno przez gminy: Siedlisko, Nowa Sól, Bojadła, Zabór, Trzebiechów, Sulechów, Zielona Góra, Czerwieńsk, Krosno Odrzańskie, Maszewo. Bieg Odry na terenie Euroregionu Sprewa-Nysa Bóbr kończy się w gminie Cybinka.

Dzięki uregulowaniu całego koryta Odra jest najdłuższą śródlądową drogą wodną w Polsce. Nazwana Odrzańską Drogą Wodną była żeglowna od ujścia Opawy. Po powodziach z 1997 oraz z 2010 jest żeglowna od śluzy Koźle. Długość odcinka żeglownego zmniejszyła się z 761 do 646 km. Skanalizowana od Kędzierzyna-Koźla do Brzegu Dolnego, była wykorzystywana przez kraje środkowoeuropejskie niemające dostępu do morza. Rzeka Odra jest Żeglowna na całym odcinku przebiegającym przez Euroregion. Znajdują się tu następujące porty rzeczne: Krosno Odrzańskie, Cigacice, Nowa Sól i Bytom Odrzański.

Bóbr (niem.: Der Bober)

Bóbr płynie przez województwo dolnośląskie i lubuskie. Jest największym z lewobrzeźnych dopływów Odry. Rzeka ma długość 272 km (w Polsce 270 km, w Czechach 2 km), a powierzchnia jego dorzecza obejmuje 5876 km² (w Polsce 5830 km², w Czechach 46 km²). Źródła ma we wschodnich Karkonoszach, w Czechach, na wysokości 780 m n.p.m. na Bobrowym Stoku w pobliżu dzielnicy Bóbr czeskiego miasta Žacléř.

Płynie w kierunku północno-zachodnim doliną o krętym przebiegu. Od źródeł płynie ku północnemu wschodowi przez Lubawkę i Kamienną Górę leżące w Kotlinie Kamiennogórskiej. W Marciszowie skręca ku północnemu zachodowi. Za Ciechanowicami skręca na zachód i przedziera się głęboką, przełomową doliną między Rudawami Janowickimi a Górami Kaczawskimi, która kończy się w Janowicach Wielkich. Przecina północną część Kotliny Jeleniogórskiej. Za Jelenią Górą skręca na północny zachód i wpływa w drugi przełomowy odcinek (Borowy Jar) między Pogórzem Izerskim a Górami Kaczawskimi. W Pilchowicach skręca na północ. Dalej dolina zwęża się i rozszerza, oddzielając Pogórze Izerskie od Pogórza Kaczawskiego, później przecina Bory Dolnośląskie, Wał Trzebnicki, Obniżenie Milicko-Głogowskie, Wzniesienia Zielonogórskie i dolinę środkowej Odry. Z powodu budowy i położenia terenu dorzecza charakteryzują go duże i gwałtowne wahania poziomu wody.

Bóbr uchodzi do Odry poniżej Krosna Odrzańskiego, w pobliżu wsi Raduszec Stary. Rzeka posiada duży spadek, dlatego jej koryto jest gęsto zabudowane obiektami hydrologicznymi, najczęściej o znaczeniu energetycznym. To powoduje, że bieg Bobru jest mozaiką odcinków szybszych i wolniejszych.

Rzeka płynie w szerokiej i malowniczej dolinie często porośniętej przez fragmenty lasów nierzadko dębowych, z których przed wiekami była znana. Pnie olbrzymich, wiekowych dębów, które rosły tu przez tysiąclecia często zalegają w korycie lub są przysypane rumoszem. Rozległa dolina wysłana jest wielkimi ilościami piasków i żwirów, stąd duża ilość zakładów pozyskujących kruszywo naturalne oraz wyrobisk. Na rzece powstało kilka elektrowni wodnych – największa to Elektrownia Dychów k. Krosna Odrzańskiego oraz Elektrownia Pilchowice na Jeziorze Pilchowickim.

Na terenie Euroregionu rzeka Bóbr przepływa przez gminy: Szprotawa, Żagań, Nowogród Bobrzański, Bobrowice, Dąbie, Krosno Odrzańskie.

Obra

Jest niziną rzeką zlokalizowaną w zachodniej Polsce (województwa: wielkopolskie i lubuskie) o długości 164 km i powierzchni zlewni 2 758 km². Stanowi lewy dopływ Warty.

Jej źródła znajdują się na Wysoczyźnie Kaliskiej, na terenie osady Józefów Oberski – 6,5 km na północ od Koźmina Wlkp. i 2,5 km na południe od wsi Stara Obra. Krótki naturalny odcinek górnego biegu Obry kończy się za Jaraczewem. Stąd rzeka płynie sztucznym kanałem do węzła Bonikowskiego, odbierając po drodze wody zlewni Rowu Wyskoć. W Węźle Bonikowskim (3 km za Kościanem) następuje rozdzielenie wód; część kierowana jest bezpośrednio do Warty (na północ) przez Kanał Mosiński, część płynie na zachód stanowiąc początek Kanałów Obry.

Obra w dolnym biegu przepływa przez: Kościan, Zbąszyń, Trzciel, Międzyrzecz oraz Skwierzynę. Wraz z łańcuchem Jezior Zbąszyńskich, Kanałów Obrzańskich i dopływów w obrębie łągów Obrzańskich, na znacznym odcinku (ok. 200 km) nadaje się do uprawiania turystyki kajakowej.

Pod względem administracyjnym obszar zlewni Obry zajmuje zachodni fragment województwa wielkopolskiego (powiaty: grodziski, wolsztyński i nowotomyski) oraz środkowo-zachodnią część województwa lubuskiego (powiat międzyrzecki).

Na terenie województwa lubuskiego przepływa przez kilka dużych jezior Obrzańskich (Lutol, Młyńskie, Konin, Wielkie i Rybojadło), wraz z którymi stanowi ważny element Pszczewskiego Parku Krajobrazowego. Pod Bledzewem Obra została spiętrzona o ok. 7 m, co spowodowało powstanie Zalewu Bledzewskiego. Na zaporze znajduje się elektrownia wodna. Głównymi dopływami na tym odcinku są: Czarna Woda, Paklica i Jeziorna.

Przez kanały Obry część jej wód płynie do Obrzycy (prawego dopływu Odry), co tworzy sztuczną bifurkację jej nurtu: Kanałem Mosińskim Obra połączona jest z Wartą w okolicach Mosiny, poprzez kanały Południowy, Środkowy i Północny – z Obrzycą i Odrą, a sama płynie – przez Jeziora Zbąszyńskie – naturalnym korytem do Warty.

Obra jest popularnym szlakiem kajakowym. Sieć kanałów obrzańskich umożliwia przepłynięcie z Warty do Odry. Najpopularniejszy fragment dla spływów kajakowych stanowi odcinek z Trzciela przez Międzyrzecz do Skwierzyny.

Na terenie Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr rzeka Obra przepływa przez gminy Babimost oraz Zbąszynek.

Kwisa (niem.: Der Queis)

Rzeka w południowo-zachodniej Polsce. Płynie przez województwo dolnośląskie i lubuskie. Jest lewym (najdłuższym) dopływem Bobru. Jej całkowita długość to 126,8 km, zaś powierzchnia zlewni obejmuje 1026 km² (z czego na terenie Polski 994,9 km²). Jej źródła znajdują się na wysokości ok. 1020 m n.p.m., a ujście ok. 110 m n.p.m.

Wyptywa z północnych zboczy Izerskich Garbów (Wysoki Grzbiet Gór Izerskich). Płynie głęboko wciętą doliną pomiędzy Wysokim Grzbietem a Grzbietem Kamienickim na północny zachód. W Świeradowie skręca na północny wschód. W Krobicy – Orłowicach opuszcza Góry Izerskie nie zmieniając kierunku. Płynie przez Pogórze Izerskie. W Gryfowie Śląskim skręca na zachód, a w Leśnej na północ z lekkim odchyleniem ku wschodowi. W głębokiej, wąskiej i krętej dolinie między Gryfowem a Leśną wybudowano dwie zapory i utworzono malownicze jeziora. Za Nowogrodźcem skręca na północ i wpływa na Nizinę Śląsko-Łużycką. W jej obrębie płynie przez Bory Dolnośląskie, a następnie przez Równinę Szprotawską, w obrębie której wpada do Bobru w okolicach Żagania. Od Świętoszowa na 5,5 km odcinku stanowi granicę między województwami dolnośląskim i lubuskim.

Kwisę charakteryzuje przeciętna szerokość ok. 20 m, głębokość waha się od 0,5 – 1 m, na odcinkach prostych i do 2,5 m na zakolach. Dno wysłane jest grubym piaskiem, żwirem, miejscami kamieniami.

Na terenie Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr rzeka przepływa przez wiejską gminę Żagań rozpoczynając bieg w okolicy Świętoszowa i wpada do Bobru w pobliżu miejscowości Żeliszaw.

Nysa Łużycka (niem.: Die Lausitzer Neiße)

Nysa Łużycka jest drugim co do wielkości lewobrzeżnym dopływem Odry. Jej źródła leżą w Górach Izerskich na terenie Republiki Czeskiej. Całkowita długość rzeki wynosi 251,8 km, w tym 197,6 km na obszarze Polski. Rzeka stanowi naturalną granicę polsko-niemiecką.

Rzeka płynie z reguły w wąskiej, obwałowanej dolinie, zaś jej brzegi porastają głównie zarośla wierzbowe i często piękne okazy drzew liściastych. Posiada ona bardzo małą ilość odnóg. Szerokość koryta na omawianym odcinku wynosi ok. 15 – 20 m. Głębokość bardzo zmienna i waha się od kilkudziesięciu centymetrów do kilku metrów w podmyciach i przy stopniach wodnych. Z powodu znacznego spadku Nysy Łużyckiej, tylko na odcinku lubuskim znajduje się 13 spiętrzeń wykorzystywanych do celów energetycznych.

W wodach rzeki występuje obecnie znacząca ilość gatunków ryb – 28. Mimo ciągle nienajlepszej jakości wody napotkać tu można sporadycznie nawet duże okazy pstrąga potokowego, brzanę i miętusa. Nysa Łużycka to jednak królestwo płoci, której populacja jest liczna, a największe osobniki osiągają wagę ponad 1 kg. W rzece występuje pospolicie kleń o wadze nawet 4 – 5 kg. Okolice ujścia do Odry stanowią jedno z najlepszych w regionie łowisk sandacza. Trzeba jednak pamiętać, że w okresie od 1 listopada do 31 marca każdego roku obowiązuje tu zakaz wędkowania w związku z ustanowionym zimowiskiem ochronnym ryb. Wstęp na niektóre odcinki Nysy Łużyckiej jest w ogóle zabroniony, a chęć wędkowania należy zgłaszać w placówkach Straży Granicznej.

Rzeka ta zaliczana jest pod względem tzw. reżimu hydrologicznego do cieków o charakterze górskim, cechującym się gwałtownymi przyborami wód w odpowiedzi na wysokie opady, czy szybkie topnienie śniegów w dorzeczu.

Jest jedną z trzech imiennych rzek Euroregionu. Swój bieg na jego terenie rozpoczyna w gminie Przewóz. Następnie przepływa przez gminy: Łęknica, Trzebiel, Brody, Gubin.

Lubsza (niem.: Die Lubst)

Lubsza stanowi prawy dopływ Nysy Łużyckiej o długości 68,26 km i powierzchni dorzecza 914,1 km².

Rzeka płynie w województwie lubuskim na terenie gmin należących do Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr – Żary, Lipinki Łużyckie, Jasień, Lubsko, Brody i Gubin, na terenie której wpada do Nysy Łużyckiej.

Jej źródła znajdują się we wsi Olbrachtów na skraju Wzniesień Żarskich. Płynie przez rozległe łużyckie lasy sosnowe i bagniste doliny. Początkowo płynie dość wartko w kierunku północnym. Między Jasieniem a Lubskiem skręca na zachód. Przepływa przez Olbrachtów, Miłowice, Suchleb, Lipinki Łużyckie, Brzostową, Lipsk Żarski, Jasień, Lubsko, Mierków, Ziębikowo, Jałowice, Starosiedle, Gębice, Stargard Gubiński, Czarnowice, Pleśno, Żenichów i Gubin, gdzie uchodzi do Nysy Łużyckiej.

Prawobrzeżne dopływy Lubszy stanowią Golec, Kanał Młyński (Ług), Kurka, Sienica, Uklejna i Żeleźnik, a lewobrzeżne Jeziorna (Pstrąg), Makówka, Rzeczycza (Tymnica) i Śmiernica.

Po raz pierwszy wzmiankowana w 1435 r. jako Lobischa od łużyckiego wyrazu "luby" – miły. Później nazwa ewoluowała: Lubost, Lubist, Lubst. Do dziś w Gubinie rzekę nazywa się Lubicą. W przeszłości niepozorna Lubsza powodowała wielokrotnie groźne powodzie, m.in. w latach: 1595, 1609, 1613, 1625, 1654, 1675, 1713, 1749, 1785, 1894, 1926, 1930, a później także w latach 1948, 1957, 1974, 1981. Mechanizmem powodującym stosunkowo częste rozlewanie się wód Lubszy u jej ujścia jest próg wodny rzeki głównej – Nysy Łużyckiej. Spływ jej jest wolniejszy, co przyczynia się do spiętrzania wód w jej dopływach.

Obecnie rzeka jest mocno zanieczyszczona. Sytuacji nie poprawiło nawet wybudowanie oczyszczalni w Lubsku, jako że trafia do niej jedynie część ścieków miejskich. Pozostała część kanalizacji odprowadza je bezpośrednio do rzeki bez jakiegokolwiek oczyszczenia.

Sprewa (niem.: Die Spree)

Sprewa, hist. także Szprewa i Szprowa (niem. Spree, łuż. Sprjewja lub Sprowja) to rzeka o długości 403 km i powierzchni dorzecza wynoszącej 9793 km² znajdująca się we wschodnich Niemczech (kraje związkowe Saksonia i Brandenburgia), lewy dopływ Haweli. Najważniejsze miasta położone nad Sprewą to: Berlin, Budziszyn, Spremberg, Chociebuż, Lübbenau, Beeskow, Fürstenwalde.

Swoje źródła ma na Pogórzu Łużyckim (ok. 430 m n.p.m.). Przepływa przez Łużyce, w Spreewaldzie dzieli się na szereg odnóg, następnie przepływa przez jeziora Schwielochsee i Müggelsee. Sprewa jest żeglowna na odcinku: 182 km. Od jeziora Schwielochsee rozpoczyna się odcinek drogi wodnej dostępnej dla jednostek o zanurzeniu do 1,2 metra. W miejscowości Beeskow jaz i śluza. Następnie w okolicy miejscowości Neuhaus i jeziora Wergensee odchodzi od niej Speisekanal – 2,6 km kanał łączący ją z Kanałem Odra-Sprewa. Natomiast Sprewa kieruje się na północny zachód, poprzez zabytkowy jaz i śluzę Neubrück po czym wpływa do Kanału Odra-Sprewa (89 km kanału), poniżej śluzy Kersdorf. Przyjmuje na tym odcinku nazwę Fürstenwalder Spree. Kanał opuszcza na jego 69 kilometrze, kierując się na północny zachód, poprzez jaz, przed dawną śluzą Große Tranke i przyjmuje nazwę Müggelspre. Poprzez jezioro Dämeritzsee wpływa do jeziora Müggelsee (nazywanym też Großer Müggelsee) z którego wypływa już jako Sprewa. Jednak większość wód Sprewy skierowanych jest Kanałem Odra-Sprewa do jeziora Seddinsee, następnie Langer See, które w berlińskiej dzielnicy Köpenick łączy się ze Sprewą. W centrum Berlina, w okolicy śluzy Mühlendammschleuse rozdwa się i opływa Wyspę Muzeów. Po przejściu przez śluzę Charlottenburg, 6 kilometrów dalej, w dzielnicy Spandau uchodzi do Haweli (29 m n.p.m.).

Na terenie Euroregionu rzeka Sprewa przepływa przez gminy Cottbus/Chociebuż, Neuhausen/Spree, Burg/Spreewald i Spremberg.

Załącznik nr 7

Recenzja

**odnośnie do „Planu działania i rozwoju Euroregionu Srewna-Nysa-Bóbr na lata 2021-2027”
pod redakcją naukową dr hab. Bogdana Ślusarza Prof. UZ**

dr hab. Ryszard Zaradny Prof. UZ

Idea współpracy regionów przygranicznych w ramach Unii Europejskiej została zastosowana do zbliżenia regionów Polski i Niemiec. Narody nie zawsze przyjaźnie nastawione do siebie, po zjednoczeniu Niemiec w 1990 roku i uznaniu granicznych realiów powojennych, uzyskały możliwości do podjęcia działania w celu ułożenia poprawnych relacji międzysąsiedzkich (choć już wcześniej podejmowano takie próby pomiędzy NRD a PRL). Autor dokonał w tym kontekście trafnej charakterystyki „człowieka pogranicza” i narodzin „tożsamości nadnyskiej” uwzględniając determinanty historyczne i współczesności.

Niniejsza praca pod redakcją naukową prof. Bogdana Ślusarza ukazuje podjęte działania w ramach Euroregionu Nysa-Srewna-Bóbr mające na celu nawiązanie współpracy w różnych dziedzinach życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego. Efekty tej współpracy zaprezentowane zostały w początkowych rozdziałach. Pokazują kapitał wypracowany w dotychczasowej działalności stanowiący bazę do projektowania dalszych wspólnych przedsięwzięć. Wskazano także utrudnienia występujące po obydwu stronach granicy w komunikacji językowej, infrastrukturalnej, a także zaufania. Wskazano także na niewątpliwe atuty po obu stronach granicy, w szczególności turystyczno-geograficzne (np. Park Mużakowski), kulturalne (teatr, muzyka).

W analizie wykorzystano metodę SWOT umożliwiającą rozpoznanie możliwości i trudności w partnerskiej współpracy. Ich właściwe określenie pozwala na nakreślenie realnych ram dalszej współpracy euroregionalnej.

Końcowe rozdziały poświęcono na „Warunki ramowe dla realizacji koncepcji rozwoju i działania Euroregionu Srewna-Nysa-Bóbr” i „Aspekty przyszłej współpracy w Euroregionie”. Istotną kwestią omówioną tutaj są uwarunkowania finansowe i ich konsekwencje dla realizowania

strategii rozwoju regionu oraz problemy współpracy i koordynacji działań z innymi regionami, a zwłaszcza euroregionami.

Wskazano wiele obszarów - sprzyjających możliwościom efektywnej współpracy, w tym przede wszystkim współpracę między ośrodkami naukowo-badawczymi - zlokalizowanych na terenie funkcjonowania Euroregionu. Wielce obiecująco zapowiada się współpraca na niwie energetycznej. Istotnym problemem jest także poprawa komunikacji transgranicznej, zarówno kolejowej i drogowej, ale także językowej.

Układ pracy jest właściwy, rozdziały i podrozdziały wiążą się w logiczną całość, a ich tytuły trafnie określają zawartość. Rozdziały i podrozdziały zaopatrzone w precyzyjne podsumowania, co znakomicie ułatwia korzystanie.

Duża część książki ma charakter tabelaryczny, tabele są przejrzyste, poprawnie sporządzone.

Biorąc pod uwagę treść książki, jej układ formalny, zaproponowane uzasadnione oceny, wysoki poziom merytoryczny stwierdzam, że spełnia kryteria niezbędne do opublikowania.

Załącznik nr 8

Recenzja

**do „Planu działania i rozwoju Euroregionu Silesia-Nysa-Bóbr na lata 2021-2027”
pod redakcją naukową dr hab. Bogdana Ślusarza Prof. UZ**

Prof. dr hab. Andrzej Małkiewicz

Praca liczy 97 stron wydruku komputerowego, składa się z 7 rozdziałów oraz załączników.

Rozdziały 1-3 („Sytuacja wyjściowa”, „Wyniki i doświadczenia aktualnego okresu programowania”, „Podsumowanie analizy społeczno-gospodarczej Euroregionu Silesia-Nysa-Bóbr”) przedstawiają najważniejsze aspekty dotychczasowej współpracy partnerów polskich i niemieckich.

Rozdziały 4 i 5 („Analiza SWOT”, „Cele rozwojowe i obszary działania”) przedstawiają trudności i osiągnięcia tej współpracy oraz kluczowe zadania na przyszłość.

Rozdziały 6 i 7 („Warunki ramowe dla realizacji koncepcji rozwoju i działania Euroregionu Silesia-Nysa-Bóbr”, „Aspekty przyszłej współpracy w Euroregionie”) omawiają uwarunkowania finansowe i ich konsekwencje dla realizowania strategii rozwoju regionu oraz problemy współpracy i koordynacji działań z innymi regionami, a zwłaszcza euroregionami.

Książka zaopatrzona została w Spis tabel, Spis wykresów, Spis rysunków oraz Wykaz skrótów.

Układ pracy jest właściwy, rozdziały i podrozdziały wiążą się w logiczną całość, a ich tytuły trafnie określają zawartość. Rozdziały i podrozdziały zaopatrzone w precyzyjne podsumowania, co znakomicie ułatwia korzystanie.

Duża część książki ma charakter tabelaryczny, tabele są przejrzyste, poprawnie sporządzone.

Krótko omówiono projekty realizowane w obecnym okresie programowania, sformułowano syntetyczne wnioski z wdrażania projektów we wcześniejszych latach. Scharakteryzowano Euroregion pod względem geograficznym, zwrócono uwagę na negatywne konsekwencje problemów z infrastrukturą (zwłaszcza brak połączeń kolejowych, trudności z wykorzystaniem Odry do żeglugi, natomiast jakość dróg uległa w ostatnich latach znacznej poprawie) oraz zmian

demograficznych. Interesująca i trafna jest charakterystyka „człowieka pogranicza” i narodzin „tożsamości nadnyskiej”. Stanowi to dobry punkt wyjścia do dalszych rozważań. Na podstawie wszechstronnej oceny dotychczasowych doświadczeń sformułowano zamiary na przyszłość – trzynaście obszarów działania i kluczowych przedsięwzięć, które prawdopodobnie wniosą decydujący wkład w rozwój Euroregionu. Są one trafnie wskazane i dobrze uzasadnione.

Z kwestii szczegółowych warto podkreślić kilka. W opracowaniu stwierdzono pozytywne zmiany w turystyce, jednocześnie trafnie postulując dalszą integrację transgraniczną regionów turystycznych na Łużycach i w województwie lubuskim. Ten aspekt, wciąż niedoceniany przez decydentów myślących tradycyjnymi kategoriami, wydaje się szczególnie perspektywicznie ważny i przynoszący potencjalnie spore korzyści – zwłaszcza w kontekście bliskości aglomeracji berlińskiej, potrzebującej zaplecza turystycznego. Innym ważnym wyzwaniem wskazanym w opracowaniu pozostaje poprawa transgranicznych powiązań nauki i instytucji badawczych między sobą, jak również z gospodarką.

Praca napisana jest poprawnym językiem, użyte definicje, nazwy i określenia zgodne są z obowiązującym w nauce słownictwem.

Na podstawie przestudiowanego tekstu stwierdzam, że praca ma właściwą formę i układ, użyta terminologia jest zgodna z zasadami nauki, a przede wszystkim zaproponowane oceny są trafne i dobrze uzasadnione, warunki ramowe zostały trafnie zidentyfikowane, a propozycje zasługują na realizację. Tekst książki reprezentuje wysoki poziom merytoryczny, spełnia kryteria niezbędne do opublikowania.

Reasumując, uważam, że książka w przedstawionym kształcie w pełni zasługuje na opublikowanie.